N. IORGA

MEMORII

VOL. I

N. IORGA

MEMORII

VOL. I-iu

EDITURA „NAȚIONALA" S. CIORNEI

N. Iorga

MEMORII

Cetitorii au aici însemnările mele zilnice numai începând cu luna Maiu 1917. Un întreg grup de caiete care leagă acest volum de acela publicat în 1914, care înfățișa în același fel războiul nostru în Bulgaria (Acțiunea militară a României, 2 ediții la Socec), *se află încă în mâni dușmane și nu știu dacă vre-odată voiu putea să le recapăt de unde sânt deținute fără drept. Când, în zestrea Academiei Române, ele vor fi restituite, îndatoresc pe urmașii și prietenii miei să le publice așa cum sânt.*

In ele se va vedea cum ideia unității naționale m'a preocupat toată viața pe un timp când ea era socotită de oportuniștii cari triumfă astăzi ca o nebunie. Se va vedea cum, în Iulie 1914, am fost cel dintâiu care, printr'un articol tipărit în „Universul", am strigat: „Nu cu Austro-Ungaria"!, cum în același Iulie 1914 Ion Brătianu, care mă chemase telegrafic la București, putea în același timp să mă sperie pe mine cu ideia că mergem cu Centralii și pe tristul colonel Sturdza că se unește

cu Ințelegerea, cum de aceea, luni de zile, am rupt pe urmă legăturile cu puternicul om politic, cum în Septembre el mi-a declarat că și-a schimbat direcția, cum totuși doi ani de zile el a șovăit, fără a se pregăti în ce privește hotărârea supremă, cum, tot odată, am evitat toate pripelile demagogiei gata să intre fără timp în războiu, cum, atunci când am întâlnit greutăți și înfrângeri, toți, afară de Regina Maria, și-au pierdut încrederea, pe care a păstrat-o instinctul soldatului.

Aici eu n'am suprimat decât ceia ce putea jigni pe oameni în onoarea lor. După moartea mea, ur*mașii miei vor judeca dacă și această parte trebuie întrodusă în ediția definitivă.*

Intenția mea e, după ce am reunit în cartea Războiul în note zilnice (3 vol., Craiova, „Ramuri"), *articolele mele, să strâng într'un volum ce e mai caracteristic în corespondența mea. Pe urmă, pe baza acestor trei lucrări aș încerca și eu sinteza pe care alții au avut curajul de a o realiza cu așa de puține mijloace și fără nici-o participare personală la evenimente.*

1917, 17 Maiu.

Primirea la Parlament a lui Albert Thomas. Nimic nu s'a schimbat în atitudinea lui de camarad căruia nu-i pasă de formă. Şi ce curios apar discursurile solemne ori revărsarea de aprinsă elocvenţă de club popular a lui Morţun faţă de aspectul lui de sinceritate neglijată şi faţă de comunicativitatea spontanee a elocvenţei lui în care doar unele sunete de glas şi unele gesturi largi arată că-şi dă seama de existenţa unei mari adunări venite să-l admire şi să-l aclame!

După cuvintele lui pe care le analisez în ziar banchet în toată forma, pentru toţi nechemaţii cari se înbuibă, pentru cocoanele din lojă al căror orientalism n'a înţeles nimic decât că e un mare spectacol francez, pentru tot personalul biurourilor şi pentru toată lumea din afară.

Publicul pe care, după cerere, l-am chemat, supt iscălitura Primarului, să vie „cu miile", a fost... oprit de a pătrunde în piaţă.

De teamă ca Diamandy să nu vorbească în numele partidului Muncii, am fost rugat de Al. Constantinescu, venit la mine anume pentru aceasta, să nu cetesc, cum ne învoisem, forma franceză a cesiunii către Francezi a vilei „Greierul",

iscălită de deputaţi şi senatori, ca un semn de amintire, ci să prezint numai caietul. O fac, prin Morţun, şi, când se va prezenta proiectul din iniţiativă parlamentară, acel care va ceti va fi I. Th. Ghica.

*

Mi se pregăteşte o cabală cu privire la intervenţia mea de ieri în discuţia legii agrare: anume persoane, conservatori şi tachişti, merg la proprietari şi aiurea şi spun ca ieri a fost o scenă de o extremă violenţă în care i-am insultat şi bruscat.

*

La Hârlău revista trupelor noastre înaintea lui Thomas a fost splendidă. Ministrul francez, străin de etichetă, a apucat de braţ pe Regele pentru a-i spune că vom merge împreună dincolo de Carpaţi.

*

La Huşi se spune că familia regală a plecat după 10 Maiu în Anglia!

*

Thomas a fost şi la adunarea rusească dela sala Pastia. Li-a spus limpede că pentru a salva revoluţia rusească şi-a început Franţa ofensiva care prin nimic nu i-a fost ajutată timp de două luni de către Ruşi, că aceştia n'au dreptul de a-şi înfige steagul roşu aici ca în pământ cucerit, ci au datoria de a-l duce dincolo spre libertate. Asigură că nu sunt „cuceriri" restabilirile Statelor invadate şi liberarea naţiunilor. Ruşii înţeleg. Unul explică ce e Alsacia şi Lorena, teren cotropit de Germani. Un soldat adaugă că a aflat de la un prizonier german ce ar însemna un plebiscit

acolo: o declarație pentru Franța. Se votează o rezoluție cuminte pentru ofensiva imediată.

18 Maiu.

La Comisiune, se încheie lucrările fără a ne fi înțeles în chestia islazurilor. Liberalii, și cu dreptate, nu vor „servitutea" oferită de conservatori și al cărei folos cată să-l dovedească, juridic, Barbu Păltineanu, iar liberalii nu vreau „suprafața exterioară" numai, desfăcând subsolul. Cei din urmă, prin Take Ionescu, visează de petrolul Americanilor, ceilalți doresc o societate națională, cu „cointeresare".

Cu Radovici, Banu și alții am consimțit să amânăm lucrul până la discuția în Parlament, interpretând terminul de „pământ arabil" și în sensul de fânețe, sau și pentru legea de expropriere.

Deocamdată Paul Brătășanu vorbește ca proprietar cu iubire de pământ, fanatic, mucalit și patriarhal, amestecând onestitatea lui simplă cu interese de clasă și de partid, — mai mult de clasă. E contra burgheziei extremiste; ar vrea să se păstreze proprietatea mijlocie „țărănească", a celor cu 100—500 de hectare, din care s'ar putea alimenta și nouă împroprietăriri, și e contra „absenteiștilor", supt care termen înțelege pe toți cei ce fac **specula** pământului fără a-l iubi și lucra. Dobrescu de la Prahova ar voi să se suprime arendașii și isprăvește spuind că nu votează reforma dacă nu i se comunică Parlamentului pe larg, ca Sfaturilor de lucrători și soldați din Rusia, măcar situația politică și militară.

Ion Brătianu cere să se amâne încă o zi chestia islazurilor. Îi arăt că islazul obligatoriu, fie și o optime din proprietate, fie și în sumă de două milioane, e totuși o soluție mai bună decât niciuna, că proprietarii erau legați prin an-

gajament de onoare să-l dea, că acum nu mai e piedeca din Constituţie, care, odată, opria obligativitatea.

Răspunzând lui Dobrescu, Brătianu are accente de mare putere oratorică. Nu va trata Parlamentul ca un „soviet" de lucrători cari trebuie luminaţi asupra principiilor înseşi ale vieţii politice. Scopul? doar cine nu-l ştie? Cu un ceas mai răpede la Bucureşti şi în Ardeal. Mijloacele? Dar ce să spui şi cum să spui? Nu se crede nici cel mai priceput din membrii Guvernului, nici cel mai nevinovat. Dar el e acolo, simbolul. Un băţ de ar fi, sunt datori a-l urma, pentru ca, pe urmă, să-l arunce în foc, ori să-l pună la Muzeu. Dar deocamdată trebuie să-l respecte şi să-l urmeze.

*

Profesorul Arbore, care a scris despre Dobrogea, vine, sublocotenent în rezervă, chinuit de o sciatică, dobândită în Septembre şi de pe urma căreia pătimeşte şi acum. L-a călcat în Dobrogea un tun al artileriei care se retrăgea. Divizia sârbească n'avea tunuri şi mâncare, aşa încât cerşia când de la Ruşi, când de la Români. Ruşii nu erau loiali. Un ofiţer turc prins anunţase unde se va sparge frontul în câteva zile; acolo atotputernica artilerie germană, aeroplanele şi şapte divizii turceşti au determinat catastrofa.

Se plânge şi de asprimea medicilor militari. Injură, lovesc, desfac silnic mâni anchilozate, bat convalescenţi de tifos exantematic...

19 Maiu.

La Comisiune discuţie lungă — pe care mi-a prevestit-o Al. Constantinescu, venit la mine ca să-mi arăte ce s'a hotărît în Consiliul de Miniştri cu privire la paragraful

absenteiştilor. Se caută — de I. Brătianu — sà se excludă din exproprierea totală soţul absenteist al doamnei—, şi se găseşte formula nenorocită a celor cari au venit să lupte supt steag, „cari nu sunt dezertori", obiectez eu. Şi protest contra ideii lui Brătianu de a pune alături cu ţeranii, oamenii cei mai nenorociţi, cari au adus cel mai mare sacrificiu, pe aceşti boieri comozi cari prin prezenţa lor aiurea decât în tranşee pretind a se răscumpăra. Propunerea mea de a se exclude — dacă e vorba de aşa ceva — aceia cari vor fi luat îndatorirea cu valoare juridică de a se aşeza în ţară şi de a-şi lucra moşiile trezeşte protestările majorităţii Se decide a se pune numai în raport dorinţa de a se face excepţii. Pentru ţeranii de la munte se dă islazul comunal obligatoriu, rezervându-se subsolul. Pascal Toncescu observă că terenuri petrolifere se află şi la câmp, ba chiar mai mult acolo şi în colinele joase şi cere ca rezervarea subsolului să se facă pretutindeni în folosul proprietarului. Unii strigă: „Statul!".

Mitropolitul Pimen rezumă, la sfârşit, destul de bine, opera noastră şi arată ce bucurie va face luptătorilor dela hotar. Ion Brătianu îi răspunde mişcat, cerându-i binecuvântarea pentru hotărîrile luate şi pentru cei cari le-au luat. E foarte înduioşat, până la lacrimi.

*

Morţun îmi arată ca Mitropolitul s'a supărat pentru vila „Greierul" din care, cu comitetul lui regional, voia să facă spitalul Dr. Cunet şi căpătase mulţumirile lui Saint-Aulaire. Ii arăt că una nu exclude alta.

*

Leon Ghica e şi el de părere că industriile agricole tre-

buie ţinute în seamă la facerea scării, care nu poate să rămâie numai aritmetică.

Al. Constantinescu îmi confirmă cum că Regele a spus lui Take Ionescu că nu se va da înlături nici dela lovitura de Stat pentru a face reformele.

*

Henri Stahl, ofiţer de rezervă, vine dela Bacău. S'au executat acolo 35 de dezertori spioni, din şcoala specială germană, individual sau în grupe mici. Evrei cei mai mulţi, doi Bulgari, doi Nemţi, patru Români. Evreii pregătiau o manifestaţie rusească pentru a-i libera. Au fost legaţi de stâlp şi împuşcaţi mai răpede.

*

Inginerul Cotescu arată în ce stare sânt Ruşii. Ieri Al. Constantinescu mi-a spus că două regimente care trebuiau să se îmbarce la Roznov pentru Ocna s'au revoltat, au arestat pe colonel, s'au aşezat în sat, prădând totul şi batjocurind pe femei. A trebuit să se trimită porumb ca să nu moară lumea de foame. Cotescu adaugă cum a fost arestat un general la sfârşitul unui discurs despre ofensivă. Il duceau soldaţii, după ordinul unui locotenent. In cale, un grup de ofiţeri, cari fac morală. Indată Ruşii liberează pe general şi arestează pe locotenent.

Din Viena li se trimet Ruşilor ziare pacifiste, lucrate anume pentru ei pe ton de frăţie. Le cetesc, se conving, şi nu se mai luptă.

*

Foc la Nicolina. Arde depositul de bocanci şi stofe. Ar fi dat foc Bulgarii cari lucrează alăturea la Wolf ori Ruşii. Aceiaşi ticăloasă lipsă de grijă. La amiazi, Mihai Cantacu-

zino. Iar se plânge în chestia planurilor liberale cu privire la petrol. E gata să provoace o criză ministerială. Ii arăt efectele: ce mult ar împiedeca votarea reformei, încurajând elementele extremiste, care atât aşteaptă.

*

La Cameră se vorbeşte tot de aceasta. Miniştrii conservatori ar fi demisionat şi n'ar voi să vie la locurile lor. Cantacuzino îmi spune însă că a cedat, întroducându-se o mică modificare pentru terenurile dela şes, unde perimetrul de strămutare a proprietăţii din nou cedate, în cazul descoperirii de mine, se schimbă. Afirmă încă odată că sfaturile ce i-aş da nu vor rămânea niciodată zădarnice.

*

Şir de întrebări obstrucţioniste ale Partidului Muncii, la care s'au raliat, pentru a declara guvernului, în termenii cei mai însultători că n'are autoritatea morală să facă reformele şi mai ales să le aplice, A. C. Cuza, marghilomaniştii, N. Krupenski şi Ghica dela Comăneşti, plus Matei Cantacuzino. Preşedintele e atacat şi batjocorit în chip ordinar (Cuza îi spune de „prius dementat") şi nu se pricepe să răspundă. E penibil. Urletele se prelungesc când se aduce proectul de reformă. Se obiectează că nu e iscălit şi n'are expunere de motive. Danielopol nu e lăsat să vorbească. Se amână pe azi (obstrucţioniştii vreau: Luni) începerea discuţiei. In cursul ei, I. Miclescu a strigat: „putregaiu" şi a ieşit furios pe o uşă ca să se întoarcă îndată, liniştit, pe alta. Diamandy are hupelanda tostoiană. Un altul ţine mânile la piept ca Napoleon. E o reprezentaţie de teatru proastă. Pe sama cui?

*

Brătianu chiamă majorităţile la consfătuire. La Senat n'a fost numărul necesar pentru a se ţinea şedinţă. Din grupul liberalilor nemulţumiţi se auzia la Cameră: „haidem la Odesa". Dr. Angelescu m'a întrebat cu ce aş rezolvi eu o astfel de situaţie. I-am răspuns: „cu o companie de soldaţi. Nu e constituţional, dar istoric, **este".**

*

S'a prezentat proiectul pentru vila „Greierul".

*

S'a semnalat că prefecţii refugiaţi au automobile. Cincu a recunoscut în Cameră că n'a sămănat pentru că i se calcă grâul. Michiu dela Huşi a fost arestat de ofiţeri. Jandarmii iau tot de prin sate, unde bolile continuă. Se simte foarte mult şi lipsa de ploaie.

*

De pe frontul apusean, vestea unui succes german contra Francezilor (o mie de metri de tranşee luaţi şi pierduţi apoi numai în parte).

*

Trimisul special al Ţarului, Mosolov, ar fi ascuns la moşia lui Gh. Văsescu.

*

La primirea lui Thomas se dăduse o lojă prea mică Ruşilor, cari s'au supărat. Numai vre-o doi au consimţit să se întoarcă. Colonelul Rasoviceanu spune că-l rechiamă la Bălteni Divizia, dar el aşteaptă hotărârea Regelui.

21 Maiu.

Aceleaşi urlete la Cameră, de şi s'a adus proiectul iscălit. Se cere raportul. Se obiectează unele lipsuri de tipar. Se ridică deosebite chestiuni iritante. Cuza îi biciuieşte pe aliaţii săi pentru a-i face să strige. Incercarea majorităţii de a intimida grupul nu izbuteşte. Lui Iulian Vrăbiescu, devenit foarte guvernamental, i se aminteşte că a fugit în Rusia. Bietul Morţun face silinţe enorme ca să se menţie. Brătianu aştepta să vadă dacă majoritatea „reacţionează". Afară, N. Protopopescu jură că Guvernul va muri de mâna lui. Pascal Toncescu şi Titulescu interveniseră pentru a se da curs liber cuvântării lui Cuza.

*

Banu ceteşte proiectul cetăţeniei lui Berthelot.

*

In secţia I-a se cere introducerea unui proiect al fixării preţului şi la această expropriere în Justiţie. Şi schimbarea datei de 14 August 1916 pentru starea proprietăţii. Se vrea 1-iu Ianuar. Propun şi obţin: 1-iu Novembre, a ocupaţiei germane.

*

Robert de Flers îmi răspunde foarte frumos pentru micul „portret" al lui pe care l-am încercat în foaia mea.

*

Sfatul muncitorilor din Petrograd a definit „anexiune" orice schimbare de graniţe faţă de Iulie 1914!

22 Maiu.

Dimineaţa, Camera se adună greu şi se isprăveşte fără nici un rezultat.

*

După amiază, e vorba de o mare declaraţie a lui Matei Cantacuzino contra Guvernului. Vorbesc mai mult cu Pherekyde. Şi el recunoaşte defectele de temperament care i-au făcut atâţia duşmani lui Ion Brătianu. Ii pare rău că acesta s'a legat atât de indisolubil cu un om ca generalul Iliescu.

Imi comunică o nouă veste rea din Rusia: răscoala flotei din Marea Baltică. Se teme de o lovitură germană în Est, căci Vestul i se pare asigurat. Obiectez că Austro-Germanii n'ar risca un contact prea intim cu o revoluţie molipsitoare şi capabilă apoi de a trece de la un exces la celălalt.

Era vorba de a se închide şedinţa — raportul nefiind gata pentru reformă —, alegându-se mâne secretarii şi chestorul, cari lipsesc în teritoriul ocupat. Protest contra acestei pierderi de timp: „o ţară întreagă râde de noi". Partidul Muncii aplaudă. Li răspund că n'am nevoie de aplausele acelora cari tocmai ei tulbură ordinea, ci mie îmi trebuie să se voteze reformele.

*

Mareşalul Catargi vine către seară la mine. Ii vorbesc de situaţie. Brătianu s'ar putea să cadă, dată fiind situaţia dela Senat, care nu vrea să se adune. Lovitura de Stat e imposibilă prin prezenţa Ruşilor. Falimentul reformelor, garantate de Coroană, tot aşa de imposibil. Conservatorii nu pot moşteni situaţia creată şi de opoziţia lor la concesiile

agrare. O primă de încurajare unor demagogi pe cari şi Mareşalul îi recunoaşte că sânt grotesci, nu se poate. Rămâne un Ministeriu de oameni noi, sau de funcţionari, în care să nu fie nicio popularitate care să amenințe viitorul cuiva. Ştirbei, boier, cu legături şi idei liberale, ar putea fi Lvovul unei combinaţii, cu Bibescu de pildă, cu Matei Cantacuzino, cu Paul Bujor. Eu nu aş voi să mă amestec decât doar la extrema nevoie, pentru câteva zile, până s'ar trece greutatea. Şi Mareşalul crede că pentru alte timpuri ar fi de făcut sacrificiul pe care nu mă pot hotărâ a-l da acum.

*

Se anunţă plecarea lui Isvolschi dela Ambasada Rusească din Paris. Austro-Germanii interpretează ciocnirea de pe Şuşiţa ca răspingerea, ba încă „sângeroasă", a unui atac al **nostru.**

23 Maiu.

La Cameră, un mare scandal pe tema ofiţerului ardelean Ţiple, care ar fi fost, ca şi alţii din ai lui, trimiş în lagăr de prisonieri şi batjocurit, „scuipat în gură", de colegi austro-unguri. Dan, şeful lagărului de la Dobrovăţ, protestă, dar lasă a i se contesta cuvântul de onoare ca ofiţer şi se învoieşte la o anchetă parlamentară. Ministrul de Războiu nu răspunde.

Fiind vorba de zăbovirea, cerută de Cuza, a discuţiei proiectului de reformă abia peste trei zile ori peste două, cer cuvântul în mijlocul tumultului, cerând că nu se confunde două chestii: nemulţumirea unora din deputaţi cu Guvernul şi datoria faţă de ţară de a ne ocupa de reformă. Pentru aceasta să se acorde o **treuga Dei.**

Cuza întrerupe. Ii cer să-şi aducă aminte destul de trecut pentru a nu mă insulta —spusese că sânt un apărător al guvernului — şi că nici într'un caz nu voiu colabora la silinţile pe care şi le dă ca să-şi distrugă tot acel trecut. Cere cuvântul în chestie personală, ca să mă întrebe dacă am o conştiinţă şi ca să spuie că am susţinut toate guvernele şi că voiu susţinea şi pe al lui. Sânt silit a-i spune că „al lui" nu va fi niciodată pentru că el n'are mintea şi inima care trebuie pentru aceasta, iar, în ce priveşte celelalte învinuiri, voiu răspunde numai dacă vre unul din cei ce le-au subliniat râzând le va releva. Şi, cum nimeni nu o face, declar încă odată că, dacă am lucrat cu Cuza şi l-am iubit, el e mort pentru mine, şi umbrei a ceia ce a fost el odată n'am nimic să-i răspund.

*

Pleacă regimentul 9 vânători, şi cu el băiatul mieu. Un medic englez îi admiră şi pentru tot ce e „românesc" în înfăţişarea noastră.

Medicul acesta, Armstrong, îmi spune că pe front Ruşii s'ar fi convins să ia ofensiva.

24 Maiu.

Matei Cantacuzino vorbeşte la Cameră. Formă de o perfecţie ca în Franţa secolului al XVIII-lea, Frumos cap de gânditor. Melancolia pierderii fiului său ars. Ca fond, — contra reformelor, al căror moment n'ar fi venit, în năvălirea străinilor şi în adăpostul nostru de nenorocire, şi atacul contra lui Brătianu, pe care e silit a-l preface într'un atac contra regimului.

Apoi Pascal Toncescu, foarte puţin ascultat când cere

a se aduce maşini agricole din America, dar aplaudat, îndată ce atacă pe Vintilă Brătianu, de grupul nemulţumiţilor, la care se adaugă, azi, proprietari jigniţi: făţiş Lupescu dela Râmnicul-Sărat, pe ascuns Igiroşanu dela Mehedinţi.

Constant Georgescu forţează puţin atenţia numai la urmă. Vorbeşte ca reprezentant al ţeranilor din Mehedinţi. Dă soluţii practice, unele bune, culese de pretutindeni.

La urmă, Mille. Aproape simpatic. Cu sinceritate în glas, arată prigonirea de liberali a vechiului socialism. Crede că orice operă de reformă produce **prin sine** şi rezultate bune. Va vota legea.

*

Mihai Cantacuzino vorbeşte tot contra alcătuirii de acum a Ministeriului. I-ar trebui oameni noi. La ieşire Hiotu vrea „notabilităţi naţionale". Cantacuzino nu se împacă de loc cu un Ministeriu de funcţionari, care n'ar putea susţinea greutăţile momentului.

*

Vice-consulul italian dela Belgrad, care merge acum ca girant la Moscova, după ce a stat vre-un an în România, om bătrân, cu o splendidă barbă albă. Arată cum Biserica catolică în Muntenia e o simplă sucursală politică austriacă. La Severin, unde a stat, a impus cetirea Evangheliei şi în italieneşte. Apoi s'a cetit româneşte. In Serbia a căutat să se încheie Concordatul cu Papa, care a închis era puterii austriace asupra Bisericii apusene în această ţară.

A prevăzut atacul bulgar. Paşici nu-l credea posibil. Bulgarii, spune el, sânt un neam fără lege. Se mint şi pe sine. Sămânţă de Bizanţ. Nimeni să nu se sprijine vre-odată pe ei!

Ruşii se vor îndrepta, crede el. Acuma trec prin fasa copilăriei. Li va trece.

*

Şi deputatul Mironescu îmi spune că a văzut la Tecuciu pe delegaţii din Petrograd. Ne laudă pe noi şi ne îndeamnă la luptă. Ii dau cărţi pentru dânşii. In schimb, atacurile din Odesa urmează.

Ziaristul rus Ianceveţchi vine la mine. Merge la întrunirea comitetului soldaţilor, care judecă pe unul pentru că a făcut propagandă contra războiului.

Umblă zvonul de căderea Ministerului rus, care ar fi acum pur socialist.

25 Maiu.

Nu e adevărată vestea despre schimbarea din Rusia. Aflu însă că şi în Neamţ şi Suceava delegaţii ruşi, studenţi, lucrători, preoţi, predică ofensiva, luând şi jurământ ostaşilor.

La Cameră Mille îşi molfăieşte acuzaţiile de ieri. Teodor Vasiliu ceteşte din cântecele populare despre haiduci. Are meritul de a fi provocat o întrerupere de la Partidul Muncii, care face pe Constantin Brâncoveanu să spuie, concis şi sonor, aplaudat de toată Camera, pentru ce motiv **intern**, moral, ai lui au făcut reformele. Urmează un violent discurs al lui N. Basilescu.

*

Brătianu spune că Matei Cantacuzino nu l-a înştiinţat prin nimic că vrea să-şi dea lovitura. Din convorbirea anterioară ieşise cu impresia că l-a convins. Diamandy cere să se afişeze discursul lui Cantacuzino.

*

Ruşii trec spre gară în perfectă ţinută, cântând vechiul cântec, seara la nouă. Cum e cu şuierături de comandă, înaintea Palatului ei tac. De mult n'am văzut aşa ceva.

*

Pregătirile de ofensivă sunt evidente. Dar, din Apus, veştile sunt rele. Italienii sunt bătuţi la Jumiano, unde ar fi avut douăzeci şi cinci de mii de prizonieri, şi Francezii pe Chemins des Dames.

*

Inaintări de generali pentru ofensivă. Unii foarte buni.

*

Vlahuţă pleacă la ţară.

26 Maiu.

La Cameră cuvântarea lui Basilescu, primită cu indiferenţă, afară de aplauzele fără rost ale Partidului Muncii şi aprobările lui Cuza, un aşa de vechiu adversar, care felicită la sfârşit pe „iubitul său coleg".

*

Deputatul Mironescu a fost, pentru nişte bonuri, la generalul Şcerbacev şi la şeful Statului Major rus. Acesta i-a spus că ofensiva rusească e marea dorinţă a tuturora, că se fac ultimele pregătiri, dar că Apusenii nu trebuie să fie prea grăbiţi, ci să aştepte ceasul când o linişte desăvârşită în spirite poate da perspective ofensivei.

Mare victorie engleză la Wytschaete-Messines, cinci mii

de prisonieri germani. Comunicatul german recunoaşte pierderea primei linii.

*

Hachette a telegrafiat lui de Flers să-mi ofere a-mi scrie o istorie a Românilor în limba franceză.

27 Maiu.

E vorba de o carte de 200 pagini in-16. De Flers îmi explică lucrul: el îi arătase că nu e admisibil ca o istorie a Românilor la îndemâna publicului mai mare să lipsească în literatura franceză.

*

La Cameră, expunerea lui Basilescu urmează. Apoi Becescu-Silvan cu multe propuneri drepte (dar gesturile şi tonul lui!). Când face o distrugătoare critică sistemului de vot cu scrutin de listă, mă ridic pentru a spune că şi eu sânt de aceeaşi părere, care n'a fost exprimată în subcomisiune de teama de a nu se reveni asupra concesiilor căpătate în chestia pământului.

28 Maiu.

M. Carp, din Partidul Muncii, atacă violent guvernul. Miniştrii îl întrerup, amintindu-i serviciile pe care i le-au făcut. El se îndreptăţeşte cu succes. Tenace şi rece, rezistă la toate atacurile.

Il întrerup de mai multe ori pentru a-i spune că proiectul reprezintă ce se poate face, că atâţia au dorit şi ei mai mult şi li pare rău că nu s'a reuşit a se face reforma de principii, de care întreagă această societate nu e vrednică. Dar pentru aceea nu vor tulbura ţara, ca dânsul, în nenorocirea şi grijile ei.

Teodor Emandi arată că satele pier de boală şi lipsa de hrană. Adâncă impresie în Cameră. Nu răspunde nimeni.

*

Cei din Partidul Muncii cred că au baioneta cu ei şi, la întrebarea: pe cine vor să puie în loc, răspund în particular: „pe dumneata!".

*

Ion Brătianu îmi spune că o listă ministerială care se colportează ar fi: Averescu, preşedinte; membri: Dr. Angelescu, Mihai Cantacuzino, Dr. I. Cantacuzino, Goga. Alţii vorbesc de magistratul Corneliu Manolescu Râmniceanu ca preşedinte.

29 Maiu.

Discurs la Cameră al lui Honoriu Bănescu, declamator, dar simpatic, cu lungi discuţii contra lui M. Carp de ieri.

*

Un preot din Basarabia — ieri şi doi ofiţeri — îmi vorbesc de marea întrunire dela Chişinău, cu ocazia venirii lui Socolov, prietenul lui Cherenschi. Ruşii şi Bulgarii s'au purtat despreţuitori faţă de „Moldoveni". Au cerut nici să nu se traducă în limba acestora discursurile ruseşti. Atunci ai noştri s'au dus în altă parte să-şi ţie întrunire deosebit. Socolov i-a poftit să se întoarcă, ceia ce au făcut în sfârşit. Li-a aprobat autonomia pe toate terenurile, dar şi-a exprimat temerea de alipire la România. „Numai ca socialist, aceasta fiind o ţară mai înapoiată."

Mişcarea e condusă de preot — care e capelan militar —, de Halippa, de Murafa, vreo patru, cinci. Chestia alfabetului a trezit multă opoziţie. Mulţi nu voiau pe cel latin: preoţi, învăţători tineri, oameni culţi. Un ţăran le-a spus: „Eu în două zile l-am învăţat; veniţi să vă învăţ şi pe dumneavoastră". Li s'au arătat mai vechi cărţi tipărite în Basarabia cu acest „şrift".

Preotul spune că nu trebuie vorbit azi de altceva decât de autonomie. Mâne, cine ştie!

Se lucrează la noile şcoli; preotul va face alfabetul şi cărţile de citire. Cu greu i-a încredinţat că „limba românească" nu e numai „cea mai aproape de cea moldovenească", ci aceasta însăşi, de şi are „cuvinte franţuzeşti".

Unul din ofiţerii de ieri aflase dela Basarabenii cari au studiat în Iaşi că sunt studenţi-boieri, „cu monoclu".

30 Maiu.

La Cameră aprins discurs cu nuanţe culturale al doctorului Lupu, care invocă umbrele apărătorilor ţărănimii. Tratează de „simplicitate" aprobarea ce am dat-o proprietarilor când au sacrificat cele două milioane de hectare. Protestez contra felului cum numele mieu e amestecat în desbateri. Regele, declarându-se pentru reforme, a scăpat de soarta lui Ludovic al XVIII-lea. Dar, des întrerupt, cat a-i răspunde.

Un Oteteleşeanu, fiul colonelului, şi, zice el, agricultor cu patru sute de mii de lei în Belgia, unde e însurat, arată că răniţii români din Rusia, risipiţi prin spitale, n'au cu cine se înţelege. Lăsaţi în concediu, cerşesc pe stradă de la Evrei şi merg să lucreze la câmp Ruşilor. Generalul din

Odesa refuză să-i dea contra voinței lor. Se pierd așa vre-o trei mii de oameni. Un ofițer amputat n'a căpătat nici până acum piciorul artificial. Regele a trimis memoriul la Ministerul de Războì, unde nu se ia nici o măsură.

Un Ceh, Neumann, mi se pare, stărue să luăm inițiativa unei Ligi între naționalitățile austro-ungare (și cu Rutenii cari au până acum trei grupe militare, și la Cernigov și Pultava, și numără „treizeci și cinci de milioane"). E de părere că Rușii nu se vor bate, că aprobarea lui Cherenschi n'are urmări, că frontul se poate rupe în Galiția, Germanii având încă 80 de divizii pe frontul răsăritean, și am cădea toți prizonieri. Armata rusă e compusă azi din haosul individualităților: Cehii, pe cari vine să-i adune dintre prizonieri, și aici, vreau să treacă în Franța.

31 Maiu.

Diamandy citește cu patos un lung act de acuzație, ca pentru Europa, al guvernului român. Face mare impresie. Leonte Moldovan, aducând studiile sale despre chestia rurală: e mult mai puțin ascultat. Astă noapte a fost un conflict violent între Lupu și Filotti.

S'au arestat la Galați, ca spioni și speculatori, de Ruși, mai mulți Evrei, în cap însă cu un mare negustor creștin de o deosebită vază. Iar la Iași un ofițer, fiu de general, e pus la secret, pentru trădare.

Mi se tot spune, „in taină“, că va începe ofensiva. Civilii nu mai sunt admişi decât cu totul excepţional în trenuri, care tot duc trupe. Dar Ruşii privesc pe ai noştri ca spioni, nu ascultă (la Iveşti) de ofiţeri şi spun că „Ţarul românesc a murit încă dela Sf. Gheorghe“.

*

Ofiţerul ceh e suspect. A spus lui Vintilă Brătianu că în locul Ruşilor ar fi bine să facem noi o armată ceho-polonă, etc.

*

In şedinţa de noapte, Filotti discută chestia electorală.

*

In spitalele româneşti din Odesa, emisari socialişti ruşi vin să facă din soldaţii noştri republicani.

1 Iunie.

Venirea lui Vandervelde. Primirea la Cameră nu se face. A pierdut legătura cu trenul de Iaşi.

*

Vorbeşte Zamfir Filotti. Monoton şi neascultat. Orleanu are energie şi, lăudând marea proprietate, află aplause mai ales la takişti. O scurtă declaraţie a lui Sassu, apoi obositoarea expunere a lui Vrăbiescu.

*

Ziarele arată cum s'au constrâns la supunere pe frontul nostru două regimente ruseşti rebele.

2 *Iunie.*

*

Vandervelde soseşte târziu, abia la cinci. Ion Brătianu îl salută cu o cuvântare demnă, dar rece. Indată se ridică Take Ionescu, aclamat la fiecare rând, pentru un discurs cetit fără patos, de partizanii săi. E o întrecere jenantă. Apoi obişnuita cetire înceată a lui Porumbaru, pe care şeful socialist belgian pare a-l cunoaşte dela vre-un congres interparlamentar. Morţun ceteşte data aceasta, şi ceteşte bine, un discurs plin de frumuseţi literare adevărate şi de greşeli de fapt şi de limbă, dar, de sigur, cel mai bun. Şi iată Diamandy, cu Partidul Muncii, care răsare din stal afişând pseudo-socialismul lui. Cineva îmi spune că este, refăcut, discursul pentru Albert Thomas. Il aplaudă şi câţiva membri ai Casaţiei.

3 *Iunie.*

Continuă discursul, spus răpede, cu vervă al lui Iunian. Părăsesc sala când Cuza începe un discurs cu atacuri personale.

*

Ofiţerul basarabean Crihan mă asigură că Ruşii nu se mişcă. Ne fac „ochincari“, „mămăligari“ şi spun că fără ei am tot fi fugit înaintea Nemţilor. Acasă, ei fac din fiecare oraş, pe care îl pun la contribuţie, o republică.

Nemţii ar bombarda Tecuciul.

*

Recomandat de Regină, vine filantropul Hart din America, pentru a cere, printre altele, să poată da o ediţie americană din „Ţara Mea", partea a II-a, şi publica la Copenhaga în româneşte — ceeace nu se poate — traducerea în româneşte.

4 Iunie.

In Cameră, continuă atacurile lui Cuza. Partidul Muncii face un prealabil scandal preşedintelui, care spusese că sunt pătimaşi. Se urlă un şfert de ceas: „Jos, jos". Majoritatea nu reacţionează.

*

Sever Zotta vine să-mi spuie că a fost o luptă la Bogdăneşti, Nemţii luând ofensiva, că am avut foarte mulţi răniţi şi abia ni-am păstrat poziţiile. Ii spun lui Ion Brătianu, care îmi trimite pe secretarul său Vasiliu pentru a mă asigura că n'a fost nimic. Zotta vorbia de „un soldat" care l-a informat. Stăruiu să se cerceteze pentru a se găsi izvorul acestor zvonuri.

Alexandru Lăpedatu îmi spune că alte zvonuri ca acestea duc la grupul sterist, care desfigurează şi telegramele.

*

Vandervelde a fost mişcat la vederea diviziei româneşti care i-a fost prezentată.

*

La Dorohoiu poliţia rusească a arestat un avocat bucovinean supt învinuirea că făcea spionaj pentru noi şi dădea ştiri

rele despre dânşii. La Galaţi au arestat pe negustorul creştin despre care fu vorba şi pe un Evreu pe care germanofilii locali îl pomăzuiseră de primar supt Nemţi şi care s'a sinucis în temniţă. Erau acuzaţi de speculă şi trădare.

5 Iunie.

Regina are bunătatea să-şi aducă aminte de ziua mea de naştere. Trimite pe Prinţul Nicolae şi pe Denize să mă felicite şi îmi face binevenitul dar al unei cantităţi de zahăr.

*

Ion Brătianu mă asigură din nou că n'a fost nicio luptă. I se pare nepotrivită cuvântarea lui Take Ionescu, cu reliefarea personalităţii lui. Vorbind de venirea voluntarilor ardeleni, pomeneşte de intenţiile lui Goga de a avea glas şi în lucrurile de la noi.

*

Ieri, Ministrul spaniol, Multedo, îmi spunea că secretarul Legaţiei ruseşti era de părere că lucrarea mea despre Ruşi e „din punct de vedere românesc“. — „Ce-ar fi fost dacă era în adevăr din punct de vedere românesc?“, i-am răspuns“.

*

La Cameră continuă discursurile lui Cuza, precedate astăzi de un nou scandal, când doctorul Lupu spune că armata e flămândă.

*

Inmormântarea lui Andonovici, fostul ataşat militar sârb.

Niciun ministru al nostru, afară de Ion Brătianu, care vine chiar în momentul când se ridică sicriul. Niciun om politic român. Aliaţii, mai toţi. Slujba rusească e demnă; a noastră... Vânători români şi soldaţi sârbi ridică trupul pe umeri.

*

Un ofiţer de cavalerie român, venit din Rusia, spune că Odesa foieşte de ofiţeri români fără rost. Se aleg rău oamenii cu misiuni. Ruşii se plâng că li cerem necontenit; ar fi zicând: „câni spurcaţi de Români". Nici Sârbii de la Odesa nu sunt prea bine trataţi; consulul sârb dela Petrograd ar fi deschis o lăptărie.

6 Iunie.

D-na Ştirbei spune că pe Vandervelde nu l-ar fi mulţumit primirea la noi, nici chiar conversaţia cu Ruşii.

*

Deputatul Mironescu îmi arată că pe la Tecuciu cu greu a putut fi scos din tranşee un regiment rus revoltat: jumătate a fost trimis la Ocna, jumătate „în concediu acasă".

*

Şt. C. Ioan se trudeşte a ţinea un discurs de împărţire a premiilor; agricultorul Alexandrescu a cetit ceva solid şi simţit, arătând că în oameni noi e scăparea ţării. Bătrânul Burghele înşiră vechi idei istorice.

Un ofiţer farmacist a bătut pe un plutonier ardelean de

două ori rănit cu cravaşa, făcându-i răni pe faţă pentru că „nu l-a salutat". Au sărit Ruşii de l-au bătut pe dânsul.

7 Iunie.

La Cameră, o declaraţie a lui Banu; un discurs al lui Tony Iliescu. Camera e goală când Popovici-Răcăciune vrea să le dea lecţii de democraţie. Apoi discursul frumos al lui N. Protopopescu, care ceteşte declaraţia lui Günther, spionul german, că a cumpărat gazete şi personal administrativ, şi deputaţi şi senatori, — şi încă o cuvântare frumoasă, a lui Bogdan dela Gâdinţi.

*

Sosirea Ardelenilor şi Bucovinenilor, cu frumoase steaguri mari noi. Merg greoiu şi hotărît. Unul spunea: „De nu merg Ruşii, îi puşcăm noi dela spate". La Cameră au salutat venirea lor Macovei, apoi Banu.

*

Paul Brătăşanu îmi spune cum odată la el, în Romanaţi, se alegeau numai feciori de boieri, ai lui, Jienii. Apoi s'a luat hotărîrea de a face loc şi burghezilor. La dânsul în familiile era admis cu băeţii casei oricine altul se distingea; şi îmbrăcămintea trebuia chiar să li fie aceeaşi. El însuşi a tăiat odată mantaua mai lungă pe care şi-o făcuse fratele lui.

8 Iunie.

Ardelenii trec dimineaţa; impunători ostaşi cu feţele bronzate şi acel marş apăsat, purtându-şi marile steaguri româ-

nești. Mă surprind la fereastră privindu-i fără să mă fi trezit nimeni.

Se duc la prestarea jurământului. Mi se spune că Regele a fost profund emoționant.

*

La Cameră o declarație, înecată de zgomot, a lui I. Th. Ghica, pe pieptul căruia se vede decorația pentru lupte la care n'a luat parte decât prin proclamație. Apoi debitul exasperant al fostului prefect de Romanați, Rădulescu, din Partidul Muncii.

*

Michiu dela Huși îmi spune că porumbul nu se va face ori nu se va coace și că vom avea foamete.

*

Zguduitoare întâmpinare a Ardelenilor în Piața Unirii, plină cum nu s'a mai pomenit. Ion Brătianu vorbește hotărât, cu accente puternice în glas. Foarte frumoasă cuvântare literară a lui Goga. D-rul Lupu plânge, sus pe statuia lui Cuza, — dar de ce și-a păstrat pipa? Victor Deleu, șeful Ardelenilor, răspunde cu un discurs de o extraordinară putere. Ioan Nistor s'a cam pierdut, neavând glas, în această explosie de pasiune. In horă se prind și alții, între care miniștrii și generalii.

In cale, cortegiul cântă Marsilieza. Regele așteaptă cam de mult în balcon, unde se suie apoi și Ion Brătianu. Se intonează, după **Deșteaptă-te Române,** și **Imnul Regal.** I se aruncă Regelui flori de crin pe care le prinde și mulțumește. Regina așteaptă în automobil la poartă, cu toate Prince-

sele şi Prinţul Carol care stă nemişcat, probabil din discreţie. Li se fac nesfârşite ovaţii. Mişcă adânc plecarea steagurilor. O fată cu tricolor spune Reginei: „Mi-au venit feciorii". Regina strigă: „La revedere" şi li aruncă flori.

La Statul Major a venit veste că Nemţii trimit trupe pe frontul român. Buzdugan Basarabeanul spune că împuşcările spionilor de la Bacău au revoltat cincizeci de mii de Ruşi, cari erau gata să prade oraşul, supt cuvânt că cei ucişi au fost socialişti. Nici acuma nu s'ar fi potolit. Il întreabă în Comitet ce vor avea să facă dacă „Revoluţia se coboară în stradă". Răspunsul lui Buzdugan e ca să lase pe oameni a face ce vor şi când vor. Şeful lor, Hiller, s'a potolit. Agenţii trimişi din Bucureşti agită însă mereu.

9 Iunie.

La Cameră subtila cuvântare a lui Delavrancea, care începe printr'o biografie ştearsă. Matei Cantacuzino intervine pentru a spune că totuşi, văzându-se o lumină la orizont, va vota reformele. Declaraţia lui T. Emandi. Eu vorbesc în mijlocul unei rele voinţe care nu află momentul de a se manifesta, pentru a li spune cât de greşit concep ei o problemă mult mai modestă de fapt, căci reformele mari şi le va face poporul însuşi.

10 Iunie.

La Cameră, o pretenţioasă declaraţie a lui Leon Ghica. Apoi cuvântarea lui Mihai Cantacuzino, care, aplaudată la început pentru declaraţii de frăţie, se mântuie cu apărarea

parii proprietăţi, care **dă acum pentru totdeauna** şi atât. Take Ionescu spune că Regele şi ambele partide au făgăduit drepturi Evreilor şi adauge că Biserica ortodoxă nu va mai fi Biserica de Stat.

*

Ungurii ne asigură prin „Pester-Lloyd" că ni se vor lua Severinul, Târgul Jiiului, Câmpulungul, Câmpina, Dunărea cu gurile ei şi că restul ţărei, îndelung ocupat de Germani, va fi colonizat cu o populaţie germană.

*

Ion Brătianu mi se plânge că n'am fost drept cu „1848!". Parcă de dânsul era vorba.

11 Iunie.

Zvonuri de ofensivă. Colonelul Baliff mi-a spus, acum o săptămână, că nu e bine să pornim singuri. Acum foile italiene ar cere un atac în Est. Kirileanu se teme de o mişcare a noastră. Se vorbeşte că am lua frontul până la Dorna, Ruşii trecând la Siretiu. Vin contingente ruseşti foarte tinere. Poşta e oprită din jos. Necontenit trupele trec.

Ieri mi s'a plâns încă un Ardelean din cei mai vechi, bătut şi chinuit de un locotenent din burghezia bogată.

Nu e Cameră, ci festivalul Aliaţilor.

*

Zvon de grevă la Căile Ferate ruseşti. Ruşii încep a aresta pe ofiţerii francezi (la Tula) şi mai ales englezi.

Unul din ofiţerii basarabeni întăreşte că Ruşii nu vor

mişca. Aşa spune şi colonelul polon care, astă iarnă, a fost noaptea la mine.

12 Iunie.

N'a fost grevă la Căile Ferate ruseşti.

La Cameră vorbeşte Ion Brătianu, încet, obosit şi desgustat. Are şi el reaua ideie de a apăra vechiul regim.

La votare, singur Cuza şi Cincu, care vrea să se explice şi se încurcă în pauze lungi, sunt contra reformelor. Partidul Muncii se abţine. Ghica-Comăneşti, N. Krupenski şi Michiu s'au îngrijit să nu fie de faţă. Apoi, după ce Brâncoveanu cere să nu se exproprieze moşiile Spitalelor, Basilescu îşi reia asprele critici.

Majorităţile se întrunesc deseară.

Zvonurile despre ofensiva noastră continuă: trupele noastre ar fi intrat în Dobrogea.

13 Iunie.

Dimineaţa vine la mine Th. Emandi. Se plânge de administraţia nulă. Populaţia rurală se pierde. Niciun ajutor de nicăiri. Ar trebui schimbat guvernul.

Ii răspund că se poate schimba numai printr'unul de funcţionari, în care n'ar intra niciun om politic.

Dimineaţa a fost un Consiliu de miniştri prezidat de Rege. Brătianu a consimţit, de şi e pentru limitarea proprietăţii, să nu se aducă la Cameră nicio schimbare, cu condiţie să i se garanteze trecerea la Senat.

Revoluţionarul basarabean Cătărău şi-a făcut şi el partidul: **Partid revoluţionar românesc.** Are şi „articole rezervate" (de sigur: Republica). Acuma e în Rusia.

*

Discuţia articolelor legii agrare. Pentru că s'a luat cuvântul unuia din Partidul Muncii se produce un imens scandal.

In zădar încerc să fac a se înlătura prescripţia reprezentaţiei proporţionale pe baza scrutinului pe listă. Mi se făgăduesc însă, la legea electorală, toate garanţiile.

*

Seara Basarabeanul nostru Buzdugan se arată contra unei reforme fără limitarea proprietăţii. Spune că revoluţia era să izbucnească acum câteva zile.

*

Divizii ruseşti nouă ar fi să vie spre Bacău. Tot mai mult se vorbeşte de ofensivă.

*

Preotul basarabean îmi vorbeşte de cursurile de literatură românească ce s'au organizat la ei. Mă invită şi pe mine. Răspund că nu e bine să fim amestecaţi în ce se face acolo de dânşii. El adaugă că grosolănia care se observă la unii Basarabeni e luată dela Ruşi şi e mai mult superficială.

*

Cuza a întrebat dacă Brătianu aprobă declaraţiile lui Take Ionescu despre chestia evreiască şi situaţia Bisericii faţă de Stat. Pentru primele, i s'a răspuns: da; celelalte însă sunt idei personale ale oratorului.

*

La Piatra-Neamţ aeroplanele duşmane se coboară la cinci sute de metri şi bombardează (şi Casa Invalizilor Francezi). Ruşii stau absolut indiferenţi.

*

La Cameră votul legii întregi. Contra Krupenski şi Ghica-Comăneşti, precum şi Partidul Muncii. Basilescu se abţine. Nou şi mare scandal la alegerea Comisiunii pentru elaborarea legilor speciale. Contra părerii Camerei, Morţun spune că s'a ales tot vechea Comisiune.

*

Plângere în Cameră (a d-rului Pănescu) pentru suferinţele sărăcimii. Un deputat arată cum ministrul Constantinescu dă lefi duble rudelor sale, şi acesta tace.

*

Take Ionescu vine să mă asigure că va fi mai bine cu scrutinul pe listă.

*

Ruşii arată în foia frontului român că s'ar fi executat la Bacău şi un Max Wechsler, prieten al lui Racovschi. Au

protestat cu o mare demonstrație și se laudă că au supărat autoritățile locale. Au cerut să se desființeze la noi pedeapsa cu moarte în vreme de războiu și pretind că s'a admis în Consiliul de miniștri prezidat de Rege. Pe Cătărău îl desaprobă.

Manifestul acestuia s'a răspândit pretutindeni. Tot așa și un manifest socialist care vorbește de întinderea Republicei.

*

A murit d-rul Campbell, care începuse a traduce cartea mea „Relațiile cu Anglia". Om excepțional de onest și fin. S'a infectat pansând un rănit.

*

Ardelenii cantonați lângă mine au găsit păduchi în paie. Unul are tifos exantematic. Dar Deleu îmi spune că aștepta să fie mai rău la noi; multe sunt mai bune ca în Rusia.

*

Cutare dintre Ardeleni ar crede că mântuirea țării numai Goga ar putea-o aduce.

14 Iunie.

Senatul, de și s'a adunat la Teatru, n'a început discuția legii.

Take Ionescu ar fi spus că până la 1920 nu se isprăveste războiul.

15 Iunie.

La Senat au vorbit până acum Episcopul Nifon, pontifical şi biblic, şi Toma Ionescu, care a făcut lauda clasei dominante, demnă de un poet epic.

*

Ruşii continuă a se purta rău. In Hale au sechestrat o fântână cerând un leu la cine venia acolo. Soldaţii români protestând, unul a fost înţepat în cap cu baioneta şi a murit. Apoi la gară s'au luat la bătaie cu ai noştri pentru nişte lucruri de furat. Tot Românii cu capul spart. Au alergat o companie rusească şi Cazaci, dar cearta se potolise.

*

Inmormântarea tânărului şi frumosului medic englez Campbell, din familia ducilor englesi de Argylle. Infectându-se dela o rană, a luat cloral contra durerilor şi nu s'a mai trezit. Mişcător vorbeşte medicul şef al spitalului său, „Maternitatea“, dr. Mihăescu; apoi Duca, Slătineanu şi, într'un stil foarte ales, cu o pronunţie foarte bună, Lahovari. Take Ionescu spune câteva fraze în englezeşte. Lungă, peste măsură de lungă, e partea muzicală, cu Enescu.

*

La Odesa Halippa a făcut astă iarnă o scenă în public cutărui mare polician refugiat, de profesiune medic, pentru că stă în străinătate, când lumea moare de boli acasă (dr. Botescu se oferise a fi şi simplu medic de regiment). A tre-

buit să promită că revine în ţară, căci i s'a dat termen de atâtea ceasuri ca să înceteze scandalul deserţiunii lui.

16 Iunie.

Alt conflict cu Ruşii.

*

La o rudă a mea stă un colonel rus, a cărui soţie, cu pretenţii de frumuseţă la peste 60 de ani — e o Caucasiană — doreşte să se mântuie toate şi să meargă iar la Paris.

*

Francezii o duc greu faţă de ofensiva germană. Au pierdut aproape o mie de prizonieri. E sigur că Italienii au părăsit muntele Ortigaia, cu şapte tunuri.

Călduri grozave. Vecinii, familii de militari, de ingineri, petrec cu vin — care e oprit — toată noaptea.

17 Iunie.

Ştirbei vine la mine. S'a căpătat trecerea reformelor prin Senat cu condiţia că pe urmă se va discuta o schimbare a guvernului. Regele ar fi foarte strâmtorat din mai multe părţi, şi nu Take Ionescu ar fi — zice el — cel mai neînţelegător al împrejurărilor. E vorba de Corneliu Manolescu Râmniceanu ca prezident, de miniştri ca Goga şi Ioan Cantacuzino. In trei, patru zile ar fi să se aleagă.

*

In aceste vremuri grele toţi privilegiaţii mănâncă şi petrec: carne de viţel, de puiu, etc.

La sate, femeile, cu plata mobilizaţilor şi cu câştiguri pe-alocuri, fac tot ce trebuie pentru a ruina gospodăriile. La oraş, nemai ostenindu-se a se pieptăna, femeile luxoase îşi taie părul năvălit de păduchi. Un medic îmi spune că anume boli au năvălit în „societatea bună".

*

Foaia rusească a frontului român, care acum combate anarhia, se tipăreşte aici în cele mai splendide condiţiuni.

*

Brătianu îmi anunţă victoria rusească din Galiţia, cu zece mii (de fapt: nouă mii) de prizonieri. Şi el e de părere că Francezii o duc foarte greu şi că ofensiva din Apus e oprită.

19 Iunie.

In adevăr peste câteva zile miniştrii conservatori demisionează. E vorba de Ionaş Grădişteanu la Războiu... Brătianu spune că el nu merge decât cu miniştri de cari poate răspunde. Pe Rege nu l-a văzut de mai mult timp, de douăsprezece zile. Nu-l va influenţa. Işi ia o grea răspundere, nu constituţională, ci politică, Regele.

*

Moartea lui Maiorescu. Abia notiţe în ziare. Nicio părere de rău. Poate din cauza egoismului celui dispărut. Brătianu spune că tatăl său considera pe Maiorescu ca pe duşmanul său politic cel mai pătimaş şi mai perfid.

20 Iunie.

La Cameră, şeful stenografilor, Dumitrescu, îmi spune ce lupte dădeau deputaţii ca să fie trecuţi ca fiind în Rusia (90 de franci pe zi în loc de 40). Şi Cutare o face Cernescu singur cere o schimbare în defavorul lui. Au fost intervenţii la Morţun, la Brătianu. Unii nu spun când au venit, alţii aduc martori falşi (se mărturisesc reciproc).

*

Venirea Americanilor. In scurte cuvinte energice, de fapte, Hugh Scott, bătrânul general, pare a răspinge bogata retorică engleză a lui Take Ionescu. In numele Camerei vorbeşte I. Mitescu, prigonitorul ţăranilor dela 1907.

*

Senatul a votat reformele. Cinci contra, între cari I. Grădişteanu şi C. Argetoianu. Se menţin planurile unui guvern nou: se vorbeşte şi de Titulescu, de Banu. Unii spun că Take Ionescu vrea prezidenţia lui... Porumbaru... Ar fi să iasă Pherekyde şi Constatinescu, care „se simte obosit“, poate şi Duca, pentru nemulţumirile dela Cenzură.

*

Zvon „nemţofil“ că s'a pierdut Riga. Zvon „patriotic“ că am luat Brăila şi Ruşii Tulcea.

*

Ieri a fost la mine Pia Davilla, azi şi fiul lui Alex. Davilla, Citta. Acesta mai ales cere premenire în numele tineretului de pe front, care nu poate răbda ce se petrece. Il

sfătuiesc să aibă răbdare acum pentru a se da pe urmă o mare luptă cetăţenească.

21 Iunie.

Intrigile continuă. De fapt atâta se face. E vorba de un Ministeriu compus din douăzeci până la treizeci de persoane. Şi Cuza ar fi înăuntru. Take Ionescu se consfătueşte cu Al Constantinescu. Nu pot îndeplini cererea lui Mândrescu de a tipări o scrisoare contra lui Goga pe chestia venirii Ardelenilor.

Un nou candidat de ministru... I. Ursu!

22 Iunie.

Conservatorii au şi demisionat. Transform în prim-articol al ziarului mieu declaraţia pe care era s'o fac la Cameră.

Nu se ţine şedinţă. Argetoianu consideră demisia conservatorilor ca un succes personal; îi surâde rolul lui N. Filipescu. Cuza e încântat că „a răsturnat Ministeriul". Tot aşa N. Protopopescu şi Partidul Muncii. Pentru un eventual vot de încredere — ca să voteze: nu — vine Diamandy, într'o stare de sănătate foarte rea.

Generalul Lambru îmi explică ce s'a petrecut. Brătianu i-a luat înainte lui Take Ionescu, care voia să deie lovitura fără a fi de faţă Parlamentul. S'a pus interpelarea lui I. Grădişteanu, care s'a ferit să fie prea violent. După aceea, Şuculescu a cerut cuvântul şi a propus moţiunea de încredere. Take Ionescu a trebuit să facă o declaraţie, dar, stângaciu, s'a desolidarizat, nu numai de trecutul lui Brătianu, dar şi de acele acte ale Ministeriului comun care nu i-au fost ştiute. Lambru crede că tot Brătianu va birui. Mândrescu

cere lui Take Ionescu loc de ministru, ca unul care a făcut Congresul Ardelenilor, Federaţia, etc. „Altfel nici trei Ardeleni nu vor rămânea în jurul lui"... S'ar putea ca o nouă întrunire să fie făcută contra guvernului.

Faţă de multele dorinţi de Ministeriu, profesorul Severin propune o tragere la sorţi.

*

Un rus, Volcov, „istoric" şi ofiţer, ni arată ce se scrie despre noi în ţara lui. Şi el a colaborat la „Viestnic Evropi". Ii spun desluşit ce jigniţi suntem de purtarea soldaţilor lor, de inactivitatea pe front şi de indiferenţa opiniei publice de la ei faţă de atacurile ce ni se aduc. El scuză pe ai lui. Neagă că voiau să dea lovitura de la 22 Aprilie. Ajungem la ideia unor conferinţi pentru ofiţerii lor, unei publicaţii populare despre trecutul nostru. El se plânge că la „Sfatul" lor n'au venit niciodată Români. Spune că va aduce la mine pe membrii Sfatului. Vorbeşte numai nemţeşte.

Preotul basarabean observă: „Ei nu sunt răi la inimă, dar foarte ignoranţi".

23 Iunie.

La Cameră, nimic. Zvon de Ucraină independentă, răpede desminţit.

*

Duca, Danielopol, la mine. Se plâng de conservatori, cari au intrigat continuu. Acuma cer paritatea în Ministeriu. Brătianu a fost la Take Ionescu, care îi spusese prin scrisoare că nu poate continua în aceste condiţii colaborarea,

şi a căutat să-l convingă. A avut impresia că Take Ionescu e reţinut de alţii. A fost şi la Rege. In Consiliul de miniştri, Duca şi ceilalţi i-au spus lui Brătianu că, şi dacă el s'ar retrage la ţară sau s'ar duce în străinătate, ei ar continua lupta contra unui guvern conservator. Mihai Cantacuzino e bănuit de nesinceritate, ai lui votând contra reformelor.

Apoi vine, la redacţie, însuşi Mihai Cantacuzino. Se plânge de tirania lui Brătianu, care influenţează şi pe Take Ionescu. E „rău crescut politic" şi „autocrat". Situaţia conservatorilor e inferioară; au cele mai rele Ministere. Vorbeşte iar de imoralitate. Nu se lucrează nimic, în propaganda românească, în sănătatea publică, etc. El nu se gândeşte la un guvern cu persoane ca: I. Grădişteanu, Argetoianu, dar vrea paritatea în guvern sau aproape, ca un şef care să fie neutru şi capabil de a rezista lui Brătianu, Corneliu Manolescu Râmniceanu, Porumbaru (eu zic: Poni) sau oricare. Nu se poate admite eternizarea Parlamentului ca să susţie încă un an, doi ani, cât ar ţinea războiul, pe Brătianu. Nu s'ar da înlături de la o disolvare, şi ar crede că Regele poate influenţa această ameninţare pentru a face pe Brătianu să cedeze. .

Eu îi spun că ar face bine să se împace. Nu e acuma vreme de schimbări, când nimic nu e consolidat. Să nu trezească ambiţiile unora, căci vor răsări ale altora. Să nu bage în Ministeriu pe Cutare, căruia şi liberalii i-au oferit un portofoliu. Să nu strice situaţia Regelui mânându-l la cine ştie ce măsuri. Dacă nu se poate altfel, să meargă ei, oamenii politici, cu misiuni în străinătate şi să guverneze funcţionarii. Iar, dacă, precum pretinde el, aceştia nu au autoritate şi experienţa afacerilor, să fie câte doi „oameni de Sfat" de la fiecare, iar restul funcţionari.

Lumea vorbeşte de Ministeriul lui Şuculescu, de Duca la Interne, etc.

*

Volcov ar fi un filo-Bulgar care a scris contra noastră în neutralitate şi contra căruia guvernul i s'ar fi plâns lui Poclevschi.

*

Racovschi ar fi arestat, ca implicat în complotul Grimm. Corolenco a luat apărarea lui şi a lui Gherea.

*

Explozia dela Botoşani ar opri pe două linii ofensiva.

*

Denize spune că Regele ar prefera un guvern de funcţionari. Făuritorii de liste au avut neruşinarea să aducă una şi cu numele mieu.

*

D-na Fasciotti ne invită la colaţiune: probabil pentru ca soţul ei să stăruie în sensul lui Take Ionescu.

24 Iunie.

Fasciotti crede şi el că un guvern de funcţionari ar fi cel mai bun. Ar putea face statistica producţiei şi reparaţiei recoltei, şi ar împiedeca foametea.

El crede că, de fapt, Ruşii sunt o rasă inferioară. Aceasta o dovedeşte chiar faptul că Revoluţia n'a fost sân-

geroasă. Numai la popoarele incapabile de a reacţiona se poate un asemenea lucru.

El e bucuros să nu se facă pacea acum, căci suntem, cei cu revendicări naţionale, în primejdie, din cauza Ruşilor, să rămânem total fără îndeplinirea lor. E de faţă şi colonelul Ferigo, care laudă foarte mult pe soldatul român, **soldat ideal.** El merge în Italia, unde va comanda ca general.

*

La Cameră aflu că Regele a cerut să se consulte. Deocamdată a văzut pe preşedinţii Camerilor. Zăbava face o impresie rea.

*

Germanii pretind că la Brzezany ofensiva rusă a fost zdrobită.

*

O parte din Ardeleni merge la şcoala din Botoşani. Până târziu, lângă noi, coruri şi danţuri. „Sânge nou", spune colonelul Vlădescu, care priveşte.

*

Fasciotti arată ce simplu se trăieşte în Italia. Miniştri n'au saloane; soţia lui Giolitti nu ieşia în lume.

*

Ianceveţchi spune că Turcii ar cere Rumelia şi Anglia ar fi gata să li-o dea.

25 Iunie.

Nu se ţine şedinţă la Cameră. Duca îmi explică hotărîrea lor de a nu ceda.

26 Iunie.

Mare victorie rusească la Stanislau. Frontul austro-german e rupt şi cavaleria rusească trece prin el. Zvon, fals, că noi „înaintăm spre Constanţa". Cineva din Galaţi ar fi văzut trecând Dunărea cavaleria rusă, care s'a intors cu prizonieri.

*

Audienţa la Rege, unde sunt chemat pentru consultare. Îi spun reaua impresie ce o face zăbava în rezolvirea crizei. Regele nu vrea să ia asupră-şi rezolvarea unei afaceri personale. Dacă ar fi împrejurări normale, ar disolva Camerele şi ar face alegeri. Aşa însă, el nu poate decât să dorească o împăcare. Se caută un mijloc pentru aceasta. Şi Regelui îi pare că Brătianu nu poate fi înlocuit la Externe şi că Take Ionescu nu e destul de solid pentru o asemenea misiune. Şi el ştie că nu se guvernează şi că se fac abuzuri (îmi arată dosarul generalului X, care îşi mandatează, contra unei hotărîri odată luate, sume pentru deplasări). Puţini au simţul practic, ca Victor Antonescu, care îşi cunoaşte rostul foarte bine. Constantinescu, aşa cum este, lucrează; să se dea un altul care să lucreze! Regele nu e pentru o expoziţie de oameni interesanţi sau talentaţi. Despre Goga spune: „Mi s'a vorbit de el numai dintr'o parte". Regele pronunţă şi numele lui I. Nistor, dar ar voi să-l trimeată la Cernăuţi, unde Ucrainenii sunt stăpâni pe situaţie (cred că n'ar primi, şi ar fi chiar periculos pentru el). De intriga conservatoare

e indignat. Om cult, Argetoianu trebuie să găsească ocazia de a dovedi mai bine inteligenţa ce i se acordă. I. Grădişteanu, să nu fi fost ministru şi „stâlp într'un cerc restrâns", n'ar încurca lumea, „aducând în Senat ce se vorbeşte pe stradă". Guvernul de funcţionari i se pare greu de format — „ce penurie de oameni!" —, fără autoritate şi supus intrigilor care l-ar răsturna în cincisprezece zile. Şi Regele este pentru închiderea erei vechi, dar o consultare a ţării trebuie s'o preceadă. Nu e pentru „tirania" actualului Parlament, **dar acest Parlament este.**

Destrăbălarea creşte. Automobilele militare iau fete de câte şaptesprezece ani din familii bune şi le duc la petreceri. Mi se dau nume.

27 Iunie.

Vin la mine studenţi americani, membri ai Societăţii Tinerilor pentru ajutorul spitalelor şi soldaţilor. Fac aici o baracă.

*

La redacţie vine Murafa. E maior în rezervă. Advocat, şeful mişcării moldoveneşti în Basarabia. Un om impunător, tăcut. La comparaţia cu Bucovinenii, cari aveau formele culturii naţionale, dar nu şi sufletul, el spune: „şi sufletul une ori se înăbuşă".

28 Iunie.

Ruşii au luat Haliciul şi înaintează asupra Lembergului. Kalusz e în flăcări, cu depositele lui. Ofensiva noastră ar fi o chestie de zece zile. O misiune anglo-italiană e pe front. Cineva îmi scrie dela Măxineni. „Acţiunea" spunea ieri că

Bulgarii au prădat şi evacuat Tulcea. Prefectul, care e la Chilia Veche, asigura că în câteva zile va fi la reşedinţă.

Criza continuă, în mijlocul indiferenţei publice.

29 Iunie.

E vorba ca un Ministeriu pur liberal să se facă. Take Ionescu — care, într'un articol despre Maiorescu, îşi atribuie meritul guvernului din 1912/1913 — a cerut prezidenţia Consiliului sau Externele. Camerele sunt prelungite până la 15 Septembre. Decretul l-a cetit Pherekyde.

*

Ruşii au luat Kalusz. Englezii au pierdut însă la Lombartzyde malul cucerit al Yserului.

30 Iunie.

La Cameră, nimic.

Brătianu îmi propune din nou a intra în Ministeriu, pe care-l formează fără Take Ionescu. Acesta e împins de Mihai Cantacuzino: cere presidenţia sau Externele şi, altfel, perfecta paritate. Brătianu i-a spus că, de ar fi vorba de „cine e mai nî vârstă" — Take Ionescu-i spusese că, fiind mai în vârstă, are dreptul la prezidenţie —, „mai frumos şi mai capabil", nu s'ar încăpea discuţie, dar e vorba de cine are o situaţie politică superioară şi, el, Brătianu, o are faţă de un om pe care numai jumătate de partid îl urmează.

Take Ionescu spune că „n'are nimic cu Brătianu", „niciun resentiment", dar are cu Regele... Va pleca în America, fără a căuta să vadă pe Rege, — doar dacă l-ar chema. Unui Englez la Legaţie i-a spus că în trei luni răstoarnă Ministeriul.

Eu îl refuz pe Brătianu, pentru motivele pe care i le-am

mai arătat, la care se adaugă şi acela că, în vremuri de democraţie internaţională, dominată de capitalişti, sunt mai puţin în stare ca oricând să fac a profita ţara prin sacrificiul ce l-aş aduce intrând în Ministeriu.

In ce priveşte compunerea acestui Ministeriu — Brătianu îmi oferia un loc fără portofoliu, ori Instrucţia, — el spune că i s'a dat sfatul de a vorbi cu Diamandy. Dar nu-l poate lua în serios. O viaţă întreagă i-a prezentat, în toate chestiile, memorii pe care nici nu le-a citit. Cum, dacă a fost aşa în atâţia ani, să-l iea în serios pentru o opoziţie de „cincisprezece zile?" Ii vorbesc de doctorul I. Cantacuzino. Cu privire la el, Brătianu se teme că „n'are voinţă" şi ar fi la discreţia d-rului Slătineanu, care, acesta, e în legătură cu Argetoianu şi alţi membri ai opoziţiei.

De un ministru ardelean nu mai poate fi vorba. Brătianu contestă că şi liberalii i-ar fi propus pe Goga. Acesta, după părerea lui, tot va ajunge la un Ministeriu, când vom lua Ardealul. Eu contest că-l vom putea lua; el e sigur: „Altfel m'aş împuşca." Observ că, dacă am avea Ardealul, sunt şi oameni cu alte drepturi. Şi el spune: Maniu şi adaug pe Mihu, de care mi-a vorbit şi azi dimineaţă bătrânul Ion Preda dela Sibiiu.

Cu privire la alţi miniştri, nu tăgăduiesc că ar fi primiţi simpatic Danielopol şi Şuculescu, dar nu şi cutare altul, deşi Brătianu vorbeşte de „talentul" lui, pe care e dator să nu-l lase fără întrebuinţare. „Să-l faci atunci ministru al Serbătorilor Naţionale!" Brătianu refuză pe I. Simionescu. N'are notorietate politică. „La asta vă gândiţi, la sera voastră închisă!; dar cui îi pasă de notorietatea voastră în vremuri ca acestea când pe oameni trebuie să-i cunoască ţara!".

Ii obiectez şi lipsa de Moldoveni, când doară în Moldova suntem toţi. „N'are importanţă pentru moment!" De Matei Balş la Justiţie nu vrea să audă. Poni-i pare prea bă-

trân. Abia de-i prinzi vreun cuvânt. „Dar de competența și autoritatea lui aveți nevoie. Vrei iarăși un Ministeriu al oamenilor de casă?" Brătianu protestă: oamenilor de casă li-a zdrobit, mai curând, cariera.

Pe Nistor îl vrea în Bucovina, în calitate de comisar. Se teme însă că **azi** ar jigni pe Ucraineni, pe cari Rușii îi menajează grozav. A vorbit însă cu Cornilov, care-i va semnala el momentul.

Rușii continuă a intriga. Toți spionii ni vin în uniforma lor. Bujor, acolitul lui Racovschi, e între ei, ascuns. I se pare lui Brătianu că ar avea chiar legături cu Partidul Muncii. Un rabin dela Odesa cutreieră țara ținând predici în Sinagoge, la Roman, la Bacău.

A venit Tyserhausen, cel cu demonstrația dela Roman. Il tălmăcia un tânăr blond, simpatic, care zicea că a făcut studii de drept la Paris. S'a lămurit în chestia evreiască. Tălmaciul se arăta foarte interesat. Nu era decât Gheller (Heller).

Ofensiva e apropiată. Mi se spune de aiurea că două brigăzi au trecut la Pisica. Cineva-mi scrie că la Măxineni și Gulianca stă artileria grea gata de atac.

*

Seara, Petre Missir trece pe la redacție și-mi spune că Take Ionescu va merge în Anglia și de acolo în Franța. Ii arăt ce mare operă pentru țară, cu o complectă uitare de sine, ar putea face acolo.

1-iu Iulie.

Duca socoate că va ieși din Ministeriu. Vorbește cu loialitate de Brătianu.

*

Veştile dela Ruşi sunt mai puţine.

2 Iulie.

Intr'un studiu al lui Ernest Daudet (**Écho de Paris,** 24 Maiu) aceste documente: „Injonction écrite, du Ministère imperial (russe), dans laquelle on lit ces mots: „Maintenant ou jamais; si ce n'est pas maintenant, on ne permettra pas plus tard à la Roumanie d'entrer triomphalement en territoire austro-hongrois...

Lorsque la Roumanie demande à être protégée du côté de la Dobroudja, on lui répond avec impertinence: „Qui donc menace la Roumanie de ce côté? Quant à nous, nous ne pouvons morceler nos forces.

C'est tout au plus si nous pouvons vous envoyer une ou deux divisions".

*

La Saint-Aulaire. A aşteptat îndelung la Legaţia rusească, unde erau trei Evrei, delegaţi ai Sovietului, cu cerere scrisă de a se pretinde Guvernului român desfiinţarea făţişă a pedepsei cu moarte şi asistarea la judecăţi militare a unui membru al Sovietului. Poclevschi-Koziel a arătat că nu poate prezenta măcar asemenea cereri Guvernului român.

Saint Aulaire, ca şi de Flers, care e de faţă, este de părere că rău se face formându-se un Ministeriu liberal. Rău în sine, pentru ca azi partidele nu mai înseamnă nimic, ele trebuind chiar să se prefacă mâne: a spus lui Brătianu că-l preţuieşte ca Brătianu, nu ca şef al partidului liberal şi ceva analog i-a spus şi lui Take Ionescu („cu atâta mai mult", adaug, „cu cât nu e şeful partidului conservator"; şi de Saint Aulaire repetă). Rău şi faţă de Aliaţi, căci nicio altă ţară nu are Ministeriu de partid. Rău şi faţă de Ruşi, ale

căror pretenţii trebuie să se lovească de o unitate naţională perfectă. Să ni dăm seamă, spune el, de faptul că atârnăm de alţii, cari sunt in plină revoluţie, şi să ne îndreptăm după această constatare.

Nu vrea s'o spuie singur Regelui, dar mă îndeamnă a o face, „ca unul care am avut partea ştiută la reforme şi sunt în afară de partide". La dejun, de Flers povesteşte cum fostul ministru de Războiu, Bulaiev, striga în momentul arestării: „Am asasinat eu, am furat eu? Dar am fost aşa de puţin ministru!". Generalul care comandă la Roman e şi el un idiot, care spunea lui de Flers: „oare crezi dumneata că mă vor asculta soldaţii, că-mi vor permite soldaţii? Şi eu i-am zis: „înainte de a vă propune li-am luat asentimentul". Toţi ştiu bine ce purtări au Ruşii azi ca popor şi ce ni-au făcut ieri ca Stat.

*

Denize vine pentru a se înţelege cu pictorul Stoica, care ar vrea să facă un portret al Reginei. Prinţul Nicolae, care a fost bolnav două zile, s'a îndreptat. Ii comunic spusele lui Saint-Aulaire. Ar fi de comunicat Reginei şi Regelui chiar. El se întoarce ca să-mi spuie că Regina ar prefera să comunic eu Regelui, care altfel ar crede că sunt „vorbe de femei".

*

Merg la Palat, unde Regele mă primeşte imediat. Ii raportez totul, ca o datorie de conştiinţă, explicându-i şi de ce n'am primit un Ministeriu. Regele spune: „ştiam că ţi se va oferi". „Nu ştiu dacă am un viitor politic, dar sunt fericit că nu am trecutul celorlalţi; cu ei alături aş fi jenat eu şi i-aş jena pe dânşii".

Regele declară că **nu vrea un Ministeriu de partid.** Nu pentru aceasta a dat lui Brătianu misiunea de a forma cabinetul. A fost vorba de Brâncoveanu, căruia i s'a telegrafiat la Petrograd. E bucuros de Matei Cantacuzino, cu care a vorbit. D-rul I. Cantacuzino nu va primi probabil, nu pentru că-l opreşte Partidul Muncii, ci din cauza acelor legături cu conservatorii, prin Slătineanu, de care-mi vorbia şi Brătianu şi Duca. S'a gândit şi la Delavrancea, la Disescu chiar, dar conservatorii îşi ţin straşnic pe ai lor. Take Ionescu, spune Regele, care ştie şi de „exodul" ce se pregăteşte, a cerut lucruri imposibile; „dualism ministerial, ca în Austro-Ungaria, nu se poate, căci ar avea urmări rele". Ne gândim şi la alţii, mai ales boieri: dintre Ghica, Mavrocordaţi, nu se poate niciunul. Eduard Ghica e un om harnic şi curat, dar de partid. Arăt Regelui ce potrivit ar fi Simionescu, asupra căruia se opreşte. Şi Regele crede că s'ar putea un magistrat — Corneliu Manolescu, de pildă, — la Justiţie. La Războiu vrea un general, dar nu Petala, care i se pare bolnav de nervi, ci Râmniceanu, Cămărăşescu i-ar plăcea. Ştie că Fasciotti vrea guvernul de funcţionari, şi el, Regele, îl consideră ca un „pis-aller".

Brătianu crede că cererea Sovietelor — despre care şi Regele ştie că nu e nouă — e numai încă un incident displăcut (Saint-Aulaire vorbia de putinţa nenorocită a unui conflict între cele două armate, care ar fi „sfârşitul României"). Lui Duca i se pare că „Francezii" au fost totdeauna în contra lui Brătianu şi pentru opoziţie.

3 Iulie.

Camera nu ţine şedinţă. Conservatorii pleacă la Odesa. Take Ionescu declară că el face politica celor doisprezece apostoli şi că toată puterea lui e în credinţă!

Ducele de Luynes arată tronul ca ameninţat.. Se prepară ceva de acum în câteva zile. Trebuie să se facă o împăcare între vechile partide, e soluţia lui.

*

Ruşii au aruncat manifeste republicane din automobile, cu tot ordinul lui Cherenschi de a nu se mai face propagandă politică între trupe. Pentru cel mai neînsemnat lucru se pune la vot şi se redactează protocol. Seara, la Tuffli, era un fel de adunare a lor. Sunt absolut nebuni. Unul dintre ei spunea că Rusia va da cel mai formidabil spectacol de anarhie, care ne va cuprinde şi pe noi.

*

Murafa a venit din nou la redacţie. Ţara îi pare putredă. Basarabenii ar fi indignaţi de ce văd. In zădar îi spun că aceasta e numai suprafaţa. Ţăranul îi pare incapabil de a reacţiona. Lui i-ar trebui o mişcare violentă, imediată, cu spânzurări şi împuşcări. Ii arăt că aşa ceva nu se poate pe acest teren istoric al nostru în momentul când duşmanul îl avem în casă. Legea agrară îi pare monstruoasă.

Laudă pe Stere. Lui i se datoreşte câtă viaţă românească e în Basarabia. El a făcut bine şi îndemnând pe Ardeleni la credinţă faţă de Austria. Trebuia luată Basarabia, unde Românii erau aşteptaţi. De ce i-am jertfit? „V'am amânat numai." Pare că a fost la nemţofilii noştri, cari nu se astâmpără.

*

Petre Missir îmi spune că în „Săptămâna Ilustrată" din Bucureşti, scoasă de Sărăţeanu, redactor la „Adevărul", se

văd chipurile a patru **miniştri**: Lupu Costachi—Interne, Neniţescu—Finanţe, Virgil Arion—Instrucţie, dr. Antipa—Domenii!

*

Lumina electrică era să fie cu totul oprită. O avem acuma numai pentru opt şi unsprezece seara.

*

Goga continuă, în „România" glorificarea Revoluţiei ruseşti. Gazeta, cu suplimentul ei, „Greierul", se vinde, cu 20 de bani, soldaţilor.

4 Iulie.

Din Bucovina, profesorul Procopovici. A fost arestat zece zile, ca austrofil, după gura lui Lazăr Gherman, care e socotit el acum ca agent austriac (după ce a plecat în America). In ţară, e stăpânire ucraineană pură, cu intrigi austriece dedesupt. Comisarul de Guvern (şi pentru Galiţia) e Doroşenco, Ucrainian care avea legături şi înainte de războiu cu cei din Bucovina. Se fac cursuri de ruseşte ţăranilor, şi în districtul aşa de românesc al Câmpulungului. Ţăranii nu înţeleg nimic. Românilor li se cerea pentru a scoate o foaie să treacă prin cenzura de la Chiev. Orice drum într'acoace aduce întrebări. E deschisă o singură şcoală, privată, românească la Cernăuţi. „Şcoala Română" prosperează, dar făcând comerţ cu alte lucruri.

*

Ofensiva rusească e întreruptă, şi definitiv, se pare.

Se vorbeşte iar de un Ministeriu cu Take Ionescu. Sociologul Drăghicescu vine să mi se plângă de aceasta.

5 Iulie.

Se vorbeşte de ofensiva germană la Riga. Obişnuita oficină filo-germană ştie să spuie despre căderea Mărăşeştilor.

*

Duca spune că Ministeriul s'a format numai cu liberali. La Instrucţie ar fi Porumbaru, Generalul Iancovescu la Războiu.

*

Porumbaru vine după amiază, în automobilul dela Instrucţie. El spune totuşi că nu s'a decis. Brătianu mai are o întrevedere cu Dimitrie Greceanu. Porumbaru ar vrea un Ministeriu şi cu conservatori.

*

Seara, Mihai Cantacuzino. Se apără că ar voi să atace pe Rege; trecutul lui şi al familiei lui ar fi o garanţie. Dar crede că Regele a fost nedrept cu el şi cu al lui. Mai ales dând lui Brătianu formarea noului Ministeriu. Regele şi-a exprimat dorinţa să fie un Ministeriu de colaborare. Brătianu a întrebat atunci: „E o condiţie ori un desiderat?" — „Un desiderat." (Ii arăt că nu putea să răspundă altfel). Cantacuzino crede că se putea ameninţa cu disolvarea şi chiar disolva Parlamentul! Un Guvern pur conservator îl crede şi el imposibil, însă ar fi adaus şi liberalii şi alte persoane.

6 Iulie.

Tulburări la Petrograd. Se zvonia că Lvov ar fi arestat. Fratele mieu, venit din tabără, spune că, după o pregătire de artilerie îndelungă şi costisitoare, trupele ruseşti n'au vrut să iasă din tranşee.

De altfel, pare că Ruşii se jenează de purtarea trecută, când ziceau Românilor numai: „mămăligă", „Gavrilă", etc.

*

S'au reînceput negocierile cu conservatorii. In lumea politică e oboseală şi desgust.

Ministeriul pur liberal l-a refuzat Regele.

*

A. D. Xenopol e foarte bolnav. De cinci zile nu se mai hrăneşte. Totuşi are faţă bună şi glumeşte cu privire la Germani.

*

Un Basarabean cuminte, care s'a luptat cu colegii ruşi pentru că vorbiau de originea slavă a neamului său şi-l făcuseră „pezevenghiu de Român". L-a aprobat un locotenent-colonel polon, care spunea că, să fi fost insultată naţia lui, el ar fi lovit pe insultător. Sublocotenent Cazacliu e agronom: a învăţat la Institutul Tehnic din Chiev.

*

Un preot al nostru venit din Bucovina aduce dela profesorul Gheorghiu aceleaşi plângeri şi temeri. Nu se dă hrană

decât celor ce se declară Ucrainieni. Se teme de rezultatul unui plebiscit care i-ar anexa pe Bucovineni la Rusia Mică.

*

Automobilele ruseşti produc continuu accidente. Ieri a fost ucisă o femee, azi maiorul Softa de la Folticeni.

*

Fratele mieu îmi spune că vestea distrugerii gării Tecuciu şi bombardării oraşului cu tunuri de marină e falsă. Un aeroplan a aruncat două bombe: una asupra lucrătorilor cărora li se făcea plata în gară, alta asupra unor vagoane de muniţii din staţie; în oraş au sărit schije mari de obuz, pe când la o bombardare s'ar fi cules numai bucăţi foarte mici.

Ieri a revenit, pentru cărţi, Murafa. Avea cu el pe Ciobanu, autorul cărţii despre Mitropolitul Dosoftei, om blând şi foarte simpatic. Imi spune că Românii cer o catedră de literatură românească la Universitatea din Odesa.

7 Iulie.

Aceeaşi stare a lui Xenopol.

*

La Cameră, nimic. S'a propus un loc în Ministeriu — lui Diamandy, care l-a refuzat, ba chiar lui Argetoianu.

*

Noul cancelariu german a oferit pacea fără anexiuni. Dar a anunţat o victorie asupra Ruşilor la Zloczow.

8 Iulie.

Criza continuă. Pe la trei şi jumătate se formase Ministeriul. Mi se vorbia de Take Ionescu ca „vice-preşedinte al Consiliului", la Finanţe, de Titulescu, de N. Xenopol sau Cantacuzino-Paşcani, dar, în ultimul moment, lucrul s'a schimbat.

*

Infrângerea rusească dela Zloczow a fost mare. Trei mii de prizonieri. O parte din trupe a refuzat să meargă; altele n'au executat ordinele. In schimb, la Petrograd, represiunea a fost drastică.

*

Cancelariului german i s'au votat creditele. Camera s'a amânat.

*

Atitudinea provocantă a Ruşilor continuă. Taxează de mincinoşi pe ofiţerii noştri, işi râd pe stradă de decoraţiile lor...

*

O foaie din America afirmă, pe baza declaraţiilor corespondentului „Presei Asociate" că planurile luptei de la Neajlov au fost trădate. Corespondentul a văzut însuşi ordinul de bătaie, vândut lui Krafft von Delminsingen.

*

La generalul Presan pentru aceasta. Foarte grăbit, îmi cere „să fiu scurt“. Spune că atunci nu era el şeful Statului Major şi că nu-l priveşte. Va arăta mâne Regelui şi-mi va comunica dacă Regele e pentru ridicarea chestiunii în Parlament.

*

Nici acuma Ministeriul nu este gata. Conservatorii ar fi făcând noi cereri. Un deputat se plânge că prevenitul Victor Filotti, adus aici, apasă în depoziţiile lui pe liberali, mai mult decât pe conservatori.

*

Infrângerea Ruşilor urmează. Austro-Germanii au ajuns la Tarnopol.

*

Demonstraţii ucrainiene aici, cu noul steag naţional.

*

Partidul Muncii n'a primit să între în Ministeriu. Cerea două locuri. D-rul Anghelescu spune că nu poate lua Sănătatea Publică fără puteri depline: la iarnă vor fi boli ingrozitoare.

*

Profesorul Aramă îmi spune că a aflat dela băiatul lui despre o bandă de soldaţi, care făcea haiducii în pădure; treizeci de oameni şi doi ofiţeri în rezervă. S'a găsit un telefon la cutare preot din sat; un Evreu a voit să otrăvească mâncarea pentru soldaţi.

10 Iulie.

Xenopol s'a indreptat.

*

Infrângerea Ruşilor pe Siretiu urmează, teribilă. Trupele fug aruncându-şi armele şi ucigând pe oifţeri. Armata a XI-a e total desorganizată; a VII-a începe a se clatina. **Sântem în mânile lui Dumnezeu.**

Se spune că, în astfel de condiţii, ofensiva noastră a început de ieri la amiază. De fapt, când am mers la Presan, el se gătia să se ducă la Şcerbacev pentru ca împreună să se prezinte la Brătianu.

*

Soldaţii ruşi, înştiinţaţi de cele ce se petrec, prin Gazeta frontului, par foarte bucuroşi, şi lumea petrece la noua „Şosea", care e Copoul.

*

Ministrul Spaniei vine la redacţie. Se înţelege greu ce spune în franţuzeşte. Pare că nu e neplăcut atins de aceste veşti.

11 Iulie.

Dezastrul în Galiţia urmează. A căzut şi Stanislau.

*

Senatorul I. Botez („Viaţa Românească") sfătuieşte caritabil pe colegii lui „să-şi facă bagajele şi de aici".

*

Ruşii vând un număr suplimentar din gazeta lor, anunţând că trupele lui Ragoza şi ale lui Averescu au luat satele Mărăşti şi Voloşcani şi că înaintează. O altă lovitură s'ar fi dat pe Siretiu.

Dar Duca nu permite să se dea ştirea. Acasă la el e groază pentru lucrurile din Galiţia. Şi alţii cred tot aşa.

Brătianu se întoarce abia la miezul nopţii de la Hârlău.

*

Un ziarist francez asigură că e ofensiva generală.

12 Iulie.

Brătianu vine la mine. El s'a împotrivit unei ofensive în acest sens. Ea s'a hotărît însă în Apus. De altfel suntem în funcţiune de Ruşi. Ei au declarat, printr'o telegramă a ministrului Tereşcenco, că vreau să menţie frontul nostru. Dictatura va face poate ceva. Deocamdată Ruşii se retrag necontenit, fără a da o luptă mare.

*

Trupele ruso-române au luat câteva sate încă. Ele ar fi format un triunghiu formidabil întărit. S'au dobândit peste o mie de prizonieri cu patruzeci şi trei de tunuri dintre care treisprezece grele.

*

Lumea petrece ca de obiceiu. La Copou, cochetărie nerușinată cu Rușii.

13 Iulie.

Catastrofa din Galiția e complectă. Mi-o confirmă Duca și apoi Brătianu. Inaintarea dușmanului e vertiginoasă. A luat Buczacz; Colomeia e evacuată; Rușii se retrag de la Pasul Tătarilor. „In trei zile", spune Brătianu, „totul se va alege." El e de părere că e vremea să plece familia mea în Rusia (cum? și pentru a găsi ce?). Il doare inima de populația ce va lăsa și aici. Generalul englez plângea și Brătianu are ochii în lacrămi. Și e complect desnădăjduit.

Am trăit să văd și ziua aceasta...

14 Iulie.

La amiază, Brătianu îmi spune că e mai liniștit. Generalul Coandă a plecat la Cartierul rus, spunând că sunt nouă sute nouăzeci și nouă de șanse la mie, să fie oprit dușmanul... Cazaci de pretutindeni ar fi trimiși în Galiția. Se omoară cu miile trădătorii. Austro-Germanii, cari au luat și Colomeia, vorbesc de rezistența înverșunată a Rușilor și de marile jertfe ce le fac. Trupe de-ale noastre merg în Nord, atunci când succesul de pe valea Șușiței se desemnează complect, până la munte.

E puțină ușurare în suflete. Ofițerii afirmă că Moldova, cu un milion de ostași în ea, nu poate fi părăsită.

15 Iulie.

Un redactor al mieu a vorbit cu Denize. Alaltăieri a fost în adevăr o zi cumplită și la Palat. Regele chemase pe Prin-

cesele Maria şi Ileana, care erau la Ghidigeni, la Chrissoveloni. Azi le trimite înapoi acolo. Denize n'a simţit nimic care ar însemna o temere.

El povesteşte cum a primit Regele pe Drăguşanu, aviatorul care a venit dela Salonic. Ca un părinte. Ofiţerul se gătia să plece. Regele l-a luat cu el la dejun. L-a pus să povestească zborul lui. Drăguşanu a arătat că, luptând în Franţa, a pus odată tricolorul nostru în fruntea detaşamentului său. Ar fi rănit pe un ofiţer superior cu cască austriacă şi acesta a căzut prins. Chemat lângă muribund, acesta i-a spus, româneşte, că e Român şi că nu-i pare rău că moare, înţelegând din prezenţa lui că România, de şi neutrală, e totuşi pentru Inţelegere. Ofiţerul deplângea soarta Românilor cari au să se lupte frate cu frate. Nu se face unitatea unui popor, i-a spus Regele, până nu se luptă frate cu frate. Aşa a fost cu Italia, cu Germania însăşi. Şi, cum celălalt continua, enumerând tragediile la care suntem supuşi, Regele a adaus: Intre cei ce se luptă cu fraţii lor, mă uiţi pe mine.

*

După amiază vin însă o grămadă de aducători de veşti rele. Profesorul Ştefan Berechet a văzut pe Ruşi socotindu-şi bagajele, Radu Rosetti a spus altora că la Cernăuţi e panică şi că Nemţii sunt la Snyatin; un altul ştie că tunurile grele s'au luat dela Vatra Dornei. Ii rog să nu-mi tulbure lucrul.

*

Austro-Germanii pretind în buletinul lor că s'au dat lupte şi la Fundul Moldovei şi că toate sforţările Ruşilor în Galiţia răsăriteană sunt zadarnice.

*

Noi am luat toată Valea Şuşiţei. Duşmanul s'a retras, după însăşi mărturisirea lui, pe munte.

*

Boierimea începe să dispară.

16 Iulie.

Neliniştea reapare. Ruşii au oprit până la 2 August trecerea pe liniile lor.

*

Comunicatele sunt dezastroase. Pe la Câmpulung, pe la Cuturi şi pe Nistru atacul cade asupra Cernăuţilor. Se evacuează Hotinul. Un căpitan care vine din Bucovina, n'a văzut Cazaci decât pe cei de Terec, cari fac poliţia oraşelor, unde Evreii arestează pe soldaţii români şi întreabă în batjocură cât de mare e România. Se cară într'una cu camioanele lucruri ruseşti din Iaşi. Ne aflăm înaintea unui dezastru absolut.

La Sud contra-atacuri. Contra Măgurii Caşinului, n'au izbutit Ruşii. Contra Măgurii Odobeştilor, n'am izbutit noi.

In Vest nimeni nu încearcă o lovitură de mântuire.

17 Iulie.

La Cuturi sunt Ungurii; Austro-Germanii vin spre Zalescic pe care îl vor ocupa. Se dau lupte la tunelul din Iacobeni.

Totuşi mi se dau asigurări că Bucovina e neatinsă şi că masuri energice de aparare s'au luat la Cernăuţi. Un ofiţer basarabean îmi spune ce frumos s'au luptat ai lui pe

Şuşiţa, cu colonelul Ştirbu, care a făcut apel la ei ca să puie în mişcare pe Ruşi, cari-şi omorau camarazii. Ucrainienii s'au bătut şi ei bine.

D-rul Manicatide a fost lămurit de un general că a trecut criza cea mare.

Ieri s'a oprit până la 2 August trecerea în Rusia.

18 Iulie.

Atmosferă de panică aici, la Botoşani, la Bacău. Morţun a plecat la Roman să-şi facă bagajul. Cutare frate de ministru se plângea mai ieri că n'are cine face pacea separată cu Germanii. Vestea unei victorii pe Smorgon adusese un moment bucurie; de şi comunicată de Agenţia Viestnic la Roman, ni s'a cerut nervos s'o scoatem.

Germanii sunt la Zalescic; Ungurii se bat la Vijniţa. Un succes s'ar fi căpătat la Mestecăneşti.

Noi am luat Măgura Caşinului.

*

Regele ar fi spus că rămâne aici, până va mai avea un soldat. Brătianu ar fi protestat contra închiderii graniţei.

19 Iulie.

Succesul dela Mestecăneşti se confirmă. Pe Valea Câmpulungului şi a Ceremuşului ca şi pe la Hotin înaintează duşmanul spre Cernăuţi, adecă — spre noi.

*

Ofiţerul iaponez de aici era de părere că, oricât ar fi

înaintat Austro-Germanii la Nord, noi trebuia, cu acel avânt admirabil, să urmăm spre Sud.

*

Duca vine într'o chestie de informaţie, total abătut şi fără încredere.

20 Iulie.

Atmosfera de serbătoare pe stradă: Sf. Ilie. Văd un soldat rus din „legiunea morţii" cu oasele zugrăvite pe braţ. Sosesc iarăşi Ardeleni, cinci sute, cu o sută de ofiţeri. Unul din ei, Cernea, îmi spune că Ruşii încep a spânzura pe dezertori în dosul gărilor. Soldaţii în general nu vreau războiu. Cehii şi toate naţiile urăsc pe Ruşi „mai mult decât pe Germani". Numai chestiile interne ocupă pe fiecare Rus. Dar Ministeriul rusesc se schimbă. Reîntră cadeţii. Cornilov comandă cu puteri discreţionare. Brusilov ar fi fost nesigur, între oamenii de ordine şi între socialişti. Cornilov ar fi fost indignat că s'a oprit ofensiva noastră.

Austro-Germanii înaintează spre Sirete şi Cernăuţi. Ar avea însă trupe puţine.

*

Regele e liniştit. Nu se face nicio pregătire de plecare. Vintilă Brătianu ar fi vorbit totuşi despre plecarea Parlamentului...

*

Vine Ministrul grec, Psychas, dintr'o familie chiotă. Vorbeşte perfect franţuzeşte. Om fin, de o conversaţie plăcută. Din ai lui Venizelos, care ascultă tot şi caută să înveţe

de la orişicine. Ruşii, la cari a stat cinci ani, sunt indescifrabili, adevăraţi Chinezi. E de părere că toată lumea să rămâie. In Balcani asigură că politica venizelistă va cruţa pe Români. Crede că o înţelegere balcanică, ţinând în frâu Bulgaria, — acesta e viitorul. Bulgarii nu merită nicio încredere. Au, ca un cunoscut reprezintant al lor, isteria minciunii.

21 Iulie.

Dezastrul e complect. Ruşii au părăsit Cernăuţii. Nu se bat. Cavaleria germană, spun Francezii, e în Basarabia. Ion Brătianu mă asigură că e o „crimă" să nu trimit pe ai miei la Odesa. Aşa şi Fasciotti. Mă hotărăsc la cea mai grea jertfă a vieţii mele. Vor pleca mâne.

Şi, în mijlocul acestei tragedii, trec Ardelenii, splendizi, supt steaguri, cântând cântecele lor de-acasă.

E vorba de o linie de rezistenţă **la Sud** de Iaşi şi la Folceni., Germanii sunt la Neagra, ca să se coboare în Valea Bistriţei ca şi la Sirete şi la Boian.

22 Iulie.

Groaza continuă. Disescu şi soţia lui umblă cu paşaportul în mână prin culoarele Palatului.

Felicit — cum se poate în asemenea vremi — pe Regina. Ea răspunde că păstrează „întreaga credinţă în dreptatea cauzei noastre şi în victoria ei finală", singurul lucru care împiedecă pe cineva: „de a striga tare de durere". „Ţara mea", spune ea frumos, „va fi tot Ţara Mea, chiar şi dacă o soartă prea tare pentru mine mă va smulge de pe ultima bucăţică a acestui pământ. Simt că mă voiu întoarce. **Trebuie să mă întorc!**"

Seara, Denize îmi spune că „lucrurile merg mai bine". Comunicatul duşman vorbeşte numai de luarea muntelui Paltinul şi de înaintări pe Neagra. Umblă zvonul că am reluat Câmpulungul, la Nord şi Sud de care s'au dat lupte. Am fi având acolo câteva divizii, şi Averescu ar fi mers să studieze situaţia.

Tifosul exantematic a reapărut: i-a căzut victimă aici scriitorul Chiru Nanov.

E un chin lupta cu mine insumi, dacă să-mi trimit sau ba familia peste hotare, unde azi e anarhie şi mâne ameninţă revoluţia socială.

Profesorul Ursu îşi anunţă plecarea la Paris ca mandatar al cauzei româneşti.

23 Iulie.

Denize îmi recomandă în numele Reginei să trimit familia undeva în jos. Telegrafiez Episcopului de Huşi.

Dar ştiri vin prin persoane sosite din Odesa că drumul e normal şi că se află şi locuinţe acolo. Voiu sfărâma iarăşi căminul mieu.

Aceeaşi îmbulzeală nebună după paşapoarte, aceleaşi cereri de curieri diplomatici. Strada e jalnică. Primarul pare încântat că „rămâne cu Nemţii". Rudele mele cele mai de aproape se feresc de ai miei. E o societate pe care cea mai egoistă frică o disolvă; ea putrezeşte înainte de a muri. Aici a adus-o educaţia ei şcolară şi publică!

Ruşii cară tot ce pot. Se fac pregătiri la misiunile militare. Duca expediază în grabă pe redactorii francezi de la „Indépendance". Ziarele apar de azi pe mâne.

Avangardele austro-germane sunt la Mamorniţa şi la Broşteni. Se zice că Averescu ar fi plecat în sus, că a luat asupră-şi apărarea ţării şi că ofiţerii streini sunt optimişti.

24 Iulie.

Ai miei au trebuit să plece la Odesa.

*

O escadră de aeroplane inamice au venit până la Podul Iloaii. Unul a înaintat în recunoaştere până de-asupra Iaşului.

*

Continuă evacuările, făţiş.

*

Unii militari cred că se pregăteşte o lovitură de salvare.

*

Pârvan spune că, în depositul de ofiţeri prizonieri dela Dobrovăţ, Austriacii nu înseamnă nimic. Ungurii sunt mai de înţeles; imposibili ca ură şi aroganţă sunt Germanii, mai ales cei cu titluri nobiliare. Restul sunt tot felul de rezervişti, în parte comişi de magazin.

25 Iulie.

D-na Ştirbei spune că Ruşii în retragerea lor se poartă sălbatec. La o doamnă, Maria Ghica, au ameninţat să o spânzure pentru că nu se grăbise a face să se pregătească grajdul pentru caii lor. „Vă vom arăta noi vouă, Românilor!" Fete de prin sate se iau după dânşii şi trec în Rusia.

*

Brătianu nu vede o îndreptare mai simţitoare a lucruriilor. E falş zvonul unui nou Ministeriu francez (şi cu cine: cu Caillaux!). E îngrijorat de hotărîrea unor senatori şi deputaţi cari nu vor să plece (ceia ce înseamnă îndrumarea către o pace separată), ca şi de a unor ofiţeri (unul a fost şi la mine) cari cer luptă, pe singurul pământ al Patriei. Suntem legaţi de Inţelegere: dacă-i va merge bine, va executa tratatul; dacă-i va merge rău, va cere măcar restituirea noastră ca Stat. Descrie foarte rău pe Averescu; nu numai ca administrator, dar şi ca general. In Consiliile de războiu risca numai observaţii şi nu o părere, gata să spuie pe urmă că tot el a avut dreptate. Ar fi „mai periculos şi mai rău la suflet ca Take Ionescu", cu care şi-ar împărţi, cum vor unii, dictatura. Dar, de şi eventualitatea retragerii se are în vedere, se va da lupta cât se va putea fără a fi încunjuraţi.

In Nord nu avem trupe. Armata, după socotinţa lui, trebuie ţinută laolaltă. Dar comanda în toată Bucovina s'a dat lui Şcerbacev.

*

Buletinul cuprinde pierderea malului drept al Bistriţei până la Sabaşa şi muntele Şeghe şi răspingerea în regiunea Putnei până la Siretiu. Colonelul Stârcea dela Palat lămureşte că e vorba de o simplă cedare a Ruşilor pe un kilometru la Ciuşlea (Buletinul german dă o mie cinci sute de prizonieri cu trei tunuri). Evident că şi aici este furia de a nu lupta.

Un mare intelectual, al cărui nume se va şti la vreme, e indignat de „Ţara" care-l reţine legat de umila datorie a soldatului pe care atâţia colegi au evitat-o, căpătând voie de a trece graniţa, de şi tineri.

26 Iulie.

Germanii se laudă cu lărgirea succesului de la Nord de Focşani.

*

Duca vine la mine, foarte îngrijorat. După dânsul sunt optzeci de divizii ruseşti, care nu prea sunt dispuse să lupte, faţă de cincizeci austro-germane. A se da lupta de către Români în Valea Bistriţei, unde ei pot fi izolaţi, ar fi să se repete povestea dela Cerna. Răspund: „Şi gloria dela Cerna!".

*

Consiliu de miniştri, prezidat de Rege, care ţine de la 11 până la 2. Averescu ar fi asistat la el şi ar fi plecat apoi la Sud.

*

Garda regală poartă acum carabina. Cu câteva zile în urmă se adusese iarăşi mitraliera pentru apărarea Palatului.

*

Constituirea Ministeriului rusesc cu Cherenschi în frunte, fără cadeţi.

27 Iulie.

La Putna, cu toate asigurările, lucrurile nu se îndreaptă. Duşmanii vorbesc de o lărgire a locului cucerit, de atingerea văii Şuşiţei, de primii trei mii trei sute de prizonieri, de şaptesprezece tunuri. Pe toată linia de Apus a Moldovei ne cearcă.

*

Evacuările continuă. Azi au plecat lucrurile Ministerului de Instrucţie şi ale Băncii Naţionale, într'o desordine! Ruşii, cărora voiau să li dea toate în bloc, au făcut să se descarce vagoanele pentru o socoteală amănunţită. S'au aflat amestecate o plită de bucate, farfurii. În vagoane au luat loc femei, copii (familia unui general, rudă de ministru). O parte din misiunea franceză şi călugăriţile franceze s'au dus de dimineaţă. Doi profesori s'au strecurat ei înşişi, ori nevestele, în această societate. Alţii sunt furioşi. Mi-o spune unul care se teme să nu fie pus printre rândurile evacuaţilor cu datorii militare.

*

Despre situaţia militară dă asigurări Mareşalul Catargi. Un ataşat militar ar fi spus că niciodată nu a fost mai bine apărată Moldova... Dar, seara, Ferigo, ataşatul militar italian, pleacă şi el.

*

Goana automobilelor cu fel de fel de lucruri urmează. Nu m'aş mira să se desfacă şi bolta cerului pentru a o evacua în Rusia.

*

Ion Brătianu a făcut apel, mi se pare, la deputaţi şi senatori pentru a urma guvernul în Rusia. Michiu dela Huşi a refuzat, zgomotos.

*

Ruşii, în retragere, distrug toate casele goale. La Botoşani, a cărui şcoală militară e evacuată la Stănileşti, lângă Huşi, a trecut o divizie cu generalul în frunte, înjurând pe Ro-

mâni şi pe Francezi şi făcându-li gesturi indecente. Abia s'au stăpânit să nu li răspundă.

*

Pictorul Stoica vine de la Tecuciu. După lupta de pe Putna, unde la schimbarea Ruşilor au pătruns Germanii cu gazuri asfixiante, Ruşi fugari veniau în oraş, arătând degetele rănite şi strigând: **Ghermanţii!** Poliţia şi armata noastră au trebuit, une ori, să tragă. Ofiţerii noştri sunt furioşi că prin aceasta li s'a redus ofensiva mult dorită. Ei îmi cer să nu mă duc aiurea şi să vin în mijlocul lor.

*

Prin sate Ruşii batjocuresc fete mai mici de zece ani. In Galiţia au împuşcat pe la spate „voluntari ai morţii" cari ocupaseră nişte tranşee. Din trei sute au scăpat cincisprezece.

28 Iulie.

Austro-Germanii notează succese la Solca, la Arborea şi trecerea Suşiţei la Nord.

*

D-na Xenopol îmi aduce o scrisoare dela soţul ei, acum restabilit, care vrea neapărat să plece, cum e sfătuit şi din Franţa, la Paris. Se teme de „ştreangul" Nemţilor. Fratele lui, Nicolae, n'a vrut să se ocupe de el, plecând ca ministru în Iaponia.

*

Vorbindu-i lui Brătianu de cererea lui Xenopol de a fi

ajutat în călătoria lui, el trece la alt subiect. Se ocupă de evacuare ca şi cum situaţia ar fi definitiv pierdută. Recunoaşte că ar fi totuşi patruzeci la sută şanse de salvare. Planului mieu de a fi folositor ţerii, prin ziar şi publicaţii, nu-i dă atenţie. Nu se poate ocupa de asemenea lucruri. Nu m'ar putea înştiinţa în ce priveşte momentul plecării guvernului: „să ţin contact cu dânsul!“ Incă odată mă simt faţă de acest om aşa de inutil!

*

Ducele de Luynes e indignat de purtarea, neauzită, a Ruşilor. Şefii de Misiuni vor întovărăşi pe Rege; dar mă roagă a o ţinea secret.

*

De Nicolaï, căpitan francez — care a mai fost, de mult, la mine—, vorbeşte cu foarte multă căldură de noi şi de ţară şi cu aceeaşi indignare de Ruşi.

*

Ruşii au luat, ca să nu le putem întrebuinţa, vreo cincisprezece tunuri smulse Nemţilor de noi, şi le duc cu dânşii la schimbarea de trupe ce are loc. La Putna, după ce au pierdut prima linie, nu voiau să ne lase a ocupa a doua; a trebuit să se utilizeze forţa contra lor. Se poartă ca nişte copii: un regiment care la Borca părăsise poziţia şi fusese desarmat a luat-o înapoi a doua zi pentru a fi iertat.

*

Vorbesc lui Denize şi scriu Mareşalului despre dorinţa mea de a întovărăşi pe Rege şi nu pe politicianii cari

pleacă din vreme — unii parlamentari se şi opun — în Rusia. Mi se făgăduieşte un răspuns mâne.

*

Demenajarea boierească urmează. Familia Ştirbei a împachetat totul. Dintre trei fraţi, oameni cu greutate, doi aruncau noaptea pachetele pe fereastră, al treilea şi cu mama lor au fugit într'un vagon de marfă. Toţi—şi societăţile de asigurare—dau misiuni în streinătate. Se va mai putea reface oare o societate aşa de fundamental dezorganizată? Şi, alături, cei „ce rămân" petrec ca în zile bune.

*

Nicolai e de părere că se pregăteşte, de fapt, un mare atac spre Riga. Brătianu crede că succesul se caută la noi. O ştire a venit Englezilor printr'un Turc întors dela Berlin: că s'a format planul de a cuceri cu orice preţ Moldova, generalul Boehm Ermolli venind la Botoşani, arhiducele Iosef la Ocna, Mackensen la Tecuciu şi Turcii la Reni.

29 Iulie.

Ruşii au atacat la Bătineşti, la Ţifeşti, la Corbu-Măxineni cu succes: în cele două localităţi, lângă Focşani, se desfăşoară, spune comunicatul, „o mare bătălie".

Dar Ungurii au pătruns pe la Oituz şi merg spre Ocna. Ruşii pretind că au spart frontul. Duşmanul ar fi la Grozăveşti.

*

Regele îmi răspunde prin Denize că de propunerea mea

de a-l întovărăşi se va ocupa, şi-mi va comunica la timp. Mareşalul nu-mi dă niciun răspuns.

*

Ruşii aveau, se zice, în tranşee, telefoane de campanie, corespunzând cu duşmanul. La Răcăciuni au vrut să libereze pe prizonierii austro-germani, fiind gata să atace pe căpinul nostru, de care îşi băteau joc, şi pe miliţieni.

*

Un maior german dus la Averescu ar fi spus că n'am biruit noi, ci Francezii cari ne-au organizat.

*

Colonelul Alevra, prin actul de acuzaţie contra lui Verzea, arată Siguranţa ca fiind complice cu el.

30 Iulie.

Lupta, grozavă, la Mărăşeşti urmează. La munte, honvezii unguri din Sopron au răsbătut la Slănic şi Grozăveşti. La Târgul Ocnei, evacuat, militarii ar sta cu şeile pe cai.

31 Iulie.

Lupta noastră e o imolare. Se răspândeşte zvonul că s'au luat Mărăşeştii. De fapt a fost ocupat Panciul.

Regele e aici. Se pare că nu poate merge în mijlocul Ruşilor.

Generalul Cristescu ar fi fost schimbat pentru lipsă de iniţiativă.

Speranţele se împuţinează.

Deputaţii şi senatorii, cu toate ale lor, pleacă Joi. Unii, ca I. Botez dela „Viaţa Românească", rămân. Cutare a cerut să se împiedece Ruşii de a devasta la plecare şi i s'a dat asigurarea că oştirea noastră va fi cea din urmă care se va duce din ţară. S'a rugat să nu se distrugă recolta, să nu se strice morile.

1-iu August.

Ion Brătianu vine să-mi aducă banii pentru plecarea lui Xenopol. Pare mai liniştit. Pe Valea Trotuşului comandă Văleanu, cu privire la calităţile căruia s'au ridicat critice. Şi acuma Brătianu crede că Averescu nu-şi poate justifica reputaţia ce i s'a făcut. Francezii, Ruşii l-ar fi găsit cu douăzeci de ani în urmă cu pregătirea technică. Grigorescu, din potriva, a întrecut toate aşteptările. După Brătianu, Cristescu a fost scos nu pentru că jignise pe Ruşi, cari nu puteau lucra cu dânsul, cum zic alţii, fiul lui Grigorescu chiar, dar pentru că nu executase ordine şi trimesese două divizii, de care era nevoie în luptă, ca să asigure retragerea pe linia Bârladului. Brătianu apără pe Iliescu, care ar fi adus servicii mari oştirii: pe vremea lui Sturdza el s'a opus cererii acestuia de a se primi o ofertă dezastroasă a fabricii Krupp şi a impus tunul pe care până la războiu l-a avut armata noastră şi care era superior tunurilor franceze.

*

Buletinul e mai bun. S'ar încetini sforţările germane. Şi buletinul duşmanilor e mai modest.

*

Gheron Netta, care aduce dela Răcăciuni pe prizonieri, spune că numai doi Ruşi ceruseră liberarea unor Ruteni dintre aceştia. Li se explicase că nu se poate; ei au ameninţat că vor veni la noapte. Bătrânul căpitan de rezervă care comanda escorta s'a speriat şi a grămădit elemente de pază.

Germanii sunt sătui, în ce priveşte pe soldaţi, de acest războiu. **Deutschland muss zugeben,** şi anume până în iarnă. Ofiţerii germani se ţin mândri. Mulţi spun că au crezut cum că în faţa lor sunt Francezi sau Italieni. Soldaţii apreciază pânea noastră, mult mai bună. Atâţia întreabă ce folos or să aibă luptând pentru capitalişti, „dreptul de a cerşi?" Austriecii, odată prinşi, nu mai există sufleteşte. Cutare Evreu din Viena se dă drept Francez. Alsacienii cer să fie trimeşi numai decât în armata Franciei.

Pe front s'ar judeca aspru furia de evacuare, care se menţine.

2 August.

Continuă luptele. Germanii vorbesc de o aripă a noastră care se retrage.

Murgoci vine dela Odesa. In Rusia e complectă anarhie. Nicio poliţie, nicio disciplină în armată. Pungaşii lucrează ca un corp constituit; puşcăriaşii s'au organizat în republică. Proprietarii dela ţară plătesc Cazaci, căci altfel îi dau afară de pe moşie. Furturile se fac în formă de execuţii formale. Toată lumea aşteaptă pe Germani ca o salvare.

3 August.

Continuă luptele cumplite. Duşmanii pretind că au luat „la Răsărit de Mărăşeşti" trei mii cinci sute de prizonieri, cincizeci şi patru de ofiţeri — şi francezi — şi şasesprezece tunuri.

D-ra Luţia ni scrie din Suceava, încă rusească, despre purtarea absolut austriacă şi furios anti-românească a şefului garnizoanei de acolo, Svolinschi.

*

Vice-consulul Guérin de la Moscova cere ca intelectualii români să-l ajute a combate duşmănia din societatea rusească faţă de noi.

*

Deputaţii şi senatorii au plecat în Rusia.

4 August.

Infrângerea — căci, orice ar zice comunicatul, aşa este— continuă. Duşmanul se laudă cu unsprezece mii de prizonieri, două sute de ofiţeri, o sută optsprezece mitraliere şi treizeci şi cinci de tunuri! La Grozeşti, honvezii ni-ar fi luat o mie şase sute de prizonieri, patruzeci şi cinci de ofiţeri, optsprezece mitraliere şi un tun! E o superioritate de număr a lor sau — sfinte Doamne! — din partea noastră o inferioritate intrinsecă, iremediabilă?

*

Ofiţerul basarabean Ţanţu îmi spune că în Rusia toţi

ne urăsc, că se vor face „pogromuri" contra noastră oriunde vom fi în număr mai mare. La iarnă Ruşii „vor înfige arma în tranşee şi vor pleca".

Şi în Flandra marele atac englez a căzut.

*

Ţanţu spune că, de şi Tereşcenco a cerut să se unească Basarabia la Ucraina, Basarabenii au protestat, cerând autonomia. Li s'a răspuns din Petrograd că ei vor avea aceeaşi soartă ca şi celelalte naţionalităţi.

5 August.

Ştirile ungureşti ar fi exagerate (se dă acum un total de patruzeci de mii de prizonieri, şi pentru Galiţia).

La Ion Brătianu. El arată că marile pierderi au slăbit şi armata noastră. La noi şi la ei sunt patruzeci de mii. Se îngrijeşte să nu li vie duşmanilor forţe proaspete. Diviziile lor sunt de şapte mii de oameni, ale noastre de cincisprezece, chiar de douăzeci de mii, ca divizia Broşteanu, care s'a îmbarcat ieri.

Pe frontul de Sud-Vest Ruşii s'au refăcut. La Riga sunt slabi. E teamă de o ofensivă în acea parte. Brătianu povesteşte cum fostul sclav care e soldatul rus, se lasă intimidat. Noul general de la Roman a cerut, in Soviet, arhiva. I s'a refuzat. O păreche de palme a servit de cheie. Altă, dată de un ofiţer sârb — „o de am fi şi noi ofiţeri sârbi", spuneau ofiţerii ruşi de faţă —, a făcut pe un demagog să nu mai strige prin gară că armata rusească nu vrea să se sacrifice pentru Hohenzollernul nostru.

Biserica noastră, şi, **prin ea,** cele din Bucovina şi Ardeal au fost chemate la Sinodul de refacere al Bisericei ruseşti,

arătându-se că şi în alte Sinoade ne-ecumenice au asistat arhierei streini. Vreau să-i spun că e un avantagiu pentru noi chemarea prin România a Bisericilor româneşti. El se ţine de aceea că a cercetat întâiu să vadă dacă au fost chemaţi şi Sârbii.

Propunerea de pace a Papei i se pare şi lui Brătianu insidioasă. Ii spun că esenţialul e ca Austro-Ungaria să fie adusă pe masa de operaţie. El crede că se arată prin aceasta Italienilor că fără alte jertfe pot avea Trentinul şi Triestul. Aceasta li-ar fi necesar ca port adriatic. Brătianu credea că şi Triestul şi Trentinul şi Tirolul au fost cândva veneţiene.

*

Denize deneagă că trenul regal de evacuare ar fi venit aici. Regina s'a expus pe front o săptămână întreagă. Duşmanul o urmăria cu bombele. Regele a plecat de două zile pe front. Princesa Mărioara face pe sora de caritate la Ghidigeni, lucrând de-a valma cu alte fete.

*

Imensă lume la Sf. Spiridon pentru slujbă. Şi Ruşi.

6 August.

Generalul Petala a venit pentru a-mi vorbi de nevoia unei campanii de presă în vederea evacuării familiilor ofiţerilor. El aruncă vorba că Regimentul 9 de Vânători, în care e fiul meu Petru, a fost distrus în sârme, angajat în front, printr'o mişcare nedibace. Ştirea se întăreşte: acest regiment-model, mândria oştirii noastre, a dispărut aproape,

ca şi regimentul 32. Fiul mieu ar fi printre cei unsprezece ofiţeri salvaţi împreună cu colonelul.

Pe frontul nostru relativă linişte. Doar „înaintare" a duşmanului la Grozeşti, unde noi spunem însă că-l curăţim, şi foc de artilerie de la noi, din Fundeni.

Ştefan Bogdan, venit din Odesa, spune că o divizie sârbească se îndreaptă spre noi. Odesa e plină de soldaţi, — cincizeci de mii fiind veniţi pentru alegerile comunale. Abia se ţin rămăşiţile de ordine. Poporul începe a dori Monarhia. Demonstraţia organizată de Racovschi pentru Republică printre lucrătorii Arsenalului din Galaţi a ţinut dela două la opt seara, pe o vreme când munca e aşa de bine plătită; dar erau mai mult copii.

Generalul Petala spune că la lovitura dată, la început, de Germani, în spre ziuă au răspuns, peste patru ceasuri, divizii ale noastre, supt Cristescu, care ar fi înlocuit pe nedrept.

Evacuările urmează: va pleca Curtea de Casaţie, apoi părţi din Ministere. Dar Statul-Major ar fi oprit evacuarea militară. Biletele de trecere peste hotar nu scutesc legal de datoria faţă de armată. Se prelungesc concediile agricole.

Comunicatul din Pesta anunţă o ofensivă italiană. Două divizii care veniau dela Ploeşti la Mizil au fost întoarse înapoi, după spusa aviatorilor.

7 August.

De ieri au reînceput atacurile turbate. La Ocna suntem îngrămădiţi spre oraş. Şi totuşi atacul italian pe Isonzo se anunţă foarte bine.

*

Regina a vizitat Pobrata. A rămas uimită de caracterul romantic al clădirii. Preotul i-a spus că, de câte ori cineva din neamul stăpânitor al Ţării cercetează vechea mănăstire a lui Rareş, se întâmpla ceva fericit în viaţa naţională. Mulţumind pentru cinstea vizitei, el urează să fie şi acum tot aşa.

*

Vlahuţa vine de la Bârlad, und stă la profesorul Bulbuc. E complect restabilit şi chiar foarte zdravăn.

*

Iliescu, vice-preşedintele Camerei, ar fi avut o sincopă la trecerea hotarului şi a fost, după cererea lui stăruitoare, întors înapoi.

*

Vine proprietarul Meleghi din Soroca. Spune că Ruşii nu Rvor lupta la iarnă, că situaţia e pierdută acolo la ei, că se aşteaptă Românii, că, Ardealul neputându-se lua, ar trebui să se ceară Basarabia. Murgoci arată că şi Ruşi, ba pro-

fesori mari dintre ei, admit aceasta. Meleghi mă întreabă ce cred. Ii spun că nu ne putem gândi la altceva decât la necazurile pe care le avem supt ochii noştri.

8 August.

Marele atac francez la Verdun şi acela de pe Izonzo al Italienilor par să descongestioneze frontul nostru. Ziua de ieri a fost mai bună, de şi s'au dat încă lupte. Averescu ar pregăti ceva la Slănic.

*

A murit la Fabrica de sticlărie maiorul Caracaş.

*

Duca a fost pe la mine. E mult mai liniştit. Crede că războiul va dura doi ani şi că nesfârşitele facultăţi de adaptabilitate ale omului vor face măcar pe cei fără nervi să-l poată suporta.

*

Căderea Ministeriului unguresc Esterhazy. Vine ca ministru-preşedinte Wekerle.

*

Matei Balş se revoltă contra evacuării Curţii de Casaţie, care ar trebui să rămână şi supt duşman, jurisdicţia ei fiind înainte de toate teritorială.

*

Ofiţeri scăpaţi din captivitate spun că la Severin un berar german comandă. Fostul prefect Deleanu a fost pus hamal la Port, ca şi membrii Ligii, cari însă au fost lăsaţi apoi acasă. Prefect e un Ştefan Frumuşanu. Profesorul Horvat e liber. S'a luat tot din casele celor absenţi.

*

După alte ştiri, de la Târgovişte încoace, toate satele ar fi distruse.

*

Ziarul „România" face greşala de a da numele celor cari au favorizat evadarea (şi pentru soldaţi cari au găsit ajutor în Belgia; Legaţia belgiană a protestat).

*

Colonelul Zizi Cantacuzino ar face minuni. Merge în fruntea soldaţilor şi face gestul de a înlătura „muştele" care sunt gloanţele.

*

Un ofiţer venit de pe front spune că baloanele captive, de care avem multe, aduc mare folos, îndemnând pe soldaţi.

9 August.

Ianceveţchi vine din Rusia. Lucrurile se îndreaptă. Duminecă a fost la Mărăşeşti o zi critică. Acum greutatea e numai la Oituz. E „foarte probabil" — i s'a spus la Cartierul General rus — să rămânem aici. Românii s'au bătut „mai presus de ori ce laudă", se recunoaşte acolo. Cor-

nilov crede că nu se va putea evita o campanie de iarnă. Faţă de încercarea Evreilor de a înfăţişa pe Rege ca pe cel dintâiu care ar căuta să plece, Legaţia rusească a arătat că el nu va pleca — prezentându-se cazul — decât cel din urmă.

*

Porumbaru îmi spune că de fapt Marghiloman şi Carp ar fi la Berlin. Stere a dat un interview în care e de părere să se facă un dualism maghiaro-român supt un Habsburg, contra Rusiei, care nu e încă slăbită. Mitropolitul Conon, cu vicarul Teofil şi cu arhiereul Meletie, iscălesc o proclamaţie a lui Virgil Arion prin care se spune credincioşilor să mulţumească lui Dumnezeu că sunt supt oblăduirea cuiva care nu e un duşman.

*

Austro-Germanii s'au încercat la **Nord:** la Rădăuţi şi pe Bistriţa. Regele, întors de pe front, ar fi spus — după Denize — că avem şi acolo mijloace de apărare.

*

Ion Brătianu a spus lui Kirileanu că se adeveresc prevenţiile lui contra lui Averescu. Francezii s'au plâns de dânsul. Nu ia nicio măsură pentru a nu împărţi armata în două.

10 August.

Incetineală la Italieni; Englezii se mişcă. Se zvonise intrarea lor la Lens.

*

Presiunea la Ocna urmează. Se sacrifică multe trupe din partea noastră.

*

Ziarul „Evenimentul“ laudă viaţa la Cherson!

*

Regele s'a întors de pe front. Vorbiau la masă de lipsa de atenţie pentru familia regală a ziarelor, care nu scapă nicio faptă a politicianilor. Şi cineva a zis: „Bine că avem măcar Monitorul Oficial“.

11 August.

Slujbă la Mitropolie pentru aniversarea de cinzeci şi doi de ani a Regelui.

Intr'o convorbire acolo, cu Titulescu, îi explic că origiginea politicanismului nostru e încă de la bătrânul Brătianu; ceeace se numeşte de obiceiu „tachism“ nu e, fără nicio vină a lui Take Ionescu, decât continuarea sistemului. Eu îi spun lui Take Ionescu, care se apropie. El nu se supără, din moment ce nu e ură. Glumind îi ofer să-i dau numărul din „Românul“ cu întâiul lui anunţ de advocat: „Dumitru George Ionescu“ care ia orice procese şi merge şi la ţară. La ieşire, Saligny, care stă la Odesa şi vine din când pe aici, se teme că lipsa noastră de rezerve să nu ne piardă.

*

Un ofiţer aduce la redacţie ordinul de zi al Generalului Grigorescu indemnând trupele contra Bulgarilor cari au

apărut la Mărăşeşti. El spune că la munte forţele ni-au fost rău împărţite, că am bătut tot în retragere, că duşmanul era la patru kilometri de Ocna, dar că se încearcă acum o refacere.

*

Generalul Iancovescu, pe care îl aflu în cale, îmi spune că la Mărăşeşti s'a semnalat numai, acum vreo două zile, zile, o divizie bulgărească din cele alipite la comanda lui Mackensen şi că de la Ocna vom „scoate" pe duşman. Găseşte că tonul ordinului de zi, care ordonă a nu se face prizonieri nu e potrivit.

Ungaro-Germanii ar face fortificaţii la Slănic.

*

Ofensivele în Apus urmează.

*

Ion Brătianu a făcut o broşură franceză întru apărarea politicei lui.

12 August.

La Ocna continuă atacurile. Comunicatul duşman le înfăţişează ca o defensivă.

*

Stahl vine dela Odesa. Acolo furie electorală. Evreii poartă în procesiune o reproducere a lui Moise de Michel Angelo. Femei, soldaţi iau parte la demonstraţii. Altfel ordine: doi câte doi, răbdători la vot.

*

La Corbu-Nămoloasa, un moment Ruşii au pierdut primele linii de tranşee. O nouă primejdie acolo?

*

Pictorul Stoica vine de pe front. Efectele artileriei noastre sunt teribile. Regimente întregi de-ale duşmanului se distrug. Soldaţii noştri nu iartă la baionetă pe nimeni.

*

Regina e două zile plecată din nou.

*

Italienii au luat Monte Santo şi înaintează. Pe Carso, ei rezistă contra ofensivei.

13 August.

Canadienii au pătruns în mahalalele oraşului Lens.

*

Un fost elev, ofiţerul Zaborovschi, îmi vorbeşte de spiritul excelent al soldaţilor noştri. Au inviat ca plantele primăvara din cumplita moarte de astă iarnă. Şi se pricep! Ai lui abia au avut în mână tunul cel nou şi i l-au explicat îndată.

14 August.

Proclamaţia Regelui către Ţară şi alta, mai bună, către trupe.

*

Ofiţerul Tătăranu vine din teritoriul ocupat. El a mai evadat de două ori. Odată a stat la închisoarea din Ploeşti, apoi a fost achitat. Acuma, cu doui camarazi, a sărit din trenul care trebuia să-i aducă în Germania. In haine de Oltean a străbătut ţara, dându-se ca soldat fugar. De şi Ardelenii mergeau ca agenţi secreţi germani, căutând pentru a-l da tribunalelor marţiale pe cine găzduia asemenea oaspeţi, a fost pretutindeni bine întâmpinat. Ţăranii doresc toţi „să vie România". In părţile dela Buzău încoace e o lipsă înspăimântătoare. Ici şi colo ceva brânză; mălaiul lipseşte cu totul. Copiii mor cu grămada. Bătrânii plând când o spun. Lumea se hrăneşte cu prune fierte.

Şi la Bucureşti a aflat lume care să-l ajute, două săptămâni cât a stat acolo. Nimeni nu voia să aibă a face cu Nemţii, afară de oameni ca Tzigara, pe care l-a văzut mergând în automobil cu Mackensen ca să-i arăte Fundaţia. Lumea aproape nu iese pe stradă, care toată iarna era plină de soldaţi străini. Sunt Evrei cari vorbesc numai nemţeşte şi sunt de o inconmensurabilă insolenţă. Ei sunt spioni. Ii întrebuinţează şi la Poştă. Râd de „România Mare" şi spun lumii că a venit vremea să înveţe nemţeşte. Mahalalele sunt indignate. Automobilele lipsesc: boierimea care a „rămas": Marghiloman, Virgil Arion, merg pe jos.

Librăria Socec e cea mai cercetată. Vinde şi Stănculeanu. Sunt oprite numai cărţile franceze şi cele româneşti care atacă pe stăpânii de azi.

S'a răspândit că am murit în ciocnirea de trenuri de la Ciurea, ba chiar în „bătaia din Parlament".

Germanii au tot evacuat spitalele noastre, luând pentru ei tot ce au găsit într'însele.

*

La o telegramă a generalului Grigorescu, Berthelot spune public că armata noastră e o armată model, dar Iancevețchi, corespondentul dela Viestnik, care a fost pe front, scrie că luptele au fost lupte rusești, la care doar am ajutat și noi. „Independența" reproduce.

Maiorul Bălăceanu scrie din Hârșova, în Bulgaria. Cere bani, lenjuri și doctorii.

*

Pe frontul nostru, relativă liniște Ofensivele apusene nu înaintează.

15 August.

Iarăși vești amenințătoare. Austro-Germanii anunță că au luat Boianul și înălțimile dela Doljuc, adânc în Basarabia, cucerind sectorul Răchitna.

*

Fiul mieu, Petru îmi scrie: „Ce-i pe aici, nici omenirea întreagă n'a văzut până acum". Maiorul Filimon, care vine de pe front, spune că artileria rusească s'a purtat cu totul superior, fiind condusă de oameni cu o veche experiență. Pe alocurea însă retrageri rusești, ignorate, au pricinuit cumplitele noastre pierderi.

I se pare că și la Târgul Ocnei vom fi în stare să rezistăm. Comunicatul anunță luarea înălțimei Cocoșila, lângă Soveja.

*

Seara la vicarul Antim, cu d-rul Mirinescu, care vine de la Tecuciu. Orașul e necontenit bombardat, țintindu-se comandamentul și alte clădiri publice. Se aduce puțină pagubă numai.

Filimon spune că generalul Burghelea, secretarul, acum înlăturat, al Ministeriului de Războiu, a fost în Ardeal un bun comandant, sigur de sine şi neînduplecat.

*

De ziua numelui ei, Principesa Mărioara, aşteptată la Iaşi, n'a voit să-şi părăsească spitalul dela Ghidigeni.

16 August.

Ruşii s'au retars în Bucovina, lăsând Boianul. Austro-Germanii au putut ocupa Mamorniţa.

Şi, în lâncezirea operaţiilor din Vest, duşmanul se aruncă asupra noastră, din nou. Ar fi luat între Ireşti şi Mănăstioara satul Muncelul prin „lupte pe stradă" şi, acolo, ca şi la Soveja, vre-o mie şase sute de prizonieri de ai noştri şi ruşi, cu trei tunuri.

Situaţia noastră începe a fi iarăşi primejduită.

17 August.

Situaţia continuă a fi rea la Ireşti, unde ne-am retras spre Nord. Ruşii ar fi cedat şi acolo.

18 August.

Mareşalul Catargi a plecat în Rusia.

*

Un ofiţer venit din teritoriul ocupat vorbeşte de lipsa de demnitate pe care a observat-o la colegii lui prizonieri. Cutare a refuzat, din germanofilie şi din laşitate să-l a-

jute la fugă: „fiecare pentru sine". N., director de şcoală, se milogia la Nemţi pentru a fi lăsat să meargă la petreceri; în loc îşi lăsa ordonanţa. Evreii dezertori comandau „drepţi" unor ofiţeri scoşi în rând, cari se lăsau. Se impunea răniţilor să-şi ridice măcar capetele la intrarea celui din urmă soldat german. Hrana: mămăligă şi ciorbă de oaie, insuficientă şi aceia. Prin sate, primari evrei, prădând şi batjocurind. Camaraderia câtorva ofiţeri de-ai noştri cu ofiţeţerii nemţi ar fi obişnuită.

*

La Ireşti rezistăm cum putem; satul l-am pierdut; rămăşiţile regimentului Gorj luptă acolo.

19 August.

Liceul Internat e plin de răniţi. Rănile sunt adesea groaznice.

*

Zi ceva mai liniştită.

*

La reprezentarea piesei mele „Invierea lui Ştefan-cel-Mare", lojile erau aproape toate goale: „lumea bună" a plecat.

19 August.

Atac turbat al Germanilor la Varniţa. Lumea vorbeşte de un consiliu presidat de Rege, de cererea Englezilor de a evacua pentru a nu distruge în zădar oştirea.

*

Mi se spune că atacul dela Fabrica de Sticlărie ar fi fost pripit, fără a se face pregătirea de artilerie necesară, nici recunoaşterea. Din patru mii şase sute de soldaţi s'au pierdut, morţi şi răniţi, aproape jumătate, şi cincizeci de ofiţeri. Când colonelul Cantacuzino, cunoscut totuşi ca temerar, a spus că atacul e imposibil, i s'ar fi pus alternativa să execute ordinul, ori să se constitue prizonier la Cartier. Cu inima îndoită a executat, şi frumosul regiment de grăniceri, pe care îl refăcuse cu atâta trudă, a fost decimat. Şi ofiţerul francez a fost de părere că se putea zăbovi.

20 August.

Acelaşi informator spune că ofiţerii noştri ca şi cei francezi sunt de un eroism fără margini şi se expun în locurile cele mai periculoase fără cea mai mică grijă de viaţa lor.

21 August.

Urmează luptele la Sud de Ocna (Nicoreşti) şi la Varniţa-Momâia, spre Mărăşeşti. Aici sunt Bulgari şi Turci, pe cari ai noştri îi tratează fără milă. Comunicatul german nu vorbeşte azi de vre-o înaintare însemnată; el prezintă lucrurile ca şi cum noi am ataca.

Germanii au trecut Dvina — şi trupele ruseşti, a doua zi după declaraţiile congresului dela Moscova, se retrag, arzând, spre Riga.

*

Regina a plecat prin ţară; prinţul Nicolae merge la Maxut, la familia Polizu.

22 August.

Germanii au luat Riga. In Bucovina, lângă Cernăuţi şi între Siretiu şi Moldova reîncep luptele. In jos, am revenit la Muncel, încercând să oprim înaintarea duşmană spre Agiud.

*

Un Basarabean, notar de lângă Bălţi, Ştefan Andrei. Bătrân bolnav de ochi, venit pentru o operaţie de cataractă, la „doctorii cei buni" din Iaşi. Vorbeşte cu evlavie de „autonomie", de „litera latină" pe care a făcut-o să fie învăţată şi de nepoţi, cei mari căutând să deprindă pe cei mici. In sat la el a impus slujba „moldovenească" în biserică, ameninţând că, de nu, aduce alt popă şi alt dascăl.

A vorbit şi cu ostaşi ruşi aici. Ei sunt indignaţi contra „dobitocilor" cari nu luptă. Moşul are admiraţie pentru Cherenschi, care „nu vorbeşte cu graiul, ci cu lacrimile pe obraz".

Cere cărţi româneşti pentru satul lui.

*

S'a dat ordin ofiţerilor noştri să nu critice pe camarazii lor ruşi, cum o fac necontenit şi făţiş.

*

Se întinde o gălbinare molipsitoare.

*

Ai miei îmi scriu din Odesa. Lumea e contra noului re-

gim. Cazacii fac pe stradă propagandă pentru Ţarul Nicolae. Tratarea lui la trimiterea în Siberia a revoltat inima buna a claselor populare.

*

Generalul Cristescu e lăudat în foile franceze pentru planul dela Mărăşeşti. De oare ce fusese silit să traga în Ruşii cari fugiau, Şcerbacev i-ar fi cerut el înlocuirea.

23 August.

Germanii au luat Riga şi Dünamünde. Inceput de lupte şi în Bucovina.

24 August.

Pe frontul nostru, o zi de linişte.

*

Murafa a fost omorât la o vie, unde se afla cu prietenul său Hodorogea, cu profesorul Tofan, cu unul din fraţii Cioflec, cu câţiva alţi Basarabeni şi cu nişte doamne. Dezertori ruşi veniseră să prade. Pândarii au rănit pe doi din ei. Ceilalţi alergară să ceară socoteală. Murafa li-a eşit înainte şi ei l-au împuşcat. Apoi au urmărit şi pe ceilalţi oaspeţi. Via era a lui Hodorogea, care a perit şi el. Unei domnişoare, Botezatu, un locotenent i-ar fi strigat: „Săturaţi-vă acum de propaganda moldovenească!". Soţia lui Murafa — se căsătorise de câteva zile numai — a aflat în tren grozava nenorocire.

Se pierde în el principala energie din mişcarea moldovenească.

*

Sosesc Octavian Goga, Leonte Moldoveanu, Moroianu, în vederea reprezentării Românilor la Congresul Naţionalităţilor din Austro-Ungaria, undeva în Rusia. Bocu pretinde, într'un memoriu către ministrul Constantinescu, că el a convins despre necesitatea Congresului pe Masaryk.

*

Căderea Rigei n'a produs nicio impresie în Rusia. Au urmat petrecerile.

La Odesa, biblioteci, muzee, şcoli, totul e închis. Lumea face politică — şi atât. Cursul rublei scade necontenit. Scumpetea a ajuns de-a dreptul nebună.

25 August.

„Nemţofilii" se agită din nou. Işi gătesc sălaşurile de iarnă, strâng lemne, sapă puţuri pentru când se va tăia conducta. Spun pretutindeni că se va da o lovitură la Odesa, că toţi soldaţii ruşi s'au angajat să nu mai lupte. Şi — se bucură.

*

A fost ucis şi preotul Burac din Basarabia. Era o conspiraţie contra şefilor mişcării „moldoveniste". Trei sute de oameni, cu un locotenent, au „executat" pe bietul Murafa. Şeful striga: „ucideţi-i până la unul". Basarabenii au telegrafiat cerând înlăturarea trupelor ruseşti: altfel vor chema pe Germani...

*

Take Ionescu a spus de curând lui Bourchier la Odesa

ca, de şi lucrurile s'au îndreptat, nu vom putea să ne menţinem şi că el speră să fie în Rusia peste vre-o două săptămâni.

*

Goga e la Odesa cu ziariştii Pisani, Rubin şi alţii. In articolul său despre Mărăşeşti spunea că altă conducere militară ni-ar fi dat dela început succese ca acelea dela Mărăşeşti

26 August.

Ion Brătianu spune lui Nistor că nu e dispus a cheltui pentru adunarea dela Chiev cât pentru congresul Păcii. Ii ajunge o modestă şi serioasă participare românească fără „autorităţi" discutabile.

*

Episcopul Nicodim e trimis la Sinodul de reformă rusesc. Pleacă mâne.

*

Moarte, de tifos exantematic, a entuziastului preot basarabean Mateevici, poetul naiv al redeşteptării „moldoveneşti". Pare un blăstăm!

27 August.

Lupte la Arborea, în Bucovina, şi la Muncelul, în Putna.

*

La a treia reprezentaţie a „Invierii lui Ştefan-cel-Mare", sala e absolut plină.

*

Regele a plecat pe front. Se vorbeşte de o încercare de a drege linia la Grozeşti.

28 August.

La Centrul studenţesc, unde locuiesc eu, vin doi tineri, casierul şi bibliotecarul, în vederea... evacuării!

*

Căderea Ministeriului francez. Conflict între Cherenschi şi Cornilov. Acesta, înlocuit prin Lucomschi, nu s'a resignat şi nici înlocuitorul n'a voit să primească. S'au înştiinţat comandanţii de armată. Cornilov i-a asigurat călduros, pe onoarea lui de soldat şi pe suferinţile lui, că nu vrea decât să consolideze prin victorie opera Revoluţiei. Cherenschi îl prezintă ca pe un vânător de dictatură. Se pare că generalul a învins pe tribun.

*

Ofiţerii iaponezi urmăresc cu un interes plin de ură greşelile Ruşilor. Spun că nici nu poartă acasă decoraţiile acestora. Admiră ce facem noi ca „popor mic" şi opun această ispravă indolenţei ruseşti.

*

O misiune americană ar fi lucrând la creşterea rendementului pe Trans-siberian.

*

Regele e pe front. Se vorbeşte de o ofensivă pentru rectificarea pomenită a liniei noastre. Duşmanul începe a menţiona atacuri ale noastre care n'ar fi reuşit.

Moartea, azi, înainte de amiază, a lui Anton Naum, în raiul lui de casă din Păcurari, de unde se vede cea mai minunată priveliște a Iașului. A cerut ieri, la patru, să i se spuie ceasul și a adaus: „Pe întunerec deci trebuie să mă duc"... E întins pe divan, foarte slab, o figură de ceară.

29 August.

L-au dus așa de răpede la țară pe bunul bătrân, încât cei mai mulți nici n'am aflat, și ni-a părut rău că n'am avut putința să ne despărțim de dânsul.

*

Umblă zvonul că am fi spart frontul dușman la Grozești.

*

Cherenschi, acuzat formal de Cornilov că e în mâna maximaliștilor și că negociază cu Germanii, a biruit. Cartierul general e izolat. Cazacii, credincioși generalului, fuseseră trimiși la Petrograd ca să aresteze Guvernul. Ar fi lupte acolo. Sovietul de la noi a ordonat să se dea ascultare lui Cherenschi singur. Generalul Șcerbacev îndeamnă oastea să-și caute de lupta fără a face politică și pe soldați să nu umble fără rost pe stradă.

30 August.

Biruința lui Cherenschi pare deplină. Aici, soldații împărțiau manifestul lui.

*

Sforţările noastre în regiunea Târgului Ocnei continuă. Ruşii au biruit la Solca.

*

Părintele Morariu din Pătrăuţii Bucovinei se află şi el adăpostit aici. E acelaşi preot zdravăn şi frumos. N'are nici o grijă că nu se vor întoarce toate spre bine. Cum împrejurările la Elisavetgrad, unde se trimit pribegii români de peste hotare, sunt rele, îi recomand şederea la Huşi. Pare a se hotărî în acest sens.

*

Princesa Elisabeta are gălbinare de două săptămâni. Azi s'a ridicat puţin din pat. Ii trimit „Pilgrim's Progress" al lui Bunyan ca mângâiere simplă a vechiului suflet naiv şi ea mulţumeşte cu bucurie.

" Prinţul Carol a revenit depe front cu colici. E în pat. Ar fi o pregătire a gălbinării. In formă mai uşoară o are şi prinţul Nicolae la Maxut.

29-30 August.

Prinţul Carol îmi scrie că are un atac uşor de gălbinare şi că, pe cât îngăduie boala, se simte bine.

*

Regimentul 9 de Vânători se întoarce. De fapt se întorc numai două sute de oameni; restul vine din alte regimente.

Colonelul Rasoviceanu îmi arată ce soartă au avut ostaşii lui. La 28 Iulie au umplut golul pe care îl lăsase desertiunea rusească, intervenind de la sine pentru a reface fron-

tul. A doua zi, fără pregătire, căci i se pusese in vedere atacul pentru ziua următoare, el a atacat din nou şi a avut cele mai grele pierderi, cele d'întâiu batalioane fiind literal secerate, pentru îndeplinirea ordinelor. Colonelul însuşi a părăsit comandamentul şi s'a aruncat asupra duşmanului. Prinşi de artileria duşmană în faţă şi la spate, soldaţii de la sine s'au hotărît a se jertfi şi au căzut făcând un măcel cumplit în cele şapte rânduri ale Bavarezilor — numai Bavarezi curaţi — cari se aruncau asupra Mărăşeştilor. „Satul nu-i dam, d-le colonel!". Au luptat apoi la Muncelul, la Varniţa. Abia au râmas acei două sute de oameni din o mie patru sute.

Ruşii nu odată i-au lăsat fără sprijin.

Nouă ofiţeri au căzut.

Din tot ce spune Rasoviceanu se vede totuşi că artileria noastră n'a ajuns încă la preciziunea necesară, şi că nu e destulă coordonare şi siguranţă de sine în ce facem noi. De aici, ca şi mai înainte, pierderi cu mult prea mari.

Colonelul crede că s'a pus prea multă îndărătnicie în păstrarea locurilor, cu oricâte pierderi. Comandanţii supremi ar fi avut prea mult ochii la „comunicat".

*

„România" mă gratifică de „desechilibrat" pentru că nu admir reclama din America a părintelui Lucaciu, care se prezintă ca trimis extraordinar al Regelui şi al Guvernului român.

1-iu Septembre.

Duca e de părere că situaţia e tot aşa de nesigură. Oficialii se ocupă acum de propagandă. Broşuri ale mele i-au satisfăcut, şi le compilează.

Un ofiţer francez vine la mine să-mi explice ce e cu proiectul de schimb între profesorii francezi şi români. Era vorba ca de la ei să vie Diehl şi alţi câţiva: de odată sunt opriţi. Lucrul de căpetenie ar fi să ne ajute a crea un învăţământ technic serios. Amestecă însă puncte care privesc şi învăţământul secundar.

2 Septembre.

*

Rasoviceanu laudă artileria rusească, servită de aceiaşi oameni de trei ani încoace şi care lucrează liniştit şi sigur. Alături de cel care ţinteşte, camarazii, aşteptându-şi rândul, joacă liniştit cărţile. Artileria noastră e încă fără destulă experienţă.

Iarăşi se plânge că jertfim prea mult, în loc de a ne mărgeni la linia uşoară de apărat Trotuş-Siretiu. Azi am luat de la Ruşi frontul până la Nămăloasa.

*

Generalul Culcer, la retragerea din Ardeal, ar fi cerut concentrarea dincoace de Olt.

*

„Gazeta Bucureştilor" vine cu traducerea scrisorilor amiralului Veselchin, agent secret rus în România. Sunt acolo infamii despre Rege, dar şi caricaturi izbutite ale corifeilor unei politice prea adesea cu note personale. Cutare, cerându-şi bacşişul dela agentul rus, acesta strigă, indignat: „Ce noroiu!".

*

La Viena apare „Timpul nou", gazeta pentru soldaţi şi

ţarani, contra României, cu multe minciuni, dar într'un ton mai cuviincios.

3 Septembre.

Reincep la Mărăşeşti luptele grele.

*

Moartea bătrânului A. D. Holban. Il cruţă soarta, ori îl nedreptăţeşte?

4 Septembre.

Cherenschi a numit o dictatură directorială de şase persoane şi a proclamat Republica.

*

Nu se mai vorbeşte de lupte la Siretiu.

*

Financiarul Alimănişteanu vine să-mi propuie o luptă pentru refacerea economică în sens naţional a ţerii.

*

A. D. Xenopol e aproape în agonie.

*

Profesorul Drouhet şi Găvănescul ar fi fost atacaţi şi

loviţi în trecerea prin Rusia la Paris. Colegii lor Ursu şi Tafrali plecaseră în calitate de curieri diplomatici.

5 Septembre.

Eugen Goga mă zugrăveşte în „România" ca nebun, isteric şi extraordinar de periculos.

Generalul Prezan, primind pe ofiţerii de la 9 de vânători i-a îndemnat să apere Moldova până în primăvară, când America se va mişca. In Rusia era vorba ca noi să avem un teritoriu exclusiv al nostru, cu poliţie proprie, etc.

Starea lui Xenopol s'a îndreptat din nou. E relativ foarte bine.

6 Septembre.

Inmormântarea lui A. D. Holban. Biserica Sf. Spiridon goală. Greceanu şi Mârzescu fac un simplu act de prezenţă. Pe drumul spre cimitir cei treizeci de oameni, cari urmează carul se reduc la apropiere jumătate. Niciun discurs.

D-rul Manicatide îmi spune că înainte de pierderea Bucureştilor a văzut pe trei ziarişti cerând lui Mârzescu treizeci şi cinci de mii de lei din fondul refugiaţilor. Mârzescu stând la îndoială, unul din ei a chemat la telefon pe „Conu' Alecu" (Constantinescu), care, în calitatea lui de ministru de

Interne, a aprobat. Au urmat strângeri de mână, mulţumiri, etc.

Se pare că anume deputaţi şi senatori au revenit aici pentru a specula valorile. Rubla având mai mare preţ la Finanţe decât pe piaţă, o cumpără de aici şi o revând dincolo. Se cer numiţi şi prin felurite comisiuni.

*

N. Xenopol, numit ministru la Tokio, e încă aici.

*

Anunţăm înaintări în Putna. Germanii pretind că au răspins atacurile. Regele, Regina sunt tot pe front, unde se pare că se pregăteşte ceva.

*

Stere scoate la Bucureşti „Lumina“, ziar „independent“, cu Brănişteanu şi Pătrăşcanu.

*

Vlahuţă îmi spune că se ştie de un manifest pe care avea să-l deie P. Carp dacă se cuceria Moldova.

7 Septembre.

D-na Xenopol îmi spune că Glascow, sub-şeful Misiunii Americane, doreşte să cunoască neoficiali şi să lucreze cu ei. Până acum, oficialii i-au dat banchete, discursuri, specialitatea casei.

*

Corpurile 8 şi 11 ruseşti vin de la Moghilev, în judeţul Dorohoiu spre întărirea graniţei în acest punct.

*

Vlahuţă a găsit satele în stare mai bună de cum se aştepta.

8 Septembre.

D-rul Mirinescu vorbeşte de cutare ofiţer ceh de la Mărăşeşti, care, îngrozit de movilele de cadavre, socotia pierderile duşmanilor la treizeci până la patruzeci de mii.

*

La masă la d-na Xenopol. Glascow e un om de cinzeci de ani, înalt, supţire, cu înfăţişarea încă tânără. Vorbeşte foarte greu franţuzeşte. Va sta aici numai ca să culeagă informaţie, câteva săptămâni.

Găseşte Iaşul mai bine de cum se aştepta. Ceia ce deosebeşte, zice el, situaţia noastră, e izolarea complectă şi lipsa unui „standard" al valorii.

*

Gălbinarea se întinde. E bolnav pictorul Stoica. Prinţul Carol abia a putut trece dintr'o odaie în alta.

*

Trupele noastre s'au oprit la o uşoară rectificare de front.

*

Se confirmă închiderea de Apponyi a şcolilor româneşti de peste munţi.

9 Septembre.

Nouă sosire de Ardeleni.

*

Germanii au luat Jakobstadt. Şi la Odesa Ruşii spun că luptă numai până în Octombre. Germanii anunţă retragerea lui Alexeiev, căruia Cherenschi îi cere prigonirea tuturor aderenţilor lui Cornilov. La Viborg, ei au fost înecaţi de mulţime.

10 Septembre.

Vizitez din nou biserica Sf. Gheorghe dela Mitropolie, descoperind câteva obiecte de artă şi inscripţii. Mitropolitul vorbeşte contra celor ce au demoralizat lumea, grăbindu-se a fugi.

*

Impăratul Wilhelm a venit să se întâlnească cu asociatul său bulgar.

*

Regele a primit ideia mea de a întrebuinţa forma franceză a criticei pe care o fac „Cărţii Roşii" austriace pentru a înlătura neadevărurile menite a-l înfăţişa într'o lumină rea.

11 Septembre.

La Cartierul general rus se vorbeşte că Austro-Germanii au grămădit în Moldova nouă sute de tunuri în vederea unei ofensive.

*

Un ofiţer venit dela Ocna spune că, prin retragerea Ruşilor, duşmanul are înălţimile până la patru kilometri de

oraş. Ai noştri nu s'ar putea menţinea iarna supt focul lor necontenit şi ar fi siliţi să încerce din nou a le lua. O tentativă dăunăzi ne-ar fi adus o pagubă de o mie de oameni.

*

Princesa Elisabeta a ieşit ieri la plimbare în trăsură, foarte slabă. E vorba să meargă la ţară.

*

Brătianu e răcit. Lumea spune că supt această „răceală" s'ar ascunde o misiune secretă!

*

Torouţiu şi Moldovan, Bucovinenii, au părăsit şcoala militară din Botoşani, vrând să treacă în America. Ion Grămadă a murit luptând. Marmeliuc e greu bolnav de nervi.

*

Un Evreu din America scrie acasă le el că ai lui sunt furioşi contra războiului şi că va fi „revoluţie".

*

Vopicka, ministrul Americei, destăinueşte că, la intrarea Germanilor, Marghiloman era bolnav, iar Carp se declara prea bătrân ca să intervie în folosul populaţiei.

*

Un ofiţer cu aprovizionarea, trimes în Basarabia, vine să-mi spuie că a înstrăinat la Basarabeni zahăr de-al Statului pentru... a-i câştiga cauzei româneşti. E urmărit acum.

Se exportă în Rusia cantităţi mari de metal preţios şi juvaiere şi de acolo se pare că trec în Germania. Un Evreu, supt firma „Confidentul", face afaceri strălucite.

Generalul Verhovschi, noul ministru de Războiu rus, spune că Alexeiev s'a retras pentru că „nu înţelegea psihologia armatelor moderne". El vrea să reducă armata cu o treime.

12 Septembre.

Se zvonise că ar fi căzut Cherenschi, doborât de maximalişti.

13 Septembre.

Austriecii ar fi încercat să ia Siretiul bucovinean. La Galaţi, unde se bombardează zilnic, ar fi mişcări de trupe.

Kirileanu spune că Broştenii au fost ocupaţi de o mână de duşmani, cari veniau să se predeie. Ruşii, cari împuşcau în casă bătrâni pentru câteva pere, au aruncat ei bombe ca să sperie şi apoi au prădat bogatul sat. Ca să ştie dacă să mai rămâie la Berca, ei au trimis pe un pândar, care, pentru cinci sute de ruble, s'a ales cu mâna zdrobită. La

plecarea lor, trupele ruseşti iau totul, smulgând şi ceapa din pământ.

14 Septembre.

Regele m'a chemat pentru a-mi vorbi în chestia „Cărţii Roşii" a lui Czernin.

O va cere şi va adăugi observaţiile sale la articolul prin care îi voiu răspinge învinuirile. Nu-şi ia note zilnice şi-i pare rău că astfel nu păstrează exact amintirea incidentelor din relaţiile cu Czernin, a cărui publicaţie e, fireşte, tendenţioasă.

Regele Carol fiind bolnav, spune Suveranul, ministrul austriac a atins chestiunea unei conlucrări cu Moştenitorul Tronului. Odată, în Septembre, în cursul unei plimbări la Sinaia acesta a spus diplomatului vienez că, în orice caz, Ungaria ar trebui să înceapă, făcând propuneri largi. — De ce natură? — Să spuie România! — Nu României îi revine acest rol, căci ea n'a deschis chestiunea şi n'a solicitat nimic. Regele îşi aduce aminte că i-a vorbit de rolul Cehilor în Austria. — O, dacă Românii ar putea juca în Ungaria un rol ca acela al Cehilor în Austria, lucrurile s'ar prezenta cu totul altfel!

Regele nu aştepta profunda decădere a Ruşilor, care s'a întins la toate straturile. Am putut căpăta astfel patruzeci de mii de kilograme de carne, în tot cursul iernii, pentru o divizie românească în schimbul câtorva sticle de cognac. Tot aşa două aeroplane perfecte. N'a fost bine că s'a luat deodată unui popor care-şi căuta beţia în alcool, această mângâiere, căci s'a aruncat în beţia politică, înţelegând libertatea aşa cum se vede.

In Muntenia a fost de fapt Impăratul Wilhelm. — Pentru ca să asigure pe Ţarul bulgăresc în chestia Dobrogii?—Poate nu. — Ca să-l mângâie că n'o va păstra? Regele tace.

In ce priveşte rezistenţa Ruşilor pe frontul nostru, el nu poate prevedea nimic. „Odată sunt într'un fel, odată în altul".

Destăinuirea lui Ackerman despre trădarea dela Neajlov o corectează, spuind că planul a fost prins, nu vândut. Totuşi s'ar putea ca unul din generali să aibă o vină mai grea de cum se crede, dar trebuie dovezi.

*

Onisifor Ghibu îmi spune că în Basarabia, urmează asasinarea Moldovenilor. Unul a fost găsit cu gâtul tăiat.

15 Septembre.

Cu prilejul vizitei sale la un spital rusesc de pe front, unde a vorbit ruseşte răniţilor, Regele a fost primit, după mărturisirea sa, cuviincios.

*

Ştefan Bogdan vine dela Odesa. Puterea de fapt o au Sovietele. Cherenschi e ceva numai pentru că execută hotărârile lor. Şi acolo a umblat zvonul căderii lor printr'o lovitură a maximaliştilor.

Racovschi scoate ziarul său „Lupta", Pribegii români îl cumpără şi-l cetesc.

16 Septembre.

In uniformă rusească, ofiţeri germani au venit, de mai multe ori fiecare, în Iaşi. Aşa ar fi spus unul din ei, căzut prizonier în ultimele lupte.

*

La Odesa e o destrăbălare românească fără margini. Ai noştri joacă toată ziua cărţi, miniştri de ieri stând alături de escroci, ca un anume Z., isgonit din magistratură pentru înşelătorie. De la asemenea distracţii unii se răpăd la Iaşi numai ca să ceară cecuri, ori să profite de diferenţa de curs a rublei, fixată la o valoare prea ridicată.

La Consulatul român din Odesa nu odată se întâmplă scandaluri, provocate de persoane cu înalte situaţii improvizate.

Copiii oamenilor cu influenţă se plasează şefi de cabinet, ori şi ataşaţi militari cine ştie pe unde.

*

Colonelul Rasoviceanu îmi spune că bucata ce ni-a mai rămas dincolo de Siretiu până la Trotuş nu s'ar putea părăsi fără demoralizarea ostaşilor cari aşa de frumos au luptat pentru păstrarea ei. Poziţiile de acum sunt bine legate şi Germanii n'ar risca o lovitură spre Prut, care i-ar face, fără folos notabil, să piardă câteva divizii încă. Oştile pur germane, care ni s'au opus şi au suferit aşa de mult, erau viteze de sigur, dar fără vechea pregătire militară şi manifest inferioare celor de odinioară. Şi trupele ruseşti din Bucovina ar fi bune.

In luptele dela Cosmeşti, la retragerea Ruşilor, puternic atacaţi cu artileria, dacă întâmplarea nu aducea **in acelaşi moment** cele două divizii româneşti, era luat Agiudul, şi armata a doua ar fi fost făcută prizonieră.

*

Duca, în legătura cu articolul mieu despre Stere, publică un comunicat oficios, pentru a spune că partidul nu îm-

părtăşeşte vederile lui şi că el ar fi trebuit să demisioneze din şefia de la Iaşi. Dar de ce nu l-au dat afară!

Stere tipăreşte acum un articol în care cere să jertfim, pentru a ne „asigura", suveranitatea României şi să intrăm în „Mittel-Europa".

17 Septembre.

Take Ionescu a plecat, după un Consiliu de miniştri, până la Odesa. Generalul Iancovescu a avut la Ministeriu o sfătuire cu funcţionarii superiori şi se zice că a plecat şi el. Prezan e în Rusia de câteva zile. Regele a plecat pe front.

*

Se vorbeşte stăruitor de o pace rusească, ori de un armistiţiu general pentru iarnă. Cutare moşneag militar alarmist vine iar să-mi cânte la redacţie pe „vai şi vai de noi", prezentându-se ca deţinătorul unui secret, nu de ordine militară, pe care refuz să-l ascult.

*

Prin mahalale, femeile cu copii mărunţi încep să-şi plângă foametea apropiată.

*

Pe frontul rus, un „Comitet de acţiune" răspândeşte pancarde de aţâţare, îndemnând pe soldaţi să părăsească tranşeele „la cel d'întâiu vânt de iarnă".

18 Septembre.

Oficial se spune că ministrul de Războiu e în Rusia pentru chestia hranei în iarnă. Căci grâul nu ajunge decât până

în Ianuar, iar porumbul până în Martie, şi Ruşii de aici se ţin tot cu pânea noastră.

Prezan n'a plecat.

Frământările germanofililor în jurul păcii separate ruseşti continuă.

19 Septembre.

Congresul Democratic rusesc a însărcinat pe Cherenschi să formeze un Ministeriu de coaliţie pentru continuarea războiului.

*

Invăţătorul Mihalache, locotenent de rezervă, vine de lângă Soveja. Satul l-am pierdut la „rectificarea de front", fără a lua măcar pe bieţii locuitori, liberaţi numai o clipă. Dar, din cei treizeci de kilometri cuceriţi în adâncime, cincisprezece ni-au rămas totuşi.

Acuma, încă dela jumătatea lui August, e linişte. Răchitaşul a cerut multe jertfe. Au căzut întâiu destui Nemţi. Apoi artileria lor a distrus, furioasă, tot, lucruri şi oameni. Pierzând peste o mie de oameni, ne-am indărătnicit a relua înălţimea goală. Şi am izbutit.

Se încercase de duşman momirea noastră ca a Ruşilor. Un locotenent s'a prezentat cu steag alb, cerând, în numele diviziei, un parlamentar. S'a prezintat o întreagă delegaţie şi, vorbind de gloria câştigată, care ajunge, a oferit pacea.

Superiorii au dat ordin să se tragă asupra oricui ridică de acum capul din tranşeele inimice. In fiecare zi pier câţiva.

De un timp frontul german pare să se fi supţiat.

*

Aseară unul din fruntaşii liberali dela Iaşi era de părere că nu cunosc în de ajuns pe Stere, căci altfel l-aş stima. Scrisori anonime apără pe dezertorii dela Bucureşti.

20 Septembre.

Un ofiţer venit de la Mărăşeşti. Germanii sapă la tranşee, pe tăcutele, cu instrumentele învelite în cauciuc. Şi noi, din partea noastră, dar fără nicio pază. Odată, spune el, la Nămoloasa, ei provocau cântând şi făcând zgomot, iar noi ne ascundeam.

*

Regele a împărţit decoraţii prin spitale. Mulţi răniţ grav, trecuţi cu vederea, plângeau.

*

Duca vine la mine, mai puţin îngrijorat ca de obiceiu. Pe Stere nu-l pot scoate din partid, nefiind comitetul executiv de faţă (acuma ni se aruncă în tranşee şi „Lumina" lui). Spune cum Regele a salutat pe Ruşii din Corpul VIII cu „sănătate copii" şi ei i-au răspuns ca Ţarului. Când Ţarul a fost luat dela Ţarscoe-Selo, lumea a salutat de altminterea.

Propun ca din cartea mea „Relaţiile cu Franţa" să se tragă exemplare pentru a se da ca premii la elevii din ultima clasă de liceu din Franţa.

21 Septembre.

D-rul Pârvu îmi spune că la Răcăciuni cad continuu ghiulele. Agiudul e pustiu. Evreii dela Răcăciuni au fugit la Bacău.

*

Un colonel rus venit din Suceava cu d-ra Aspasia Luţia. Şi-a părăsit regimentul, care nu-l ascultă, ca să... dea exemplu!

*

Doi ofiţeri poloni, îmi cer să intervin pentru că ai lor, prizonieri şi internaţi, să fie lăsaţi liberi.

*

Cineva din Piatra spune că în judeţ Ruşii au smomit femeile, care nu mai vor să stea la bărbaţii lor. Vin cu dânsele la târg. Un funcţionar, discutând preţul, Rusul respectiv i-a strigat: „Na poziţie, nu na burta mare". De aici bătaie. Funcţionarul striga: „Săriţi, Români, iată unde am ajuns". Ruşii ameninţau, fricoşi, de după statuia lui Kogălniceanu.

22 Septembre.

La Cristeşti, pentru a vedea pe d-na Olga Sturza. Sate primitive, unde băciuiesc, leneşi şi stricaţi, Ruşii. Curte plină cu lucruri străine, în parte împachetate, — ca biblioteca lui Mihai-Vodă Sturza —, pentru plecare.

*

Marmeliuc vine de pe front. E nemulţumit de favorurile ce se fac şi denunţă asprimea faţă de soldaţi — şi faţă de Ardeleni, de Bucovineni, unii din ei şi aşa dispuşi să treacă la duşman în speranţa de-a ajunge acasă. Deleu şi Mihai Popovici ar fi protestat la Ministeriul de Războiu. Marmeliuc face parte dintr'un regiment cumplit decimat şi care se re-

face acum cu bătrâni, cu bolnavi cari abia se pot târî şi de la cari se poate aştepta, în starea lor de demoralizare, predarea.

Toată lumea s'a luptat foarte bine, — şi cu bolovanii, cu pumnii, cu dinţii. Intregi regimente germane au fost cosite de mitraliere. Măcelul a fost, pe alocurea, îngrozitor.

*

Regele a primit pe industriaşul belgian de la noi Vermeulen. Acesta i-a spus cum negligenţa indatinată căuta să-l silească a fabrica pentru armată târnăcoape de „fier moale" care se strică într'o jumătate de ceas pe teren şi scripete de tunuri care nu puteau ţinea nici şfertul greutăţii cerute. Aiurea, fabricanţii străini făceau aşa, şi râdeau în pumni.

*

Austriecii anunţă o înaintare de un kilometru la Milişăuţii-de-Sus, în Bucovina, şi un atac bulgăresc a avut loc la Măxineni, cu succes momentan.

*

La Odesa este ceva mai multă linişte.

*

Murgoci, întors din Rusia, spune că anarhia creşte şi cu dânsa desgustul. Banul e complect discreditat. Ţăranii din unele provincii vreau întoarcerea ţarismului. Cherenschi s'a însurat din nou cu o actriţă, serbându-şi nunta cu un fast

împărătesc. La Congresul Democratic el a prezidat din loja Ţarului şi doarme în patul acestuia.

*

Mişcarea lui Cornilov ar fi fost făcută în înţelegere cu Cherenschi. Mersul spre Petrograd era în convenţia lor. Apoi Cherenschi s'a întors contra tovarăşului său „trădător“ şi a amestecat ca mijlocitor şi pe Lvov, fostul preşedinte al Consiliului, ca să-l poată aresta.

23 Septembre.

Ofiţerilor ruşi, „Sfatul bucătarilor“ li-a redus „menu“-ul la două feluri, fiindcă „nu merită mai mult“. Soldaţii au aprobat.

*

Murgoci ar fi găsit un spirit mai bun la ofiţerii ruşi pe cari i-a întâlnit în tren. Ne laudă pe noi şi ar dori o sforţare a lor.

*

Şi Vermeulen îmi spune că a fost foarte bine primit de Rege. A ascultat cu durere povestea abuzurilor al căror martor a fost acest om harnic şi cinstit, care pe vremuri a îndeplinit misiuni de încredere pentru Leopold al II-lea.

*

In Judeţul Botoşani s'au putut face şi arături de toamnă. Sunt încă vite şi foarte mulţi cai. Şi Evreii au ieşit la muncă.

Ruşii dat drumul Burdujeni-Ştefăneşti. In zădar s'a încercat a se organiza o poliţie mixtă prin sate. Dăunăzi Sovietele cereau să li se dea o închisoare anume la Botoşani pentru două sute din cei şase sute de ofiţeri ce au.

*

Inspectorul agricol al judeţului, Ciulei, îmi spunea sincer că acei cari au făcut studii în Germania păstrează încă din simpatiile lor pentru această ţară.

*

Tot mai multe veşti despre moartea de foame, în masă, a prizonierilor noştri în Germania. Şi internaţii civili sunt trataţi ca nişte robi. Intre ei, oameni ca decanul avocaţilor din Bucureşti, Antonescu, care nu li-a putut face nimic. La Constanţa, Bulgarii au dat jos statuia lui Ovidiu şi voiau s'o fure.

*

Virgil Arion deschide cursurile la Bucureşti şi face mutări de profesori. Pe noi ne-a destituit ca fugari.

24 Septembre.

O excursie la Stânca — de unde a plecat Principesa Elisabeta — a fost oprită de cea d'întâiu ploaie mare, de mult aşteptată.

*

D-na Xenopol îmi arată că se lucrează pe front contra... „popularităţii" mele. Ii răspund că nu ştiu ce e aceea „popu-

laritatea", ci ştiu numai ce-mi este datoria şi ce-mi cere conştiinţa.

*

Succes rus la Văscăuţi, unde s'au prins o mie şase sute de Germani curaţi.

*

Un American spune lui Ştirbei că poate situaţia de acum a Aliaţilor e ca a vâslaşului istovit, care, în întrecerea luntrilor, nu-şi dă seama că lopeţile au şi căzut din mânile concurentului său.

25 Septembre.

Generalul Mărgineanu, fost coleg de şcoală, vine la mine. El a luat Mărăştii. Planul era să se atace un punct mai slab; el a lovit tocmai acolo, fiind încredinţat că puterea întăriturilor va face ca paza să fie mai slabă. A avut foarte puţine pierderi, cum, de altfel, în alt atac, bine pregătit, a numărat numai şasesprezece morţi. La Soveja a tras cu tunul cel mare german, pe care duşmanul nu-l bănuia că este în mânile noastre. Garnizoana, crezând pe Români apoape, s'a predat întreagă: şase sute de oameni. O ghiulea enormă din acest tun a trimes-o Regelui, cu o placă de argint.

Germanii, de şi au izbutit să ne facă a părăsi Soveja, Vizantea, cari sunt azi „neutre", arată complect demoralizaţi. Soldaţii mânaţi la atac plâng. Ofiţerii îi duc cu revolverul la spate, şi ei înşişi, aceşti ofiţeri, după ce fac mutra lor de trufie, spun tot la cea d'întâiu ameninţare. „Impăratul nostru a nebunit; ne duce la moarte pe toţi; nu mai putem", gem oamenii.

Wilhelm al II-lea a fost până la Colacu, cu calea ferată.

A chemat câte trei, patru oameni din fiecare regiment şi li-a cerut o nouă sforţare. Ruşinea trebuie ştearsă şi Moldova cucerită.

Ardelenii şi Bucovinenii nu se poartă totdeauna bine. E vădit că mulţi caută să se strecoare numai acasă. Sunt mai moi decât ai noştri, cari, pe targă, râd, strigând victoria lor, şi la spitale fac haz de infirmităţile lor (cutare fără mână cere ţigări gata făcute, „boiereşti"). S'au prins vreo douăzeci de spioni de peste munţi, dresaţi la şcoala din Timişoara. Li se dau treizeci de coroane la început, făgăduindu-se la capăt câte o mie. Nici o ameninţare nu-i face a mărturisi, chiar în faţa gropii pe care şi-au săpat-o.

De altfel Germanii trimet şi copii de la noi în largul Moldovei după informaţii. Ispitiseră sate întregi, ca Răcoasa, pe care nu le bombardau, în schimb pentru ştiri. Indată ce s'a evacuat satul, bombele au început să cadă.

In satele recucerite, Germanii au prădat bisericile. Mâncau şi beau, în cutare loc, pe piatra de altar între icoane. Scoarţele furate le puneau şi pe tavan, şi pe la umblătoare. Oamenii erau sculaţi la trei din noapte şi puşi la muncă (iar, când îi puneau ai noştri să adune frunzare, murmurau şi regretau pe Nemţi). Copacii erau plini de roadă. S'au tăiat mânile copiilor cari cutezau să atingă o prună.

Dar la Vizantea, unde s'a păstrat biserica noastră, preotul şi învăţătoarea asigură că Germanii nu s'au atins de femei.

Bulgarii sunt laşi şi se feresc. Nici la ei nu e vre un avânt.

Ruşii se poartă une-ori bine. O divizie părăsise frontul. Grupe răzleţe au luptat însă supt conducerea ofiţerilor şi subofiţerilor noştri. După două săptămâni numai, au venit ai lor de i-au luat înapoi. Numai generalul dela Corpul VIII,

Cernov, ştie să umble cu ei: dându-li decoraţii, îi face să jure pe icoană. E singurul pe care îl salută trupele.

Dacă Ruşii nu cedează la Nord (unde s'a dus să le predice ministrul american Vopicka şi unde soldaţii, adunaţi la Botoşani, ar fi votat războiul până la capăt), nicio putere din lume, spune Mărgineanu, nu ne poate clinti.

Regele a fost acolo la 23 April. A spus că a venit pentru mişcare şi pentru a îndemna pe soldaţi. „Dar văd că voi mă îndemnaţi pe mine."

Au venit la Mărgineanu doi maiori americani, cari arătau un sânge rece perfect. In faţă, la o sută cincizeci de paşi, Nemţii făceau mămăligă, — căci toţi se hrănesc cu mămăliga noastră—, dar tot trăgeau asupra oaspeţilor. Aceştia şi-au arătat dorinţa de a fi lăsaţi în pace. Un ordin către artileria noastră, şi în câteva minute o ghiulea pocnia în ceaun, amestecând pe Nemţi supt mămăliga lor. Americanii au sărit în sus de bucurie, mişcând şăpcile şi strigând „Ura!", apoi s'au dus să scrie răpede la gazetele de acasă.

Generalul englez a venit să vadă cum se poate avea tir de artilerie la o minută şi jumătate după ordin. S'a convins că nu e imposibil. Secretul consistă în a avea necontenit la aparat pe telefonist, care se schimbă la două ceasuri.

Armata nu doreşte de loc ca fugarii de azi să se întoarcă mâne la posturile lor. Sau se va împiedeca aceasta pe cale paşnică, sau va fi o revoluţie. Regele a spus că aproape numai pe front găseşte oameni cinstiţi.

Administraţia e mizerabilă. Un administrator de plasă împiedeca pe ţerani de a-şi aduce vitele cu preţul maximal, la care generalul adăugia cincizeci de lei. El îi îndemna să se ducă la Ruşi, cari plătesc mai bine. Şi-a primit porţia de palme şi trece şi la Curtea Marţială.

Mărgineanu vrea să refacă satul Mărăşti, distrus de a-

mândouă artileriile. De la divizia lui a strâns douăzeci şi cinci de mii de lei. Mă îndeamnă să-l ajut cu condeiul.

*

Marmeliuc pleacă din nou pe front.

*

Pe iarnă nu se va mai tăia carne nici chiar pentru armată. Provizia noastră de vite e total epuizată.

*

Armata a făcut în Putna, jucându-se, şosele pe care administraţia civilă nu le-ar fi făcut cu anii.

26 Septembre.

Alexandru Lăpedatu scrie din Moscova, foarte întristat Ruşii vor numai pacea. El nu mai crede în împărţirea Austro-Ungariei. Are un nemărginit dor de a se întoarce acasă, ca să ne apucăm de munca regeneratoare.

*

Părintele Ion Agârbiceanu soseşte dela un sat lângă Elisavetgrad, unde s'au aşezat o seamă de Români, între „Moldovenii" de acolo. Aceştia vorbesc limba lor — mai curat cei bătrâni —, dar şi-au pierdut portul. Abia de ştiu vre-o frântură de „pluguşor"; nici poveşti nu mai pot spune; băieţelul lui a ţinut pe femei şi fete două seri la tors lână, numai de dragul basmelor. In sat e ordine; prin

păduri însă desertori tâlhari, cari pradă şi omoară. Totul se scumpeşte văzând cu ochii.

Moşnegii nu ştiu, nici dela părinţii lor, de când au venit pe acolo. Satele au, ca nume, numere de ordine, arătând o colonizare. In sus sunt Nemţi. In oraşul vecin, Evrei.

*

Scriu lui Duca pentru ca Agârbiceanu, care trăieşte, uitat de profitorii ardeleni ai războiului, din 200 de lei pe lună, să capete, odată cu o lucrare de cuprins religios-moral, un sprijin ca pentru talentul şi valoarea lui.

*

Umblase zvonul unui nesucces rusesc în Bucovina.

*

Un ofiţer rus a fost găsit zugrumat într'o ladă de gunoiu din mijlocul oraşului.

27 Septembre.

Domnişoara Luţia, profesoară în Bucovina, nu putea vorbi copiilor de Români din „familii bune", la gimnaziul unde preda, despre naţia lor, despre noi, ceşti din Regat, fără ca ei să râdă batjocuritor, se ne înfăţişeze ca pe nişte oameni de nimic, şi, amintind pe cutare soldat căzut de pe cal pe străzile Sucevei, să strige că „l-ar fi omorât cu mânile lor.

*

Cancelarul german şi ministrul Kühlmann opun un refuz

hotărât la cererea de a se restitui Franciei Alsacia şi Lorena.

28 Septembre.

Misiunea americană, condusă de d-rul Bordea de la Vasluiu, a vizitat satele noastre. Şi-a arătat mirarea că o rasă aşa de nobilă e lăsată într'o părăsire aşa de mare; condiţiile de viaţă ale ţărănimii noastre nu sunt mai bune ca ale Pieilor Roşii. Au întrebat pe Bordea de ce clasa dominantă a permis ca lucrurile să ajungă aici, şi acesta a răspuns sincer că acei cari o compun, afară de câţiva oameni cinstiţi, sistematic înlăturaţi, n'au decât grija faimei şi câştigului lor. Americanii au declarat că înţeleg să ajute, dar Ţara, şi nu pe aceşti oameni. Deocamdată vor trimite medici şi chirurgi pentru armată, lăsându-se astfel liberi alţii pentru populaţia fără nicio îngrijire. Au cerut un program de acţiune; multe puncte s'au găsit a se potrivi cu acela pe care ei înşişi îl redactaseră.

*

Agârbiceanu se gândeşte să se aşeze la cercetaşi, în Sculeni.

*

După amiază, un secretar de Legaţie din Atena, care vine să-şi iea locul în armată. La Bergen şi la Stockholm sunt Români cu grămada. Agenţi germani li oferă să se întoarcă în Muntenia, unde „e bine şi li se vor restitui moşiile". Unii stau la îndoială ce să facă.

La Petrograd se evacuiază, fără a îndrăzni însă strămutarea Capitalei la Moscova. Acum două săptămâni li s'a spus Ambasadelor să-şi caute locuinţa în acest din urmă oraş. Desordinea e absolută.

Denize vine dela Maxut cu Prinţul Nicolae. Vor pleca înapoi peste patru zile, după aniversara Prinţului Carol, Regina însăşi ducându-se din nou la spitalele de lângă front.

La Ghidigeni princesa Mărioara fusese trimeasă ca să se deprindă cu lumea.

La inspecţia Ruşilor, Regele a fost aclamat. Soldaţii ziceau: „Să fi avut noi un Ţar ca dânsul".

*

Noul Ministeriu rusesc cere revizuirea tratatelor, şi de aceea vor merge la Conferinţa Interaliată şi Tereşcenco şi Ţereteli.

29 Septembre.

La Palatul Regelui reprezintaţie de cinematograf pentru aniversara Princesei Elisabeta. Puţină lume invitată. Mai mulţi ofiţeri şi membri ai Misiunilor, pe lângă doamne.

Prinţul Carol, aproape cu totul restabilit, vorbeşte şi el cu indignare de acei cari servesc, la Bucureşti, pe duşman. El mă asigură însă ca Antipa a refuzat Ministeriul Nemţilor, că ar fi fost scos chiar din postul de şef al Pescăriilor.

Regina vorbeşte de calendarul pe care îl pregăteşte soldaţilor, de buna impresie ce i-a făcut-o pictorul Stoica, de care a fost întovărăşită pe front, de nevoia de a se răsplăti artiştii, altfel decât din plata brutală a operei lor.

Regele răspunde la întrebarea mea dacă aş putea să-mi aduc pe ai miei că socoate pe Germani prinşi în Apus, că Italienii reţin armata austriacă şi că, deci, cu toate ameninţările, nu s'ar porni aici o acţiune, care n'ar avea sens şi scop. E în tot ce se face de Germani o comedie, comedia personală a Impăratului. „Ştii ce filipică a făcut contra mea, după

ce s'a prezentat la Curtea-de-Argeş şi aiurea. Eu nu mă supăr; mai curând mi-e milă. Poate ne vom vedea cândva unul cu altul, şi atunci cel ruşinat nu voiu fi eu. Scenele din Reichstag arată în ce hal se află Germania.

Princesa Mărioara vorbeşte mult, româneşte. Princesa Elisabeta, complect restabilită, mulţumeşte pentru medaliile ce i-am dat.

La plecare Regele sărută duios pe copiii lui, cari îi sărută mâna.

*

Şi în tranşee, spune prinţul Carol, Germanii se împodobesc cu icoanele noastre!

30 Septembre.

Denize vine să-mi spuie că Regina are de gând să trimeată pe prinţul Nicolae într'o instituţie din Anglia. Ii arăt că şi eu cred ideia foarte puţin fericită. Nu e momentul să se despartă nimeni, şi încă mai puţin un prinţ, de tragedia naţională care se desfăşură. Regina se gândeşte a-l „păstra", orice s'ar întâmpla cu ceilalţi membri ai Dinastiei.

*

Seara la reprezentaţia de cinematograf care înfăţişează, impresionant, ultimele lupte, lume foarte multă şi foarte frământată sufleteşte.

*

Germanii au debarcat în Golful de Riga. La Sofia ar fi apărut serbătoreşte Wilhelm al II-lea. De ce?

*

Echipagiul a patru vase germane s'a revoltat; au fost condamnări. Amiralul Kapelle, ministrul de Marină, a demisionat.

2 Octombre.

Regina nu pregăteşte un calendar, ci numai o „Carte" pentru soldaţi. Imi cere şi mie ceva pentru dânsa.

Impăratul german a plecat, spune comunicatul lor, „pe front". Pe care front şi cu ce scop? Se răspândeşte tot mai mult zvonul unei noi ofensive pe frontul nostru. Ea s'ar face de Mackensen. Observatorii, aghiotanţii de regiment, au fost chemaţi pentru instrucţie la Berheciu.

Germanii au ocupat insulele Dago şi Oesel, în Baltica. Ruşii par să le fi predat.

*

O parte din Misiunea americană pleacă acasă.

*

Duca nu pare sigur că, în săptămânile ce vin, nu ne aşteaptă o nouă surprindere.

2 Octombrie.

De la Sofia vine discursul, defensiv şi pacific, al lui Wilhelm al II-lea.

*

Galaţul e bombardat necontenit, pentru că Ruşii ar fi bombardat Brăila. Călugăriţile catolice ar fi fost omorâte în biserica lor.

*

Ruşii spun acuma că pleacă la 1-iu Novembre.

*

Lupta continuă pe insulele din Baltica. Cherenschi dă o proclamaţie desperată către flota rusească.

3 Octombre.

Episcopul Nicodim s'a întors dela Congresul bisericesc din Moscova. Totul acolo e un haos; stăpâni nu sunt nici cei de sus, nici cei de jos, ci profesioniştii politicei de răsturnare şi de scandal. Vechea conrupţie, lepădând numai ascultarea de... altă conrupţie, se menţine întreagă.

Nu se mai tipăreşte nimic de samă. Tipografia Sinodului, a Lavrei, toate sunt rechiziţionate de revoluţionari pentru broşurile şi ziarele lor.

*

După amiază, generalul Grigorescu vine la mine. Om cu totul tânăr, de şi a trecut de cincizeci de ani, cu o vervă foarte impresionantă, cu o siguranţă de sine neobişnuită, plin de viaţă, de încredere şi de avânt, cu o uşoară aplecare spre teatralitate, hrănită de extraordinarele lui succese. „Voiu fi norocosul“, spune el, „dar prea se ţine de mine norocul.“

E pentru lovitura fără zăbavă. Averescu a îmbătrânit. „Işi scarpină calota, căutând un plan napoleonian“, până ce mănâncă bătaie. La plecarea sa dela Oituz, Grigorescu i-a spus, ca răspuns la urarea: „Să câştigi glorie“: „dumneata să poţi păstra ceea ce eu n'am pierdut“. Şi Averescu a pierdut Oituzul. Când i-a amintit-o aceasta acum în urmă,

bătrânul general a dat vina pe „gura pocită“ a cui i-a menit aşa. Grigorescu crede apoi că Averescu este un om fără noroc, „fatal“.

„Pretutindeni unde am fost“, spune Grigorescu, „am izbutit. Şi în Dobrogea şi la Oituz — de două ori —, şi la Mărăşeşti, unde am uzat pe Nemţi cu Ruşii, cari pe mine mă ascultă, şi apoi i-am măturat cu două divizii ale mele. Nu mă tem nici de Mackensen. Viziunea interioară şi o hotărîre repede, aceasta decide“.

Şi acum în urmă un regiment rusesc a facut defecţiune la Nămăloasa. Ameninţat cu împuşcarea, s'a predat şi a făgăduit să lupte.

Crede situaţia bună. Oricum, el poate păstra Regelui „zece judeţe şi un cap de pod“.

*

Prinţul Carol e înaintat de ziua aniversării naşterii lui, locotenent-colonel şi decorat. Regina, bolnavă, e reţinută în casă.

*

I-am arătat lui Grigorescu dovada americană, a lui Ackerman, despre trădarea dela Neajlov şi i-am spus ce crede Prezan despre măsurile ce se pot lua pentru o sancţiune (Regele crede că a fost o „întâmplare“). El spune: „aceasta e dovada esenţială, care trebuie păstrată bine; voiu rezolvi chestia; vom rezolvi-o amândoi“.

*

Intervenţia Regelui a făcut ca Vermeulen, refuzat întâiu la Ministeriul de Războiu ca nefiind „naţional“, să fie ime-

diat servit la Muniţii; a ales locul de consilier technic pentru furnituri la Odesa.

*

In armată se fac asociaţii pentru totala reformă a Ţării şi ele, mi se spune, capătă mulţi aderenţi devotaţi, cari vreau, toţi, oameni noi.

4 Octombre.

*

Prinţul Carol mulţumeşte pentru darul şi felicitările de ziua lui. Documentul dăruit, o diplomă princiară ardeleană, îi e cu atât mai preţios, cu cât, „venit din Ardeal, el îi va aminti veşnic că pe acolo au fost ostaşii români şi că acolo se vor duce". El „poate să mă asigure că, precum până aici a încercat a face ceva pentru ţară, şi de acuma înainte îşi va da toată munca pentru binele Patriei".

Un ofiţer îmi spune că la cutare cotă, supt bombardarea cumplită, generalii s'au retras, iar el, Prinţul, a rămas, ca să spuie: „Prea mult fac aici cei mici şi cei mari prea puţin".

*

Regele îmi scrie însuşi pentru a spune că „a cetit cu mult interes" răspunsul mieu francez la Cartea Roşie a lui Czernin „şi crede că împlineşte în totul scopul propus".

*

Pamfil Şeicaru aduce de pe front nemulţumirea celor ce luptă necurmat cu „dezertorii" de aici. Cu greu îl conving că nu se poate rotaţia care ar pune un moment apărarea Ţării

în mâni nedeprinse şi nedestoinice. Laudă pe ţărani, cari sunt hotărâţi a nu mai fi o turmă în viaţa socială şi politică, precum şi tineretul care aduce sacrificiul său în răsboiu; el însuşi e decorat, şi cu „Mihai Viteazul". Unul dintre ai lui, aflând reforma electorală, spune: „Noi şi până acum, încă din August 1914, suntem la Colegiul I-iu, iar cei dela Iaşi la al VII-lea şi jumătate; numai cât după pace să nu ne întoarcem fiecare tot la ce am fost odată". Şeicaru e indignat că nu se dă rufărie, încălţăminte, îmbrăcăminte, nici ofiţerilor; el şi-a făcut uniformă dintr'o manta luată dela duşman.

Ii spun că, de-şi făcea lumea datoria pentru a crea o Românie onestă şi curată, pentru care mi-am mâncat viaţa, nu ajungeam aici. El observă că o mângâiere îmi poate fi ce-au făcut, supt îndemnul predicaţiei care n'a putut schimba, atâţia.

*

Generalul Popescu a spus lui Murgoci cam acelaşi lucru despre ticăloşia clasei politicianilor şi despre tâlhăriile ce continuă. El le-a denunţat şi era să ajungă la Curtea Marţială. Talentele lui, apreciate de ofiţeri francezi, l-au făcut, în schimb, să înainteze. Crede că abia în două generaţii dacă ne vom preface cum trebuie.

Popescu a luptat cu trei divizii, care au fost decimate, contra atacului german dela Mărăşeşti. Ruşii dezertaseră, largi goluri. Unde spuneau că sunt regimente, erau doar grupe de soldaţi cari jucau cărţile, sau făceau ceaiu. La Comandamentul lor de Divizie s'a găsit legătura telefonică cu cel german. In retragere mulţi au fost omorâţi, de artileria şi mitralierele lor proprii.

Generalul crede că frontul e asigurat.

Tot aşa Rasoviceanu, afară numai dacă Ruşii ar ceda în Volinia. El crede că Grigorescu lucrează pentru viitorul său politic, şi anume cu liberalii. Ii află o vină că a aşteptat concentrarea pe un punct a unui duşman mai slab pe toată întinderea frontului, în loc să o împiedece prin mişcări strategice.

*

Germanii progresează pe insulele ocupate, ţintind Petrogradul.

*

La Sofia, Ferdinand de Coburg a cerut, se pare, şi Wilhelm al II-lea a acordat garanţia „Unităţii naţionale" bulgăreşti. Dar „Alianţa" va rămânea. Deci „Mitteleuropa".

*

Ieri generalul Grigorescu a repetat că poziţiile dela Oituz le-a pierdut Averescu din cauza unei rele aşezări a artileriei. Acum la Ocna situaţia e imposibilă pentru ai noştri, supt tunurile germane. S'a hotărât o ofensivă combinată pentru a-i degaja.

Fusese vorba de o refacere pe linia Trotuşului, dar ideia a fost părăsită.

*

La unele divizii se petrece. Astfel la Negrileşti, lângă Berheci, e chiulhan în toată regulă. Şi nu lipsesc oaspeţii....

5 Octombre.

Inmormântarea maiorului Vârtejeanu, dela 9 de Vânători, mort de rana lui la picior. La acoperirea corpului, colonelul a îngenunchiat şi l-a sărutat.

*

In Rusia, anarhia continuă. Se pradă lumea pe stradă supt ochii poliţiei de studenţi.

*

Se spune că Hindenburg a debarcat pe insula Oesel, complect ocupată.

6 Octombre.

Regele a spus despre Ţarul bulgăresc că „îl ştie de mult că e canalie, dar până într'atâta încât să deie un bal a doua zi după moartea soţiei lui, nu. Il urăşte pe el singur dintre aceia cari s'au ridicat contra Românilor". Şi pentru Regele Carol, adaugă Kirileanu, vecinul dela Sofia era numai un „aventurier".

*

Germanii ocupă insula Moon şi ţintesc spre Revel.

*

Inainte de a veni Wilhelm la Sofia, s'ar fi ţinut o misterioasă conferinţă (şi cu Bethmann-Hollweg şi Bülow) în vederea unor „mari evenimente".

*

Cea d'intâiu zi ploioasă şi rece de toamnă.

*

Plecarea Misiunii române în America (cu Danielopol şi Mrazec).

7 Octombre.

Zi goală, de toamnă şi de boală. Iţi vine une ori, şi cu sufletul cel mai tare, să strigi: Până când, Doamne!

8 Octombre.

Masaryk a sosit aici. Călătoreşte cu un paşaport fals. Nu s'a ştiut de venirea lui. A mers la biuroul de încartiruire şi la o gazdă oarecare, de unde l-a adus secretarul Legaţiei sârbeşti la ministrul Marincovici. De aici l-au mutat la Mârzescu, pentru a nu cădea în mâna adversarilor guvernului, takiştii.

Duca vine să mă cheme la masă acolo la Mârzescu, unde e invitat şi Goga. Indată după aceea invitaţia lui Marincovici pentru un dejun, Marţi. Fiind vorba de vecinătăţi politice de partid, spun lui Marincovici fără încunjur: „Nu vreau să mă aflu în compania unor persoane de la noi care vreau să exploateze vizita d-lui Masaryk pentru scopurile lor politice".

Masaryk şi-a arătat faţă de Duca dorinţa de a mă vedea şi şi-a lăsat carta la redacţie.

*

Duca e şi mai departe de părere că situaţia noastră e

extraordinar de precară, de oare ce atârnăm de un simplu capriciu al Ruşilor.

*

Vine şi Titulescu, ministru de Finanţe. A luat oarecare măsuri în chestia aurului. Recunoaşte că o parte din el şi din juvaiere merge în Germania, alta servind în Persia pentru transacţii, care nu se mai fac în bani. Ar admite ca o bancă să joace rolul Muntelui de Pietate. Se loveşte de greutatea exportului supt mantia rusească.

A căutat să oprească specula cu cecurile, dând instrucţii a nu se plăti decât purtătorului şi anume numai într'un termen de patru luni.

S'au luat măsuri pentru ca, înlăturându-se convenţia asupra cursului rublei, încheiată de Victor Antonescu, să se păgubească mai puţin la variaţiile acesteia. Creditul ce ni-au deschis Ruşii, mai mare decât creditul ce li-am deschis noi lor, ar fi să se acopere de Aliaţi în condiţii care sunt mai bune pentru ei.

Li s'a prezentat acestora socoteala veniturilor şi cheltuielilor noastre. Aceasta ca să se mântuie bâjbâiala de până acum. (Am trăit întâiu cu miliardul Băncii Naţionale, apoi cu al Angliei, luat în bucăţi şi cu nouă negocieri la fiecare dată, iar acuma ne aruncăm asupra celui al Americei.) Ion Brătianu era contra acestui act, care i se părea contrar independenţei noastre.

Titulescu pretinde că une ori a trebuit să meargă contra lui Take Ionescu şi că a fost sprijinit de Vintilă Brătianu. In Consiliile de miniştri, un timp preţios se pierde cu discuţii inutile. Şi în multe chestii se caută, din complezenţă, o notă impăciuitoare.

Rubla de hârtie se falşifică în massă de Germani, cari au ateliere speciale. Se aruncă şi din aeroplane în tranşee. De

aceia soldaţii ruşi oferă oricâţi bani ţăranilor noştri. Iar noi nu putem răspinge o hârtie fără valoare, de mila bieţilor oameni.

*

Generalul Iancovescu a venit din Rusia cu conştiinţa unui haos complect şi cu asigurarea că „se va face" ceva. Cherenschi l-a primit în biblioteca Ţarului, în picioare, la început, după ce trecuse prin trei odăi undă stătea câte un ofiţer. Farseurul Revoluţiei era în uniformă de soldat. A vorbit numai la urmă pentru a spune solemn că greutăţile de acum ale Rusiei vor trece şi „veţi fi ajutaţi". Tereşcenco, bogatul rege al zahărului, s'a răpezit să primească pe ministrul român. „Un gentleman, adecă, pe româneşte, un porc de câne." Ministrul Procopovici îi pare „unul cu capul ca al lui Delavrancea".

*

Zeppelinurile care au bombardat din nou Anglia sunt date jos de Anglo-Francezi.

*

Verhovschi, fost aghiotant aici al generalului Belaiev, spune că, într'o oaste modernă, ofiţerii sunt, mai la urmă, aproape inutili....

9 Octombre.

La Masaryk. Mârzescu l-a găzduit într'o odăiţă la stânga antreului. Mă primeşte un secretar blond, tânăr, în uniforma rusească a corpului „cehoslovac", care vorbeşte aşa

şi-aşa franţuzeşte. E uimit de cunoştinţile lui Take Ionescu în ce priveşte toate detaliile politicei austriace.

Masaryk are mai mult aierul unui bătrân diplomat. Inalt, slab, elastic, cu părul şi barba căruntă, cu ochii blajini, cam obosiţi. Il aflu studiind harta. Imi vorbeşte de putinţa ca Germanii să debarce şi pe la Reval şi în Finlanda, făcând imposibilă apărarea Petrogradului. S'ar pierde astfel comunicaţia Rusiei prin Suedia; linia Murman nu e încă isprăvită; la Arhanghel, portul se închide în Novembre. Ar rămânea Transsiberianul, la care lucrează, puţin câte puţin, Americanii. Ii arăt că „imposibilitatea" întrebuinţării Transsiberianului exista atâta cât mai erau şi alte drumuri şi că o circulaţie normală pe dânsul ar avea şi avantagiul de a face să vie într'acoace hrana din Siberia.

La Petrograd este încă pâne, destul de bună. Verhovschi i-a dat asigurarea că se lucrează la restituirea disciplinei. Intr'o ofensivă rusească nu crede, dar în defensivă e aproape convins că se vor menţinea Ruşii, şi pe frontul nostru.

A făcut zece lecţii în Anglia. De lucrat, n'are pentru moment liniştea de spirit trebuitoare.

Pentru Congres, îi vorbesc de cererea celor două până la trei sute de mii de lei, făcută de refugiaţii ardeleni Guvernului român şi el răspunde că Bocu se gândia la o mare adunare, cu vre-o patruzeci de participanţi români. Ii recomand, ca fiind un om cult, onest şi discret, pe Nistor; pentru Românii uniţi s'ar putea lua, ca al treilea, vicariul episcopal Iacob din Făgăraş. Goga nu poate fi lăsat la o parte din cauza notorietăţii lui. In general astfel de legături cer multă precauţiune.

*

Tăslăuanu vine de pe front. La Ocna nu se va putea să rămânem pe iarnă fără a smulge duşmanului poziţiile

dominante, pe care din cauza Ruşilor le-am pierdut şi nu le-am mai putut recâştiga, ei părăsind într'o zi poziţiile căpătate în ziua precedentă.

Tăslăuanu e de părere că Ardelenii ar trebui, fiind „deosebiţi" în multe, să-şi aibă formaţiunile lor particulare.

*

Pe vasul „Goeben" Wilhelm al II-lea a mers dela Constantinopol la Galipoli şi a ţinut discursul obligatoriu marinarilor săi.

*

Vremea e ca de iarnă.

10 Octombre.

Seara, în casa lui Mârzescu, la masă cu Masaryk, care pleacă pe front până spre Siretiu. Mârzescu a chemat şi pe Duca, pe Ion Simionescu.

Asupra şanselor de linişte, aceeaşi îndoială.

Propun lui Masaryk o revistă a naţionalităţilor din Monarhie, „Chestia Austro-Ungară", care ar da câteva articole, dar mai ales statistice, altă informaţie scurtă şi un buletin complect al presei naţionalităţilor. Rece şi nehotărât, cum pare a-i fi obiceiul, el obiectează că n'ar fi cine să lucreze, căci Cehii lui sunt întrebuinţaţi aiurea.

*

Regele a plecat spre front. Se pare că se pregăteşte lovitura la Ocna. Gara şi satul Mărăşeşti au fost bombardate de Germani.

Totuşi se asigură — şi de Berechet, după ştiri dela Cartierul rus — că Austro-Germanii îşi retrag trupele, şi de pe frontul bucovinean. Le-ar duce la Monastir, unde Sarrail ar face o încercare.

*

Regina e încă în pat. Imi scrie spunându-mi cât o supără că e ţinută pe loc, oprită de a se ocupa şi de opera „copiilor“, a orfanilor de războiu, cred. Lucrează la cartea ei pentru soldaţi, pentru care a cerut şi colaborarea mea. Durerile de cap, care continuă, o împiedecă însă adesea de a continua.

11 Octombre.

Francezii au pe Aisne un mare succes (şapte mii de prizonieri). Pe Bainsizza se pregăteşte marele asalt austriac.

*

Vreme de toamnă mucedă.

12 Octombre.

Dimitrescu, şeful Cancelariei Camerei, vine dela Cherson, unde e tifos şi chiar vărsat.

A vorbit cu un ofiţer rus căruia i se ceruse revolverul, şi, nedându-l, i s'au pus puştile în piept, de soldaţii cari voiau să se îmbrăţişeze cu duşmanul. Ii părea rău că, scăpând de duşman, vine acasă, poate ca să piară de arma propriilor săi ostaşi.

La Odesa se pregătesc pogromuri contra negustorilor în genere, şi soldaţi în automobile au tras focuri asupra trecătorilor.

Deputaţii, senatorii noştri pleacă în Franţa şi Anglia. La 15 Novembre se va deschide Parlamentul numai pentru a li constata lipsa.

*

Furturile urmează în Rusia: s'au furat bagajele lui Victor Ionescu şi ale lui Disescu.

*

Aici, Ruşi, cu revolverele, au prădat acasă pe bancherul Marcussohn, un desfăcător de juvaiere. Donici, de la „Confidentul“, pretinde că ar fi fost lovit în cap de alţi Ruşi, lângă casa lui pentru a i se lua obiecte în valoare de optzeci de mii de lei.

*

Austriecii, ajutaţi de Germani, atacă violent pe Bainsizza şi pe Isonzo.

*

Sovietele cer plebiscit pentru Dobrogea. Şi şeful de Stat-Major de aici, Golovin, ar vorbi deci în numele lor, la Conferinţa din Paris.

13 Octombre.

Germano-Austriecii au izgonit pe Italieni dincolo de Isonzo, silindu-i a părăsi cu totul platoul Bainsizza. Ei vorbesc de treizeci de mii de prizonieri, de o armată aproape anulată, de pătrunderea pe teritoriul Italiei. E o mare nenorocire, şi nu se vede cine ar putea face ca năvălitorii să se retragă.

14 Octombre.

Germano-Austriecii au ajuns la defileurile către şesul Italian. Carsul abia de mai rezistă!

*

Nistor a venit dela Odesa. Apatie şi atâta ordine câtă o lasă rutina. Soldaţi, într'un automobil furat, au tras focuri asupra mulţimii. Totuşi se dă oarecare ascultare „gardei orăşeneşti", compusă adesea din dezertori. Românii cari vin sunt petrecuţi de la gară de Cazaci. Aceştia au avut un conflict cu Evreii, cari li-au ucis un soldat; ar găti un pogrom cum s'au gătit şi în alte localităţi. Iar, prin casele particulare, oameni cari au jucat roluri supt vechiul regim asistă indignaţi, dar fără energie, la ridicarea valurilor sălbatece ale celei mai brutale plebi.

*

Nemţii fac recunoaşteri în Bucovina şi, temându-se de o ofensivă a noastră, cât sunt ocupaţi pe frontul italian, bombardează Ocna, Mărăşeşti, Cosmeşti.

*

Din motive de „delicateţă internaţională", Aliaţii au renunţat, dezaprobând atitudinea „sovietelor", la conferinţa din Paris.

15 Octombre.

Italienii au părăsit Gorizia. Duşmanii au intrat în Cividale di Belluno. Ministeriul Boselli a demisionat.

*

Brătianu şi Duca trimet pe Nistor la Goga „ca să se înţeleagă". Acesta, împotriva dorinţei lui Masaryk, vrea Congresul.

Refugiaţii fierb politica viitorului. P. Negulescu a îndemnat pe Nistor să se asocieze la o mişcare de regeneraţie. El însuşi vrea să-şi facă datoria de cetăţean. S'a săturat, spune, de politica lui P. P. Carp, pe care îl urmă. Că este o mişcare în acest sens şi că a trecut prin atâta ignorare şi prigonire, nu vrea să ştie nimeni din aceşti oameni ai vechii politici de partid.

16 Octombre.

Udine ar fi fost luat de Germani.

*

Duca a permis ziarelor să dea comunicatele germane despre înfrângerea italiană. Un comunicat al Italienilor înşişi vorbia de trupe care s'au retras „mişeleşte" din armata a doua; seara, un alt comunicat declară „neexact" pe acesta. Generalul Cadorna ar fi fost înlocuit cu Porro, şi Orlando e chemat să formeze noul Guvern italian.

*

La Odesa continuă intrigile vechilor conservatori.

*

I. Th. Ghika, întors, cu gesturi foarte mari, de pe front, unde e aghiotantul generalului Grigorescu, spune că dispoziţia de spirit a soldaţilor e foarte bună. Nu se mai tem de Nemţi. Au tranşee excelente, adânci de trei, patru metri,

cu săli de adunare, cu depozite de puşti, cu tot ce au ştiut să ne inveţe Francezii.

El găseşte rău exportul de deputaţi, cu misiuni, în Apus, unde s'ar fi stăruit să li se plătească diurna ca şi în Rusia. O samă de liberali ar fi hotărâte să ceară a se deschide de fapt Parlamentul. Nu s'ar mai alege Morţun, contra căruia, ca şi contra lui Pherekyde, se ridică unele acuzaţii.

I. Th. Ghika laudă mult munca lui Vintilă Brătianu la Muniţii. Au rămas foarte multe obuze şi după o aşa de îndârjită luptă ca aceia dela Mărăşeşti.

*

In cercurile franceze, catastrofa italiană n'ar fi fost fără să producă şi oarecare satisfacţie, date fiind cererile acestor aliaţi.

*

Aniversara Reginei. Ii trimet, împreună cu cărticica de Psalmi a Mitropolitului Dosoftei, îngrijită de V. Bogrea pentru soldaţi, o cărticică engleză, rară, despre Rusia.

17 Octombre.

Regina mulţumeşte. „Speră că Dumnezeu îi va da destulă sănătate, bun simţ şi energie pentru a duce la capăt opera pe care a întreprins-o."

*

Udine a căzut. Cadorna păstrează comanda. Michaelis a demisionat.

*

Profesorul Ştefan Pop vine de pe front. Are nesfârşite laude pentru soldaţi. In tranşee stau nemişcaţi cu puşca la ochi, neîntorcându-se măcar pentru a răspunde, pentru a li se pansa rănile. Un simţ de deosebită demnitate-i străbate: ofiţerii tineri cari ameninţă sunt luaţi în batjocură pentru vârsta lor, iar celor cari vorbesc de trăgători, soldatul li spune că e gata să fie împuşcat, dar, când e lupta pentru ţară, nu admite să fie bătut. In articolele agrare care li s'au trimis, cu numele cui a votat contra, ei n'au încredere. Intreabă de ce nu se aplică şi în Moldova. Războiul cred ei că l-au făcut boierii şi, pentru ca să aibă bani, şi reformele.

Coconaşii sunt aceiaşi. Regele s'a mirat că numele mari se găsesc prea adese ori la cartiere. Un **Nicolas P.,** trimes la cutare regiment de artilerie, a dispărut de a doua zi supt pretext că e curier. Când i-a făcut raport, la Divizie se minunau că Pop „nu ştie cine e" ofiţerul. E ruda de aproape a unui ministru influent.

*

Ortiz scrie din Petrograd. Pleacă acasă, pe la Arhanghel, şi printr'un „port francez necunoscut".

*

De pe la Tecuciu Ruşii ar pleca acasă cu duiumul.

*

Purtarea jandarmilor rurali, spune şi Pop, e infamă. Şi el a bătut pe unii cari, din ordinul arendaşului, mâna, în Botoşani, copii nevrâstnici la munca câmpului. Soldaţii s'au

deprins a-i curăţi cu granata, de care au şi prins frica. Se jură să-i stârpească la întors acasă, pentru că-şi bat joc de femeile lor.

18 Octombre.

Până acum încă nicio contra-ofensivă italiană.

*

Prieteni cari se întorc dela Sculeni îmi vorbesc de marea operă ce a făcut-o acolo Mugur: grădină de zeci de pogoane, economii de zeci de mii de lei; băieţii fac stânjeni în pădure şi se întorc cântând la masă plină, de care au meritat a se împărtăşi. O viaţă întreagă nu vor uita aceşti „coconaşi" de ieri ce au învăţat acolo.

*

Regina mulţumeşte pentru psalmii lui Dosoftei puşi la dispoziţia ei şi spune că nicio bucurie nu e mai mare pentru dânsa decât aceea de a putea ajuta ostaşii. Indată a şi îngrijit de răspândirea broşurilor trimise.

*

Orlando a format Ministeriul italian; Cadorna rămâne.

19 Octombre.

Germanii atacă pe Tagliamento şi pretind că au luat pe malul stâng încă şasezeci de mii de prizonieri şi sute de tunuri.

*

Un număr de ofiţeri basarabeni, între cari Cazacliu, au plecat să proclame la Chişinău autonomia Basarabiei.

20 Octombre.

Un tânăr ofiţer de rezervă vine de la Ocna, — unde se aşteaptă ofensiva noastră. La începutul lui Septembre, Regele venise acolo pentru rectificarea frontului. Ea nu s'a putut face, pregătirea de artilerie fiind insuficientă. Soldaţii, „bătrâni, cu picioarele umflate", s'au lovit de sârmele groase şi în zădar li s'a spus: „Vă vede Regele." Tirul artileriei duşmane a fost cumplit, şi tânărul sublocotenent abia a putut, fără ajutorul locotenentului care se ascunsese, să scoată pe soldaţi în apărarea bateriei sale.

*

Francezii ar fi sosit în Italia.

*

Din Udine, pierdută, e colonelul Ferigo, ataşatul militar la noi. El plecase să-şi vadă mama acolo.

21 Octombre.

Lupte la Tagliamento, periculoase pentru Italieni la aripa stângă, în munţi.

*

Bavarezul — ca situaţie, căci e Hessan de origine — Hertlung a luat cancelariatul. Aduce acest membru al Centrului o solie de pace sprijinită pe drepturile noilor victorii austro-germane?

*

Nistor pleacă. Oficialii noştri s'au mulţumit să-i dea o mie de lei, spuindu-i să aştepte la Odesa.

22 Octombre.

Aceiaşi situaţie la Tagliamento.

*

Pe frontul de Apus, faţă de o sută şasezeci şi şase de divizii aliate, Germania ar avea două sute douăsprezece şi peste o sută de divizii pe frontul de Est. Diviziile germane n'au însă decât cincisprezece mii de oameni.

23 Octombre.

Germanii spun că au trecut pe la mijlocul cursului Tagliamentului şi că înaintează.

*

D-na Perticari-mi vorbeşte de o misiune secretă pe care Regele Carol a încredinţat-o, pentru Impăratul german, soţului ei, când l-a trimes cu Prinţul Carol, la Berlin, în zilele Silistrei. Trebuia să spuie că, „dacă Austria continuă să aibă atitudinea aceasta, armatele româneşti nu vor putea merge cu dânsa". Acasă i-a rămas copia scrisorilor pe care generalul le-a adresat Suveranului.

Davila, tatăl ei, era foarte superstiţios. Nu se întorcea niciodată înapoi. Purta cu el un talisman arab. Odată, uitându-l şi nevoind să se întoarcă, aceia a fost ziua când soţia lui, luând stricnină în loc de chinină, a murit pe loc.

24 Octombre.

Retragerea italiana continuă.

*

Ianceveţchi a tradus şi telegrafiat tot articolul mieu despre hotărîrea Sovietelor cu privire la plebiscitul dobrogean. El crede că aceasta a putut înrâuri pe Tereşcenco să declare că Guvernul rusesc nu împărtăşeşte acest mod de a vedea. Poclevschi-Koziel a observat amical lui Duca nota neprietenoasă a articolului mieu.

*

Czernin e la Berlin, — se zice pentru a fixa liniile unei politice anexioniste.

25 Octombre.

Germanii ar căuta la Piave o scurtare de front de peste o sută de kilometri.

*

Foaia rusească de aici notează protestarea mea şi a precei întregi în chestia Dobrogii.

*

Ministrul de Războiu rusesc, Verhovschi, a demisionat, retrăgându-se, se spune, într'un adăpost la Ladoga. Germanii arată că el stătea în legătură cu maximaliştii, cari se agită. Berechet află că, în plină întrunire, Verhovschi a pre-

tins cum că singură pacea separată poate readuce ordinea în Rusia.

26 Octombre.

Denize îmi aduce vestea, — pe lângă aceia că de Crăciun Prinţul Nicolae va fi totuşi trimes în Anglia la studii, — că maximaliştii sunt stăpâni pe Petrograd, unde, afară de Cherenschi, care a fugit, miniştrii sunt arestaţi.

Ştirea se adevereşte. Şi Tereşcenco a putut scăpa. La Moscova ar fi un guvern burghez, răzimat pe Cazaci, al lui Rodzianco. Soseşte telegrama „Guvernului militar revoluţionar" al Sovietelor, care cere „pacea democratică imediată" şi „imediata împărţire a pământurilor", dând pe ofiţeri supt stricta supraveghere a soldaţilor şi declarând „criminal" pe cine nu-li va comunica acest act.

Parlamentul provizoriu s'a împrăştiat.

*

Regele a rechemat pe Regina şi pe Princesa Elisabeta dela Coţofăneşti. Prinţii nu mai pleacă pe front, cum era vorba.

*

Intr'un tren, în faţa cuiva care ştie ruseşte, doi ofiţeri ruşi au recunoscut că ai lor sunt cauza tuturor nenorocirilor noastre şi că „ar merita să-i scuipăm în faţă".

*

Italienii au pierdut şi linia Livenga, lăsând duşmanului alţi douăzeci şi cinci de mii de prizonieri.

27 Octombre.

Zvonurile de ieri despre starea lucrurilor din Rusia cuprindeau curatul adevăr.

Se vorbia că Sovietul de la noi ar fi aprobat mişcarea din Petrograd, puind un ultimatum generalului Şcerbacev. De fapt, „comisariatul" luând iniţiativa, s'a alcătuit un „comitet militar revoluţionar", din toate partidele, care, fără a se pronunţa asupra hotărârilor ce se telegrafiază de pretutindeni şi fără a recunoaşte stăpânirea teroristă a lui Troţchi, dar fără a trimete lui Cherenschi vre-o asigurare de devotament, reuneşte pe reprezentanţii tuturor partidelor (între ei şi maximaliştii) cu socialistul Tysenhausen, fixând, pe lângă datoria de a se apăra cuceririle revoluţiei contra reacţiunii ce ar putea ieşi din anarhie, datoria a o combate şi arată ca întâiu scop: „păstrarea ordinii şi a liniştii pe front şi în spatele lui, ca să nu dea inamicului putinţa să se folosească de situaţia critică a ţării". Se va strânge şi un congres la Roman. O „divizie mixtă revoluţionară", de „oameni demni de credinţă şi devotaţi", va avea până atunci grija de a „suprima hotărât orice manifestaţie de dezordine şi anarhie, atât pe front, cât şi în spatele lui".

*

S'a crezut un moment în ocuparea Veneţiei de duşman.

28 Octombre.

Vine Dendramis, secretarul, plecat în August de la Bucureşti, al Legaţiei greceşti.

El spune că de fapt în Muntenia lumea e cu totul împotriva cuceririlor, adecă împotriva Germanilor, căci pe Bul-

gari, în urma protestărilor, i-au făcut să dispară, iar Turcii... Dar ordinea în ce priveşte alimentarea e perfectă. S'a luat dela fiecare tot prisosul pentru a se trimete în Germania; situaţia socială a cuiva nu influenţează cantitatea ce primeşte.

La ţară se cere un anume cvantum de rechiziţie, pe bani. Restul însă rămâne asigurat omului. Ouă, pui se găsesc din bielşug.

Din motive demagogice, ţăranul e sprijinit contra „boierului", şi aceasta-l ridică în opinia lui proprie. El nu se va lăsa guvernat ca odată şi va impune neapărat reforme imediate şi efective.

Toată lumea e contra oamenilor politici. Take Ionescu, Brătianu sunt în special atacaţi. Se cer oameni noi, cinstiţi. Dendramis vorbeşte de mine, de Averescu.

S'au luat de pretutindeni toate cele în legătură cu industriile, ca să fim siliţi a cumpăra apoi de la dânşii. Nici-o tipografie nu lucrează decât cea dela „Adevărul". De prada bibliotecilor n'a aflat. In case particulare Nemţii s'au purtat cum a fost oaspetele. In oraşe s'a stricat şi prădat mai puţin.

Statuiele sunt la locul lor.

Antipa e de fapt ministru.

*

Seara, părintele Ioan Moţa. Vorbeşte de fastul lui Vasile Lucaciu, de telegrama trimeasă lui Wilson la debarcarea dela San-Francisco, de lipsa creditivelor (afară de cele ale Legaţiilor), de eşuarea misiunii, odată ce s'a introdus serviciul militar obligatoriu. Mulţi îi râdeau pe trimişi, spuind că au fost expediaţi „ca să scape de ei." De fapt, totul

a fost o prostie a ministrului Constatinescu, care îi zoria să plece.

*

Racotă-mi spune că Maiorescu a fost bolnav de inimă două săptămâni. S'a ridicat din pat ca să se stingă apoi de slăbiciune. Nu ştie dacă n'a distrus şi însemnările lui, din care obişnuia să tot şteargă, cu desvoltarea situaţiilor şi a intereselor. Un nou testament, făcut acum în urmă, lasă executoare testamentară pe o rudă de acolo. De manuscriptele şi scrisorile lui se vor ocupa Iacob Negruzzi, Mehedinţi şi soţii Pogoneanu.

Fica lui, Lina, era la Petrograd, unde primia foarte călduros pe Români, fiind, nu o fire rece ca a tatălui ei, ci una sentimentală, cu toată aparenţa ei masculină. Acum s'a dus la Stockholm.

*

Ruşii de aici primesc dela camarazi telegrame prielnice ordinii. Cu trupele din Nord, Cherenschi e la Gacina.

*

Austriecii au luat Asiago.

29 Octombre.

Cu trupe siberiane, Cherenschi a intrat de la Gacina la Ţarscoe-Selo. O parte din regimentele revoltate s'au supus.

*

Zvon de apropiată proclamare a autonomiei basarabene.

*

Ion Brătianu e păzit în special. Toată noaptea ard, cu lumină deplină, toate lămpile electrice dinaintea casei lui. Ieri a făcut totuşi o plimbare pe jos.

30 Octombre.

Cherenschi e stăpân în Petrograd. Se zice că l-ar ajuta Cornilor şi chiar Brusilov. Ziarul „România" se grăbeşte să spuie că nici n'a acordat o prea mare importanţă mişcării.

*

Lui Ianceveţchi îi vorbesc de legăturile lui Poclevschi cu opoziţia de ieri. El contestă că ministrul rus ar fi avut şi faţă de Filipescu aceeaşi simpatie ca pentru Take Ionescu. In Rusia se crede şi acum că el este unealta lui Brătianu. Ianceveţchi afirmă că cererea de intervenţie a României pe care acum un an a făcut-o diplomaţia rusească i-a fost impusă, — cum asigură Poclevschi însuşi, — de aliaţii din Apus (de aceia ar fi căzut Joffre). Rusia ar fi oferit două sute de mii de soldaţi pentru Dobrogea; noi am fi cerut **numai** cincizeci de mii.

El adaugă că din declaraţiile unor ofiţeri arabi şi turci reiese că, la un moment, neînţelegeri între ai lor şi Bulgari ar fi putut „deschide drumul spre Constantinopol". Dar nu le-am ştiut.

*

A circulat zvonul unei mari victorii italiene. In realitate, duşmanii au întrat în Belluno şi stau la Feltre.

31 Octombre.

Prin Valsugana Austriecii caută a tăia la Apus calea oştilor italiene, care rezistă acum mai bine.

*

Un bătrân ofiţer la pensie îmi denunţă pe cineva care oferă pentru o locuinţă alimente în valoare de trei mii de lei pe lună.

*

Ştirile din Rusia sunt neclare. La Moscova maximaliştii au fost scoşi din Cremlin. Acolo era însă Tezaurul Băncii Naţionale româneşti, comorile Bibliotecii Academiei şi ale Arhivelor, precum şi bietele mele hârtii... Ce se va fi ales din ele!

*

Ucraina s'a proclamat independentă „până la Nistru".

*

Un inginer bucovinean, venit din Basarabia, îmi spune că intelectualii s'au despărţit acolo de „anarhişti". Ai lui, pribegi, izgoniţi dela Consulatul nostru din Odesa, o duc foarte greu. A venit chiar să se plângă.

1-iu Novembre.

De fapt Cherenschi a fost bătut la gara Alexandrovscaia şi lângă Ţarscoe-Selo, iar Nicolae al II-lea ar fi „Impărat al Siberiei independente!".

Prinţul Sanguszko a fost ucis tâlhăreşte de soldaţi la moşia lui din Volinia şi cu castelul, prădat, a ars o comoară de istorie şi de artă. Moşneagul de peste optzeci de ani era vinovat că n'a lăsat să i se taie spre vânzare, pădurea.

2 Novembre.

Nici o siguranţă în ştirile din Rusia. Se vorbeşte acum de o biruinţă lângă Palatul de vară a unei coaliţii Cherenschi-Cornilov-Caledin.

*

Iar zvonurile de Republică pe care ar voi să ni-o deie Ruşii de aici.

*

Două zile pe săptămână nu ni se va mai da pâne şi făină de porumb pentru mămăligă.

*

Ministeriul francez a căzut.

3 Novembre.

Clemenceau formează noul Ministeriu francez.

*

Nimic nu luminează haosul din Rusia. Au perit două mii de oameni la Moscova. La Chiev se bat cu aeroplanele.

*

Un Basarabean vine să mă întrebe despre vechea economie a ţării sale. E sigur că autonomia a fost proclamată la Chişinău, participând şi Ardelenii. Pământurile se pun la dispoziţia locuitorilor. Se cere „oastea moldovenească", cu „ofiţeri moldoveni".

*

Un corespondent de la „Daily Mail", Auguste Michel, Englez crescut în Franţa, şi de cinci ani la noi, unde ni-a învăţat limba, vine la mine. Imi spune că iarăşi a dat spaima în „sus-puşi". Unul din ei, ministru, i-a spus lămurit că „de-ar putea scăpa măcar Familia Regală şi Ministerele" căci el crede că Ruşii vor da drumul Nemţilor la noi.

Mi se pare aşa de puţin probabil, încât îmi aduc familia înapoi dela Odesa.

*

Un ofiţer de pe front îmi scrie că, după războiu, vor fi granate şi pentru trădătorii din Bucureşti şi pentru fugarii de peste hotare. Imi trimete o frumoasă călimară dintr'o granată germană, luată dela Francezi şi căpătată în prada noastră.

4 Novembre.

La Gacina s'a încheiat un armistiţiu în războiul civil rusesc. Un anume Duhonin e comandant suprem provizoriu în locul lui Cherenschi, care a dispărut. E vorba de un Ministeriu socialist pur, fără „cenzitari".

*

Un Basarabean vine să-mi aducă darea de samă pe care a transmis-o ziarelor despre actul de autonomie dela Chişinău. Vorbeşte greu româneşte, şi e aşa de emoţionat! Spune de o mare bibliotecă pe care a strâns-o cu banii

lor şi, când îi ofer cărţi, multe, el crede că e pe plată şi adaugă că astăzi nu au de unde da atât. Mă asigură că în armata a IV-a e o întreagă divizie de Basarabeni cari vor duce războiul, hotărât, până la capăt.

*

Agenţii maximalişti răsbat în trenuri, insultă pe Rege, care ar fi fost învoit cu Wilhelm ca să atace pe... Ruşi, şi laudă pe Lenin, care e singurul „bun". Fac „mămăligari" pe ai noştri ca să provoace conflicte care s'ar putea exploata pe urmă.

*

Nu se mai dă carne în oraş, iar la front raţia va fi scăzută.

Murgoci vine din Odesa. In Evrei a intrat spaima să nu fie făcuţi responsabili pentru nenorocirile Rusiei. La o alegere recentă de profesori, candidaţii lor au căzut.

Oraşul vrea să fie port liber. De şi atârnă steaguri ucrainene, totuşi el nu s'a raliat la mişcarea de autonomie a Ucrainei.

*

Maximaliştii îşi au Ministeriul cu Troţchi-Braunştein la Externe şi cu Ulianov-Lenin ca preşedinte al Consiliului. Ei au refuzat o înţelegere cu ceilalţi socialişti.

*

Necontenit pleacă de aici, spre Iaponia şi aiurea, „lumea bună".

5 Noembre.

Maximaliştii au şi Moscova; în curând vor avea şi Chievul. Din nou refuză Ministeriul unit socialist.

*

Corbescu, prefectul de poliţie, vine plin de frică. Se teme de un atac din jos spre casa lui Brătianu şi-mi cere să instaleze la mine o mitralieră! Patrulele străbat necontenit oraşul. Intrebaţi despre scopurile lor, socialiştii dela Căile Ferate, şi din ateliere au dat asigurări, arătând doar unele plângeri.

*

Ghibu vine din Basarabia, unde, sprijinit pe Zemstvă, a impus pretutindeni şcoala „moldovenească". Nu-şi face niciun merit din aceasta.

*

Nemţii încep a vorbi despre atingerea scopului lor în Italia şi despre trupele libere pentru a da aiurea o lovitură.

6 Novembre.

Cremlinul arde, Caledin, cu Cazacii, vine pe la Harcov. A luat hrana şi cărbunii Petrogradului.

*

Zvon, din fericire fals, că Ruşii au plecat, cu muzica, de la Galaţi. La Botoşani ei ar pregăti o mişcare; s'a adus cavaleria noastră. Aici am rugat pe Corbescu să nu facă din modesta mea casă o cetate de apărare a ordinii. Ace-

leaşi patrule şi defilări de trupe şi aceiaşi frică oarbă la oficiali. Până acum nimic nu îndreptăţeşte.

*

Prinţul Nicolae e bolnav de unsprezece zile. Se tem de tifos. A avut aproape 40 grade; azi temperatura a scăzut până aproape de 37. Se face o ultimă analiză a sângelui. Săracii oameni nenorociţi! Şi bietul copil!

7 Novembre.

Doiciu dela Galaţi vine din Petrograd. In ţară e linişte, dar la Moscova se bat. In Capitala însăşi e primejdios să iasă cineva pe stradă, unde se trag necontenite focuri de armă.

Germanii declară că văd „cu simpatie" anarhia rusească.

*

Aici se fură de bande ruseşti care hoinăresc. Unui ofiţer i s'a smuls portofelul în ziua mare într'o prăvălie. Făptaşii erau conduşi la comenduire de publicul indignat.

*

Ofensiva pe care o gătiam la Ocna ar fi fost oprită pentru că Şcerbacev nu garanta de trupele lui. Totuşi Aliaţii ar mai face insistenţe pentru această diversiune cu totul fără perspective.

8 Novembre.

Armata rusească cere un guvern Cernov, pentru restabilirea ordinii, trecerea pământurilor la Comitetele agrare şi

începerea negocierilor de pace. America li taie subsidiile şi aprovizionarea până ce va ajunge la un guvern legitim.

*

Aici e mai multă linişte. Toată lumea vorbeşte însă de armistiţiu şi spune chiar de la ce oară a început!

*

Prinţul Nicolae n'a avut tifos; a intrat în convalescenţă.

9 Novembre.

Un general rus ar fi fost înţepat de treizeci de ori cu pumnalele pe la Burdujeni sau Dorohoiu de soldaţii lui revoltaţi.

Duhonin a fost înlocuit la Cartierul general, fiindcă nu voia să proceadă la pace, cu un subofiţer!

*

Dela Odesa, I. Grădişteanu, Argetoianu şi generalii Crăi-
Duhonin a fost înlocuit la Cartierul general, fiindcă nu
care i se spune că, desconsiderându-se Parlamentul — care a fost amânat pentru 15 Decembre — şi nefăcându-se dorita schimbare de Ministeriu, ei vor recurge la orice mijloace ca să aducă o prefacere.

Deci conservatori, liberali bătrâni, moşieri contra exproprierilor, anunţă că vor face revoluţia!

*

Victoria engleză de lângă Cambrai, câştigată de surprinderea cu tancurile, ia mari proporţii.

Austro-Germanii, din partea lor, afirmă că ei domină acum şesul italian şi că momentul cel mare a sosit.

*

Lunaciarschi, unul din şefii maximalişti, s'a retras din guvern, desperat, „de-i vine să înebunească", pentru crimele şi ruinele ce le-a făcut mişcarea, pentru arderea Cremlinului.

*

Ion Brătianu e iarăşi la pat, bolnav de congestie pulmonară.

*

Redactorii de la „România" şi-au bătut joc de Italieni în „Greierul". Fasciotti a cerut reparaţie, chiar suprimarea foii. Ai noştri au avut nedelicateţa de a trimete pe redactorul Locusteanu cu automobilul Cartierului ca să explice că foaia e făcută spre a râde de toată lumea... El spunea apoi prietenilor că totul s'a aranjat astfel.

10 Novembre.

Anarhia rusească urmează. Ieri a fost înmormântat un general rus care zăcuse trei săptămâni de rănile pe care i le făcuseră ai lui. La prăvălie, pe stradă, bande ori indivizi răzleţi atacă lumea, ici şi colo, ca să fugă mişeleşte la cea mai mică împotrivire.

*

Doctorul Romalo vrea ca prinţul Nicolae să fi avut tifos; dă şi un buletin, astăzi. Denize, care vine la mine, spune că tustrele analizele au fost negative, şi că nu era tifos.

Prinţul Carol pregăteşte un dar părinţilor săi pentru douăzeci şi cinci de ani de căsnicie cari se împlinesc în Ianuarie.

*

Volcov, ziaristul ruso-bulgar, transmite ştirea că Puterile Centrale ni-ar fi oferit Basarabia şi ţinutul până la Cherson dacă atacăm pe Ruşi. S'ar fi produs emoţie la Odesa. In zădar Poclevschi şi Şcerbacev caută să-l convingă că e o intrigă. Individul se înverşunează şi lasă, prin noi comunicări la foile ruseşti, să plutească şi mai departe o bănuială.

*

Ataşaţii militari ai Aliaţilor la Cartierul rus protestează contra ofertelor de pace ale lui Lenin, pe care Scheidemann le primeşte bucuros.

Guvernul maximalist declară că nu-l leagă nimic din obligaţiile pe care le-au luat „burghezii."

*

Misiunii americane i-au venit câteva vagoane de alimente. A fost o astfel de năvală, încât oamenii s'au grăbit să declare că ei au adus numai pentru spitale.

Americanii au studiat perfect Moldova şi au creat centre de băi şi de deparazitare prin sate. Işi arată credinţa că o epidemie de tifos exantematic e de acum înainte imposibilă.

12 Novembre.

Duca vine la mine îngrijorat. Se teme ca Ruşii să nu părăsească frontul nostru. Vede putinţa unei păci a lui P. Carp şi a unei părăsiri a Dinastiei, care în teritoriul ocupat ar fi devenit, prin propaganda germană, nepopulară.

*

Generalul Lambru, rebelul dela Odesa, e la Iaşi.

*

In luptele de la Chiev, Ardelenii au împăcat pe Ucrainieni cu Cehoslovacii puşi ca să menţie ordinea contra bolşevicilor. Au fost mari vărsări de sânge.

*

La Petrograd se publică tratatele şi corespondenţele secrete.

13 Novembre.

Volcov răspândeşte acum zvonul că vom ataca pe Ruşi în serviciul Centralilor pentru a li lua teritoriul arătat mai sus, Basarabia şi părţile până la Cherson.

*

S'a alcătuit Comitetul ostăşesc central al Basarabenilor. Un foarte simpatic ofiţer vine să-mi ceară un loc de adunare la Căminul basarabean întemeiat de mine în 1912.

14 Noembre.

Vine căpitanul Burdeaux, fiul filosofului şi preşedintelui Camerei franceze. Vrea să organizeze la Palatul Artelor din Bucureşti, luat cu chirie, o expoziţie permanentă cu produse franceze, pe care agenţii lui le-ar recomanda în ţară. Guvernul ar comandita un Sindicat solidar pentru plăţi. Persoane cu notorietate ar fi acţionare. Se aşteaptă la o opoziţie a elementelor germanofile, dar va lucra şi aşa. Aşteaptă totul de la sufletul transformat prin războiu al poporului său.

*

Murgoci pleacă la Chişinău pentru organizarea ştiinţifică a Basarabiei.

15 Novembre.

Ofiţerii ruşi cumpără pălării prin magazine, fie şi pălării preoţeşti, pentru îmbrăcămintea lor civilă, căci acum, pentru ei, războiul s'a sfârşit. Atacuri de noapte se produc. Pe Râpa Galbenă soldaţi ruşi au prădat pe un trecător.

*

Linişte pe front. O vreme ca de primăvară.

16 Novembre.

Intre ofiţeri se vorbeşte iar de o posibilă părăsire a frontului de către Ruşi şi de nevoia unei retrageri, fie şi în Basarabia.

Regimentul 10 de vânători e la Galaţi, pentru orice împrejurare.

*

Ghibu scrie din Chişinău. Se aşteaptă o mişcare a celor douăzeci de mii de bolşevici. Se aduce cavalerie şi artilerie moldovenească. El are nădejde mai mult în Dumnezeu.

*

Apusenii sunt tot mai înteţiţi contra ticăloşiei Ruşilor.

17 Novembre.

Soseşte radiograma tovărăşiei Lenin-Troţchi, care ordonă încetarea luptelor şi pune data de 19 pentru începerea negocierilor de pace cu Germanii.

*

Deputaţii dela Odesa au alergat aici. Vreau discuţii în Parlament. Trancu-Iaşi are audienţă la Rege pentru a-i arăta dosarul ilegalităţilor de la Cartierul General. Se conspiră pe toate căile.

*

Restul regimentului 9 de vânători a sosit aici.

18 Novembre.

Şi la Cherson sunt temeri. Cu un limbagiu convenţional, Cociaş, „şeful" Românilor de acolo, a telegrafiat lui Tănase Gheorghiu că „Frosa (situaţia) e bolnavă" şi cere sfat dela „medicul principal din Iaşi" (primul ministru), de şi nu e „tare bolnavă". „Medicul principal" a răspuns prin Tănase Gheorghiu că trebuie „să vadă boala", ca să-şi dea o părere.

*

Czernin ca şi Hertling primesc ofertele ruseşti şi se arată gata să negocieze.

*

La Cambrai Germanii au luat ofensiva şi pretind că au prins patru mii de Englezi. De fapt un grup de sate a fost recucerit.

*

Se vorbeşte că o lovitură fusese plănuită la Iaşi pe ziua de 17 sau de 18; de unde toate măsurile de pază.

*

Agitaţiile parlamentarilor continuă. Memoriul către Rege a fost redactat de Argetoïanu. Ar mai fi încă unul.

*

Colonelul Rasoviceanu vorbeşte de lupta dela Topraisar. Trei zile au rezistat vânătorii lui. In ceaţa fumului şuierau necontenit obuzele cele mari. Tunurile noastre, puţine, vechi, proaste, nu băteau şi oamenii stăteau pe loc. Nicio armată din lume n'ar fi păstrat poziţiile ei în asemenea condiţii. Iar el, colonelul, trecând pe dinaintea lor, îi mângâia iluzionându-i că va veni o lovitură mare, care va distruge pe duşman.

19 Novembre.

Ruşii ar fi devastat, la Roman, Administraţia Financiară şi ei ar fi plecând în grupe dela Mărăşeşti. De fapt li s'a dat acest ordin dela Stavca.

*

Kühlmann declară, la o întrebare în Reichstag, că zvonurile despre o ofertă a României nu s'au adeverit, că armata noastră va lupta probabil „pe sama şi pe riscul ei", dacă nu trimite plenipotenţiari.

Duhonin, ameninţat de trei mii de matrozi ai lui Lenin, anunţase, verbal, lui Şcerbacev că se va lupta şi că, în caz de înfrângere, se va retrage la Chiev, dacă-i permite Rada Ucrainiană. Ştiri transmise de Englezi spun însă că el ar fi părăsit Cartierul german, a cărui telegrafie fără fir o au maximaliştii, şi că ar fi chiar prins.

*

Ieri s'a ţinut un Consiliu la Palat, cu Berthelot, dar fără Şcerbacev.

*

Brătianu ar fi împăcat — şi cu bani — pe parlamentarii zavergii, afară bine înţeles de takişti, de contacuzinişti, de Argetoianu, Cuza şi câţiva alţii.

*

Englezii şi-au revenit la Cambrai.

20 Novembre.

Complect haos. Ruşii trimet maximalişti şi aici. La Comăneşti au fost arestaţi două sute de ofiţeri, pe cari trupele noastre ar alerga să-i scoată. Administratorul financiar dela Roman a fost asasinat de oameni în uniformă rusească şi i s'au luat nouă sute de mii de lei. Soldaţi ruşi au vrut ieri noapte — aşa se spune — să aresteze pe Şcerbacev şi pe

Berthelot. Casele lor sunt păzite de vânătorii noştri, ca şi Cartierul general rus de aici. Rasoviceanu ar fi dormit lângă cofetăria Tuffli pentru a putea interveni la nevoie.

Brătianu şi ceilalţi miniştri ar fi complect demoralizaţi. Parlamentarii n'ar fi dispuşi să-i urmeze într'o retragere. Take Ionescu ar fi de părere să mergem cu oastea spre frontul mesopotamian. Averescu ar fi declarat că, retrăgându-se Ruşii, nu ne putem menţinea şi, cu gânduri asupra Basarabiei, că poate ar fi să mergem până la Nipru, chiar ar fi să depunem armele acolo. Dar cine ne primeşte?

Regele ar fi dispus de luptă până la capăt. Acestea mi le spune d-rul Manicatide.

21 Novembre.

Generalul Leonte îmi spune că s'ar fi luat oarecari mesuri pentru o eventuală trecere spre Caucaz!

*

Seara, Leonte Moldovanu îmi cere să ne întâlnim, câţi avem mintea liberă, pentru a vedea ce se poate face. El nu crede în iminenţa unui atac austro-german.

*

Şcerbacev a anunţat, în foia rusească de aici, că începe negocierile, cu asentimentul Guvernului român şi al reprezintanţilor Aliaţilor.

*

Patrule călări cutreieră oraşul. De la 11 înainte nimeni nu poate ieşi pe stradă. Se vor trage focuri asupra jăfuitorilor.

22 Novembre.

De dimineaţă aflu că şi noi am propus armistiţiul.

Intâlnesc pe Ministrul Serbiei. El e indignat. „Nu vreau să amintesc faptele pentru că ar însemna să critic, şi eu nu vreau să critic". Ca şi mine, Lăscăruş Catargi, care îl întovărăşeşte, e de părere că se caută din partea noastră o câştigare de timp.

După amiază, Vlahuţă. Dela d-rul Cantacuzino ca şi de la d-na Perticari, s'ar fi auzit că armistiţiul l-am şi făcut, pe trei luni.

In acest moment chiar, vine Duca. Imi arată ce a determinat pe Şcerbacev. Trupele nu-l ascultau nicăeri. O bandă de maximalişti arestase pe generalul şi pe ofiţerii dela Comăneşti. Tot aceia pusese la arest în Roman pe generalul Ragoza. Atunci Şcerbacev a arătat lui Brătianu că are un singur mijloc de a fi măcar întru câtva folositor Românilor: să negocieze el armistiţiul pe care altfel l-ar negocia ceilalţi. Berthelot şi miniştrii aliaţi au recunoscut că este o necesitate.

Generalii, adunaţi la Palat, într'un Consiliu care n'a fost „de Coroană", au fost de părere să cerem şi noi armistiţiul, frontul român neputându-se ţinea numai cu trupe româneşti. S'au trimes deci la Mackensen, care acceptase o întrevedere, generalul Lupescu şi colonelul Condeescu.

Ce putem face?, se întreabă Duca. Mackensen va cere neapărat să primim şi scopul rusesc, pacea, şi să ţinem pas cu dânşii în negocierea ei. Dar dacă Aliaţii nu ni-o permit? Mihai Cantacuzino e de părere că am fost o povară pentru dânşii până acuma şi că a venit momentul să li dăm o adevărată dovadă de credinţă. Ar rămânea, după Duca, o luptă fără scop, lipsită de provizii, de muniţii şi — capitularea finală. Sau, de la început, capitularea.

li spun că **orice** e preferabil acestei ruşini, care nu s'ar putea şterge, şi catastrofei materiale în care s'ar rezolva ea pentru această iubită armată de care suntem aşa de mândri. El se grăbeşte atunci să mă îndemne a vorbi în acest sens, al păcii separate, miniştrilor străini, invocând rolul pe care-l am ca reprezintant al unei opinii publice independente. El insistă şi adaugă că n'are nicio misiune de la Brătianu. E însă liniştit şi la urmă explică aceasta: vom avea măcar Basarabia!

*

Indată vine Leonte Moldovanu, foarte entusiast pentru soluţia unei apărări până la capăt. Nu vom fi atacaţi, crede el, dacă rezistăm, şi socoate că **putem** rezista. Mă îndeamnă la o agitaţie în acest sens, şi, când îl întreb: cu cine şi pe ce cale, el strigă că aceasta se va vedea **pe urmă.** Oricum, e hotărât să o facă şi el singur. Se gândeşte la o chemare a Parlamentului, chiar dacă ar fi să se adune numai un grup dintre membrii lui.

Seara vine la mine Zotta. El ne crede acum pe drumul Bucureştilor, unde să facem Crăciunul. De şi fericeşte pe sora lui, soţia lui Iancu Flondor, care s'a sinucis în Iunie, pentru ca să nu mai vadă asemenea zile, se împacă uşor cu ideia păcii separate. Iar eu aş avea datoria vechilor boieri moldoveni de a rămânea acasă.

*

Cer a fi primit de Regină chiar acum seara.

Imi arată ce ştiam şi dela Duca, despre motivele care au hotărât pe Şcerbacev. Se caută a câştiga timp: măcar patruzeci şi opt de ceasuri! Pare a dori ca Aliaţii să ni

permită o înţelegere aparentă fără a pierde folosul convenţiilor încheiate cu dânşii. E absolut încredinţată că s'a procedat bine şi că „Regele va şti să apere demnitatea ţării".

Prinţul Carol vine îndată în odaie. Tăgăduieşte că Take Ionescu ar fi fost pentru drumul în Caucaz („chiar azi dimineaţă l-am auzit rostind altă părere"), frontul nu se poate ţinea numai de Români, cum toţi generalii, şi Averescu, şi chiar Grigorescu, au recunoscut-o, învoindu-se la armistiţiu. Chiar dacă azi duşmanul ar avea puţine trupe, cum suggerează Regina, ele pot veni în trei săptămâni depe alte fronturi. Ar trebui să înceteze aceste zădarnice speranţe, care ni s'au dat de atâtea ori, că Aliaţii ar putea să reţie pe Germani în Apus. I se pare bună alegerea delegaţilor noştri: pe Lupescu spune că-l cunoaşte bine (obiectez că l-am auzit susţinând alături de Vaida alianţa Ardelenilor cu politica austriacă). Cum discuţia urmează asupra calităţii trecutului şi simpatiilor celor însărcinaţi cu negocierile, arăt că există un curent pentru rezistenţă, că el trebuie combătut cu argumente decisive, dacă sunt. De aceia voiam să vorbesc cu Regele, dar acum, după tot ce mi se spune, audienţa n'ar mai avea scop. Regina îmi răspunde că Regele trebuie să vie imediat. Am impresia că prezenţa mea mai îndelungată ar fi neplăcută.

Intr'un moment, Regina a vorbit de calitatea ei de Engleză, care a făcut-o să sufere şi mai mult în această zi. A recunoscut că, cedându-se comanda generalului Prezan şi făcând să negocieze „armata", nu Guvernul, — formă pe care o declar copilăroasă şi nedibace —, s'a căutat a se da la o parte responsabilitatea Regelui.

*

La „Tuffli" cafeneaua discuţiilor este închisă. Pentru întâia oară păzeşte o sentinelă rusească, cu puşca la umăr.

23 Novembre.

Un an dela căderea Bucureştilor! Rasoviceanu îmi explică imposibilitatea unei rezistenţe reduse la singurele puteri ale Românilor. „Să ni dea Aliaţii un plan şi mijloace pentru a-l servi; şi vom muri pentru dânsul."

*

Lui Vlahuţă, Delavrancea i-a spus că ieri, pe la patru, miniştrii aliaţi începuseră a ne dezaproba. De fapt, radiograma din Paris reproduce esenţa articolului unui „ziarist român", care, luptând cu bucuria lui Stere, tratează de trădare orice acţiune a noastră în alt sens, şi cea din Carnarvon taxează de zvon „neruşinat" ştirea negociaţiilor româneşti pentru armistiţiu.

*

Sunt chemat la dejun de Rege.

Inainte de a-l vedea, colonelul Găvănescu, care era să plece în Franţa, cu o misiune militară nouă, insistă, dureros, enervat, asupra aceleiaşi imposibilităţi materiale de a duce mai departe rezistenţa, în caz când Ruşii ar părăsi poziţiile. Avem patru sute de mii de oameni, dar nu-i putem ori când şi ori unde. Pe frontul oriental ar fi **constatate** o sută treizeci de divizii austro-germane. Ce putem face, cu câtă oaste ni-a mai rămas? Şi ar lipsi îndată şi muniţiile. Totuşi se va rezista, cât se poate, cum se poate, dacă va fi nevoie.

Continuă discuţia cu Prinţul Carol. Intr'un punct mi s'a dat oficial dreptate. S'a rectificat că nu **armata** română, ci **Guvernul** român a început tratativele de armistiţiu.

Regele îmi declară că nu poate fi vorba de o capitulare. In caz când ni s'ar face propuneri neacceptabile, pe care el nu le-ar primi în niciun caz, ci preferă să se retragă, lăsând locul oricui — ochii îi sunt plini de lacrimi; îi răspund că, dacă sufletul lui nobil îi dictează astfel de declaraţii, cel mai elementar simţ de onoare al nostru ni-ar impune să nu primim acest sacrificiu —, armata se va da înapoi şi va demobiliza pe încetul, armele fiind trecute ca deposit peste Prut, în teritoriul neutru al Rusiei care ar fi făcut pace. Incă odată spune că la un războiu în care astfel de metode pot lucra, nu s'a putut gândi. Stere nu-i vorbia de o apropiată desfacere a Rusiei, ci numai de ceva care ar fi să se petreacă după doi ani de la încheierea păcii. „O biruinţă câştigată prin asemenea mijloace nu poate fi durabilă; toată desvoltarea trecutului ni-o arată."

In cursul mesei vorbeşte de „România" şi, lăudând poezia lui Goga despre mormântul de la Argeş, poezie în care tot trăieşte talentul, Regele se opreşte aici în judecata asupra autorului. Viind vorba de ciudata situaţie a lui Brătianu faţă de actualele negocieri, Regele crede că e o chestiune la care va trebui să se gândească. In chestia evreiască, e de părere că ar fi fost prudent să ne fi arătat „mai culanţi", pentru a împiedeca duşmănii care astăzi ni fac atâta rău. Vorbind de oameni, spune cum ciudatul „rege al Albaniei", Albert Ghica, după ce-şi „cedase" drepturile ducelui de Montpensier, venise la Palat, „unde nu mai călcase", pentru a cere mâna principesei Elisabeta, ca delegat — fără nicio autorizaţie — al ducelui! Regele are alte sentimente pentru fratele lui Albert Ghica, Eduard, prefectul de Vasluiu, căruia i s'a dat o misiune diplomatică secretă.

*

Delegatului parlamentarilor dela Odesa, Trancu-Iaşi, care adusese dosarul neregularităţilor dela Cartierul general, Regele spune că i-a atras atenţia asupra faptului că aceasta priveşte Parlamentul, care de altfel are şi o competinţa necesară. Recunoaşte că Trancu-Iaşi a spus un lucru bun: că, din cei doisprezece miniştri la o ţară de unsprezece judeţe, putea măcar unul să apară într'un judeţ, fără alt scop decât parada. Discutând proiectele Partidului Muncii, Regele a atras atenţia asupra faptului că a discutat proiectele de lege ale acestui Partid cu Diamandy însuşi, arătând zădărnicia utopiei lor şi făcându-l să vadă că o afirmaţie de principii face mai mult decât impunerea unui punct de amănunt.

De faţă era şi lady Paget, de la Crucea Roşie, nobilă figură simpatică, cu un cap foarte mic în vârful unui gât lung. Regina îi vorbeşte mult timp în particular.

Regele îmi arată scrisoarea către Regină a delegatului englez la Cartierul general rus, unde Duhonin a fost ucis prin aruncarea în baionete. El crede că nebunii dela Petrograd nu trebuie contrazişi în zădar, ci lăsaţi a-şi face şi pacea, pentru a se păstra măcar unele puncte de contact cu dânşii.

*

Seara aflu că s'au trimis jandarmi la Moscova pentru a incerca să treacă în Suedia depozitul nostru de arme.

*

Noaptea a fost foarte liniştită şi extraordinar de geroasă.

*

D-rul Proca îmi spune că a văzut „Lumina" lui Stere, ultimele numere. „Presa noastră" dă rezumatul ziarelor germane!

24 Novembre.

Articolul mieu de ieri, „Armistiţiul", a fost primit ca o uşurare. Ofiţerii îmi aduc adeziuni iscălite.

*

Un funcţionar dela Legaţia franceză venit către seară ca să mă întrebe ce încredere să acorde unui om politic mai mărunt, îmi spune hotărât că **nici Berthelot, nici nimeni din Misiunea franceză n'a fost consultat la armistiţiu.** S'ar putea spune că nici **ministrul Franciei.** Pe când Nicolescu-Dorobanţu, cumnatul primului ministru, asigură că s'a făcut o înţelegere directă cu Aliaţii.

Pentru Şcerbacev, care „şi-a apărat pielea lui", şi pentru toţi Ruşii domneşte un despreţ enorm. Ofiţerii francezi n'au vrut să primească pe un medic militar rus la masa lor: „nu ştiu dacă ne-am putea stăpâni".

Negociatorii ruşi dela o unitate de pe frontul nostru erau trei soldaţi. Intrebaţi ce vor, ei au spus: cele două insule pe care ni le-aţi luat." Doi din ei nu ştiau să iscălească.

Morţun vine la mine, supt cuvânt că are de rectificat ceva la „Neamul Românesc". El se laudă că a spus la Con-

siliul de miniştri azi: „Brătianu bătrânul doria Ardealul fără Ardeleni; noi vom avea pe Ardeleni fără Ardeal.“ El se bucură că „Take Ionescu e sfârşit.“

Pe de altă parte, şi Vintilă Brătianu spune că nimeni să nu fie supărat, căci, va ieşi bine, foarte bine.“

Economistul Dr. Angelescu îmi face, în uniformă de locotenent, propagandă ca să rămân supt Germani. Aceasta ar rezulta din „principiile“ mele. Ii răspund: „Din principii raţiunea poate să scoată multe concluzii; caracterul numai una“.

25 Novembre.

Alţii pretind că Berthelot a fost la Consiliu, că a condus pe Brătianu la automobil, că i-a făcut vizită acasă.

*

„România“ a devenit extraordinar de războinică şi C. Minulescu ne învinueşte de... laşitate!

Vlahuţă, întors de la Delavrancea, se plânge că Aliaţii nu îi lasă mâna liberă. Ziarul „Evenimentul“ prezintă bilanţul definitiv al războiului.

*

Gerul continuă, sălbatec.

26 Novembre.

Clubul profesorilor secundari discută aducerea lui Petre Carp, trecerea lui Stere în Basarabia, acceptarea Regelui de Marghiloman, — capitulaţia.

*

Inginerul Arapu spune că s'a întâlnit cu un colonel de Cazaci, Grec, Cricopulo, care pregăteşte oastea „moldovenească." A fost odată cu Filipescu la Călimăneşti. Ni făgăduieşte tot concursul. E sigur că Basarabia ne poate hrăni.

De la Aliaţi am fi primit o „remonstranţă."

27 Novembre.

Incheierea armistiţiului, până la Constituanta rusească şi cu oprirea trecerii Austro-Germanilor de aici pe frontul de Vest.

*

Ion Brătianu e mirat că am aflat şi cere ca în ziar să nu se spuie că e în legătură cu Adunarea din Rusia. Tot aşa el suprimă motivarea prin hotărârea Guvernului din Petrograd.

*

Generalul Leonte-mi anunţă că ne-am fi înţeles iarăşi cu Aliaţii şi că ei ni pun la dispoziţie douăsprezece milioane pentru a cumpăra câtă pâne e în Basarabia.

*

Intâlnesc lângă Hotel Traian pe Ţanţu şi Pelivan, cari vin din Basarabia. Ei confirmă că garnizoana şi dezertorii din Chişinău sunt maximalişti duşmani. — Şi ce li puteţi opune? — Forţa morală. — N'ajunge. (El îmi explică atunci că au început să-şi organizeze oastea, că au o baterie de artilerie şi cavalerişti.)

In Basarabia, pentru Constituantă au ieşit maximalişti.

Românii n'au prea votat. Alegerile au fost dezordonate. „Dar nouă nu ne pasă de Constituantă; viaţa noastră politică e deosebită".

28 Novembre.

Negociatorii noştri n'au avut cel mai elementar simţ de demnitate. S'au arătat extrem de încântaţi de primirea ceremonioasă a Germanilor, cari i-au întâmpinat la ieşirea chiar din tranşee, printr'un căpitan de stat-major în mare uniformă. La vila doamnei Apostoleanu, bine păstrată şi păzită de ostaşi cu chivere, li s'a făcut o cinste deosebită, pe care delegaţii au apreciat-o aşa de mult, încât au strâns mânile, au luat masa împreună, au ascultat toasturi cu „Hoch die Rumänen" sau chiar „Hoch Rumänien" şi au şi răspuns, s'au fotografiat în rând cu Nemţii, cu Ungurii, cu Bulgarii şi Turcii! Am văzut fotografia. Doar Bulgarilor nu li-au dat mâna, pe care Germanii i-au chemat la urmă („să vie Bulgarii") şi despre cari au spus că în opera de grea gospodărie pe care au făcut-o la noi şi pe care vom vedea-o, au avut de lucru cu propriii lor aliaţi.

Ruşii retrăgându-se pentru a discuta asupra punctului 9, Românii au rămas. Au şi dormit la Focşani, serviţi însă de ordonanţe germane, păziţi de sentinelele germane. Se spune că au fost şi la teatru! Şofeurii au fost lăsaţi liberi, şi ei fac reclamă duşmanului cu preţurile reduse ale articolelor de îmbrăcăminte şi încălţăminte.

Germanii s'au grăbit a expedia scrisorile aduse deschise şi pe care le-au închis fără a le ceti. In schimb au transmis unui ofiţer dela Cartierul cel mare fotografia unei părechi căsătorite: sora ofiţerului şi un maior german. Ai noştri au primit să aducă fotografia.

Fiind vorba de lărgirea zonei neutre în Dobrogea, Ger-

manii ne-au sfătuit să nu stăruim, căci ne-ar prăda Ruşii. Aceştia par jigniţi şi semnalează în raportul lor noaptea petrecută de Români în Focşani.

*

Curentul nemţesc creşte. Prin trenuri ofiţeri de rezervă îl propagă. La o divizie s'a dat masă cu muzică pentru armistiţiu. Râmniceni şi Buzoieni ar dezerta, de mult, cu miile. Ziarul „Acţiunea" ne face don-Quixoţi şi cere, contra „sentimentalilor" cu „sensiblerie" şi consideraţii de „amor propriu", politică reală.

*

Ministrul francez îmi mulţumeşte pentru articol. „In ceasurile foarte grave" spune el, „pe care le trecem, cuvintele d-tale vor întări părerea, foarte justă, care există acum în ţara mea despre vitejia naţiei româneşti, capabilă, în mijlocul jertfelor ei şi a îngrijorărilor ei dureroase **(angoisses)**, să mai arăte credinţa ei în Franţa şi legătura ei, cu neputinţă de desfăcut, cu cauza Dreptului, pe care Inţelegerea o susţine".

Ofiţerii francezi de pe front recunosc că amestecul infanteriei şi artileriei ruseşti şi româneşti ne silia să intrăm şi noi în armistiţiu. Se spune că pe alocuri Ruşii lasă în mânile alor noştri tunuri şi cai şi pleacă, cu ofiţeri în frunte.

*

La Iaşi a sosit cavalerie şi artilerie. Sunt acum trei regimente de infanterie. Se spune că bolşevicii din Chişinău vreau să bombardeze Iaşul, să-l atace.

*

Ambasadorul englez în Rusia, Buchanan, a dat dreptul Ruşilor să nu facă războiu şi s'a declarat gata a revizui

scopurile luptei cu un Guvern rusesc definitiv. Caledin şi Cornilov ar fi început contra-revoluţia.

*

La Odesa filologul Candrea face lecţii universitare de literatură română. Duca era încredinţat că istoria Românilor o fac eu!

*

„România" publică, faţă în faţă, textul complect al armistiţiului şi un articol de Bucşan despre onoarea Serbiei.

29 Novembre.

Un articol în ziarul „Acţiunea", iscălit de „director", lasă hotărârea a ceia ce va veni, Guvernului. Ceilalţi să tacă! „România" răspunde cu atacuri personale, contra „fleacului", dar în acelaşi timp explică sensul diplomatic al armistiţiului.

*

Pe front Nemţii strigă „Hoch" Românilor, iar aceştia răspund cu „ho".

*

Funcţionarul dela Legaţia franceză vine mai împăcat cu hotărârea impusă nouă. Ii dau articole din foaia mea, traduse în limba franceză, pentru ca de la Roncière să facă din ele un volumaş în „Paginile de istorie."

*

Măsuri formale sunt luate ca să apere Iaşul contra unui atac rusesc. De curând unele puncte au fost modificate.

*

Aliaţii recunosc pe jumătate Guvernul maximalist şi-i dau voie să se retragă din lupta activă.

30 Novembre.

„Pravda" lui Lenin atacă şi conducerea anexionistă a Germanilor şi face apel la massele populare germane. Cherenschi învie, pornind la luptă.

*

Un maior venind din Galaţi spune că a vizitat tranşeele Ruşilor pentru ca, la întâmplare, să le ocupe cum vor putea. Artileria se ţine însă bine şi acuma.

*

La o vizită de răniţi, vorbindu-i-se Reginei, acum câteva zile, ea ar fi spus în particular că împrejurările ar putea-o sili să părăsească ţara. Dar azi Denize, care întovărăşeşte la mine pe Prinţul Nicolae, îmi aduce de la dânsa, cu cererea de a o traduce până la Crăciun, o lungă poveste pentru copii.

*

Ianceveţchi vine la redacţie, foarte întristat. Vremurile de azi sunt pentru Rusia ca „epoca tulbure" dela începutul veacului al XVI-lea. Plebea, asasinii, puşcăriaşii, acei cari au asasinat pe Duhonin, puindu-l pe cruce, cu ţigara în gură şi, dedesubt instcripţia: „Mai comandă acuma", aceştia conduc Rusia. Lenin, un nebun, Troţchi, urât şi de Evrei, pentru că a arestat şi pe Vinaver, şeful „Bundului" evreiesc, pot să dispară; bestiile vor rămânea. Bestii pe atât de laşe, pe cât de sangvinare, căci la Cartierul General n'au făcut nimic până n'au căpătat înlăturarea Batalioanelor Morţii. Şi la Petrograd, când soldaţii refuzau să împuşte pe iuncări, au făcut-o aceasta, cu o bucurie canibalică, faţă de copii de şaptesprezece ani, ei, Garda Roşie. Acuma Raşal, preşedintele „Republicei" de la Kronstadt, vine spre Iaşi, cu

„garda“ lui de matrozi, şi această „gardă“, capabilă de orice, ar trebui oprită neapărat. Căci din cei cinci mii de soldaţi dela Socola, doar de or fi o sută de bolşevici, cu tot zgomotul ce fac şi aparenţa de putere ce-şi dau. Ar trebui menţinută energic hotărârea lui Prezan de a nu se permite în oraş nici o ciocnire între cele două partide. Când s'a vorbit aici, la „Rumcerod“, despre armistiţiu, n'a fost niciun entusiasm la soldaţi, cari ar fi rămas, în generalitatea lor, oamenii de treabă de odinioară.

Rusia trebuie salvată cu sila, şi prin străini. Cazacii — cari acuma iau Rostovul — n'au destule muniţii; Ucraina e infectată de socialişti; regimentele polone au fost somate de „diabolicul“ Crîlenco să se „organizeze“ în soviete cu ofiţeri aleşi. Speranţa e în Iaponezi şi în Români. Cei d'intâiu, după spusa ofiţerilor lor de aici, au un milion de oameni gata, dar Europa nu vrea să-i primească în afacerile ei. Afară de colonelul Yate, şi Americanii de aici se arată nehotărâţi. „Băgaţi de samă! Granitul rus s'a fărâmat în praf, dar el va lua o nouă formă. N'o dau Aliaţii, capitulând înaintea maximaliştilor pentru că nu-i **poate** dărâma Rusia cea adevărată, care îi urăşte; ei bine, o vor da Germanii până la Urali şi pentru multă vreme“.

El, Ianceveţchi, va scoate o foaie aici, „Republicanul“. De ameninţări nu-i pasă. Doar, pe vremuri, la Samara, ţariştii voiau să-l spânzure. Totodată va apărea şi o foaie a fratelui său, cel aşa de cu greu liberat din temniţa austriacă.

2 Decembre.

D-rul Mirinescu află dela d-na Vlădoianu, ruda Brătienilor, că Germanii evacuează Muntenia, strângându-şi toate trupele pe front. Ar vrea să proclame Rege pe Carol, fratele Suveranului nostru.

Ofiţerii cari — aproape — au benchetuit cu Germanii la Focşani, ar fi fost mustraţi de primul ministru.

*

Ruşii pleacă depe front arzându-şi puştile. Cornilov ar fi fost bătut lângă Caluga şi rănit.

Cherenschi ar fi ministrul de Finanţe al Siberiei. Se prevede o luptă între Lenin şi Constituantă.

*

Generalul Leonte spune că s'au dat de Aliaţi trei sute de milioane pentru cumpărarea pânii din Basarabia. La Cahul se pradă şi se împart moşiile.

*

Corbescu habar n'are de agitaţiile ruseşti. El ar îngădui ca partidele ruseşti să se şi bată aici. Dar s'au pus gărzi cu mitraliere la barierele Iaşului, restabilite.

3 Decembre.

La Brest-Litovsc armistiţiu pe douăzeci şi opt de zile.

*

Nemţofilii au răspândit svonul căderii lui Clemenceau în urma unei interpelări a lui Caillaux!

*

Ruşii au dat foc bărăcilor lor dela Nicolina. Ca un soare roşu ardeau în zare. Noaptea trecută, fiind o întrunire în tabăra lor, s'a dat din nou alarma întregii garnizoane. Unii pretind că ai noştri ar fi primit cu focuri compania rusească „loială" care se întorcea de acolo. In urma unei lupte între cele două partide din armata rusească, s'ar fi dat foc din patru părţi târgului Bucecea. De fapt jumătate din ţinutul Hotinului e numai o jalnică ruină.

4 Decembre.

Se vorbeşte că un camion al maximaliştilor ar fi dat înadins peste automobilul lui Şcerbacev, silindu-l să fugă pe jos. De azi ofiţerii au leafă de soldaţi, — ceiace nu e de mirare din partea unui Guvern care, despărţind Biserica de Stat, „rechiziţionează" între altele aurul şi pietrele scumpe ale odăjdiilor.

*

Duca îmi spune că, în noaptea de 2, un mic grup de maximalişti au luat fără luptă Cartierul dela Tuffli. Ieri noapte Ucrainienii au prins pe năvălitori, cu generalul şef de Stat Major, care îi ocrotia, şi, legându-i vor să-i trimeată în Rusia. Frontul nostru ar fi acum ucraino-român. Până la un nou atentat...

Şi un colonel Vasilescu ar fi întovărăşit, îmi spune altcineva, pe Ucrainieni, ca să-i opriască de la vre-o vărsare de sânge.

Duca mă asigură că averea Statului şi instituţiunilor noastre de cultură se află încă la Moscova, de unde nu a luat-o nimeni, ceiace ar însemna să fie un risc şi mai mare. Jandarmii trimeşi acolo sunt numai pentru pază.

Şi el îmi spune că Guvernul ţine de rău purtarea delegaţilor de la Focşani şi mai ales fotografierea lor.

*

Noaptea, la 2 şi jumătate, iarăşi alarmă. Cavalerie, artilerie, se pare, trec pe stradă înaintea casei mele; automobilele se tot opresc la casa lui Ion Brătianu, unde lumina nu se mai stinge.

*

Vintilă Brătianu ţine regulat întruniri la Muniţii cu parlamentarii liberali.

*

La Tochio, N. Xenopol are o criză de uremie.

5 Decembre.

La „Tuffli" se răsfaţă soldaţi prin toate odăile, mâncând, bând ceaiu, dormind cu spinarea pe scaune.

Se anunţă noi ciocniri pe deseară.

Armistiţiul rus e comunicat, parţial, de Germani. Pentru pace se anunţă că va merge însuşi Kühlmann.

6 Decembre.

Colonelul Rasoviceanu arată cum trupele noastre încunjurau localurile de frământare ale Ruşilor când se dădea lovitura. Generalul arestat era de mult suspect. Soldaţii îi fumau în faţă, iar pe ofiţeri îi lăsa prin culoare şi-i făcea să încremenească înaintea lui. Acuma, cules din pivniţile

dela „Tuffli", el ar fi trimes, la un loc cu ceilalţi, cu duba în Rusia.

*

Ruşii au distrus tot ce au găsit în cale. Cantoanele de pe şosele sunt sfărâmate. Sate întregi au rămas un pustiu. Duca aduce vestea că liceul din Botoşani a fost complect ars astăzi; acolo era intendenţa rusească. In oraş, bandiţii se temeau numai de cei trei mii de elevi dela Şcoala militară românească. La Bucecea a putut fi stins focul. La Hânteşti s'a devastat complect Curtea.

Se vorbeşte de o „declaraţie de războiu" a lui Lenin contra Ucrainei; maximaliştii ar fi plecat spre Chiev. La Odesa s'au bătut pe străzi. Garda evreiască pentru apărarea caselor capitulase. Dar Ucrainienii au ocupat teatrul, dând de acolo luptă cu mitraliere. S'a ajuns la un armistiţiu.

*

Berechet spune că locul până la Focşani e rupt tot de obuze, „ca un câlp de cartofi după cules". N'a văzut sămănătură. In cale, un depozit de prizonieri, o librărie de campanie germană părăsită, câţiva copii palizi, cari salutau de departe.

La discuţii, delegatul bulgar voia ca hotar în Dobrogea braţul Sulina, pretextând că dela Sf. Gheorghe acolo patrule bulgăreşti n'au găsit trupe duşmane, nici tranşee. Von Morgen a întâmpinat, ironic, că mare lucru ar fi să se facă tranşee într'un teren inundat. Ai noştri au obiectat că, dacă e vorba de incursiuni, Ruşii au mers şi până la Babadag, luând prizonier şi un colonel bulgar.

*

Pe şosele Ruşii atacă şi automobile, dar se lasă bătuţi măr de oricine e mai îndrăzneţ. Noaptea se atacă aici în Iaşi trecători cu câte o blană mai frumoasă pentru ca, la capăt, patrula noastră să pedepsească după cuviinţă pe pahonţi.

*

La Brest Litovsc aleargă pentru pace — căci armistiţiul a expirat —, nu numai Kühlmann, dar şi Helfferich, Czernin, ministrul de Externe turcesc, delegatul bulgar.

E vorba de o mare înşelăciune sau de o slăbiciune mai mare de cum o bănuim?

7 Decembre.

N. Xenopol a murit.

*

Două Consilii de miniştri s'au ţinut azi: unul la Palat. Take Ionescu ventilează tot mai mult ideia plecării din ţară a Guvernului, îndată ce Ruşii ar face o pace separată.

*

Nişte încercări de artilerie la Copou umpluseră de grije lumea fricoasă.

*

De fapt, Ucrainienii sunt stăpâni în oastea rusească de aici. Dictatorul e un ofiţer Petliura. Doi generali au fost arestaţi la „Tuffli".

De Sf. Nicolae, la Mitropolie au fost numai ofiţeri ucrainieni, cu semnul deosebitor, cari au salutat respectuos familia noastră regală.

Se vorbeşte de o „declaraţie de războiu“ a lui Lenin. Lumea crede că Guvernul şi-a hotărât plecarea în Rusia, demobilizând trupele de rezervă.

8 Decembre.

Merg la Duca. De fapt, profitându-se de prezenţa generalilor Averescu şi Grigorescu, s'a discutat chestia, gravă, a retragerii Ruşilor, cari pradă totul în cale. Li se va fixa un drum, şi contra celor cari vor merge pe alături se vor lua, orice ar fi, cele mai aspre măsuri. S'a creat „un front interior“, încredinţat lui Prezan.

Averescu, întrebat cât am putea rezista pe două fronturi, spune că cel mult douăzeci de zile, până la Prut, dacă ni cer Aliaţii. Take Ionescu era să plece încă de acum, dar l-a oprit nesiguranţa liniei ferate. Titulescu spune că nici cu voia Aliaţilor nu putem face pace. Până acum nu ni s'a spus ce se aşteaptă dela noi.

9 Decembre.

Prezan aşteaptă un ordin, „în interesul armatei ruseşti şi al celei româneşti“ prin care se ameninţă cu execuţia cine va trăda.

La Zvoriştea au jăfuit şi ars curtea, legând pe administrator şi pe soţia lui. La Dorohoiu au luat din restaurant, ziua namiaza mare, pe un maior de al lor şi l-au pus să taie lemne.

Petliura, la adunarea din Chiev, a constatat aproape starea de răsboiu între Lenin şi Ucraina lui.

*

In negociaţiile de pace de la Brest-Litovsc, şi Ruşii şi chiar Germanii caută să amestece, cu orice preţ, şi pe Aliaţi.

*

Nu se aude nimic de Şcerbacev. Cineva spunea că el doarme la Saint-Aulaire.

10 Decembre.

Duca îmi anunţă demisia lui Take Ionescu.

*

Vineri seara s'a încercat o lovitură contra lui Şcerbacev. Incercând să împace deosebitele curente la el acasă, Conov, şeful maximaliştilor, l-a chemat în altă odaie şi i-a pus revolverul în tâmplă. Atunci un Cazac l-a lovit peste mână şi alţii au avut timp să alerge. Maximaliştii au fost arestaţi, dar continuarea operei de restabilire a unei ordini relative nu se putea fără noi.

La unu' din noapte s'a chemat un Consiliu de miniştri, care a ţinut până în ziuă. Ion Brătianu a expus situaţia: mergem cu Ucrainienii contra anarhiei? Rezerve au făcut Iancovescu, Greceanu, Titulescu. Take Ionescu a strigat contra politicii de aventuri, chiar dacă o recomandă şi o cer Aliaţii, şi şi-a arătat hotărârea de a pleca din Guvern, din partid, din ţară. In zădar ceilalţi miniştri cu rezerve s'au

raliat la hotărârea majorităţii, în zadar generalul Prezan a protestat cu indignare, în zădar a vorbit în acelaş sens, cu violenţă, Titulescu; Take Ionescu a rămas neînduplecat. Hotărîrea în sensul colaborării cu Ucrainienii s'a comunicat dela şase dimineaţa Regelui, trezit din somn, care a primit-o. Take Ionescu îşi redactează demisia. Refuzată de Rege, ea e repetată.

Indată după hotărâre, Cazacii au arestat pe şefii maximalişti, între cari se află, sosit într'adevăr, Raşal, cel dela Kronstadt. Gara dela Socola au ocupat-o Românii, cari stăteau la spetele Cazacilor. Trei mii de maximalişti, cari veniau să prade Iaşul, au fost opriţi în drum şi dezarmaţi fără resistenţă.

*

La Chiev, Petliura, şeful ucrainian, a declarat războiu lui Lenin, care face şi el tot aşa. Maximaliştii pretind însă, azi, că ar fi arestat ei pe o parte din membrii Cartierului General ucrainian şi că urmăresc pe ceilalţi.

*

D-rul Toma Ionescu a plecat la Paris, cu un vagon de ofiţeri englezi. Take Ionescu spune D-rului Devaux, din Misiunea franceză, că astfel fratele său „îşi scapă capul".

D-rul francez are o profundă admiraţie pentru inteligenţa şi energia Reginei, care se întrebuinţează prea puţin. Clasa dominantă i se pare total neserioasă. Râde de cei ce fug. Pentru popor are o profundă admiraţie.

El crede în viitorul Ucrainei şi ar admite o retragere eventuală a Românilor şi dincolo de Prut. E un om impunător şi foarte inteligent. Medic vestit, stă de patru ani

pe front: — Stăm şi mai mult, oricât; dar să se sfârşească odată!

*

Şi Mackensen, făcând să se primească delegaţia pentru ostateci (ni s'au restituit bieţii ţărani chinuiţi din Dorna), a spus că ţăranul român a dat astfel de dovezi, încât şi duşmanul trebuie să recunoască dreptul la viaţă al naţiei noastre.

*

La plecarea din mănăstirea Pasărea a d-nei Lia Brătianu, sute de doamne au venit să demonstreze luându-şi rămas bun. Afară de vreo două, toate au spus să nu cedăm cu niciun preţ, căci, dacă e vorba de a mai rezista, cei din teritoriul ocupat vor face-o oricât.

*

Takiştii prezintă pe Titulescu ca fiind... câştigat de liberali!

11 Decembre.

Din lipsă de hârtie — care se vinde, de fabrică, supt mână — am redus tiragiul foii şi suntem în primejdie să nu mai apărem.

*

La Brest-Litovsc, Leopold de Bavaria a salutat Congresul, Turcul a fost prezident de onoare şi prezidiul efectiv l-a luat Kühlmann. Marghiloman se prezintă ca lichidator chemat al României.

12 Decembre.

Fiul mieu Petru a păzit la Copou pe Raşal şi pe tovarăşa sa, d-na Boga (care, la Cartierul General, în noaptea când maximaliştii au năvălit acolo, luase asupră-şi să redacteze proclamaţia, de care nu era în stare grupul de imbecili masculini). Ei au fost înaintaţi Diviziei a IV-a, care i-a despărţit. Găzduiţi la preotul din sat, hrăniţi din vasele de argint ale Cartierului, ei au fost duşi în goana automobilului-camion supt paza soldaţilor ruşi, între cari un Basarabean, şi a soldaţilor noştri. Fostul preşedinte al Republicei din Kronstadt vorbeşte franţuzeşte şi nemţeşte, dar arată destul de rud; „cetăţeana" era însă destul de elegantă.

*

Ianceveţchi a jucat un rol de frunte în zdrobirea tentativei maximaliştilor. S'a prezintat pe la ceasurile două din noapte la Tuffli, unde a găsit grupul de biruitori. Purta uniforma rusească a corespondenţilor de războiu. Intrebat ce caută, el a răspuns că Agenţia Viestnic, pe care o reprezintă, a devenit bolşevică. Nerozii l-au crezut, l-au poftil pe scaun şi astfel el a asistat la discuţiile lor. A doua zi m'au înştiinţat pe mine, care i-am trimis la Brătianu, şi astfel ordinele necesare s'au putut da lui Rasoviceanu. El începe a publica foaia lui, „Respublicaneţ".

*

Hârtia nu apare încă. Trăim din expediente, cu un tiraj de trei mii în loc de şaptesprezece mii.

*

Pelivan e aici, cu Christi, misterios personagiu, brun, slab, cu barba neagră, care nu spune niciun cuvânt şi nu ştie româneşte.

14 Decembre.

D-rul Mirinescu a vorbit cu o posluşnică de spital, care asigură că a văzut bomba pe care Ruşii voiau s'o puie la Palat, precum şi pe făptaşii înşişi, pe agenţii cari îi duceau şi mulţimea de ofiţeri şi soldaţi, năvălind asupra Ruşilor de pe stradă.

*

Colonelul Rasoviceanu îmi zugrăveşte scena dela Şcerbacev, la care, în partea a doua, s'a amestecat însuşi. In locul unei delegaţii restrânse, un grup de douăzeci s'a prezintat la comandamentul suprem. Când acesta i-a spus lui Conov că nu-l recunoaşte ca şef al frontului şi i-a cerut ceva scris, Conov a scos revolverul. Indată au intervenit Cazacii. De afară au năvălit vânătorii, şi doi din ei s'au înfipt de pază, la uşă, după care au urmat cele ştiute.

*

N. Buţureanu, care vine din Dorohoiu, confirmă că Ruşii pradă. Dar nu e nevoie să se procedeze milităreşte contra lor, aşa sunt de laşi.

*

Actorul Manolescu, căpitan în rezervă, spune cum a oprit la Podul Iloaii trenul Ruşilor cari prădaseră Iţcanii şi

Vereştii şi smulseseră pentru dânşii acest tren, ameninţând cu moartea pe şeful de gară. Cu toată opoziţia maiorului său, om mai bătrân, a înşirat pe cei o sută cincizeci de soldaţi ce-i avea, cu mitraliere şi puşti automate, şi a somat ca în cinci minute să se aducă armele. După o oarecare ezitare, soldaţii ruşi zvârliau armele de departe, iar ofiţerii aduceau granatele în poala mantalei. Acelaşi procedeu faţă de al doilea tren, ai cărui soldaţi fuseseră înştiinţaţi de camioanele automobile şi se arătau mai dârji. Cerându-li-se pânea, au mai făcut zgomot, dar o nouă ameninţare i-a potolit.

*

Rasoviceanu îmi spune că şi la Socola dezarmarea s'a făcut foarte uşor. Erau şi foarte puţine arme, pentru patrule. Lumea exagerează.

*

In noaptea de Duminecă, Ruşii, spune Munteanu-Râmnic, veniau necontenit la Ministeriul de Războiu, de unde lipsia şi generalul Ştefănescu şi colonelul Niculescu, şi se arătau foarte mânioşi că n'au hrană pentru oameni şi pentru cai.

*

La Căminul Basarabean se adună ofiţerii „moldoveni" şi discută uneori foarte pasionat, unii şi în ruseşte. E într'înşii, spune Munteanu-Râmnic, o **naivitate adâncă.** Şeful lor, învăţătorul cel blând care a venit la mine, e un om real şi socotit.

*

„Chievschi Misl“ publică o telegramă a Arhiducelui Joseph către Şcerbacev, cerându-i, în puterea armistiţiului de la Brest-Litovsc, să trimeată, la Cluj, negociatori pentru o nouă înţelegere şi să dea şi un „pricaz“ în acest sens Românilor.

Trebuie să fie o mistificaţie..

*

Corespondentul din Petrograd al lui „Times“ anunţă grămădirea de trupe germane pe frontul român.

*

Stere ar fi fost proclamat şef al Partidului Muncii.

*

Alimănişteanu a mers la Mărăşeşti să ia pe d-na Lia Brătianu. Nemţii, foarte prevenitori oferiau să primească orice corespondenţă. „Ne-ar fi lăsat să mergem şi la Bucureşti.“

*

Regele-mi comunică lipsa de materie primă care va face ca în două luni să nu mai avem deloc hârtie.

*

„Lumina“ lui Stere publică discursul Regelui Carol la Consiliul de Coroană din Iulie 1914. In traducere, după Agenţia Wolff, pasagiul principal are acest cuprins: „Nu putem urma o politică de sentiment; neutralitatea ar fi o

soluție rea, pentru că prin ea România ar ajunge în primejdie să piardă înalta situație pe care și-a câștigat-o. Ar fi contra sentimentului general al țării, dacă am merge în războiu alături cu Rusia. Trebuie să ne hotărâm imediat în folosul Germaniei și al Austro-Ungariei cu care suntem legați prin tratat. Aceasta ni-o poruncește grija pentru viitorul acestei țări. Aceasta ne va aduce la onoare și la profit".

*

S'au descoperit la gară vagoane cu zahăr de mult ascunse și care treceau ca aprinse de inamic în retragere.

*

Aflu că mâne, la deschiderea Camerelor, pentru a fi închise Sâmbătă din lipsa parlamentarilor, Regele va fi întâmpinat de Partidul Muncii și de aderenții lui Argetoianu și Grădișteanu. Ei se plâng că regimul desființează, și prin misiuni în străinătate, viața parlamentară.

Că tocmai de aceia o să avem nevoie...

*

In delegațiile austro-ungare, Szterényi și alții cer o asigurare prin mutarea granițelor. Ministrul de Externe bulgăresc ar fi făgăduit „în câteva zile anexarea Dobrogii românești".

*

Ofițerii francezi instructori s'au dus să reorganizeze trupele ucrainiene.

*

Ion Agârbiceanu vine din Basarabia, unde a trecut, venind din satul rusesc unde se refugiase. Pretutindeni, țăranii — și țăranii curat moldoveni — pradă Curțile cele mari boierești până și la cuiele din păreți chiar și dau foc zi-

durilor, „ca să nu aibă unde se întoarce boierii“. Aşa s'a prădat şi modesta casă de la Leova, a fiilor unui Mocan, unde Agârbiceanu îşi căutase adăpostul. Drumurile sunt pline de grăunţe căzute din hambarele jefuite.

După vandalismele de la curţi, ţăranii atacă pe ai lor mai bogaţi, apoi încep a se certa între ei, acuzându-se unii pe alţii că au luat mai mult. Se va ajunge la anarhia complectă. Un om contra altuia. Până şi Evreii săraci atacă pe cei bogaţi, luând parte la devastarea prăvăliilor.

La Leova, un ofiţer român a fost ucis. Atunci, supt cuvânt că se apără depozitele noastre, trupele româneşti au intervenit şi au executat pe cinci dintre făptaşi. De atunci, în orăşel domneşte o linişte desăvârşită.

15 Decembre.

Scandalul prevăzut s'a petrecut la Cameră. Când Regele, aplaudat până atunci cu stăruinţă, cu învierşunare de membrii Partidului Muncii, ieşiţi în rândurile prime şi având la spate pe Ionaş Grădişteanu şi pe Cuza, a vorbit de Guvernul său, de pe acele bănci s'a ridicat strigătul furios de „Jos Guvernul“, urmat de altele, ca: „Jos dezertorii“, „Jos cei ce-au dat misiuni deputaţilor“, iar N. Protopopescu a adaus: „la spânzurătoare“ (el era în civil; Tilică Ioanid în uniformă, cu „Mihai Viteazul“ pe piept). La cele câteva cuvinte obişnuite spuse de Brătianu, abia ridicat de pe boală şi încamforat cât se poate, strigătele au reînceput, înaintea Regelui, care, la cea dintâiu manifestaţie se oprise pentru a relua mai energic cetirea frumosului Mesagiu de eroism şi suferinţă. Trancu-Iaşi ameninţa cu textul tipărit al Mesagiului.

Tribunele erau pline. Loja diplomaţilor n'avea un singur loc liber. In fund, Berthelot în picioare, lângă colegul

său, generalul Vuillemin. La spatele Regelui generalii biruinţii şi ai rezistenţei. Regina şi Principesele în lojă....

Atunci am spus atâta: „Trăiască bună-cuviinţă!" A fost apoi după plecarea Regelui un imens scandal între cei cari aprobau şi cei cari desaprobau această ieşire. S'au scos revolverele.

Aflu că, la început, înaintea acestui public de zile mari, cu atâţia străini de distincţie, N. Protopopescu, suit pe bancă, a cetit ordinul confidenţial al Guvernului către prefecţi pentru înştiinţarea parlamentarilor că va fi o singură şedinţă, Corpurile Legiuitoare neputând fi în număr, şi înştiinţarea în acelaşi sens a Direcţiei Teatrelor.

*

Regele a venit cu o pompă deosebită, în trăsură deschisă, având înainte, în altă trăsură, pe mareşal. Purta o căciulă de blană de sobol, Regina era îmbrăcată cu mult gust, în veşminte deosebit de scumpe. Jandarmii călări întovărăşiau cortegiul. Lume foarte multă şi respectuoasă. Puţini Ruşi.

Dezaprobare generală a gestului grosolan. Cenzura suprimă incidentul.

Mă aşteptam la o provocare, care n'a venit. Voiu evita o scenă lipsind dela şedinţa, menită a fi unică — şi ca scandal —, de mâne.

*

Noaptea, fiul mieu Petru e chemat la Regiment. Am crezut că s'au produs turburări. De fapt toată divizia pleacă des de dimineaţă la Botoşani, probabil pentru a pune stavilă exceselor ruseşti.

*

Marmeliuc îmi spune că, după dezarmarea unor trupe ruseşti, cinci automobile au dus la Oneşti, pentru protestare, pe delegaţii „tovarăşilor." Generalul Văitoianu li-a răspuns că va dezarma pe toţi aceia cari, veniţi ca aliaţi, pradă o ţară prietenă şi nu vreau să urmeze în retragere singurul drum ce li s'a prescris.

*

Lenin a ordonat arestarea lui Şcerbacev.

*

Deputatul Mavrocordat dela Botoşani spune că el nu urmează, într'o eventuală retragere, Guvernul, decât dacă „îl pun în cătuşe".

Un senator din Bârlad face cincisprezece zile de închisoare, prin sentinţa Curţii Marţiale, pentru pungăşii.

16 Decembre.

Cei şase membri ai Partidului Muncii fac un apel către Ţară, „socotindu-se liberi a-şi îndeplini pe orice altă cale datoria lor de organ de control şi de protestare în contra actelor Guvernului".

*

La Cameră a fost un imens scandal. Morţun, care şi-a păstrat însă calităţile de tact, a fost atacat de opoziţia celor şase, la cari s'a adaus Cuza şi, în fruntea tuturora, generalul Lambru. A fost calificat de pungaş, de mizerabil, etc., pentru că înlăturase afişul Direcţiei Teatrelor lipit pe tribună şi pentru că voia să constate, printr'un funcţionar, lipsa numărului cerut de deputaţi.

In acelaşi timp, în altă sală, Brătianu prezinta situaţia, aşa de grea încât nici nu o poate expune, şi cerea încredere. Mavrocordat a vorbit de loialitate, cerând numai un contact mai continuu şi mai intim cu Parlamentul, „deci cu ţara“. Iar, din Senat, I. Grădişteanu recunoştea că trebuie să se ţină seamă de această situaţie grea...

La scenele din Cameră asistă râzând un ofiţer american şi câţiva Englezi.

*

Pelivan vine la redacţie, în uniforma lui de căpitan al armatei moldoveneşti. El admite că în Basarabia e rău: „dar nici aşa de bine cum se crede, şi nici aşa de rău cum se crede“. De la stabilirea Guvernului celui nou s'a produs multă schimbare prielnică. El a venit cu Christi, om cult care vorbeşte franţuzeşte şi italieneşte şi care, prevenit contra României, e acum încântat de ce a văzut aici, — ca să capete un împrumut. Brătianu i-a acordat o scurtă, — de sigur prea scurtă — audienţă.

*

Zaharia, casierul Casei de Depuneri, vine din Moscova, unde nu e de trăit. S'ar fi ucis pe stradă până la şase mii de oameni. Cremlinul nu e ars; a fost atins numai un turn. Perchiziţii nocturne se fac necontenit supt pretext de a se căuta arme şi a se descoperi spioni. Pe când întreabă, scot revolverul şi ţintesc. Zaharia scăpa numai când se spunea că e Român. Străinii sunt încă respectaţi.

„Neam mai grosolan decât Velico-Ruşii“ — Pelivan e de aceiaşi părere — „nu mai este pe lume“.

Zaharia îmi aduce şi o scrisoare de la Alex. Lăpedatu,

care ar vrea să se întoarcă, dar trebuie să rămână lângă depozitele noastre — între ele şi compoziţiile lui Enescu —, care nu sunt încă prădate, dar se află în sama anarhiştilor fără răspundere.

*

Cu el s'a întors şi Ovidiu Densusianu, din Suceava, care a vorbit la Cercul Francez despre „Sufletul francez şi sufletul român".

17 Decembre.

Devaux îşi arată mirarea pentru înaintările militare aşa de răpezi, încât „la noi gradele dv. au ajuns să nu mai aibă vreo însemnătate".

El a învăţat la Heidelberg şi a ajuns şi docent acolo, înlăturând cererea, ce i se făcuse, de naturalizare germană. Povesteşte cum Kuno Fischer, văzând pe cineva care singur nu-l saluta, l-a chemat la dânsul pentru a face să dispară această anomalie.

*

Avocatul I. M. Dima, din Vălenii-de-Munte, maior în rezervă, a doua oară rănit, spune că, pe front, adăpostul e bun, lenjeria mult mai bogată, dar ca mâncare: pâne, mai puţin de un kilogram, sare, cartofi îngheţaţi, porumb în grunzuri. Nemţii nu stau mai bine: au furat noaptea porumbul din zona neutră. Nu se fraternizează: ai noştri îi urăsc.

Şi Dima se plânge de înaintările cu totul nedrepte.

*

Intr'un „Congres național dobrogean" la Babadag, Bulgarii au făcut să ceară „dezanexarea" la România.

*

Negocierile dela Brest-Litovsc s'au amânat pe șase zile.

„România" publică îndatoririle pe care, supt pedeapsă de moarte, dar, în caz de executare, cu o recompensă de rentă viageră pentru familie, plus funcții pentru dânșii, au trebuit să le ieie ofițerii pe cari colonelul Sturza i-a adus din Germania.

*

Devaux spune că Misiunea franceză „a silit" pe Take Ionescu să rămâie în Ministeriu.

*

După o consfătuire a conservatorilor, Argetoianu, ca să nu facă disonanță, a plecat la Roznov.

*

Devaux spune cum s'au potolit Rușii la Roman, pe cari-i încunjuraseră cu tunuri grele. La cea d'întâiu somație au pus jos armele. Un simplu sub-comisar a raportat culegerea unui arsenal întreg.

18 Decembre.

Intre gazetarii liberali, ca Spiru Hasnaș, zvon că Rușii ar fi făcut pucea. Șcerbacev demobilizează pe Ucrainieni, și ordinul lui a și apărut într'o foaie românească din provincie.

Duca mă asigură că pacea nu s'a încheiat, dar e ca şi încheiată. Ar avea ştiri despre reluarea comerţului. Ucraina i se pare acum un mit.

Dar Aliaţii ni cer să rezistăm. Pichon a telegrafiat în acest sens. Take Ionescu, Mihai Cantacuzino ar fi de părere să plece Regele, Guvernul, Parlamentul, **lăsând armata în voia ei.** Ceilalţi se gândesc doar la demisie; afară de aceasta n'au încă nicio hotărâre. Dar se aşteaptă la un ultimat german. In negocierile de până acum s'a lăsat a se înţelege că Regele n'ar putea trata pacea cu Centralii.

Ca şi mine, Duca e de părere că Aliaţii ar trebui să ni îngăduie un simulacru de pace separată, dar Guvernul n'a lucrat nimic în acest sens. Am avea, după Duca, singura misiune de a mai uza puţintel trupele germane.

*

Seara Mavrodi vorbeşte de un pătrat de patru judeţe, în care ar fi vorba să rezistăm, cum a spus Leonte Moldovanu la întrunirea majorităţilor, „până la moarte".

Tot el spune că de fapt „munciştii" au dela Virgil Arion o scrisoare pe care nu vor s'o arate. Un plic al aceluiaşi s'ar fi transmis direct Regelui.

19 Decembre.

D-ra Ventura, care a făcut „révelion"-ul la Saint-Aulaire, spune că Aliaţii întrebuinţează numai ultimele mijloace de a menţinea frontul de Răsărit în Europa, dar că ei nu înţeleg a ni cere un zădarnic sacrificiu al ultimelor noastre puteri.

Ea dă vina hotărârilor totdeauna târzii pe greşelile fă-

cute la început de Blondel. Lui Saint-Aulaire i s'a recomandat numai continuarea excelentei politice a acestuia.

*

Biruinţa franceză în Italia la Monte Tomba se confirmă.

*

Zvon fals de lupte la Botoşani între elevii şcolilor militare şi Ruşi, cu morţi de ambele părţi. De fapt, elevii au dezarmat numai nişte Ruşi lângă pădurea Baisa.

20 Decembre.

Un fruntaş gazetar liberal strigă că ţara va deveni filogermană. El declamă asupra necesităţii abdicării Regelui şi contra „femeilor care se amestecă în politică". Şi cu ce adausuri!

Aliaţii vor răspinge propunerile germane, transmise prin maximalişti.

*

Virgil Arion, care a venit până la Pădureni, a scris mai multora, şi lui Ioan Petrovici, asigurând că Germanii sunt gata a restitui **tot** — şi Cadrilaterul—, dar nu negociază cu Guvernul liberal şi cu Regele.

*

Public un articol despre datoria Aliaţilor de a face posibilă lupta pe care ni-o oferă.

Ofiţerii Misiunii franceze încep a-şi da sama că nimic nu se mai poate cu Ruşii.

*

„Munciştii" şi unii conservatori s'au adunat la N. Cananău. La un moment dat, N. Protopopescu a întrebat dacă se poate trânti Guvernul. Tăcere jenată. Nu s'a mai ales nimic din discuţie.

Iunian i-ar fi părăsit. Cutare altul, „desgustat", s'ar găti să plece la Paris.

21 Decembre.

Un ofiţer vine, în numele „camarazilor", ca să-mi spuie că ei, indignaţi de ideia de a-i „asasina" în Ucraina, îmi oferă „puterea"... Ii răspund că sunt atâţia la cari ar putea să se adreseze cu asemenea propuneri de comploturi şi conspiraţii, iar mie — nu.

*

Berthelot îmi arată dorinţa de a mă vedea. Se afirmă că totuşi el menţine planul ucrainian.

*

La Botoşani maximaliştii ar fi vrut să mitralieze pe „cadeţii" şcolilor militare, pe cari i-ar fi atras dând foc grajdurilor. Au fost arestaţi noaptea imediat înaintea ceasului fixat pentru aceasta.

*

Sovietele cer represalii contra României. Diamandy, somat de Troţchi însuşi, a arătat că se aducea prin dezarmare un serviciu chiar armatelor ruseşti şi se îndeplinia o îndatorire faţă de populaţia lipsită de apărare. Troţchi nu s'a declarat mulţămit. „Odeschi Listoc“ publică schimbul de note.

Ofiţerii noştri ar fi atacaţi pe străzile Odesei. Curierul diplomatic ar fi trebuit să fie liberat de Ucrainieni.

23 Decembre.

Am fost la Berthelot, la ceasurile cinci. El a primit numai pe „ziarist“ şi iată ce i-a spus, şi ca răspuns la articolul de alaltăieri.

Nimeni nu vrea să ne ducă în Ucraina, nici măcar peste Prut. E vorba numai de o păstrare de front, care, dacă el, Berthelot, merită situaţia sa de general şi cunoaşte valoarea operei sale aici, e posibilă. Duşmanul are doar 85 de mii de oameni, dintre cari numai Germanii şi Ungurii luptă, Austriecii şi Turcii fiind în plină descompunere (un regiment slovac, trimes să ocupe tranşeele ruseşti, a îndeplinit ordinul pentru a trage apoi asupra camarazilor... unguri). Ruşii nu pleacă de pretutindeni: sunt şi Ucrainieni, cari-şi recunosc ofiţerii. Dar Românii singuri ar fi în stare **să ţină frontul.** Ei au şi hrana şi muniţia trebuitoare. Cu atât mai mult, cu cât, adăugindu-se asprimea iernii la nevoia de soldaţi pe frontul de Apus, unde, de oare ce ofensiva germană se va produce în zece zile, s'au dus cei mai buni soldaţi şi tunurile grele, un atac al duşmanului **nu** se va produce. Se poate da în această privinţă toată asigurarea acelor oameni cari fac o campanie pacifistă, şi în armată, cu îngăduinţa Guvernului, care, apoi, zăboveşte chemarea noilor contigente cu „contes de brigands“, lăsând pe tineri

pradă frigului, foamei şi unei propagande ruseşti, care poate fi periculoasă într'o ţară unde au mai fost răscoale ţerăneşti.

Basarabia nu e întreagă în anarhie. Ofiţerii francezi de administraţie au găsit depozite enorme de hrană. — Care nu vor fi prădate? — Care nu vor fi prădate. Şi Basarabeni, gata de luptă, se află pe frontul român.

In Ucraina „se lucrează". Ce se va putea face, se va vedea până în primăvară. Mijloace mari — şi băneşti — i-au fost încredinţate pentru propagandă şi organizare în aceste părţi (de aiurea mi se spune că ar fi două sute de mii de soldaţi până acum, şi s'ar spera peste un milion).

Nouă nu ni se cere alta decât a ni păstra poziţiile.

Cu dânsul Guvernul român nu discută loial. Asupra armistiţiului a fost „presimţit" numai, dar încheierea actului l-a surprins. Cu două zile înainte i se dăduse o asigurare contrară.

Pe frontul de Apus, **oriunde** se poate rezista. Ajutorul american va veni, şi el va decide.

*

Dimineaţa, d-na Xenopol îmi aduce un apel al soţului ei pentru o sabie de onoare generalului Grigorescu. Observ rivalitatea faţă de Prezan, despre care mi se spune că la Consiliile de generali ţinute ieri, — cel d'întâiu şi cu participarea lui Brătianu — n'a asistat.

*

Din Bucovina vine vestea că, din patru corpuri, cele două maximaliste au plecat, rămânând, prin bună înţelegere, cele două ucrainiene.

*

Vermeulen, pus la automobilele sanitare, se arată foarte descurajat. Ofiţerul francez supt ordinele căruia lucrează. Bapp, care vorbia de o „experienţă câştigată timp de douăzeci de ani în marea industrie", e un fost fabricant de ghete de damă. Şeful acestuia a fost în administraţia tramvaielor cu cai din Paris. Este şi o „organizaţie francmasonică", depe urma căreia avem oameni nepotriviţi pentru sarcina ce şi-au luat.

I se oferă un loc de organizator economic în Ucraina, dar el n'are încredere.

*

Troţchi i-a vorbit obraznic lui Diamandy despre arestările şi dezarmările de la noi. Acesta i-a răspuns că-i place să ignoreze tonul.

*

Colonelul Rasoviceanu îmi scrie de la Truşeşti, unde, în haosul de trupe (şi o etapă rusească), este tifos exantematic. A fost trimes pentru a păzi conacele boiereşti (al lui Enăşescu, în special).... El se cere la Iaşi. Comunic lui Brătianu scrisoarea lui de plângere.

23 Decembre.

Sever Moscuna, cumnatul d-rului Sion, a fost osândit de Germani la cinci ani de temniţă grea, apoi la doi ani de internare aspră supt acuzări desonorante.

*

In Bulgaria, la Troian, deportaţii ar fi fost trataţi mai bine, şi chiar respectuos, — cum nu se face la Germani.

24 Decembre.

Trist ajun de Crăciun. Câteva coruri...

*

Mare surprindere în Rusia. Cancelarul german anunţă că nu poate schimba punctele unu' şi doi, despre anexiuni şi autonomii naţionale, al căror text a fost dat **definitiv** Ruşilor. Şi nu poate acorda acestora ca loc de negociere Stockholmul, din cauza greutăţii comunicaţiei telegrafice şi putinţei unor intrigi ale Inţelegerii. Delegaţii ruşi nici n'au mai venit la Brest-Litovsc.

25 Decembre.

Merg la front, cu generalul Leonte, pentru a împărţi tutun, cărţi şi ziare soldaţilor prahoveni.

Tot drumul de la Vasluiu înainte e numai cantoane distruse, stâlpi militari smulşi din pământ, case părăsite. Opera Ruşilor, veniţi să ne ajute.

Multă lume săracă, absolut stoarsă. Un moşneag, luând o bucată de pâne de la noi, ni urează „pace şi linişte".

*

La Bârlad, generalul Grigorescu. In câteva minute a rezolvat toate chestiile. Mâne se întâlneşte, pentru o împărţire de decoraţii, la Tecuciu, cu generalul Berthelot. Ii va cere pentru o colaborare militară garanţii ucrainiene, fără care se vor lua alte măsuri.

*

Tecuciul nu arată să fi suferit de pe urma bombardării. Lumina electrică funcţionează seara, parţial. In Primărie, fost spital rusesc, restaurat în două luni de muncă de noi, şi popota care dă hrană bună ofiţerilor.

*

La Mărăşeşti. Supt dealul Cosmeştilor, splendid parapet înalt, către care mergea un pod de fier acum distrus şi înlocuit ceva mai sus cu o înjghebare de lemn; gropile de obuze se ţin una de alta. Pădurea de desupt, la Pădureni, are crăcile rupte. Dincolo de Siretiu ne găsim în târgul absolut pustiu, cu cele mai multe case dărâmate. Gara are numai păretele din faţă. Castelul lui Negroponte e o ruină. Mai departe, clădirile pentru locuinţa funcţionarilor, scheletul fabricei de parchete aparţin Nemţilor. In cutare punct numai patruzeci de metri despart clădirile ce-şi stau duşmăneşte faţă în faţă. Văd bine căciula sentinelei duşmane în tranşee şi grupele care umblă pe şosea, căutând să înţeleagă ce se petrece la noi.

Şi aici s'a încercat fraternizarea. Muzici au cântat de Crăciunul lor şi de al nostru. Se trimet la noi ziare din Bucureşti, ce se transmit nedeschise la Cartier.

Starea de spirit a soldaţilor noştri din regimentul 32, care s'a luptat eroic, din şapte şi din trei de vânători, e excelentă. Joacă hora cu strigătele care pomenesc pierderile Nemţilor şi sunt foarte bucuroşi să şi cetească. O calfă de frizer din Ploeşti, contigentul 1918, arată cum a secerat un batalion întreg cu mitraliera lui. Şi ce bucuros spune cum a fost fugărit duşmanul. E sergent şi i s'a dat Virtutea Militară.

*

La întorsul în Tecuciu mi se vorbeşte de pustiirea bolilor rele şi de mizeria populaţiei. La Ţepu, satul scriitorului Tudor Pamfile, n'a mai rămas un om. Copii se nasc fără unghii şi nu se pot desvolta. Lipsa de hrană e generală. Ţăranii au vândut Ruşilor şi puţinul ce-l mai aveau.

*

La Ţigăneştii Academiei Române e spital, foarte bine îngrijit. Răniţii cu suferinţi mari nu lasă să se audă un geamăt. Şi aici sunt foarte bucuroşi de cetire.

*

Ruşii pleacă pe drumul de la Zorleni la Huşi ca nişte Ţigani corturari, trăgându-şi caii după dânşii. Sentinelele noastre păzesc drumul. In Basarabia cei cari ni-au atacat depozitele au fost arestaţi.

Armata a făcut minuni în aceste depozite ale ei. Fără ingineri, fără mijloace technice, a clădit imense pivniţi şi hrube — ca pentru zeci de mii de hectolitri de vin, pentru murături. pentru legume uscate—, pitării, ocoale de vite. Ele ar trebui păstrate şi după pace, pentru folosul populaţiei.

*

La întors, ninge. In jos, de cinci luni n'a căzut o picătură de ploaie.

*

Comunicarea lui Wilson către Congres. Dă Italienilor graniţa rectificată după dreptul naţional, iar nouă — evacuarea!

Duca, venit cu Ştirbei la mine, îmi cere să nu vorbesc nimic despre acest discurs, pe care Vopicka îl declară rău

transmis. Sunt silit să transform un articol indignat, care se chema: „Două programe ale Inţelegerii".

*

Aniversara de douăzeci şi cinci de ani a Regelui şi Reginei. Totul se ţine în margenile celei mai stricte oficialităţi.

*

C. Băicoianu, întors din Bucureşti, spune că autorii deportărilor au fost membrii comisiei **româneşti** de consultare, din care făcea parte, cum a mărturisit-o, şi prefectul poliţiei. Fiecare indica pe acela care-l supărase cumva. Bogdan-Duică a fost pus pe listă de sfătuitorii Evrei pentru cartea lui antisemită. Băicoianu, care căpătase un „concediu" de două săptămâni ca să vadă pe tatăl lui muribund, i s'a spus de şeful german al Poliţiei că el ar fi scos din rândul deportaţilor, „dacă am fi noi stăpâni a o face".

El pusese să se scrie profesorului german Lujo Brentano şi vice-preşedintelui Reichstagului, Pasche.

La Bucureşti, când s'a întors, i s'a cerut „să cugete ce vrea, dar să nu vorbească nimic". Oraşul petrece; Calea Victoriei e plină, dar nu de Români, ci de străini şi străine, împodobite cu tot ce amanţii lor militari au putut fura din garderoabe, de femei pierdute, care au alergat după hrană, din Viena şi din Pesta. Academia Română n'a mai tipărit nimic. Biblioteca ei e deschisă. Librăriile au îndosit cărţile franceze, afişând pe cele germane. Doamnele trimese la mănăstiri n'au fost liberate: între ele e şi soţia lui. La dânsa şi la două tovarăşe de spital s'a găsit răspunsul la plebiscitul lui Carp contra Dinastiei, actul prin care se spunea că lumea, care vrea de sigur pacea, o aş-

teaptă dela armata Regelui Ferdinand, care se va întoarce de pe câmpul de luptă. Cutare articole din foile de aici se copiau dela unul la altul şi se cetiau cu lacrimi. Pe Stere, care într'o serie de articole a atacat toate speranţele noastre, lumea ar fi bucuroasă să-l vadă cu un glonte în cap. Şi Pătrăşcanu continuă „lupta" lui prin aceiaşi „Lumină".

„Neamul Românesc" nu pătrunde, fireşte, dar foaia lui Stere se luptă zilnic cu dânsul.

Cu toate silinţile Nemţilor, cari spuneau că vor ara şi şanţurile şi mormintele, agricultura tânjeşte.

Ion Bogdan, pe care l-a întâlnit Băicoianu, se temea de o anexare la Austria.

Şi Băicoianu ştie de propaganda anti-franceză, pacifistă, pe front, între tinerii rezervişti. Făţiş, un colonel L. se certa cu generalul Petala pe această temă. Unii văd în scena dela Cameră un „simptom" deforabil Regelui. Cutare dintre „muncişti" se laudă că, în audienţa lui, a făcut pe Rege direct răspunzător. Şi Băicoianu e sigur că există o corespondenţă continuă între cei din Bucureşti şi unii din Iaşi.

Şi lui i s'a spus de Germani că somaţia de a ne pronunţa asupra păcii nu ni se va face decât „de acum în trei luni".

Neniţescu a mers la Berlin să se ofere ca fundator al partidului anti-dinastic germanofil. A fost expediat acasă ca insuficient.

Acum se organizează financiar viitorul. „Deutsche Bank" a căpătat aprobarea de stabilire dela Cameră de Comerţ. Şi alte bănci se instalează.

29 Decembre.

Căpitanul B., venit din Bălţi, în Basarabia, îmi spune că acolo Cătărău, acum poliţaiu la Chişinău, face uneltiri

contra României oligarhice, pământ de mare proprietate. Se vorbeşte de o arestare a Românilor. Căpitanul a mers la sovietul soldăţesc local şi a spus limpede că aceştia se vor apăra, şi că lucrul va avea urmări. Când dezertorii de pe frontul nostru au vrut să-i prade depozitul, sentinela noastră — un singur soldat — a ameninţat că trage în carne. „N'am murit noi în luptă" au spus jăfuitorii; „să murim pentru o mână de fân?" Şi s'au dus mai departe. Peste câteva zile a trebuit trudă pentru a se scoate din curtea depozitului camionetele ruseşti venite dela Piatra-Neamţ şi conduse de oameni îndârjiţi fiindcă fuseseră izgoniţi din otelul unde stăteau degeaba.

Meleghi şi alţii Basarabeni îşi iau case în Iaşi.

Acelaşi căpitan mă întreabă dacă n'ar fi bine să se sfârşească odată cu Cătărău, care ar fi în serviciul Nemţilor, după ce a spionat pentru Români, şi a pierdut într'o singură seară la Bălţi treizeci de mii de ruble.

*

Magistratul Vasiliu din Ploieşti, locotenent în rezervă, vine dela Ismail, în faţa căruia se află două monitoare ale noastre, de al căror tir s'au speriat Bulgarii. După instrucţiile sovietelor, Ruşii se retrag toţi din Deltă şi n'avem cu ce-i înlocui. Au rămas numai unităţi de marină la Sulina, care se hrănesc bine cu ce li se trimite din Sevastopol şi cu peşte din bălţile noastre; ofiţerii, dintre cari unul a fost omorât de soldaţi, nu vreau să plece pentru a găsi în Rusia degradarea. Bulgarii sunt puţini, dar baterii germane la Tulcea, la Isaccea.

Oamenii din Ismail, mai mult Lipoveni de nici o ispravă, încep a lăuda vechea vreme românească, plângându-se că,

dela 1878, Ruşii n'au făcut nimic pentru dânşii. Noi am făcut şi o cale ferată şi am drenat lacul Ialpugului.

*

Generalul Leonte îmi spune că, pe vremea lui Dimitrie Sturza, Grigorescu ar fi răspins o pulbere austriacă, dovedind Austriecilor însişi că nu e bună. Ministrul a mustrat pe căpitanul de atunci, care a ieşit brusc, spuind: „Puterea e cu d-ta, dreptatea cu mine."

Acelaşi îmi arată că singurele căruţi de intendenţă sunt cele de pe vremea lui Ion Brătianu cel bătrân, din 1885 şi 1888.

30 Decembre.

La Brest-Litovsc Kühlmann şi Hofmann se plâng de cererea rusească a strămutării congresului, de propaganda revoluţionară între soldaţii germani. Dar, cât despre aceasta, nu se va întrerupe „opera de pace" şi nu se va „redeschide războiului în Răsărit, cu consecinţile lui incalculabile."

Explicaţia? Legăturile cu neutrii sunt tăiate în Vest. Graniţa e închisă pe o lună, pe două. Lovitura cea mare pe frontul francez!

*

Generalul Toroceanu, — distins matematic, mi se spune, — vine să-mi apere pe generalul Iliescu, care ar fi inteligent, capabil şi decât care nimeni n'ar fi putut face mai bine.

*

Vlahuţă pregăteşte un calendar la Bârlad.

*

Aranjez o serbare populară de Anul Nou pentru Regele şi Familia lui, cei aşa de prigoniţi de soartă şi, pe încetul, părăsiţi de oameni...

31 Decembre.

Urarea la Palat, cu Societatea Ortodoxă. Regele pare, de mai multe ori, mişcat. Imi dă Ordinul lui de zi, semnalându-mi pasagiul în care vorbeşte de „lupii în piele de oaie". Arată o mare satisfacţie când i se urează tot binele „în ciuda duşmanilor." Asigurarea lui Băicoianu că lumea la Bucureşti e contra propagandei lui Stere, i-a plăcut în deosebi.

Corul Mitropoliei a cântat admirabil. Regina a ţinut să împartă ea însăşi prăjituri copiilor „cari fac bu-bu", băieţilor cu buhaiul, cari aclamau pe Prinţul Nicolae, „domnul cercetaş", pentru că li dădea cu amândouă mânile bunătăţi.

Corul Operei nu l-am avut. Directorul a spus că „nu-i place să meargă la Palat".

*

La Bresti-Litovsc, Troţchi a repudiat telegramele contra Germaniei, dar a reclamat dreptul absolut de propagandă şi a răspins argumentul de forţă al Germaniei cu energie, — arătând cum Reforma şi Marea Revoluţie au refăcut Germania şi Franţa, — şi cu ironie, — pomenind de starea de azi a aprovizionării germane, care nu va fi, de sigur, mai durabilă decât relele condiţii technice ale Rusiei actuale.

Ucraina a fost recunoscută de ambele părţi ca tratând în chip „independent".

1 9 1 8

1 Ianuar.

Seara, Ştirbei acuză şi el întru câtva pe Iliescu. Neizbânda se datoreşte mai mult lipsei de sprijin din partea Aliaţilor.

*

In Germania bate un vânt sălbatec de anexionism.

*

E vorba ca noi să tipărim hârtia-monedă ucraineană.

2 Ianuar.

La Brest-Litovsc, Germanii au fost siliţi de Ruşi, cari au vorbit de libertatea popoarelor, pe care ei nu le mai reţin, dar nu înţeleg să le dăruiască altei robii, să-şi desvăluiască toate proiectele asupra Curlandei, Livoniei, Insulelor din Baltica. Speriat, Kühlmann a ridicat şedinţa, protestând contra acestei „metode".

*

Denize spune că de Crăciun i s'au servit Regelui câr-

naţi. — Dar am iscălit un decret care nu permite a se consuma carne proaspătă.... — S'au găsit pentru Maiestatea Voastră... — Primesc, dar cu condiţia să se găsească atâtea mii de cârnaţi pentru ostaşii miei.

Şi, cu toată mirarea şi greutatea, — s'au găsit.

De serbători, Familia Regală însăşi i-a împărţit prin spitale.

*

„România", precautǎ, apare tot cu pseudonime în loc de iscălituri. In fruntea celui dintâi număr din 1918, semlătura „Simion Ion"...

*

Take Ionescu publică scrisori din Iaponia ale lui N. Xenopol, din care se vede că el îşi propusese, de fapt, un vast şi cuminte program de propagandă, pentru a influenţa opinia publică de acolo.

*

La Brăila s'a încheiat de „frontul român" — Şcerbacev şi Prezan — armistiţiul pentru Marea Neagră. Ai noştri au refuzat însă comerţul liber pe Mare şi pe Dunăre, în vederea „reluării legăturilor culturale şi economice", cum voiau ceilalţi, cari au cerut şi continuarea negocierilor la— Odesa.

3 Ianuar.

Conferinţe la Berlin cu generalii.

*

Neobişnuită vreme de primăvară.

*

Cineva vine dela şcoala militară din Botoşani. Elevii au vânat în adevăr pretutindeni pe Ruşi cari prădau şi i-au desarmat. Intr'un singur loc, aceştia refuzând să se predea şi trăgând asupra elevilor, a fost o mică luptă.

*

Ofiţerii francezi şi englezi din Basarabia sunt acuzaţi de camarazii lor români că se ascund de dânşii în ceiace fac.

*

Primesc cu umilinţă şi revoltă publicaţiile nemţeşti din Bucureşti: „Rumänien in Wort und Bild", „Săptămâna Ilustrată", iar din Brăila: „Donau-Armee Zeitung". Din Constanţa „Dobrudscha-Bote".

*

La Hârlău mor pe zi câte cincisprezece oameni de tifos exantematic.

4 Ianuar.

Generalul Petala vine la mine, speriat de curentul pacifist germanofil. El s'ar întinde până sus în lumea miniştrilor, între cari unul ar fi spus că, odată ce Nemţii nu mai cer plecarea Regelui, nu vede de ce n'am negocia cu ei. Şi Regele i se pare zguduit. Vorbind cu o doamnă, ar

fi spus că totul nu atârnă de dânsul, ci şi Guvernul are răsrăspunderea lui, — Guvernul care, la aniversara nunţii, li-a vorbit, prin Ion Brătianu „ca unor copii". — Dar Maiestatea Voastră spusese, de două ori, acum câteva zile, că mai bine îşi taie mâna decât să iscălească pacea separată. — Regele ar fi dat din umeri, jenat.

Regina, influenţată, ar fi de părere să vorbim de o armată gata de luptă numai spre a se exercita o presiune asupra inamicului.

Generalii şovăiesc. Grigorescu şi Greceanu s'au înscris la conservatori. In schimb, azi, Averescu e la masă la Brătianu.

El, Petala, e de părerile lui Berthelot. Bănuieşte însă că ar fi vorba ca, făcând pacea cu Germanii, să fim lăsaţi a ni recuceri Dobrogea dela Bulgari. I se pare că e mai uşor a lucra contra acestora în unire cu armata lui Sarrail, care ar fi acuum în refacere şi creştere.

Pomeneşte zvonul, lansat de cei din Partidul Muncii, că ei, Petala, Averescu şi Cristescu, li-ar fi câştigaţi! Iancovescu a venit să-l întrebe. A răspuns că zvonul e ridicul.

Duca îmi aduce nişte scrisori suedeze de tradus. E contra aventurii sacrificiului suprem. Berthelot, „confruntat" cu generalii noştri, ar fi părăsit ideia că putem menţinea singuri frontul. Brătienii n'ar fi pacifişti (o, greutatea de a prinde de la aceşti oameni ceva de care să poţi fi sigur!). Va veni mâne să-mi explice ce se găteşte în Basarabia.

Stere e, pentru majoritatea celor fără ocupaţie din Iaşi, prevăzătorul, omul situaţiei, — el şi „munciştii lui!". So-

cietate neserioasă şi lipsită de orice putere de a deosebi lucrurile şi de a înţelege oamenii... Scârbă-ţi este cá mai trăieşti în mijlocul lor...

*

Seara, găsesc în „Vistitorul", după „Izvestia" maximalistă, declaraţiile pe care generalul Prezan le-ar fi făcut trimişilor din Odesa ai „congresului frontului român", veniţi şi ca să vadă pe cei arestaţi (au fost primiţi de Şcerbacev, de Prezan şi de şeful Ucrainienilor, fiind trimişi, în chestia prizonierilor, de la unul la altul). Prezan, după ce a spus limpede ce ticăloşii fac soldaţii ruşi cari părăsesc frontul şi cât e de necesar ca ei să fie dezarmaţi, pentru cruţarea ţării, ar fi declarat că frontul nostru, după această dezerţiune, nu se poate menţinea şi că am avea să trecem în Basarabia. Take Ionescu spune, într'o telegramă către „Petit Parisien": până în Siberia, unde am fi „internaţi"—, pentru ca acolo, demobilizându-ne, să putem rămânea „credincioşi Franciei, Angliei şi Rusiei".

De aici, în tot oraşul, zvonul că **plecăm.**

Caut a vedea pe Duca; e la masă la ziaristul francez Tavernier. Scriu lui Ion Brătianu pentru a şti dacă are cunoştinţă de aceste declaraţii privitoare la „planul cel mai absurd al veacului", dacă opinia publică trebuie să li dea crezare şi îl întreb ce loc li se poate face în mintea unui om serios.

Prin secretarul său el îmi răspunde că Prezan n'a putut vorbi aşa, şi că e vorba numai de Basarabia ca bază de aprovizionare.

*

De fapt, Diamandy a fost arestat; apoi i s'a dat drumul. Alte ştiri lipsesc.

*

De şi Petala spune că Averescu n'a demisionat, ci are numai un concediu de douăzeci de zile pentru motive de sănătate, mi se afirmă că aceasta ar fi numai forma la care s'a oprit după răspingerea demisiei sale.

5 Ianuar.

La Brest-Litovsc Troţchi a cerut să i se spuie cine reprezintă Guvernul german. Kühlmann a declarat, contra colegului său Hoffmann, că e singurul având calitatea de a face declaraţii.

Se pretinde că în Vest partidul războiului are deplină latitudine, dacă se încrede în victorie, să fixeze el scopurile de atins.

*

In cursul negocierilor cu Ruşii, aceştia au spus că s'a ordonat arestarea ministrului român şi a Misiunii noastre militare, ca represalii pentru acţiunea de aici contra maximaliştilor.

6 Ianuar.

Amiralul Bălescu îmi arată ce s'a lucrat şi ce s'a petrecut la Brăila. Multă lume se strânsese ca să vadă pe delegaţii români. Nu s'a strigat „Trăiască armata română", dar bărbaţii salutau, femeile se uitau cu cea mai simpatică dorinţă de a vorbi, iar dintre copii câte unul striga: „Ura", pentru a se ascunde apoi de urmărire. In cursul plimbării propuse alor noştri, şi din care o parte s'a făcut pe jos, era atâta îmbulzeală încât Germanii au propus să se desfacă grupul, care „atrage prea mult atenţia". Ordonanţele,

intrând in prăvălii, au putut auzi pe unii Evrei spunând „că sunt mulţumiţi şi nu doresc nimic alta“, iar pe Români plângându-se că „e rău“. A doua zi li s'au îngustat cărările.

Primirea a fost bună. Amiralul german spunea că are necontenit la dânsul pe Goethe şi pe Shakespeare. Hranilovici, fost ataşat militar la Bucureşti, vorbia de „vântul de pace ce i se pare a bate“ şi era de părere că „Austria, deosebindu-se poate de aliatele ei, are situaţia cea mai uşoară, fiind gata oricând a relua legăturile, ca una ce nu doreşte să iea nimănui nimic“. Paşa turcesc tot întreba, obosit, dacă va fi pace şi făcea gesturi de nerăbdare faţă de importunităţile bulgăreşti.

Când Serafimov Bulgarul a venit, cu un imens dosar, să se plângă contra Românilor şi Ruşilor, cari calcă armistiţiul, amiralul Bălescu a obiectat că asemenea discuţii privesc pe comandanţii supremi şi că el nu le poate angaja cu nimeni. Indată prezidentul delegaţiei celeilalte a făcut să tacă pe bietul om, care aştepta aşa de mult dela documentele lui.

De la început până la sfârşit — Ruşii aprobând fără rezervă (căci Şcerbacev a trimes pe „tovarăşi“ după ce totul era terminat....) — ai noştri s'au ţinut în margenile discuţiei pur militare, evitând tot ce era politic şi afirmând principiul că orice reluare de legături „culturale şi economice“ presupune o pace care nu s'a încheiat încă. Incercările de a-i prinde în armistiţiul de la Brest-Litovsc au fost zădarnice; „ignorându-l“, ei au declarat că nu cunosc decât pe cel din Focşani. La facerea rezervei de aprobare, din partea mandatarilor, pentru singurul lucru dobândit, o „linie de demarcare imaginară“ pe Marea Neagră, Bălescu a protestat; i s'a spus că trimeşii au numai sarcina de „a negocia“, **verhandeln**, şi nu de-a şi încheia!

Au încercat ceilalţi să-l facă a recunoaşte că n'are plenipotenţă; al a afirmat că, **pentru ce a fost delegat**, are. Au vrut să scoată din expunerea părerii lor separate menţiunea dorinţei, „relaţiuni culturale şi economice"; el a făcut să fie introdusă.

Ai noştri au convingerea că au luat de la început şi au păstrat „ascendenţa". Au refuzat masa comună, fotografăcut să fie introdusă.

*

Lăpedatu vine din Moscova. Banca Naţională îşi are depozitul în pivniţile Cremlinului, unde n'au pătruns, în lupta de acum două luni, maximaliştii, din cauza intervenţiei Patriarhului Tihon, care făgăduise, în caz de înfrângere a cadeţilor, să-i facă a evacua cuprinsul locului sacru. Documentele sunt la Cherson. Gârboviceanu păstrează la ei capul lui Mihai Viteazul. In Decembre Lăpedatu a cerut readucerea documentelor Academiei Române cu trenul american, aşa-zis de „Cruce-Roşie", care ni aducea Arhiva Legaţiei, piesele secrete şi un transport de hârtie-monedă. Consiliul de miniştri a răspuns că să le lase acolo.

Drumul n'a fost prea greu. La graniţa cu Ucraina, calea ferată fiind distrusă, a trebuit să treacă printr'o pădure. Lăpedatu s'a alipit unor ofiţeri francezi, cu cari era şi un căpitan rus în uniformă de soldat. „Tovarăşii" au apărut. „Mânile în sus!". Căpitanul s'a executat cel dintâiu (ca şi dăunăzi, în Basarabia, un maior Trăilescu şi alt ofiţer al nostru). Un maior francez a încrucişat braţele. Erau să-l împuşte. Când s'a spus cine sunt călătorii, agresorii... au făcut scuze.

In Basarabia lupte prin gări. La Chişinău au fost desbrăcaţi — spune altcineva — deputaţi de ai noştri, lăsaţi cu câte cinci ruble de om şi retrimeşi cu un tren de marfă la Ungheni, unde Ucrainienii goniau cu focuri de revolver pe maximalişti (aiurea în Rusia, „tovarăşii" caută în trenuri pe adversarii lor, în râsetele călătorilor).

Lăpedatu a văzut trecând trupe româneşti, între care un regiment de grăniceri, peste Prut.

Mi se spune de aiurea că aceasta s'a cerut de Aliaţi, de Ucrainieni şi de Basarabeni, ei însişi. Pelivan, care, cu ministrul de Externe al Ucrainienilor, ar fi luat masa la Palat, şi pe care, la întors, nişte Evrei îl pîrau şi voiau să-l omoare — pe când Ruşii ne doresc, **ne cer** —, ar fi spus: „Voiu protesta şi mă voiu bucura".

Ocupaţia s'ar face în cele mai bune condiţii. In schimb, ziare din Petrograd anunţă că s'a ordonat, de comisarii naţionali, arestarea şi aducerea la Petrograd a Regelui României...

Diamandy, cu ai lui, fusese dus la Petropavlovsc. A refuzat să iscălească orice angajament pentru liberarea maximaliştilor de la noi. Buchanan, întors la Petrograd după o călătorie în Finlanda, ambasadorul francez Noulens au intervenit pentru liberarea lui. Diamandy nu a primit nicio îndatorire. Pentru a se întoarce acasă, a întrebuinţat automobilul Legaţiei franceze.

La Moscova e linişte. Rămăşiţă a trecutului în această relativă ordine. Dar totul se desface pe încetul. In schimb, la Odesa, cum îmi scrie şi Nistor, lumea se ucide pe stradă. Noaptea, „tovarăşii" îşi fac de cap.

Lăpedatu s'a înţeles cu Ardelenii pentru a colabora cu Masaryk, care cere însă un mandat al delegaţilor, vizat şi de Statul român. E vorba de un comitet, în care Goga şi Bocu ar fi majorizaţi de elemente moderate (d-rul Me-

ţianu, Baiulescu, Nistor, el, Lăpedatu). O adresă a comitetului provizoriu o va prezenta lui Brătianu.

Lăpedatu vorbeşte şi de lipsa de gust a Ruşilor în restaurările sălbatece ale bisericilor lor, şi la Cremlin.

Basarabenii pe cari i-au văzut la Chiev, când maiorul Pietraru, la o masă a anunţat ocuparea Basarabiei, erau înduioşători. Şi cei cu taţi ruşi aveau sufletul „moldovean" al mamelor lor. Cei cari uitaseră limba căutau cuvinte de bucurie. Unul a strigat: „Trăiască Regina şi Reginul României".

*

Barbu Constantinescu, funcţionar la Externe, întors din „deportaţia bulgărească" de la Troian — un târg de şase mii de oameni, aprigi speculanţi de ţuică, — spune că Maiorescu s'a ţinut cu totul de-o parte faţă de năvălitori şi că a dezaprobat pe Carp, „care unelteşte răsturnarea dinastiei", şi de Marghiloman, „care din nenorocirile ţerii caută să-şi facă partid".

*

D-rul Manicatide spune că, prin spitale, bolnavii de stomah mor de mâncare rea şi reumaticii din cauza frigului.

7 Ianuar.

La Ungheni ai noştri au pătruns prin luptă. Sunt răniţi şi morţi. N. Constantinescu, întors de acolo, spune că agitaţia lui Cătărău contra noastră ni face greutăţi. Şi tru-

pele „moldoveneşti" pradă. In vagoane, aceşti Români batjocuresc adesea cu mai multă ură România. Ofiţeri de-ai noştri sunt insultaţi, dezarmaţi şi prădaţi, supt cuvânt că aşa am făcut noi cu Ruşii. Ghibu a fost un moment arestat.

*

La Petrograd, Diamandy a stat două zile închis în temniţă la Petropavlovsc, în odaie de condamnat ordinar şi nemâncat. Ambasadorii au ameninţat că pleacă toţi, dacă nu se liberează colegul lor. Noulens a venit personal să-l ia şi i-a dat o masă solemnă.

*

Berechet a fost şi el la Brăila. Lui Hranilovici, care îi spunea şi lui că Austria poate face pace oricând, neavând de cerut nimic nimănuia, el i-a răspuns: „da, dar Aliaţii au de cerut de la dânsa."

Oraşul întreg a fost mişcat de venirea Românilor. Strigau: „să veniţi sănătoşi cu toţii", „bun An Nou", etc. O fată a ieşit, la întors, înaintea automobilelor, strigând către maică-sa: „Uite-i mamă!". Amiralul Bălescu a avut o atitudine cu totul superioară. Bulgarii erau de o îmbulzeală greţoasă şi trebuiau puşi la loc în fiecare moment. Lumea se plângea că-i merge rău, că n'are hrană.

*

Petala vine dela Berthelot, care păstrează **aceleaşi păreri** şi se plânge de încurajarea propagandei pacifiste. Recunoaşte atitudinea loială a ziarului mieu.

*

Mitilineu, trimes la Focşani, a fost întrebat de von Morgen ce avem de gând. — Să ne luptăm mai departe. — Voiu sacrifica douăzeci de mii de oameni şi voiu birui. — N'ajung. — Cincizeci de mii! — N'ajung. — O sută de de mii. — Să vedem!

*

Constituanta rusească s'a deschis. Cernov prezidează. Maximaliştii i-au prezentat, de la început, un ultimatum.

8 Ianuar.

Ştiri rele din Basarabia. La Chişinău au fost lupte. Se spune că trenul, intrând în gară, a fost atacat cu mitrailere şi că au căzut 108 dintre ai noştri. Telegrame arată că „oraşul se ocupă încetul pe încetul", dar ele adaugă că, la Bender, cetatea se pregăteşte, cu artilerie, de o rezistenţă serioasă. Sfatul Ţării e arestat.

Preşedintele comitetului militar basarabean de aici, îmi mărturiseşte că la Ungheni o companie de „Moldoveni", supt ofiţerul Ţigănaş, a lăsat să treacă trenurile noastre, cu vre-o două mii de soldaţi. Dar Cazacii s'au opus, strigând că-şi apără ţara şi că se va trece numai peste trupurile lor. Au lăsat calea liberă numai când ai noştri au încărcat puştile. El se teme de viaţa lui Pelivan şi a membrilor Sfatului.

„Românii au venit prea târziu."

La observaţiile mele de ce nu s'au luat măsurile impuse de cea mai elementară precauţiune, el spune că în Rusia toate se fac de sus în jos, începând cu titlul, cu faţada. Aşa e şi cu Rada ucrainiană, în dosul căreia nu e încă nimica. Doar acolo e focarul maximalismului, care se

întinde necontenit şi va birui. Maximalismul nu e un partid, ci o stare de spirit. Intr'o clipă un regiment sigur poate deveni maximalist.

El se teme pentru viaţa celor arestaţi. Opera ar fi distrusă măcar pe jumătate prin peirea lor.

Intreb pe Duca. El răspunde că forţele noastre s'au dovedit insuficiente faţă de forţe superioare şi că se trimet întăriri. La Brătianu mi se dă asigurarea că lipsesc ştiri sigure.

*

Guvernul publică veşti despre arestarea lui Diamandy, cu telegrama de acuzaţie a Comisarilor către dânsul, puindu-i în sarcină flămânzirea oştilor ruseşti dezarmate, şi cu răspunsul lui către Diamandy,—trecând peste „numele“ care iscălesc o telegramă pe care nu o poate crede autentică....

*

Francezii au făcut din buletinul românesc, „Informaţia“, ziar ca toate celelalte. Au un căpitan anume pentru propagandă.

*

Sovietele, prin matrosi, au împrăştiat Constituanta.

9 Ianuar.

Căpitanul B. spune că a văzut la Cartierul rus telegrama care spune că la Chişinău au fost arestaţi un colonel român şi alţi ofiţeri: cel d'întâiu, Ghermănescu, era şeful depozitelor de aprovizionare. Totuşi, ştiri mai nouă,

după restabilirea legăturilor telegrafice şi telefonice — calea ferată e încă tăiată —, arată că „răspingem pe maximalişti."

*

Duca vine pentru nişte explicaţii privitoare la articolul oficial despre arestarea lui Diamandy. El făcuse o notiţă mai scurtă, pe care Brătianu a înlăturat-o. Incă odată el spune cà o Ucraină nu există, că totul se desface. „Atunci pacea cu Germanii?". Ideia nu pare să-l sperie.

*

Se spune, de fapt, din izvor german, că Ucraina şi-ar fi făcut pacea şi ar sta numai s'o iscălească.

*

„Breslau", care atacase pe Englezi la Imbros, scufundându-li două vase, a fost nimicit de o mină. „Goeben" a fost imobilizat la Nagara, în Dardanele.

*

Telegramele din Basarabia spun că „o parte din oraş" e ocupată de Ucrainieni şi Români.

*

„Lumina" anunţă că „fierul roşu" începe a lucra la Iaşi

şi promite portretele — trimese de aici — ale lui Lambru şi ale grupului „Muncii". Se spune că la Chişinău ar fi Racovschi şi doi deputaţi români. Unul ar fi N. Protopopescu. S'au făcut cercetări cu privire la P. Carp, care e în Iaşi.

*

Fratele mieu vine din Roman, unde e divizia lui (alte trupe au fost trimese la Piatra-Neamţ). Ruşii s'au potolit; nu mai cotesc pe stradă, nu mai insultă pe soldaţii noştri; cu mitralierele au fost siliţi, fără luptă, să evacueze cazărmile; cu baioneta au fost scoşi de la comandament. Intr'o noapte patrula noastră află un colonel şi un locotenent beţi într'o birjă. Opriţi şi somaţi a-şi arăta „zapischi", actele, colonelul consimte, pe când locotenentul începe a striga: „Nu zapischi, ci gloanţe soldaţilor români". Şi trage cu revolverul odată, de două ori. O altă patrulă aleargă, trage în vânt. Nebunul continuă. Atunci un glonte îi străpunge tâmplele.

*

Ocna e părăsită şi distrusă. Numai biserica de lângă Casele Negri ar fi în stare ceva mai bună.

10 Ianuar.

Zvonuri rele din Basarabia. La locul unde a fost întreruptă linia, un tren al nostru ar fi fost atacat şi cei dinăuntru ucişi, afară de... maşinist! Ar fi sute de răniţi: două trenuri! D-rul Costinescu ar avea singur şase sute în sama lui.

Verificarea arată că n'a sosit niciun rănit şi că nici-un ordin nu s'a dat la spitale pentru primirea lor.

*

Căpitanul B.. se întoarce cu automobilul din Bălţi, unde ai noştri au fost arestaţi cu toţii, ca şi maiorul francez. Sentinele ruseşti păziau depozitul românesc.

*

Francezii, Piccolot şi căpitanul de la presă, mi se plâng că ordinul de zi, pe care l-am dat în ziar, al lui Averescu, care tace şi asupra Regelui, îi atacă, atribuind tot meritul refacerii singurilor şefi români.

Şi ei cred că Ucrainienii au părăsit, de fapt, cauza.

*

Troţchi „explică" disolvarea Constituantei prin aceea că ea nu corespundea revoluţiei „socialiste" şi era o supra-vieţuire a vechiului regim „burghez".

11 Ianuar.

Ştiri din Galaţi arată că bombardarea artileriei ruseşti în retragere a ucis trei oameni şi a rănit mai mult de şasezeci. Au trebuit trei zile pentru restabilirea ordinei. O parte din Ruşi, cu tunuri, s'au predat Germanilor, cari i-au pus să lucreze la şanţuri.

La Suceava patrule austriace au înaintat, pe urma Ruşilor cari se retrag, până la vechiul hotar românesc.

*

Ştirbei se plânge că în ordinul de zi al lui Averescu

nu e vorba nici de Regele. Ordinul a fost dat când el era în concediu, şi anume pentru a lovi în Francezi, cari îl depreciau, preferind pe Grigorescu.

*

Lăpedatu îmi spune că la Chiev Ardelenii sunt rugaţi să păzească depozitele Ucrainienilor. Soldaţii ruşi iau şubele ce li se dau şi fug.

Mulţi soldaţi maximalişti recunosc că ar fi mai bine să apere hotarul decât să scalde în sânge oraşul, dar o fac luaţi de curent şi supt impresia fricii.

*

E sigur că în automobil care îl stransporta la Chişinău a fost împuşcat generalul Necrasov, care conducea operaţiile contra rebelilor, şi ofiţerii cari erau cu dânsul.

*

Ofiţerii francezi şi americani ar fi fost liberaţi, iar Românii reţinuţi, pentru că „România a declarat războiu Rusiei".

*

In „Acţiunea", dintr'un articol al profesorului Clinciu, despre „trădători", cenzura a înlăturat partea care privia pe cei din Bucureşti.

*

Ştirbei mă asigură că Germanii n'au trimes, direct sau indirect, nicio propunere Regelui sau Guvernului, pe cari-i

tratează despreţuitor. El crede numai pentru luna Februar într'o ofensivă pe frontul de Vest. Nu i se pare că Germania ar avea mare profit să atace Moldova până în primăvară.

*

Ştiri despre greve în Austria şi Ungaria, dar comunicatul german asigură că s'a reuşit a le potoli. Şi Regele Saxoniei şi miniştrii săi vorbesc de pacea „cu garanţie", de pacea „asigurată", cu toate protestările Parlamentului său.

*

S'a încercat şi aici de Ruşi a se da foc antrepozitelor care sunt spitalul nostru.

12 Ianuar.

Inaintarea noastră în Basarabia continuă. Cartierul, care se supărase pentru notiţă inofensivă din foaia mea, dă un comunicat în acelaşi sens.

*

Nou discurs al lui Hertling, care refuză Alsacia şi Lorena şi orice atingere a teritoriilor Aliaţilor, lăsând însă Austriei sarcina declaraţiilor ei.

*

S'a ocupat de ai noştri Bolgradul.

13 Ianuar.

Incercare de a cenzura ziarul mieu.

*

Se vorbeşte de lupta de o zi întreagă la Mărăşeşti cu Ruşii, cari ar fi voit să treacă înarmaţi prin Iaşi. Ar fi mulţi morţi şi răniţi. In sus, alţi Ruşi, în loc să ni predea nouă armele şi muniţiile, le-ar fi dat în năcaz, Nemţilor. De la Brătianu aflu însă că la Paşcani ar fi fost numai un schimb de focuri, provocat de atacul mişelesc contra unui ofiţer român. In Basarabia lucrurile ar merge mai bine. Dar din Chişinău un anume Camenschi îndeamnă pe ai lui să ucidă pe cei opt sute de Români din Cărbune şi pe conaţionalii lui de aici să ne atace.

*

Şulghin, ministrul de Externe al Ucrainei, anunţă că se face pacea lui, dar o pace „generală", nu „specială", şi cu voia Aliaţilor!

Kühlmann ar fi arătat şi el că această pace e apropiată, sperând că atunci şi România va renunţa la o luptă imposibilă.

*

La Paris, I. Th. Florescu, Toma Stelian şi dr. Toma Ionescu au fost primiţi solemn în Camera franceză, împreună cu 45 de parlamentari şi 20 de universitari.

14 Ianuar.

Ieri, la şase seara, ai noştri au ocupat Chişinăul.

*

Se adevereşte declaraţia lui Kühlmann. Proclamaţia de pace ucrainiană se aşteaptă pe ziua de 17.

*

Proclamaţia oficială adaugă că intrarea în Chişinău s'a făcut în mijlocul aclamaţiilor.

*

Zotta, care vorbeşte iar de pacea separată, îmi aduce „Universalul" Radei, care proclamă „Republica ucrainiană naţională" şi „suverană".

15 Ianuar.

Mi se comunică proclamaţia generalului Prezan către „republicanii" de toate naţiile din Basarabia, pe cari îi asigură că nu vom rămânea acolo.

Generalul Broşteanu comandă; el a răspândit o altă proclamaţie — se zice, mai caldă.

De fapt ai noştri erau de mult la Chişinău, dar au trebuit să aştepte puţin pentru intrarea lor triumfală.

*

Guvernul ucrainian a demisionat. S'a chemat Rada cea mică.

*

La Bender, maximaliştii s'ar găti de luptă; ei au pus mâna şi pe telegraful din Odesa.

*

Camera noastră s'a deschis. Nu era numărul suficient. E vorba să se declare vacante colegiile celor rămaşi în teritoriul ocupat. Majorităţile au ţinut o întrunire cu uşile pă-

zite de soldaţi. Conservatorii întrebau pe Morţun dacă şi ei pot intra. „**Cred** că da.“

16 Ianuar.

Ofiţerul ucis de Ruşi la Paşcani e vechiul nostru prieten maiorul Butnaru. Mersese la această bandă şi se înţelesese pentru depunerea armelor, dar, la întors, un glonte l-a lovit în ceafă, rupându-i coloana vertebrală. Lângă dânsul a căzut soldatul care-l însoţia. Mitralierele noastre au răspuns imediat, făcând sute de moţi.

Răspinşi de vânătorii de munte, rebelii s'au îndreptat, cu artileria, spre Folticeni, pe care l-ar fi bombardat, şi criminal şi idiot, pentru că ghiulelele nu şi-au atins ţinta.

*

La Galaţi, ai noştri ar fi luat de la Ruşi, cari atacaseră oraşul, şaptezeci şi nouă de tunuri. Unele din ele de cel mai mare calibru.

*

La Chişinău, trupele româneşti au intrat cu muzica, având pe generalul Broşteanu în frunte. A doua zi, scrie un maior Dumitrescu, o lume imensă se adunase în piaţă. S'a tras un foc de puşcă. La somaţia patrulelor noastre, toţi s'au retras în prăvălii şi în case.

Ziarul „Ardealul“ a reapărut la Chişinău salutând pe salvatori, cari şi pentru Basarabia, ca şi pentru Ardeal şi Bucovina, pun totul în cumpănă.

Ghibu s'ar fi ascuns de maximalişti. Nici membrii Sfatului Ţerii, n'ar fi putut să fie arestaţi de aceştia.

*

Ioan Agârbiceanu vorbeşte de apropiata mergere a Ardelenilor în Basarabia, unde, la orice întâmplare, ar fi mai sigur. Şi el e gata a-i întovărăşi.

*

C. Băicoianu îmi spune misterios că maximaliştii au arestat din nou pe Diamandy şi personalul Legaţiei, pe care se gătesc a-i expulza. I se pare că vede în aceasta o nouă primejdie.

*

Generalul Şcerbacev protestă contra proclamării Ucrainei ca independentă. El a înţeles a servi o Rusie federativă, apărându-şi hotarele. Va rămânea însă până la demobilizare în fruntea unei armate de naţii deosebite şi aşteaptă instrucţii. Regretă că pentru pacea separată n'am fost consultaţi şi noi.

*

In oraş se vorbeşte de chemarea pentru sfaturi a Dobrogenilor şi se vede în aceasta un semn de pace apropiată. Unii asigură că au intervenit conflicte între Germani şi Bulgari, cari ar fi fost dezarmaţi şi izgoniţi din provincie!

17 Ianuar.

Maximaliştii rup relaţiile cu „oligarhia" noastră, păstrează pentru „poporul" de mâne Tezaurul de la Moscova şi pun în afară din lege pe Şcerbacev. Membrii Legaţiei româneşti vor fi expulzaţi.

*

Se anunţă restabilirea liniştii, după lupte contra Ruşilor, la Paşcani, Folticeni şi Mihăileni.

*

Brătianu vorbeşte lui Lăpedatu de propaganda în Elveţia a lui Petrescu-Comnen. Se caută şi căpătarea de la familia lui Aurel Popovici a ultimei scrieri a acestuia, desfăcut de „Gross-Österreich".

*

Sfatul Ţerii şi miniştrii basarabeni mulţumesc României pentru intervenţia ei şi se scuză că n'au putut opri arestarea ofiţerilor şi agenţilor noştri, cari au fost duşi la Odesa (şi comisarul Lucasievici).

*

Unora li umblă prin cap acuma să ocupăm şi Odesa.

*

La Iaşi înţelegerea ar fi recrutând, dintre Ruşii ce se retrag, trupe pe bani.

*

Stere a furios că am intrat în Basarabia ca să sprijinim pe Caledin şi să restabilim vechiul regim.

18 Ianuar.

La Cristeşti Ruşii dezarmaseră vre-o patruzeci de gră-

niceri şi un ofiţer, luându-i cu ei. Prefectul judeţului Suceava, colonelul Sturza, îi pusese acolo ca să-i păzească moşia, dar fără dreptul de a se adăposti la Curte. Satul îi ţinea şi cu hrana.

*

Piccolot, de la Legaţia franceză, îmi comunică zvonul că două corpuri ruseşti, revenite la disciplină **contra** noastră, s'ar afla, supt un general inteligent, în Nordul Moldovei.

*

Telegrama din Chiev anunţă că arsenalul şi gara sunt ocupate de maximalişti şi că „Ucraina nu mai are guvern". Ar fi nădejde în Austria, care, pentru pacea separată, oferă Ucrainei provincia Cholm.

*

De la Petrograd pleacă reprezentanţii Franciei. Angliei — Buchanan s'a dus de mult — şi Iaponiei, declarând că, după disolvarea Constituantei şi întinderea imensă a anarhiei, ei nu mai pot întreţinea relaţii cu Guvernul rus şi că nu pot fi făcuţi responsabili de măsurile ce se vor lua de Statele lor pentru a-şi ocroti supuşii.

Pare să fie o hotărâre a Conferinţei inter-aliate, care s'a adunat Marţi.

*

Troţchi anunţă lupta „proletariatului" contra „burgheziei imperialiste". Grevele din Austria şi Germania continuă.

*

Lângă Bolgrad, soldaţii noştri ar fi fost atacaţi de săteni bulgari cu mitraliere. Şi aiurea avem pierderi. Spitalele din Dorohoiu sunt pline de cei răniţi în lupta de la Mihăileni.

19 Ianuar.

O divizie de cavalerie a trecut la Bolgrad; alta trece la noapte spre Bălţi, de unde ofiţerii noştri au evadat, dând păzitorilor bani şi cărţi de joc, şi au sosit aici în uniforme ruseşti.

*

Reprezentanţii Aliaţilor ar fi pecetluit la Moscova Tezaurul nostru, ridicând steagul american.

*

I. Iarca de la Buzău insultă pe Brătianu, atât de mult linguşit de dânsul, şi cere, în „Gazeta Bucureştilor", o „Adunare Naţională". A doua zi tot acolo se declară în acelaşi sens Pompiliu Ioaniţescu.

*

Scrisorile amiralului Veselchin, fiul natural al lui Alexandru al III-lea, apar şi în broşură, la Bucureşti, supt pseudonimul „N. Vilensky".

*

Maximaliştii trimet în Apus pe Cameniev la „guvernele şi popoarele Inţelegerii". Grevele se inteţesc în Germania.

*

La Brest-Litovsc altă Ucraină se prezintă în negociaţiile de pace, a maximaliştilor de la Harcov, recomandaţi de Troţchi. Centralii îşi rezervă deciziunea.

20 Ianuar.

In Basarabia, proclamaţii tipărite la I. I. Pinkensohn, din Bălţi, chiamă lumea să „iasă la drum", căci „Basarabia piere", ocupată de Români, de „bandele" despotului naţional, Regele român, cu consimţimântul trădătorilor patriei noastre, Sfatul Ţerii, cari vin să puie la jug pe „ţeranii liberi, smulgându-li pământul" ca „să-l dea din nou boierilor". Ţeranii sunt chemaţi la luptă contra „despotului străin", a „vărsătorului de sânge", a „apăsătorului poporului român".

*

Benderul s'a luat, cu nouă sute de tunuri şi cantităţi enorme de muniţii.

*

Troţchi asigură la Brest-Litovsc că el **vrea** pacea separată.

*

Radoslavov, în Sobranie, spune că Aliaţii săi sunt datori să dea Bulgariei Dobrogea, ţinutul Moravei şi Macedonia.

*

Furia anexionistă creşte în Germania, declarându-se oprirea militară a comitetelor de grevă.

*

Basarabenii români se plâng că armata noastră procedează violent contra Evreilor de peste Prut.

*

La întrunirea de la Fundaţia Carol din Bucureşti a participat şi Dimitrie Onciul. Autoritatea universitară a vorbit la redeschiderea Facultăţii de Medicină, după Tuelff von Tschape, care a făcut apel la loialismul studenţilor, şi Virgil Arion a amintit că ştiinţa medicinei nu cunoaşte învingător şi învins.

*

Se spune că ni s'ar fi cerut de Germani a ne hotărî faţă de pacea rusească. De fapt, generalul Lupescu pleacă din nou la Focşani.

*

Germanii, spune Manicatide, au avut, în adevăr, ciocniri cu Bulgarii în Dobrogea, înlocuind administraţia lor. Se luaseră la noi măsuri eventuale pentru trecerea acolo.

Inscrierea Dobrogenilor s'a făcut în urma cererii Germaniei de a se retrimite Bulgarii din Cadrilater. Obiectându-se că sunt cetăţeni români, cererea s'a menţinut, cu ameninţări de represalii.

*

Şi nebunii, inconştienţii de la noi n'au acuma alt gând decât să-şi trimită familiile la Bucureşti şi aiurea, pentru a li păzi interesele!

21 Ianuar.

Ştiri mai bune. La Chiev maximaliştii n'au biruit încă. Douăzeci şi cinci de mii de Poloni, supt generalul lor, luptă la Moghilev şi tind spre Smolensc. Ei ar fi prins şi pe Crâlenco.

*

Poşta anunţă că de două zile n'are nicio legătură, măcar telegrafică, cu străinătatea.

*

O nouă gazetă, a lui Joldea Rădulescu, amicul lui Bogdan-Piteşti, apare ca ziar de dimineaţă, cu program revoluţionar, anti-„levantin", „Timpul".

*

Şi podul de pe Nistru e acum al nostru. Ziarul rusesc de aici spune că la nişte Evrei s'au găsit ascunse prăzile — şi de arme — ale maximaliştilor din Basarabia.

La Chişinău comandă Broşteanu, care se crede destul de sigur pentru a face să vie acolo şi soţia şi fiica lui. Două ziare ruseşti apar în Capitala Basarabiei. Cele româneşti nu ni-au sosit încă.

22 Ianuar.

Toată lumea ştie că se află aici, găzduit la Sculy, colonelul austriac Randa, odată ataşat militar la Bucureşti. De fapt, sentinele păzesc la casa aceasta, ceva mai jos de mine.

Unii îl prezintă ca aducătorul unei misive secrete, căci şi Brătianu ar fi primit un plic de la Mackensen, la care colegii i-au interzis să răspundă. Pentru alţii, nemţofili din presa liberală, el aduce ultimatul pe care miniştrii sunt gata să-l rezolve în sens pacific, afară de Take Ionescu şi mai ales de Titulescu, care vrea să mergem la Chişinău, şi, la nevoie, şi mai departe.

Mie, care nu mai sunt util, nu-mi comunică nimeni nimic.

Lumea crede să constate că la Palat e o mulţumire cum n'a mai fost de mult — Regina lipseşte „undeva" — şi că miniştrii îşi caută de rosturi; Vintilă Brătianu dă la tipar unele broşuri ale lui.

Setea de a pleca la Bucureşti e, natural, încă mai mare.

*

Generalul Broşteanu a dat o proclamaţie în care ar fi arătat că Benderul s'a luat după mai multe zile de „crâncene lupte", în care ar fi căzut „zece mii" de maximalişti.

Am fi ocupat şi Tiraspolul, unde sunt muniţiile noastre.

Saci de corespondenţă pentru noi, reţinuţi încă din Novembre, sosesc la Iaşi. Provizii se aduc necontenit.

*

Meissner dă concerte de Duminecă, la care pofteşte şi câte optzeci de invitaţi. Se strecoară, fireşte, şi puţină politică nemţească. Vine şi unul din secretarii generali de Ministeriu.

*

Duca a uitat cu totul drumul casei mele.

23 Ianuar.

Unii cred că Austro-Germanii au venit pentru chestia prizonierilor, ca şi trimeşi suedezi cari se află aici.

*

Trupele noastre au ocupat, destul de uşor, Ismailul.

*

Proclamaţia generalului Broşteanu are acest cuprins: „După o luptă puternică, pe care Românii n'au dorit-o, dar au fost siliţi să o primească din cauza neînţelesei opuneri a maximaliştilor, astăzi, 20 Ianuar 1918, la oarele cinci dimineaţa, trupele române, după o sălbatecă luptă de trei zile, au ocupat Benderul. Fortăreaţa şi podul sunt în mânile noastre. Am luat o mare cantitate de tunuri, arme şi proiectile. Oraşul nu a putut fi cruţat. Pierderile noastre sunt cu totul neînsemnate. Maximaliştii au fost aruncaţi dincolo de Nistru. Pierderile lor au atins cifra de zece mii de oameni ucişi."

*

„Ardealul" spune că în Sfatul Ţerii au fost scene tumultuoase. Unii Moldoveni erau contra noastră, ori ne tratau ca pe nişte simpli mercenari. Erhan a fost acuzat de Christi că s'a dat cu maximaliştii, şi de aceia l-a desbrăcat şi de funcţia sa.

*

Amiralul Negreanu se înfăţişează ca acela care a condus, fiind şi propriul său şef de Stat major, luptele flotiliei pe Dunăre cu Germanii. La trecerea lui Averescu peste râu, barajul s'ar fi făcut fără participarea lui. Vorbeşte vag şi de anume răspunderi. El nu mai face parte din marina activă.

Damian Drăgănescu spune că la Galaţi zece mii de Ruşi au fost răspinşi de două companii ale noastre, răspândite în trăgători, şi de tunurile vedetelor de pe Dunăre. Pierzând la o mie de oameni, s'au predat. Bombardarea lor aruncase spaima în oraş, lumea neştiind unde să afle scăpare.

Comandantul român, un rezervist, părea dispus să îngăduie intrarea Ruşillor în oraş; sfătuitorul său francez s'a opus, şi părerea lui a biruit.

24 Ianuar.

Biet „24 Ianuarie", cu serbătoare la Chişinău şi, aici, în Capitala lui Cuza-Vodă, cu un discret Te-Deum la Mitropolie!

Şi ce veşti! Lupescu s'a întors de la Focşani; se crede că ni s'a pus temutul ultimatum; în Consiliul de miniştri ar continua neînţelegerea şi Ştirbei pune în perspectivă o nouă „mutare". Iar, după amiază, vine la mine cineva cu căciulă şi cizme, făcând mari gesturi tragice, care, recomandându-se „comisar moldovenesc la armata a VI-a", anunţă că **maximaliştii au reluat Benderul.**

Comunic lui Brătianu, de la care capăt confirmarea. Îi scriu pentru a-i spune că în politica lui nu mă amestec

şi nu mă voiu amesteca, dar am dreptul să cer să mi se explice acest fapt necrezut de ruşinos. Primesc răspunsul că Broşteanu lăsase în cetate un detaşament, care s'a retras înaintea unor forţe superioare, dar că acuma chiar el telegrafiază că s'au luat măsuri pentru îndreptarea situaţiei. Brătianu va trece, de altfel, mâne dimineaţă, pe la mine.

Până în seară secretul, comunicat de militari, îl ştie toată lumea. Pare că-l ştiu şi Ruşii, Ucrainieni ori ce-or fi, cari se ţin dârzi şi răsar mulţi, ba par să insulte chiar patrulele noastre.

*

La Brest-Litovsc, Centralii declară că recunosc Ucraina independentă, iar fostul trimes al Radei, Holubovici, ajuns prim ministru, izgoneşte pe maximalişti din Chiev.

De fapt Crîlence ar fi fost prins de Poloni cu toată „Stavca" lui.

25 Ianuar.

Brătianu n'a venit. Mi-a trimes răspuns că e foarte ocupat, dar — va căuta să vie.

*

De pretutindeni se spune că termenul dat de Centrali României, pentru a se pronunţa e până Sâmbătă seara. Lupescu ar fi fost primit foarte amabil de Austrieci, rece de Germani. „O împărţire a rolurilor", crede acel amic, care se gândeşte numai la pacea separată. Takiştii ar fi contra ei, şi s'ar fi declarat criza ministerială. Lumea ar

fi însă foarte liniştită, în conştiinţa că se merge spre ce nu se poate evita.

*

Cele d'întâiu transporturi de Dobrogeni merg spre casă.

*

Soţia Austriacului Randa e înrudită cu o mare familie românească.

*

Inmormântarea generalului Necrasov şi a colonelului Socolov, ucişi de tâlharii din Basarabia. Ucrainieni şi Români îi duc la mormânt. Trupurile au fost depuse la Sf. Spiridon. Biserica Banu n'a fost admisă, fiindcă e în faţa Palatului. Şcerbacev era de faţă.

Patrulele au reapărut. Văd soldaţi ruşi duşi între puşti de grănicerii noştri.

*

„Timpul" lui Joldea Rădulescu, de la „Seara" lui Bogdan-Piteşti, declară că totdeauna Românii şi Ruşii s'au urât şi face lauda lui Arghezi. Cenzura începe a face tăieturi.

*

Basarabia şi-a proclamat independenţa la 24 Ianuarie.
Foile noastre insistă prea mult asupra faptului că era aniversara Unirii Principatelor.

*

Cvartirmaistrul rusesc de aici rectifică asertiunea lui Broşteanu că la Bender au căzut zece mii de maximalişti. El crede că am intrat fără luptă, făcând doar **zece** morţi.

Exageraţie, de o parte; de alta — obrăznicie!

*

Atacul contra alor noştri l-a dat artileria grea din Tiraspol. Unii spun că am fi pierdut douăzeci de ofiţeri. **Benderul a fost reocupat de Români.**

*

Batalionul 1 din 9 Vânători e în Bucovina. Lumea pretinde că Austriecii ni oferă acolo două-trei judeţe....

*

La munte pe Bistriţa, după retragerea Ruşilor, n'ar mai fi nicio adevărată oştire. Păzesc numai jandarmii noştri, afirmă Kirileanu. Ungurii vin, din când în când, de pradă. Se pretinde că în adevăr n'am putea să ţinem frontul, mai ales după încurcăturile cu Ruşii şi după imobilizarea de trupe în Basarabia.

Francezii se grăbesc să asigure că nu vom rămânea acolo şi că răsplata noastră e aiurea, în Ardeal.

*

In legătură cu moartea lui Butnaru, aflu că soldaţii lui, cari îl iubiau, au putut fi numai cu greu opriţi de a ucide pe Ruşi. Ei ar fi cerut pe făptaş şi l-ar fi executat cu **mitraliera.**

26 Ianuar.

La amiază secretarul lui Brătianu îmi anunţă că Guvernul a demisionat.

Duca îmi dă explicaţii după amiază. In adevăr Germanii au prezentat un ultimatum pe care, în numele lui Mackensen, îl iscăleşte un anume Hiller şi în care vorbeşte de speranţa ce se avuse că „înţelepciunea Guvernului din Iaşi" va drege situaţia. Lupescu a fost tratat foarte de sus de către Germani, pe când Turcii şi Bulgarii vorbiau de nevoia popoarelor mici de a se înţelege ca să înceteze calamitatea războiului, iar Austriecii oferiau să mijlocească, — în distribuţia de roluri ce se făcuse. Până Sâmbătă seara se aşteaptă un răspuns: Lupescu duce pe acela că se formează un nou Guvern şi pentru aceasta se cere o amânare de trei zile.

Generalii noştri ar fi declarat că nu putem rezista decât zece sau douăsprezece zile, putând fi atacaţi şi de la Suceava şi de la Galaţi, unde n'avem trupe de luptă. Duşmanul ar dispune de 350.000 de oameni. Berthelot n'ar mai menţinea vechea cifră, dar el afirmă şi acum că e un simplu bluff şi că nu vom fi atacaţi.

Liberalii nu-l cred. Brătianu, care a vorbit în taină cu Randa (Duca ar crede, personal, că el a adus de la Impăratul Karl ori de la vre-un Arhiduce, asigurări că Regele, în această ameninţare a tuturor tronurilor, va fi admis a negocia), ar fi vrut să se înceapă negociaţiile care apoi să se târască până la ivirea unei putinţe de a scăpa.

Conservatorii refuză absolut aceasta. Ei sunt pentru ceiace Mihai Cantacuzino numeşte o „epopee": părăsirea ţerii de Guvern, de Rege, care, după părerea lui Titulescu, s'ar putea strecura printre maximalişti ca ofiţer sârb, disolvarea armatei, lăsarea populaţiei în sama ei. Take Io-

nescu consultă pe aviatorul Drăguşanu, dacă nu l-ar putea duce la Salonic, dar acesta obiecta că, pentru atâta frig, ministrul are, ca om în vârstă, o inimă prea slabă.

Regele a fost de o demnitate absolută. A amintit cum ambele partide i-au impus războiul şi a tras concluzia că el se aştepta la toate încercările, dar nu la aceea de a vedea că se preface în duşman prietenul pe care trebuia să se razime mai mult. E gata de orice jertfă, dar îi e imposibil să se despartă de armata sa, să asiste la disolvarea ei, să colinde o ţară unde s'a dat mandat de arestare („şi de asasinare", a adaus Ion Brătianu) contra sa şi să se refugieze într'o ţară, Anglia, unde n'ar mai reprezenta nimic, săpându-se între el şi România o prăpăstie, pe care nici cea mai strălucită victorie a Aliaţilor n'ar putea-o umplea. Işi va face deci un Ministeriu în afară de partidele de guvern.

Eu aş crede, îi spun lui Duca, în datoria noastră de a da Aliaţilor satisfacţia unui început de luptă, dacă Berthelot pretinde că nu vom fi atacaţi. Situaţia având un miez pur militar — putem ori ba rezista? —, noul Guvern n'ar putea fi compus decât din militari.

Bădărău ar fi avut o audienţă la Palat! Se mişcă Meissner, Lascar Antoniu....

Seidler a demisionat. Potolind lucrurile înăuntru prin teroare, stăpânii Germaniei par să anunţe imediata ofensivă, hotărâtoare, pe amândouă fronturile.

27 Ianuar.

Averescu formează noul Ministeriu. Lista colaboratorilor lui cuprinde pe Argetoianu, pe Mihai Săulescu, pe Constan-

tinescu, fostul tovarăş — şi viitorul tovarăş — al lui Brătianu, pe specialiştii fără rost politic cari sunt Garoflid, Luca Niculescu şi câţiva alţii. La Externe ar fi Mişu, adus de la Londra.

Săulescu ar fi declarat că el nu şi-ar pune iscălitura pe un tratat care ar crea o Românie mai mică.

Toată ziua forfotesc automobilele intriganţilor. Toma, ajutorul de Primar, spune că Brătianu e acela care a pus la cale noua formaţiune şi că mai are un sac plin cu mijloace.

Incă de acum două săptămâni Cuza a anunţat Guvernul Averescu, de şi nu intervenise criza provocată de ultimatul german. Sunt indescifrabile intrigile acestei ţeri nenorocite....

„Timpul", care continuă lupta cu Ruşii, publică statutele unei „Uniuni Parlamentare", cu Argetoianu în frunte. Ea cerea control şi vădirea responsabilităţilor. Că şi e momentul, şi sunt şi oamenii!

Cenzura politică ar fi să se suprime.

28 Ianuar.

Ministeriul lui Averescu nu s'a putut constitui. Se vorbeşte de Meissner ca de unul din viitorii lui membri.... Abia pe Marţi ar fi să presteze jurământul. Perspectiva că va trebui să încheie o pace rea îndepărtează pe amatori.

*

Iarăşi apar planurile de plecare.

29 Ianuar.

Zi de primăvară, de adevărată şi caldă primăvară. Se lucrează cântând în grădini.

Guvernul s'a format. Săulescu a refuzat să facă parte. — Nu vreau să iscălesc un tratat care ar scădea viitorul României, — ar fi zis el generalului Averescu. — Mă crezi aşa de puţin bun Român ca să o primesc?, a fost răspunsul. Dar, pe urmă, a obiectat că şeful lui nu e aici şi că fără autorizaţia lui nu poate accepta. Poate acelaş motiv a oprit şi pe Meissner, care primia şi felicitări. Regele a refuzat pe Garoflid, pentru că, în scrierea lui despre problema agrară, era şi pentru cultura intensivă, dar contra împroprietăririi. Matei Cantacuzino, despre care Duca socotia că nu primeşte, a întrat în Ministeriu. Fotin Enescu a luat două Ministerii. Generalul Culcer, cunoscut germanofil, face parte din formaţiune. Locul lui Mişu la Externe e ţinut de Averescu.

La ieşirea de la Palat lumea a aclamat numai pe Averescu, strigând „Trăiască armata română!". Ziaristul francez care a dat vestea telegrafică lăuda pe Averescu, dar adăugia că este „un intim al familiei Brătianu", ceia ce s'a şters de cenzură.

Ressel, intimul lui Averescu, e prefect de poliţie. In învălmăşeală un automobil rus, cu un ofiţer de aviaţie, a făcut victime în public.

*

Vermeulen îmi spune că lucrătorii noştri, rămânând buni patrioţi, caută a se grupà pentru revendicările lor. Vintilă Brătianu avea conciliabule cu ei şi li ceruse un memoriu. Intrebat de Vermeulen cum consider mişcarea, am răspuns că nu pot avea decât legături **făţişe şi publice** cu muncitorii cinstiţi.

*

„Independența" publică în frunte un articol energic despre „Datoria noastră" alături de Aliați. Ion Brătianu adună însă pe grupe deputații și senatorii. Tony Iliescu, devenit leader, a răspuns la cererea lui de a se susținea Guvernul, puind condiția de a se ținea în curent șeful fostului Guvern cu ce se face în politica internă și externă. Brătianu a declarat că această din urmă nu-i trebuie. I se atribuie intenția de a voi să reia puterea, după ce se vor afla condițiile, desigur neacceptabile, ale dușmanilor ,de a face războiul până la capăt.

*

Expoziție de pictură și sculptură a artiștilor Marelui Cartier. Afară de Stoica și de tânărul sculptor Chiciu, nimic remarcabil.

*

Francezii încep a susținea pe maximaliști. Troțchi ar fi declarat la Brest-Litovsc că el nu încheie pacea și, neavând armată, nici nu se bate. Facă Germanii ce vor voi!... Față de noi, ofițerii ar lua o atitudine neprietenoasă.

30 Ianuar.

„România" spune că Știrbei ar fi să ia Domeniile.

*

Amiralul Bălescu e foarte indignat de felul grosolan „cum schimbăm foaia". I se pare că totul se desfășură ca un lucru aranjat, cu mici schimbări de persoane, după program (d-na Alimănișteanu, prietena Brătienilor, arată că așa trebuia, „pentru că Ionel nu putea să iscălească pacea", dar

pe urmă...) şi că Regele, care vorbia altfel înainte, simţindu-se asigurat prin scrisoarea pe care a primit-o, e la cârma vasului care merge spre alt ţărm.

La Ştirbei se vorbeşte cu năcaz de „obrăznicia" lui Berthelot.

Ce societate, Doamne! Şi noi toţi în mrejile ei.

*

Troţchi a declarat că socoate războiul ca încheiat.

*

Moartea lui Abdul-Hamid, de „pneumonie"....

*

Prezentarea înaintea Camerei a noului Ministeriu e zăbovită pe mâne. Ar fi vorba să se închidă apoi sesiunea.

Un Ministeriu care nu e un Ministeriu înaintea unei Camere care nu e o Cameră....

31 Ianuar.

La Cameră nu se prezintă Ministeriul. Va fi mâne numai o consfătuire, cu uşile închise.

Deputaţii încep a se întreba dacă atitudinea lor de până acum nu-i angajează în politica externă.

In jurul conversaţiilor sunt mulţi cari trag cu urechea. In special cutare fiu de sudit austriac din Focşani, ajuns persoană importantă la Galaţi. A venit şi Orleanu.

Sărăţeanu apare în uniformă de colonel, foarte impresionat de faptul că e Ministru de Interne. E întrebat dacă schimbă prefectul de poliţie. Il înştiinţez că în dosul lui şi a celor fără experienţă sunt oameni cari trag sforile. — Am fost douăzeci de ani magistrat.... — Da, dar, dincoace pungaşii judecă pe magistraţi.

*

Un deputat din Suceava spune că la el Ruşii au stricat tot: Curtea, biserica, ajunsă depozit de obuze. Erau Ucrainieni. Azi, după pace şi-au întors tunurile contra noastră.

*

Văd pe d-rul francez Gesson, văr al ministrului Refacerii Teritoriilor liberate. A străbătut ţara, a vizitat mănăstirile, cunoaşte arta populară, citeşte pe Xenopol în original, are păreri proprii despre istorie.

Imi spune că un colonel rus, „urmaş direct al Hanilor Crimeii", care, rănit într'un accident de automobil, zace în Iaşi, îl asigură că Rusia nu va uita niciodată ce facem noi în Basarabia.

Acolo s'a constituit, la ziarul „Ardealul", devenit „România Nouă", un comitet de Unire a tuturor Românilor.

Pripit, din cale afară de pripit....

*

Ştirbei declară că nu vrea să fie Ministru de Domenii. A crede că ar primi e a-şi face cineva o rea ideie despre dânsul. I se pare curios ca Regele să ceară sfat de la asemenea oameni. In dosul lor vede ambiţia lui Argetoianu.

*

Wilson fixează către Congres patru puncte privitoare la pace, pe care o vrea numai generală, dreaptă şi durabilă.

1-iu Februar.

La Cameră, pentru „consfătuirea" cu noii miniştri.

Au sosit în şir şapte automobile. Eu văd numai pe Culcer, scăzut, desbrăcat de prestigiu în acelaşi timp ca şi de uniformă, chemând încruntat unul din automobilele ce se întorc. Nimeni nu-l cunoaşte şi nu-l ţine în samă.

Averescu apare la masa prezidenţială a Senatului. Cunosc tonul unctuos, de preot catolic, încet, subliniind unele împunsături.

Spune, cu nesiguranţă, că orice Guvern îşi ia răspunderi mari, dar răspunderea acestuia e uriaşă. Speră totuşi a ajunge la capăt cu ajutorul Parlamentului (mari aplause). Nu-i lipseşte curajul: a dovedit-o; ba a dat şi altora (aplause). Va căuta să salveze demnitatea ţerii.

Ion Brătianu, cu o totală lipsă de vervă şi de hotărâre, cere în numele Partidului a i se comunica măcar o parte din acţiunea noului Guvern. Averescu-i răspunde că de mai multe săptămâni a stat în contact cu el şi că aceasta i-a dat hotărârea de a forma un Ministeriu, care „continuă pe celălalt!".

Apoi lunga paradă retorică a lui Cuza, care discută şi rezolvă totul: Ardealul, Cadrilaterul, Silistra, Dobrogea, după ce, în numele Uniunii parlamentare dela 24 Ianuarie(!), cere suprimarea cenzurii şi viaţa constituţională.

Averescu promite trei cenzuri: militară, externă (ni se opresc telegramele), internă, — aceasta benignă. Nevenind pe la Iaşi, nu ştie de s'a călcat Constituţia, dar el a jurat pe dânsa şi o va respecta. Amabil....

Apoi Trancu-Iaşi, în numele Partidului Muncii, al cărui şef pare a fi. Ienăşescu stă să se arunce pentru ceva nemţofilie; Leonte Moldoveanu strânge iscălituri pentru a-l combate. Averescu e gata să răspundă lui Trancu-Iaşi şi să asculte apoi duelul. Din fericire, cu vechea lui practică, Porumbaru îl trage de mânecă şi, la momentul oportun, ridică şedinţa.

*

Papiniu s'a dus la Focşani să ceară prelungirea armistiţiului până la 1 Martie din cauza lipsei membrilor Parlamentului, a cărui aprobare nu o poate cere Guvernul cel nou.

2 Februar.

Averescu s'ar mira de ce am primit „acru" Ministeriul lui.

*

Asupra rezultatului misiunii lui Papiniu circulă zvonuri contrazicătoare.

*

Noua poliţie a colonelului Eraclie Nicoleanu împarte pe Strada Lăpuşneanu circulaţia între cele două trotuare. Deocamdată zăpăceală, discuţie. Ruşii nu mai dau vânt automobilelor.

*

I. Luca Niculescu şi-a luat ca secretar general pe tânărul Madgearu.

Delavrancea, supt cuvânt că laudă pe Regina, „bună

ca pânea cea caldă“, publică în „România“ un lung articol aspru contra miniştrilor lui Averescu. Ziarul Cartierului e bucuros, fireşte, să-l primească şi, pentru o mai bună acoperire a lucrurilor, începe în numărul jubilar, la aniversara de un an, cu sfaturi, foarte bune, ale Reginei înseşi, care atrage atenţia asupra răspunderii cuvântului scris. „România“ dă rezumatul — interzis ziarelor — al Adunării de la Teatru.

Ar fi vorba ca la Cartier să vie Cristescu ca şef sau ca ajutor.

*

In Basarabia s'ar comite violenţe inutile. Ţoni, Culea şi alţii sunt trimeşi pentru propagandă la sate, unde ne urăsc.

*

Ofiţerii ruşi sunt scoşi cu sila din cartierele lor la noi. Din Strada Lascăr Catargiu 25 e izgonit Serviciul de contra-informaţie. Ar fi vorba ca Averescu să se aşeze acolo.

Delegaţiei maximaliste la Odesa unde, acum, după ce se înnecau ofiţerii, li se pune sacul în cap şi sunt tocaţi cu ciocane, Averescu declară că i-a răspuns cum că nu negociază până nu se deschide calea la Odesa şi nu se liberează România.

3 Februar.

Papiniu, care a mers la Focşani, ar fi fost primit foarte rece. El ar aduce numai un armistiţiu de opt zile.

Negociatorii desemnaţi ar fi Pherekyde şi Porumbaru.

*

Titulescu spune că ultimul Consiliu la Palat a fost o simplă audienţă de concediu, totul fiind aranjat de mai nainte. Regele, arătând că e silit a recurge la un ajutor în afară de partide, care l-au mânat în războiu şi nu voiesc să-l susţie până la sfârşit, a cerut ca noul Ministeriu să fie ajutat în silinţile sale şi, întorcându-se spre conservatori, li-a cerut să vadă cu ochii lor şi nu cu ochii străinătăţii interesate.

Miniştrii conservatori înaintaseră şi un memoriu în care apărau proiectul lor de retragere în Rusia.

De vre-o douăzeci de zile Regele arată schimbat. Motivul nu şi-l poate explica Titulescu.

Takiştii sunt hotărâţi a face pe morţii.

*

Titulescu mă mai asigură că Guvernul avea aprobarea scrisă pentru armistiţiu din partea reprezintanţilor diplomatici a Inţelegerii.

Şi lui i se pare că la spatele întregii afaceri e Ion Brătianu, care-şi menajează viitorul politic. La ultimul Consiliu, de plecare, Vintilă Brătianu a cetit un lung memoriu, apărând planul său de negocieri cu „tergiversare".

Ion Brătianu refuzase conservatorilor să facă o declaraţie expresă că, totuşi, în nicio condiţie, n'ar iscăli pacea. El a obiectat că a o face ar însemna să nu fie om de Stat, ori să fie gata a-şi călca, la întâmplare, cuvântul dat. Şi nu poate nici una, nici alta.

4 Februar.

Lăpedatu a văzut pe generalul Averescu. El a vorbit

deschis către delegaţia Ardelenilor despre frumuseţa scopului ce am urmărit, despre lipsa de noroc a armelor noastre, despre datoria noastră de a nu renunţa măcar în sufletele noastre, despre legăturile pe care războiul le-a stabilit între toţi Românii. Se va încerca acum o pace, fără cesiune de pământ românesc şi fără robie economică. Faţă de ideia Ardelenilor de a forma un corp în Italia, a spus că el va întrebuinţa relaţiile lui italiene, dar trebuie să se ţie samă de interesele speciale ale Italiei. O retragere în Ucraina ar fi periculoasă, dacă Francezii continuă a susţinea pe bolşevici. Cu Aliaţii nu se va rupe decât în cazul când ei vor refuza până la capăt să înţeleagă situaţia noastră.

*

Moartea, la Paris, a doctorului Istrati.

5 Februar.

D-rul Gesson îmi vorbeşte încă odată de Basarabia, unde e convins că **nu** vom rămânea. El recunoaşte că ai lui sprijină pe bolşevici, fiindcă aceasta li convine în momentul de faţă.

A văzut un rănit de la Bender. El spune că batalionul a fost atacat de Evrei şi de ţărani, înarmaţi, în număr copleşitor. S'au retras — şi el a fost rănit. Când au revenit, represiunea cu granatele a fost teribilă.

*

Ieri a fost la mine arhimandritul Gurie din Chişinău, care a suferit mult pentru cauza „moldovenească". Om încă tânăr, cu ochii mici, sclipitori de vioiciune. Vorbeşte ferit, cu oarecare nesiguranţă. Şi el crede că s'a mers cam iute în ce priveşte atitudinea naţională în Basarabia.

E mare lucru că Arhimandritul s'a putut decide să vie aici, spune Ghibu, care e în Iaşi şi el.

*

Germanii se fac poftiţi să intre în Provinciile Baltice şi chiar în Ucraina de populaţiile pe care Garda Roşie le tratează cu cea mai mare sălbătăcie.

*

La Scânteia şi la Ungheni, Francezii continuă să organizeze o armată rusească pentru Inţelegere, care poate ajunge periculoasă pentru noi. I se dau necontenit mitraliere din depozitele ruseşti. La Soroca e Corpul II polon. Generalul Astaşev chiamă din Basarabia de Nord pe soldaţi supt steagurile Rusiei Mari, „din Caucaz la Varşovia".

Ce ni se pregăteşte?

6 Februar.

Papiniu şi Ressel ar fi fost la Bucureşti. Mackensen i-ar fi primit nervos, cerându-li să se isprăvească odată şi răpede.

Acum Averescu ar fi acolo. El a trecut pe la Pădureni în teritoriul ocupat.

*

Reventlow ni cere Dobrogea, trecătorile Carpaţilor, concesii economice, refacerea ţerii după voia Germanilor. Iar, în schimb, Bulgarii ni vor da ceva din districtele pierdute la 1848 ale Basarabiei.

*

Incă de la 5 Ianuarie, la o serbare în Bacău, Averescu ar fi fost primit cu facle, în strigăte de „Trăiască primul ministru".

*

La Bender ar urma execuțiile cu mitraliera în cetate.

7 Februar.

Deseară ar fi să plece la Focșani Papiniu, Militineu, Porumbaru și Pherekyde.

*

Generalul Grigorescu ar fi spuind acuma că situația noastră nu e desperată și că putem rezista.

*

Germanii merg spre Dvina și Covel. Troțchi ar fi oferit oferit în grabă pacea.

Caledin s'a sinucis și Alexeiev ar fi fost învins.

*

Din Cetatea-Albă, două sute dintre ai noștri, părăsiți de Ucrainieni, ar fi fost siliți a se retrage înaintea unei bande de „pedepsire". Maximaliștii se fac, în comunicatul lor, să nu creadă că am luat Chișinăul, și ne amenință cu artileria ce grămădesc pe Nistru. De fapt, ar strânge forțe la Ribnița.

Regența polonă și Consiliul comunal din Varșovia protestă violent contra graniței ucrainiene.

*

Noul ministru de Agricultură, Garoflid, om tânăr, mare

proprietar, funcţionar de carieră, doctor în ştiinţile economice din Germania, autor al unei lucrări folositoare despre chestia rurală şi — duşman al reformei.

*

Averescu s'a întors de unde a fost şi pare foarte mulţumit.

8 Februar.

Piccolot de la Legaţia franceză crede că şi Al. Constantinescu va merge la Focşani, unde ar fi şi sosit Mişu. Discuţiile s'au amânat până Miercuri.

*

Şi la Riga inaintează Germanii. Ei declară că nu se vor opri decât la tratatul formal încheiat de maximalişti.

*

Profesorul I. Răducanu a sosit de la Taganrog, unde a fost închis de maximalişti.

*

Piccolot îmi aduce „Informaţia", pe care o recunoaşte ca gazeta franceză. Se fac încercări pentru a ne reţinea pe un drum care e pentru dânşii, şi poate şi în adevăr, — al duplicităţii.

*

Ofiţerii ruşi, cari au rămas aici cu miile, ne insultă, pe noi cari reţinem ca prizonieri, spun ei, pe aceia cari au fost trimeşi pentru a „ocupa" Moldova. Ne fac, în scrisorile lor, „Ţigani" şi „lăutari".

„Glasul Vremii", noua foaie „ucrainiană", arată tendinţe austriece.

*

La Folticeni o parte din Ucrainieni, cari se gătiau să ne bombardeze, ar fi fost dezarmaţi, şi aceiaşi soarta se găteşte şi celorlalţi.

9 Februar.

Noua foaie rusească dă şi lista negociatorilor de la Focşani. Ar fi şi Carp şi Marghiloman!

*

Curentul pentru pace se menţine.

*

Generalul Berthelot a dat ofiţerilor săi un ordin de zi în care, prevăzând putinţa unei păci, are calde cuvinte şi pentru lupta şi sacrificiul nostru.

*

Averescu şi Argetoianu ar fi la Focşani. Ei n'ar voi să întrebuinţeze auxiliarii liberali.

11 Februar.

Eduard Ghica a venit de la Odesa. S'au arestat 160 de Români, 60 au fost reţinuţi. Ei sunt în depozitul de cărbuni de pe vasul „Sinope", ori în puşcărie: Nestor

Cincu şi alţii. Racovschi stăruie să nu fie daţi până nu se va înfăptui republica românească.

*

Foaia din Chişinău vorbeşte pe acoperite de brutalităţile administraţiei noastre din Basarabia.

*

Parastas, fără discurs, pentru d-rul Istrati, la Mitropolie.

12 Februar.

Alimănişteanu spune că, la venirea lui Papiniu, Mackensen spunea că nu se poate trata cu Regele. Trimisul nostru arătând că niciodată n'am părăsi, după silinţile şi jertfele ei, dinastia, feldmareşalul a răspuns că, de altmintrelea, aceasta e o cerinţă a Românilor din Bucureşti; s'a fixat o întrevedere cu aceştia la Lupu Costachi. Aici s'a adus un memoriu de acuzaţie contra politicei Regelui. Papiniu ar fi refuzat să-l asculte până la sfârşit. Atunci C. C. Arion ar fi luat cuvântul pentru a spune că şi el a fost contra unei asemenea hotărâri, şi, sosind Marghiloman, s'a raliat la această părere. Acest punct s'a înlăturat deci din discuţie.

Mircea Christian pretinde că ar fi având de la Codin Crăsnaru, iar acesta de la Argetoianu, întors azi cu Averescu — pe care „lumea îl salută pe stradă ca pe Vodă" — că la Buftea generalul s'a întâlnit cu Kühlmann şi Czernin. Cel d'întâiu se plimba aproape fără a vorbi, celălalt, nervos, palid, a spus că, de şi nu este **rancunos**, totuşi nu poate ierta felul cum l-a tratat Brătianu după declaraţia de războiu. Ar fi pus apoi condiţii neacceptabile. Averescu

ar fi declarat că nu-i rămâne decât să repete Mărăşeştii, poate nu cu acelaşi succes, dar cu hotărârea de a lupta până la moarte.

Ziarele publică această declaraţie: „Guvernul român, ţinând samă de realitatea faptelor şi de situaţia creată pe frontul oriental, nu exclude posibilitatea întrării în tratative de pace. Guvernul nu se va angaja însă pe această cale decât având siguranţa că negocierile vor putea fi duse pe baze acceptabile, supt toate raporturile. Zvonurile privitoare la acceptarea unei păci cu orice preţ sunt lipsite de orice temeiu".

La Cartier se spune că promisiunea Dobrogei n'ar fi în tratatul Bulgarilor cu Germanii, ci ar fi fost făcută numai oral de Wilhelm al II-lea la Sofia, că ni s'ar cere în schimb pentru Silistra Mangalia şi teritoriul ei.

*

Veşti din Basarabia că lumea fierbe, aţâţată de străini şi că armata — o spune colonelul Anastasiu chiar — nu ajunge. Colonelul Boierescu, care era comandant al pieţei la Chişinău, a fost înlocuit şi doi Basarabeni, Sârbu şi căpitanul Crăciunescu, au venit să proteste contra acestei satisfacţii a unei intrigi duşmane. Apeluri la răscoală în numele socialismului şi al Rusiei unitare, ni se comunică. La dragomanul Consulatului francez Fränkel s'ar face toate pregătirile conspiratorilor.

Ministrul de Războiu, pe care îl văd, spune că în cazul Boierescu s'a orânduit o anchetă. El crede că trebuie să ne ţinem în marginile chemării noastre pur militare, fără a ne amesteca de loc în cele politice.

El a rămas în Ministeriu pentru a păstra continuitatea şi a opri politicianismul. Noua formaţiune a fost impusă de

deserţiunea vechilor miniştri de la datoria lor de a merge până la capăt. Nu bănuieşte intenţii de partid, — dar, cum îi vorbesc de aceasta, dacă s'ar atinge cineva de reforme, „sare în sus".

Generalul confundă articolele mele cu ale lui.... Dragu, care face ideologie. Acesteia-i opune înaintarea Germanilor spre Chiev, pe care unii îl cred ocupat.

De acolo a venit aviatorul francez Cabarrus. Mitropolitul a fost, în realitate, împuşcat, fiindcă ceruse Patriarhului să excomunice pe bolşevici.

*

Se spune că Troţchi a cerut sprijinul francez şi că se pregăteşte o rezistenţă la Vitebsc.

*

Saint-Aulaire mă invită pe Miercuri la dejun la dânsul. Pentru ofiţerii francezi cari ar fi să părăsească, în cazul unei păci separate, frontul, se gătesc locuinţe aici.

Take Ionescu şi cei de o părere cu dânsul ar voi să plece din ţară în acest caz, spre a nu reveni decât după victoria finală a Aliaţilor şi după tratatul definitiv al păcii generale.

13 Febraur.

Aceiaşi tristeţă. D-rul Proca îmi vorbeşte de cesiuni la Dorohoiu (dar pentru o parte din Bucovina, cu Putna) şi la

Cerna, în Dobrogea. D-rul Leon pare a vedea necesitatea acestor părăsiri de pământ scump şi reproduce temerea lui Kirileanu că vom pierde Broştenii.

*

A fost un Consiliu de miniştri, prezidat de Rege, la Palat.

*

Murgoci vine de la Chişinău. Sfatul Ţerii există doar de nume. Tineri fără experienţă. Judecă aspru onestitatea şi inteligenţa unora dintre dânşii. Publicul, armata „moldovenească", Evreii se dau cu cel mai tare.

Chestia cu Ardelenii e mai puţin gravă de cum am crezut-o noi. Eşalonul I-iu a făcut greşala de a trece spre Iaşi fără a se informa ce s'a făcut la Chişinău cu ofiţerii trimeşi pentru cartiere şi cari nu li ieşiseră înainte, fiindcă fuseseră arestaţi. Al doilea s'a oprit cerând hrană. Doar douăzeci de bolşevici i-au somat să se predea. Ei au cerut pe consulul francez, declarând că n'au venit pentru bătaie. In cursul aşteptării s'au tras focuri. Poate să nu fi căzut decât zece oameni, poate nici atâta, — mai mult bolşevici.

Prizonierii au fost insultaţi de plebea jidovească.

La Bender se lăsase un singur batalion. Ei n'au putut rezista la sosirea ţrenurilor cu două vagoane blindate şi a celor două automobile blindate ale maximaliştilor. Au fost scoşi fără mare greutate. La prima ocupaţie mulţi Ruşi s'au înnecat în Nistru. Represaliile au fost de fapt teribile.

Generalul Broşteanu e un om de ispravă. Dar unii ofiţeri ne compromit. Cutare dintre dânşii, în situaţie oficială,

joacă beat la birturi înaintea Evreilor. Aceiaşi uşurătate! Ar trebui un comisar civil.

Totuşi Murgoci crede că vom rămânea. Il sperie numai prostia absolută şi lipsa de caracter a unora dintre Basarabeni. Foaia lui Ghibu nu interesează; e, de altfel, „pentru Iaşi".

14 Februar.

La Saint-Aulaire. E şi generalul Berthelot cu trei ofiţeri francezi, apoi Duca, Enescu.

Se vorbeşte mult rău de Ruşi. Ministrul Franciei recunoaşte că a fost înşelat de dânşii. Generalul îşi aminteşte că a prezis, în Ianuar 1917, că o catastrofă se pregăteşte în acea lume rusească, ce părea aşa de asigurată. Se citează cazuri de capitulări uimitoare. La Paşcani, „tovarăşii" făcuseră un întreg plan de luptă, cu centru şi aripi, dar la apariţia celui dintâiu soldat român s'au predat, plângându-se numai că nu s'a procedat cu mai multă delicateţă. „Cu două divizii româneşti mergi la Petrograd."

Şefii sunt adesea intelectuali blasaţi. Unul, care prezida Sovietul din Iaşi, a scris o broşură despre cubism. Se declară încântat că sensibilitatea lui fină e dată, ca o femeie perversă, în braţele unui mujic brutal.

Cu privire la negocierile noastre, Berthelot regretă că ne părăsim aşa de răpede în mâna duşmanului, care constată o stare de spirit de abdicare şi îşi creşte pretenţiile.

*

Duca-mi spune că amândouă ştirile, despre întâlnirea de la Bucureşti şi aceia de la Buftea, sunt adevărate. S'a cerut din partea lui Czernin, care a fost de o mare aroganţă,

o întrevedere cu Regele, care s'ar fi dus astăzi pentru aceia la Bacău. Duca socoate că nu poate fi vorba de o presiune pentru abdicare sau cesiuni teritoriale — ni se cere toată Dobrogea —, ci de o asigurare în ce priveşte Guvernul.

*

„Lumina" publică declaraţia lui Carp că Regele e imposibil de acum înainte şi că trebuie să abdice. Aceasta în forma unui Mesagiu trimes Suveranului.

Ziarele liberale atacă vehement pe „dezertori". Cam târziu.... Cenzura a suprimat reproducerea în „Mişcarea" a acestei ticăloşii.

*

Saint-Aulaire stătea pe gânduri dacă să primească pentru răniţii francezi produsul unui concert Enescu, din cauza stării de spirit a publicului. Vorbia de un fond pentru a se creşte orfani români în Franţa. Am combătut ideia lui, ca jignitoare, şi el a părăsit-o.

*

Un colonel englez, venit din Rusia, arată, la Ministeriul de Războiu, că oamenii de acolo sunt într'o stare de absolută inconştienţă. Un decret al comisarilor confiscă vasele noastre, reţinând echipagiul, dar schimbă numele: în loc de „Carol I-iu" „Ioan Roată", în loc de „România" „Republica Română".

*

Marea Ducesă Victoria, sora Reginei, spune Saint-Au-

laire, e într'un castel din FFinlanda, şi Suedezii caută să-i faciliteze evaziunea.

15 Februar.

Zotta vine să-mi spuie că s'au iscălit preliminările cu Austria. Lumea crede că se pot fixa noi hotare mai bune!

Denize îmi spune că Regele a fost ieri la Ardeleni, în Hârlău, şi nu aiurea.

Acuma el evită orice conversaţie. La mese sunt totdeauna particulari, faţă de cari nu se poate vorbi politică. Regina pare să n'aibă nicio influenţă. Prinţul Carol e de o săptămână pe front.

In Decembrie, timp de două săptămâni, Regele, ameninţat, n'a ieşit din Palatul său. Regina dăduse instrucţiuni ca nici Prinţul Nicolae să nu apară în public.

*

Manicatide îmi spune că Brătianu a dezaprobat mersul lui Averescu la Bucureşti ca trebuind să-i scadă prestigiul. El nu e informat, cum i se făgăduise. Foile liberale atacă pe Argetoianu, care le pune la cenzură, pentru atitudinea lui revoluţionară de la Odesa, cu Racovschi. După protestarea lor pentru întrebuinţarea lui Burghele la negociaţiile de pace, vine aceia contra numirilor de comisari civili în Basarabia. La Chişinău e Duiliu Zamfirescu.

*

16 Februar.

Guvernul dă un comunicat în care semnalează „circumstanţele excesiv de grele prin care trecem“, „situaţia care

continuă a fi foarte gravă" şi, anunţând că nu poate lămuri asupra „demersurilor în curs" şi dezaprobând „diferitele curente ce-şi fac drum în opinia publică", cere de la „tot ce este Român", să fie la înălţimea greutăţilor momentului".

...Că mai lipsia prostia asta!

*

Aghiotantul generalului Berthelot îmi aduce ordinul de zi al acestuia. In el se vorbeşte de un putrenic curent de opinie publică pentru pace, de căderea Guvernului Brătianu şi de formarea Guvernului Averescu pentru această pace, care s'ar putea să fie apropiată. Incă odată se afirmă că, după socotinţa lui Berthelot, „La Roumanie n'est pas acculée à la paix", dar trebuie să se ţină samă că armata românească a dat dovadă de vitejie şi loialitate, că atitudinea societăţii româneşti a fost demnă şi că lupta ar fi continuat până la capăt fără defecţiunea rusească. Nu e exclus că din nou vor lupta alături Francezi şi Români, între cari s'au stabilit legături care nu se pot uita. Până atunci să se evite din partea ofiţerilor francezi orice „cuvinte jignitoare" şi orice atitudine neprietenoasă.

Mi se făgăduieşte, pentru mai târziu, o copie. Căpitanul francez crede că Regele a cedat unei conspiraţii militare pacifiste, la care participau ofiţerii din jurul său.

*

Lumea continuă să spuie că Regele a fost la Răcăciuni, ba la Bucureşti, şi că a văzut pe fratele său, candidat la tron. Cei de la Bucureşti ar fi continuând lupta lor, pentru înlăturarea lui şi poate şi a Dinastiei. Reventlow scrie în acest sens, pomenind de dânşii.

In Parlamentul german cineva a cerut despăgubiri şi ocuparea noastră până la plata lor integrală.

*

Se vorbeşte de o demisie a lui Argetoianu şi a întregului Ministeriu.

*

Stahl îmi scrie din Odesa prin colonelul englez Andrews. Nu vorbeşte politică. Trimete „Lupta" lui Racovschi, acuma şef al Republicii Române.

Se publică şi tratatele noastre secrete. Brătianu avea dreptate. Brusilov se îndatoria să atace energic pe Austrieci, mai ales în Bucovina, pentru ca noi să putem merge spre.... Budapesta. Sarrail trebuia să atace cel mai târziu — şi decisiv — opt zile înainte de intervenţia noastră. Dar pentru Dobrogea era vorba numai de două divizii de infanterie şi una de cavalerie ruseşti, de paza flotei ruseşti la Constanţa, de colaboraţia pe Dunăre, supt comandă românească.

Face rău să vezi îngrijirea cu care se fixează frontiera de Apus până la vărsarea Tisei în Dunăre — şi peste Sârbi!

17 Februar.

Grozavă zi! Un ultimat german a sosit noaptea. Se cerea, se pare, supt ameninţare de invazie — căci, „chemaţi de Ucrainieni", Austriecii înaintează „la Nord de Prut" — Dobrogea, supt forma măcar a unui condominiu, până la pacea generală, trecătorile Carpaţilor pentru Un-

guri, în afară de clauzele economice, care rămân a se vedea mai târziu. Fusese vorba şi de abdicarea Regelui şi de părăsirea drepturilor prinţului Carol, în favoarea prinţului Nicolae, cu o Regenţă, probabil a unchiului Wilhelm.

Averescu ar fi fost gata să ia abdicarea. Brătianu ar fi intervenit. De aici Consiliul de Coroană cu el, Take Ionescu, Greceanu, Mihai Cantacuzino, Pherekyde, Morţun şi Al. Constantinescu. Take Ionescu ar fi făcut pe asistenţi să plângă; toţi, afară de miniştri, ar fi fost pentru rezistenţă. Averescu a declarat-o imposibilă, oferindu-şi demisia. La urmă el a biruit.

S'a dat un comunicat care vorbeşte de un ultimat şi de „presiunea împrejurărilor" pentru a pregăti lumea la orice.

Dezolarea e generală.

Murgoci a fost la masă la Rege. Regina, veselă, vorbia de scrierile ei. Regele mă găseşte acum „prea exclusiv şi personal" (faţă de Al. Constantinescu şi Compania...). Prinţul Carol e la Târgul-Ocnei.

18 Februar.

Situaţia s'ar fi schimbat. Germanii ar fi făcut propuneri noi, neacceptabile. Va fi rezistenţă până la sfârşit. Regina ar fi spus-o cu mulţumire.

*

Seara căpitanul B., venit din Basarabia, spune că Austriecii au somat pe soldaţii din divizia noastră de cavalerie să evacueze gara Ocniţa şi că înaintează spre Iedineţ.

19 Februar.

D-na Procopiu, doamnă de onoare, şi fiica cea mai

mare a lui Delavrancea vin des de dimineaţă să-mi spuie că situaţia s'a schimbat iarăşi. Germanii au făcut cereri noi şi mai grele, care **stau să fie primite.** E vorba de rectificări de frontieră la Broşteni, la Moineşti, la Valea Jiului, la Severin, la Baia de Aramă, de părăsirea Dunării, de condominiu în Dobrogea, de trecerea pe la noi a Austro-Germanilor spre Odesa. Averescu le primeşte. Ele se îndoiesc de motivele lui. Imi cer să fac „ceva".

Răspund că e un singur mijloc de a lucra: prin Parlament, dar acolo Brătianu are majoritatea. Să meargă la el d-na Procopiu. După atitudinea lui în ultimele şapte luni, nu pot să reîncep relaţiile politice cu un om care şi-a ascuns de mine toată acţiunea politică.

*

Scriu Regelui scrisoarea următoare:

„Sire,

Un umil ajutător în zile grele al Maiestăţii Voastre şi al Dinastiei îndrăzneşte astăzi să aducă, biruind orice opunere a unor sentimente fireşti la orice om, un sfat sincer, care nu i s'a cerut.

Ne găsim fără putinţa unui ajutor al prietenilor, înaintea ameninţării unui duşman care nu voieşte să ne cruţe. Dar ne găsim şi, fiecare, înaintea răspunderii faţă de acest admirabil popor al tuturor sacrificiilor şi răbdărilor şi înaintea judecăţii urmaşilor, cari ne vor întreba ce-am făcut cu moştenirea înaintaşilor noştri. Ne găsim şi înaintea tradiţiilor acestei Ţeri, despre care ca istoric pot vorbi.

In aceste tradiţii nu stă acceptarea unor condiţii de pace ruşinoase. Strămoşii noştri au preferat moartea, acestei umilinţi. Soldaţii Maiestăţii Voastre nu merită să fie supuşi unei capitulări fără luptă. Şi cu nimic nu ne vom putea îndreptăţi faţă de cei după noi, dacă le-am primi.

Din atâtea prilejuri pe cari le-am avut de a cunoaşte marea inimă a Maiestăţii Voastre, ştiu că Maiestatea Voastră nu poate cugeta altfel.

Ce e mai bun în această Ţară cere răspingerea, orice s'ar întâmpla, a condiţiilor care ni se pun astăzi şi mai ales a celei care priveşte sfâşierea, fie ea numai provizorie în gândul nostru, a pământului Ţerii. Atâţia generali sunt de părerea pe care, din motive pe cari nu le pot sonda, nu o împărtăşeşte acela din care Maiestatea Voastră a făcut prinçipalul ei sfetnic.

Putinţa oricării manifestaţii îmi lipseşte astăzi. Viaţa liberă nu există şi reprezentanţii ei sunt supt steaguri; iar om al comploturilor şi apelurilor la pasiunile populare, care, odată pornite, nu se mai pot stăpâni, nu sunt. De aceia mi-am îngăduit să iau această cale pentru a face să pătrundă la Maiestatea Voastră ceva din sufletul chinuit al României care aşteaptă de la Maiestatea Voastră ca, după pagina de suferinţi şi de glorie, să nu se strecoare una care le-ar întuneca.

Am zis, şi faţă de Maiestatea Voastră, ca şi faţă de Ţară, am salvat sufletul mieu.

Rămân al Maiestăţii Voastre prea supus şi plecat

N. Iorga.

*

Sunt chemat la Regina la ceasurile 12 şi jumătate. Aflu pe d-na Procopiu, pe d-na Lahovari, care e cu ochii plânşi. Cea d'intâiu mă întreabă dece **n'aş lua eu răspunderea.** Ii arăt totala mea lipsă de prieteni şi de cunoştinţă a mecanismului de Stat cu care aş avea să lucrez.

Ies de la Regina generalii Grigorescu şi Văitoianu. Am-

bii cred rezistenţa posibilă şi datorită. Grigorescu spune că ei ascultă de Averescu numai pentru că el vorbeşte încă în numele Regelui.

*

La Regina e şi prinţul Carol. Condiţiile sunt în adevăr cele de mai sus, de şi Duca pretinde a fi văzut textul lor, care prevede vag rectificări ce ar rămânea să fie discutate. La Răcăciuni, unde, cu vizibila dezaprobare a Reginei, a mers Regele, după dorinţa lui Czernin — eu îmi arăt părerea că acesta putea fi primit la Iaşi mai curând —, i s'a arătat o scrisoare a Impăratului Austriei şi Czernin a adaus că, dacă pretenţiile din ea nu sunt primite, „cei doi Impăraţi vor părăsi pe Regele şi întreaga lui Dinastie soartei lor". (Delavrancea îmi va spune, după amiază, că s'ar fi pus în perspectivă împărţirea ţerii între Bulgari şi Unguri.)

La Consiliul de Coroană ţinut astăzi la 10 şi jumătate, prinţul Carol a vorbit protestând, în numele mamei sale (pentru formă a spus: „în numele femeilor României"). (De aiurea mi se va spune că Regele n'a răspuns, ci l-a atins părinteşte pe mână.) Generalii Grigorescu şi Văitoianu n'au fost lăsaţi să vorbească Atitudinea cea mai bună dintre miniştri a avut-o Culcer. Averescu şi-a oferit demisia. Brătianu ar fi fost gata a primi succesiunea, dar cu Averescu în Ministeriu, ori să între el însuşi în Ministeriul lui Averescu. Acesta a refuzat şi una şi alta. Regele i-a răspins demisia. O deciziune formală nu s'a luat.

Regina m'a făcut să vin „pentru a-mi fi vorbit într'o zi ca aceasta".

*

La 2 şi jumătate, sfătuire la Cameră, după dorinţa unui grup de deputaţi şi contra voinţei lui Morţun, care voia să amâne pe a doua zi.

Prezidează Porumbaru. Dintre miniştri, Argetoianu, Culcer, Iancovescu.

Deputaţi puţini. Germanofilii, cari azi dimineaţă mi se spune că erau contra condiţiilor draconiene ale Germaniei, cerând lămuriri, sunt toţi de faţă. In frunte, demonstrând, foştii aderenţi şi acoliţi ai lui N. Filipescu, dr. Cosma şi Luca Elefterescu. Pentru Bădărău e prezent N. Cananău. Unii din parlamentari au nişte măşti de asasini şi sunt gata în orice moment să arate pumnii şi să urle.

Argetoianu e pentru primirea oricăror propuneri germane. E vorba doar de o situaţie provizorie. Inving Aliaţii— dar nu definitiv —, toate se pot schimba. Inving Germanii, — e o „poliţă trasă asupra lor". In orice caz, acum, când nu se mai poate să plece Regele, miniştrii, Parlamentul, când situaţia e schimbată prin intervenţia Centralilor in Ucraina, se păstrează măcar „fiinţa morală a Statului român". Navigăm pe un râu periculos: deci, „când de malul drept, când de malul stâng".

Protestă, foarte nobil, înduioşat, Penescu, amintind de sacrificiul vieţii fiului său. Apoi Leonte Moldovanu, care, spuind că e mai patriot de cât miniştrii, provoacă o violentă, dar ridiculă tiradă, a ministrului de Războiu, care il întreabă de ce nu l-a văzut pe front (bunul Leonte explică prin vârsta sa, iar prezenţa pe front a generalului prin aceia că e îndatorit la aceasta). Urletele steriştilor nu încetează. Când, la vorba despreţuitoare a lui Argetoianu pentru literatură, i-am obiectat că şi aceia e bună la ceva şi, la întrebarea lui de ce nu iau răspunderea, i-am spus că nu răspund decât pentru faptele mele, dar onoarea ţerii as putea-o păzi ca oricare alt om de bine, M. Carp m'a apostrofat

de ce nu-i aveam grija supt trecutul Ministeriu. — Nu mi s'a părut că ar fi primejduită. — Vom discuta. — Când se va întoarce de la Bucureşti şeful dv., d. Stere? — Nu mi-e şef, nu mi-e şef... E o insinuare! — Nu, o afirmaţie.

Foarte frumos vorbeşte Delavrancea, atingând şi pe Iancovescu întors de pe front „teafăr şi voinic". Arată imposibilitatea morală a cedării faţă de concesiunile ce ni se cer şi **pe care le enumeră** (le are de la Regina). Arată, că ai lui se deosebiau de Brătianu prin aceia că răspingeau însăşi ideia negocierilor, prevăzând unde vor duce.

Dinu Brătianu, pacific, pare a se resemna la cedările de teritoriu.

A vorbit şi Mârzescu.

Din partea mea, arăt că nu teritoriul, nici capetele de oameni nu formează o naţie, ci meritele ce li s'au creat prin sacrificiile unora şi grija altora de demnitatea şi onoarea ţerii. Planul salvării câtorva pentru ca Ţara să fie reprezintată material e o copilărie. Sunt situaţii care nu se pot accepta, orice ar fi.

Redactez un ultim apel către Rege, în acest cuprins:

„Parlamentul neputându-şi ţinea şedinţa din cauza lipsei numărului trebuitor, subsemnaţii membri ai săi, reprezintând deosebitele părţi ale ţerii şi putând da expresie astfel sentimentelor de îngrijorare şi durere care mişcă ţara în acest moment, când integritatea ei e ameninţată, cred de datoria lor să arate că: părerea tuturor oamenilor cari au simţul onoarei naţionale şi cari sunt imensa majoritate a ţerii, de acord în această privinţă cu întreaga noastră armată biruitoare, este că nu se poate ceda nimic din pământul pe care ni l-au transmis strămoşii noştri şi pe care s'a vărsat din nou atâta sânge pentru cel mai legitim ideal.

Şi sunt siguri că în fruntea acelor cari preferă un suprem sacrificiu unei asemeni abdicări este însăşi Maiestatea Voa-

stră, Rege al unei Ţări naţionale, cu teritoriu intangibil şi cu sfinte drepturi".

Ducem această protestare la Palat, cu Delavrancea, Tănase Gheorghiu, etc. Ni se spune că, la plecare, unul voia să-şi şteargă iscălitura. Regele lipsia „la plimbare".

Ion Brătianu, Vintilă Brătianu, Duca, Take Ionescu, Mihai Cantacuzino, Cuza au lipsit.

Totuşi Comisiunea trebuie să plece în astă noapte. Germanii asigură că s'au primit condiţiile.

*

Piccolot îmi spune că, la un anume moment, se dase de Guvernul liberal ordinul de a nu se mai ataca prin presă Germanii....

*

Misiunile Aliate, după cererea Germaniei, care li acordă salv-conduct, se gătesc să plece.

20 Februar.

Denize vine la mine. Regina plângea azi dimineaţă. — Eu nu mai sunt o Regină, ci o învinsă, o roabă.... E hotărâtă să rămână aici. D-na Greceanu i-a oferit Stânca. Va îngriji de spitale: „voiu fi o slugă a celor ce sufăr".

Regele a venit aseară la masă cu ochii plânşi. E silit a face ce se face de miniştri, de cari nu se poate lepăda, fiindcă o conspiraţie temută l-a adus să-i aleagă.

*

După amiază, la Brătianu. Incă odată spune că nu crede decât în reclama, nu şi în talentul lui Averescu, impus de curente artificiale în opinia publică (intimul lui, Ressel, spunea că e singurul geniu militar pe care l-a dat marele războiu). El, Brătianu, l-a propus ca preşedinte de Consiliu, de şi îi cunoştea intenţiile. Cândva, nu mai voia să poarte decoraţia Regelui, ci numai „decoraţia Reginei" (Denize îmi spunea că, de Crăciun, la o masă ofiţerească, ignorându-se prinţul Carol, generalul ura ofiţerilor, cari îi aclamau numele, cât mai răpede întoarcere acasă). Brătianu socotia că un general fără coloare de partid, care nu e „brûlé", ar putea face mai bine ce ni impune azi soarta: să dăm banii — cum a spus el în Consiliul de Coroană — hoţului întâlnit în codru, până la cel mai apropiat post de jandarmi. Generalul a făgăduit, între altele, şi păstrarea integrităţii teritoriului. Când Averescu s'a dus — şi rău a făcut —, la Bucureşti, Brătianu i-a recomandat să nu-şi lase sabia în anticameră, ci să zornăie dintr'însa. El însă, la pomenirea Dobrogii, care ni se ia definitiv, poate pentru a o da noii Comisiuni Dunărene, s'a rugat să i se acorde condiţii mai bune, pentru ca să nu fie impiedecat, cu moravurile pe care Czernin le cunoaşte bine, în opera de moralizare a ţerii. Şi de aceia Brătianu a cerut să afle părerea lui. Regele a făcut însă în penultimul Consiliu o declaraţie scrisă, în care scoate din cauză voinţa sa personală.

In ce priveşte desfacerea vechiului Guvern, Brătianu confirmă că Regele a refuzat memoriul iscălit numai de miniştrii conservatori.

*

Misiunea franceză pleacă Vineri — cu un tren apărat de mitraliere — la Vladivostoc. Liberalii s'au prezintat la ei pentru a-şi lua rămas bun. E vorba ca Parlamentul să-

ofere un act de la Mihai Viteazul, dăruit de mine, cu o adresă de omagiu, pe care o voiu scrie.

Brătianu crede că nu se pot discuta condiţiile germane, ci accepta cu despreţ ca o siluire. Se pare că acesta e sensul instrucţiilor ce s'au dat Comisiunii, care cuprinde pe Argetoianu, Burghele şi Lupescu, pe lângă bătrânul Papiniu.

In ultimatul german nu s'a vorbit însă decât de **putinţa în principiu** a rectificării de hotar faţă de Austro-Ungaria.

*

Presa sălbatecă e aruncată asupra noastră. „Timpul" şi „Acţiunea Română", la ordinele Guvernului, spumegă.

21 Februar.

Odesa ar fi luată de Austriaci.

*

Plecarea Misiunii franceze e zăbovită.

*

Aseară la d-na Maria Cantacuzino. Regina şi-a luat rămas bun de la o parte din membrii Misiunii.

*

Armistiţiul s'a prelungit până la 7 Martie.

22 Februar.

Se vorbeşte de mutilarea judeţului Dorohoiu.

În comunicatele germane, care acum mi se refuză, se anunţă acceptarea condiţiilor ce ni s'au pus. Dobrogea trece la toţi învingătorii; propunerea lui Toncev de a se spune că o păstrează pentru Bulgari ar fi fost refuzată. Se procedează la fixarea „chestiunilor teritoriale" către Austria. Imediat va trebui să părăsim ce ţinem încă ocupat din pământul Monarhiei: Suceava! Demobilizarea se va face supt controlul Statului-major german.

La negociaţii iau parte I. Răducanu şi I. N. Angelescu.

*

Prin mari afişe revoluţionare, în ajunul demobilizării, N. D. Cocea anunţă că, în „Chemarea", revistă de esteţi, din care face un ziar de scandal, va da la iveală toate şi îndeamnă lumea să-l susţie.

Şi-l va susţinea....

*

D-rul Proca îmi cere să fac o adresă către universitarii francezi, pe care o va duce Misiunea. O încercare de a înfiera pe Stere prin „Asociaţia Profesorilor Universitari" a căzut. Bujor şi-a retras iscălitura când a aflat care e „scopul precis". Poni a ameninţat că lasă preşidenţia. Cei şaisprezece cari semnaseră au declarat că nu e rost de intervenţie.

*

Take Ionescu s'a înscris pe lista celor cari vor merge

cu Misiunea franceză. Se zice că şi Titulescu şi alţii.

Plecarea Misiunii s'a zăbovit.

23 Februar.

Prezintăm, dr. Cantacuzino, dr. Gh. Bogdan şi eu, generalului Berthelot, adresa universitarilor.

Generalul are ochii în lacrimi şi arată că nu ne va uita şi că e sigur că la urmă şi cei cari judecă altfel, după ce vor cunoaşte pe Germani, vor deveni „antantişti".

El e decis a pleca prin Rusia, şi a cerut voie de la Guvernul său.

*

La Cameră obişnuita consfătuire. C. Brătianu îmi spune că unul din acei cari înteţiau la războiu e acum de părere că ni-ar trebui o „administraţie germană".

*

Bujor a spus că nu admite „să se insulte inamicul". E vorba de candidatura lui Stere la Rectorat, şi prietenii lui, Botezii, cu Pascu de la Bibliotecă, făceau un haz nesfârşit de plecarea Francezilor.

Condiţiile de pace s'au publicat de foile din Chişinău. Li s'au făcut observaţii.

24 Februar.

La Berthelot, parlamentarii. Sunt mulţi. Şi d-rul Cosma, cel cu pacea, care îi va strânge mâna şi-i va spune „Vive la France!". Delavrancea ceteşte adresa şi înfăţişează Biblia de la 1688. Generalul răspunde plângând. Dă asigurarea că fiecare din Francezi lasă aici o parte din inima lui.

Se scuză că e aşa de emoţionat. Dintre ai noştri, atâţia plâng.

*

Aseară se răspândise zvonul că Germanii, în patruzeci de camioane, cu câte patruzeci de soldaţi, au trecut pe la Galaţi ca să li taie calea Francezilor. Berthelot a venit cu vestea la un concert la Palat, întrebuinţând cuvinte tari la adresa lui Averescu. S'a ţinut un sfat cu Regele, apoi, azi, un Consiliu de Coroană. Regele ar fi spus că, dacă se opreşte Misiunea franceză, el priveşte aceasta ca un caz de războiu. Se lămureşte că permisia de trecere era în preliminarii, care au fost iscălită de Marţi. Seara, o spune Take Ionescu. Vina neînţelegerii ar fi fost şi a Guvernului şi a Misiunii. Dar Germanii veniseră cu pretenţia unei carantine de trei săptămâni în Muntenia. Argetoianu începuse negocieri pentru a o înlătura şi dădea speranţe, când Berthelot a ales calea Rusiei, după ce i se permisese de la Paris, recomandându-i a trece prin Austria numai dacă, absolut, nu se poate altfel. Take Ionescu spune că pe dânsul nu l-au primit Francezii fiindcă între Români şi Ruşi sunt neînţelegeri.

*

La plecarea Misiunii în câmp, la Socola, pe frig, e foarte multă nume. Vine Regina cu toţi copiii ei. Mai târziu şi Regele, cu faţa crispată de durere. Până la plecarea trenului el stă înaintea lui, după ce a avut o lungă convorbire înăuntru. E o adâncă emoţie. Ministrul de Războiu e de faţă: pare mai puţin afectat. Averescu n'a apărut.

Au plecat şi Englezii.

Enormul tren avea şi un vagon al fostului Mare Duce, văr cu Regina.

D-ra Ventura, d-ra M. Cantacuzino, au organizat o demonstrație contra păcii. Regele, Regina au ieșit în balcon. Suveranul i-a încredințat că nu-i uită. Guvernul trimete pe participanți la Curtea Marțială.

25 Februar.

Averescu la Cameră, care, de data aceasta, e plină de parlamentari. Președintele Consiliului se prezintă înaintea Partidului Muncii și al lui Cuza, care freamătă de dorința de a-l aplauda și de a striga „bravo". Incepe a vorbi despre cenzură, despre desolidarizarea de ziare, care i se pun în samă; el n'are decât „Viitorul Țerii" dela Bacău, scos de militari „pentru ca șefii să nu vorbească trupelor numai prin ordine". Urmează acuzări contra acelor cari colportează falșe condiții de pace, dintr'o ușurință pe care n'a lecuit-o războiul și din condamnabil spirit de partid. Arată cum a trimes la inamic, după ultimatum și constituirea noului Guvern, pe „un diplomat (Papiniu) și pe doi ofițeri — generalul Culcer se ridică pentru a adăugi: „de rezervă, căci ofițerii activi nu pot îndeplini misiuni politice" —, cari trebuiau să sondeze și pe „oamenii politici de la București". N'a fost mulțămit de rezultat. Atunci, trecând „de la sfinții mici la sfinții cei mari", el a cerut să vorbească cu „mareșalul Mackensen", care „nu știa situația", apoi cu Czernin și cu Kühlmann. Laudă amabilitatea acestuia din urmă, pe când Czernin a fost casant, dur, imperios. S'au pus condiții neacceptabile. Și el făgăduise parlamentarilor a nu încheia o pace în astfel de condiții. Deci a spus că va referi Regelui, și s'a ajuns la un Consiliu de Coroană, din care, nimeni nevoind a primi răspunderea, el a ieșit **șeful unui Ministeriu pentru pacea cu orice condiții.** Vechiu general, cu o practică de patruzeci de ani, care a în-

deplinit toate funcţiunile de comandă şi de Stat-major, el îşi da sama de situaţia militară şi — afirmă autoritativ — „e gata să răspundă de aprecierea sa oricând şi înaintea oricui". A iscălit astfel preliminariile prin care cedăm Puterilor Centrale Dobrogea, cu dreptul de a întrebuinţa portul Constanţa. Se discută acum „cesiunile teritoriale" în favoarea Austriei — Porumbaru, care prezidează, observă: „rectificările de frontieră" — pe care caută a le face „cât mai puţin defavorabile". A refuzat, pentru trecerea trupelor în Rusia, pe lângă linia din Nordul Basarabiei, pe aceia din „Nordul Moldovei" şi a oferit linia Reni, cu legătura pe Dunăre. E sigur că aceasta trecere nu se va prelungi şi nu va „lăsa urme". Demoralizarea parţială ar rezulta din aceia ca, zăbovindu-se — de cine? — anunţarea că se cere, adoptându-se punctele prealabile, prelungirea armistiţiului, duşmanul „şi-a agravat" condiţiile (mişcare în aceasta Cameră nulă şi laşă). Oferindu-i-se Basarabia, ei au spus că intenţia noastră, în legătură cu intenţia Contralilor de a nu se anexa nimic, este să nu luăm nicio bucată de pământ, şi să aşteptăm, dacă ar fi cazul, un act spontaneu.

Face apel la toţi să nu-l combată. Altfel, nu s'ar avea impresia, la Aliaţi, că pacea ni-a fost impusă. Şi adaugă că, acum, când România „e pe masa de operaţie, între fiii cari o iubesc de o potrivă, şi el are dureroasa datorie de a o opera, nu trebuie, prin atitudinea noastră, să facem să-i tremure mâna" **(sic)**.

Tăcere strivitoare. Doar Enăşescu de la Botoşani ar vrea să vorbească pentru a face declaraţii germanofile. E ţistuit, şi se ridică şedinţă.

Au lipsit şi Ion Brătianu şi Take Ionescu.

*

„România" trece în proprietatea redactorilor ei, cărora li e cedată de Statul-major. Maiorul Petrescu şi M. Sadoveanu devin directori.

„Chemarea" lui Cocea, având ca redactori pe Heffter, Iovanache, I. Vinea, apare zilnic, cu trivialităţi abia în parte tăiate de cenzură. Ilustraţia reprezintă pe Ion Brătianu păzit de jandarmi. Onesta foaie anunţă intrarea mea în partidul liberal. Ea se dă ca fiind a „Partidului socialist radical", şi ofiţeri superiori ar fi amestecaţi la dânsa.

„Tribuna" Partidului Muncii se anunţă pe Miercuri prin mari afişe contra „oligarhiei". O redacţie luxoasă se instalează în faţa Mitropoliei.

*

La redacţie ieri geograful Brătescu, născut în Dobrogea, plângea aflând că ţara lui din naştere a pierdut-o.

26 Februar.

P. P. Stănescu, ofiţer în rezervă, îmi scrie că, în armată, propaganda pacifistă a făcut ravagii şi că în multe unităţi nu s'ar mai putea conta pe spiritul trupelor.

*

Guvernul a lăsat să se publice o telegramă Nauen cu condiţiile de pace, şi „Timpul" porneşte a le deplânge şi a acuza pe duşmani.

*

Aflu de la Denize că Regina e bolnavă de două zile.

Prinţul Carol i-a spus că el „era gata să meargă în foc cu numele ei pe inimă".

Regele e preocupat şi evită politica.

Denize îmi aduce o duioasa poezie a Reginei. Seara d-na Lahovari aleargă să-mi spuie că nu e bine s'o public cu numele ei, căci ar însemna „să se împartă Ţara în două". Poezia apare iscălită numai cu litera M.

Unele doamne de onoare au legătura cu cei din Bucureşti şi aşteaptă pacea cu nerăbdare.

*

Negocierile au loc la Cotroceni. De acolo delegaţii noştri sunt duşi supt paza militară la masă şi supt paza militară la Buftea, unde dorm.

27 Februar.

Vin la mine d-rul Ciugureanu, ministrul-preşedinte al Basarabiei, om tânăr, bine făcut, frumos, de cea mai bună înfăţişare, şi Inculeţ, preşedinte al Sfatului Ţerii, întovărăşiţi de câţiva ofiţeri şi de Murgoci.

Imi spun că prin Argetoianu li s'a trimes răspuns la Bucureşti că Puterile Centrale nu pot negocia cu dânşii, căci ei se ţin de Ucraina, fără să fie cu dânşii şi un delegat ucrainian.... Ei îşi caută acuma dovezile că Republica Moldovenească a fost recunoscută de Ucraina în hotarele ei depline.

Se pare că e o încercare de a răşlui pentru Ucrainieni districtul Hotinului, de aceia ocupat de Austrieci, şi Cetatea-Albă, unde sunt încă bolşevicii.

Porumbaru trece pe la mine. Imi face multe destăinuiri. Declaraţia noastră de războiu era trimeasă la Viena de o săptămână cu ordin pentru ministrul nostru de a nu deschide plicul de cât la 14 August seara; trimiterea să făcuse în cea mai mare taină, din cauza supravegherii spionilor austro-germani; nu mai era mijlocul de a se revoca sau întârzia. De acia am intrat în războiu **fără** prealabilă ofensivă a lui Sarrail. Că se putea prevedea că acesta nu e în stare a o întreprinde, de şi de la Salonic ai noştri scriau contrariul, n'o contestă.

Şi el afirmă că Ruşii n'au trimes decât 50.000 de oameni în Dobrogea. Imi arată o listă de condiţii ce ni se impun; petrolul de dat unei Societăţi germane, cu îngăduirea să participe şi capitalul român, monopolul exportului de cereale, controlul Căilor Ferate, desfiinţarea Comisiunii Europene, trecătorile (Valea Jiiului, Vârciorova, Pasul Predealului până la Poiana Ţapului). Bulgarii capătă Dobrogea, în schimb pentru participarea la marea ofensivă din Apus. Păstrarea ei atârnă de la ce vor face acolo.

*

Marghiloman e aici. A fost la Rege de la zece şi jumătate la 1 şi jumătate. Locuieşte la Lascar Antoniu. Averescu se teme să nu-i ia locul. Unii vorbesc de demisie.

*

Iancevetchi mă asigură că nu strămută la Chişinău foaia lui. Incă din Octombre el dădea speranţa cu privire la Basarabia. Take Ionescu îl numia însă, un „dar periculos". Ii arăt că pentru Ruşi ea n'are **sensul sufletesc** pe care Ardealul îl are pentru Unguri.

28 Februar.

Iancevețchi îmi explică amănuntele Revoluției de la Iași. Rașal sosește la Socola. Indată somează pe Șcerbacev, bătrân fricos, să-i lase comanda, de oare ce altfel va intra în Iași în fruntea a 10.000 de soldați (și el era numai un băiețaș de Evreu numărând abia douăzeci de ani). Șeful de Stat-major, colonelul Virubovschi, înțeles cu agitatorii, adauge la preplexitatea generalului.

Iancevețchi merge la Brătianu, des de dimineață. Nu e primit. Scrie pe o carte de vizită că, în două-trei zile,, bolșevicii vor da o lovitură. Intrebat de Brătianu, care i se pare „un om de fier", dacă e sigur, întărește afirmațiile și adauge că soldatul rus, deprins a i se porunci, se va da îndărăt înaintea mitralierelor. „Voiu lua măsuri", spune Brătianu.

Bolșevicii năvălesc noaptea la Tuffli. Inștiințat telefonic, Iancevețchi se duce acolo în uniformă neagră de șofer. Intrebat ce caută, invoacă, îndrăzneț, calitatea de corespondent al Agenției Viestnic. — Dar nu mai există. — Există; a devenit bolșevică. Cum? Nu știți? — Dar d-ta admiți regimul bolșevic? — Cum să nu-l admit dacă există!

Atunci a asistat la conversație. Erau, de toți, douăzeci, neavând de cât șase revolvere. Adversarii fugiseră toți, afară de un Cazac de optsprezece ani, pe care Iancevețchi l-a angajat la biuroul lui.

Proclamația către front nu era cine s'o facă. — „Sunteți niște imbecili", a strigat țiitoarea lui Rașal, „cetățeana" Rock. A făcut-o ea!

Când a fost vorba să se apere Șcerbacev, el stătea la gânduri dacă să cheme soldați români. I s'a amintit că este „adiunct" al Regelui și are deci calitatea trebuitoare. El

se temea de „ce vor zice soldații noștri". „Prezan", spune Iancevețchi, „a scăpat situația".

Rașal a fost luat de la Divizie cu un falș ordin românesc, de către Comitetul secret rusesc antimaximalist. I s'au amintit toate crimele, până la fierberea în cazane a ofițerilor de la Kronstadt. „A înnebunit; nu mai știa ce spune." A fost împușcat și aruncat în șanț cu sentința pe piept.

Iancevețchi spune că generalul Astașev de la Chișinău, cel care promite să refacă Rusia „de la Caucaz până în Polonia", e un bătrân bigot, care-și face cruce la toate răspântiile.

Marghiloman a fost primit relativ bine. Un singur ofițer ar fi făcut un gest de desgust în fața lui. El dă un interview în care se prezintă ca acela care căpătase de la Germani un „pod de aur", cu Dobrogea, dar noi am greșit neprimindu-l. In altă conversație îl apără pe Stere. Virgil Arion îi apare ca un aducător de vești folositoare.

Se vorbește de un Ministeriu Marghiloman. Amicii lui de aici, cari i-au dat o masă, stăruiau să admită reformele, ceia ce el a refuzat.

Cum un asemenea Ministeriu ne-ar rupe cu totul de Aliați, cer o audiență Regelui, care s'a întors aseară, „de la Huși, unde a primit jurământul recruților".

Regina n'ar fi vrut să primească pe Marghiloman. Totuși ei i se atribuie căderea lui Averescu, pe care l-a mustrat în ziua în care am fost primit eu, și mi-a spus-o în cuvinte tari.

*

Cocea a scos o ediție specială la amiază, din „Chemarea" lui, anunțând că la declarația Regelui că „va aviza" asupra demisiei lui, Averescu i-ar fi spus că „nu e de ne-

voie, pentru că demisia e irevocabilă". El caracteriza apace, dar numai pentru pace, după care i se va da drumul,

Unii atribuie ideia lui Brătianu ,care ar vrea după pace un Ministeriu al tuturora.

Marghiloman s'a făcut a recomanda pe Averescu pentru pace dar numai pentru pace, după care i se va da drumul, cu expresia „recunoştinţii naţionale".

*

Lăpedatu îmi spune că se negociase cu Francezii pentru a se duce în Apus ofiţerii Legiunii ardelene şi chiar unii soldaţi. Un energic maior francez, căre visa de o mare conspiraţie în Rusia, distrugând liniile şi depozitele germane, făcuse totul. Averescu a cerut un angajament în scris al lui Berthelot că-i ia în sama lui. El s'a dat. Atunci însă Averescu a obiectut că, existând preliminariile, nu se pot trimete soldaţi români cu arme pentru a lupta mai departe. Francezii, gata de luptă, au refuzat condiţiile.

Se hotărâse împrăştierea „Legiunii". Dar oamenii n'au unde merge. Soldaţii, gospodari fruntaşi, se tem să nu ajungă „slugi la ciocoi". S'a păstrat măcar ţinerea lor în lagăr. Ar fi vorba de o amnistie sau de o reclamare a dezertorilor austrieci. Dar nici prizonierii unguri nu vor să plece de aici ca să guste războiul în Apus.

La Galaţi Germanii cu automobile au trecut printr'o stradă secundară care taie totuşi Strada Domnească. Aici aşteptau curioşi. Unii străini zâmbiau şi Germanii salutau. Arătau oameni necăjiţi.

*

Restituirea maximaliştilor arestaţi ar fi şi început.

*

Ianceveţchi îşi mută ziarul la Chişinău. Ii scapă, vorbind de Basarabia, cuvântul „autonomie".

*

Delegaţii basarabeni s'a simţi bine aici. La un toast Inculeţ ar fi vorbit de logica elementară care duce la unirea cu România.

V. V. Haneş atacă purtarea trupelor noastre din Basarabia, în „Timpul".

*

A apărut „Tribuna", foaie total sarbădă şi fără nicio valoare.

*

Tipograful Iliescu, liberal, ar fi promis că izgoneşte „Timpul" de la dânsul. Cocea ar fi dat la Curtea Marţială, după cererea Mareşalului Catargi. Gazeta i-a fost suprimată (se zice..., dar să vedem).

*

Lăpedatu a văzut chiar ordinul prin care cinci divizii trec prin Muntenia pentru a demobiliza. La regimente ar rămânea doar câte două sute de oameni.

*

Lipsa de haine şi albituri în teritoriul ocupat e enormă. Lumea se roagă să aducem cu noi ce vom putea.

1-iu Mart.

Audienţa mi se acordă mâne la şase.

*

Continuă zvonul că Marghiloman, care a plecat cu Garoflid, ar forma un nou Ministeriu, dacă ni recapătă Dobrogea, pentru care Bulgarii refuză Germanilor avantagii economice.

*

Primirea la Institutul Anatomic a celor doi „copii ai Basarabiei", întâmpinaţi mişcător de Poni, e foarte duioasă. Amândoi, mai ales Inculeţ, vorbesc bine, aproape fără şovăire. Sunt foarte aplaudate pasagiile care arată că opera desrobirii a fost săvârşită de ţărani.

In asistenţă, mulţi politiciani, cari nu simt nimic.

Mi se cere să vorbesc. Spun atât: „Ni-aţi venit la o mare durere şi ni aduceţi o mângâiere mare".

*

Marghiloman s'a înscris numai la Regina, a dejunat la Ştirbei şi a ţinut o întrunire cu peste patruzeci de aderenţi.

Numai „Tribuna" munciştilor îl atacă.

*

D-rul Proca îmi spune că diviziile care trec în Muntenia, împărţite în grupe de câte trei mii de oameni, fac carantină.

Manicatide crede că aceasta e pentru ca Germanii să-şi poată lua marile depozite.

Pe frontul nostru ei pleacă, arzând în urma lor.

*

Marghiloman spune că s'ar găti o lovitură în Macedonia.

*

După un ziar, în bisericile teritoriilor ocupate s'ar pomeni Regele şi Regina.

*

Regele n'a hotărât cu privire la demisia Guvernului. Pasagiul din „Chemarea" ar fi fost dictat de însuşi Argetoianu. Ziarele interesate plâng plecarea omului care singur ar fi în stare să dea ţăranilor reforme imediate. Ar fi vorba de chemarea lui Prezan.

*

Miniştrii Inţelegerii ar fi să plece dacă Marghiloman ar lua puterea.

*

Munteanu-Râmnic vine din Basarabia.

Are între elevi şi o sumă de ofiţeri, până la coloneli şi amirali. Şi Ruşii se îndeasă la învăţătura limbii noastre şi se zic Moldoveni. „Toţi au abecedarul în mână". Prin şcolile cele mici nu se face încă nimic; încetul cu încetul apar aceia cari se cunosc a fi ce sunt.

*

Nu lipsesc intrigi şi păcate. Un Ţiganco, Rutean, organizează pe ţărani. Sfatul Ţerii n'a admis să fie trimes la Bucureşti Pelivan, ca fiind prea pronunţat naţionalist. Gore e forte nemulţumit că e ţinut la o parte. Profesorul Ius-

tin Frățiman, care vine din surgun, e înlăturat și ofensat. Un locotenent Pântea, fost ministru de Războiu (!), întâmpină pe un maior al nostru cu întrebarea: „Ce face Neamțul vostru?“. La un bal Guvernul s'a supărat că se poftiseră „burghezi“, armeni, greci, etc., și a părăsit sala; au trebuit apoi scuze. Buzdugan are mare influență și face proiectul de expropriere. Ardelenii și Bucovinenii se strâng în clică, și grupul Haneș lucrează contra lor. D-rul Cazacu e acolo, pândind pentru Stere. Duiliu Zamfirescu ar fi nemulțumind lumea prin atitudinea lui.

*

La Școala Normală, Ciugureanu și Inculeț au fost primiți așa încât nu s'a putut ascunde adânca emoție.

2 Mart.

Denize îmi spune ca Germanii au o listă de proscripție, în care sunt cuprins și eu.

*

La Regele. Cum e în amurg, figura slabă pare și mai străvezie. Capul căzut de desnădejde. Glasul i se oprește adesea în lacrimi. Vorbește foarte încet, cu îndelungi întreruperi, prin mari sforțări.

Apărarea nu mai era posibilă. Așa au judecat toți. Rezistența ar fi dus, mai curând sau mai târziu, la o înfrângere. Atunci, d ece sacrificiul? Protestarea o înțelegem, dar n'o putea urma. Averescu s'a indignat contra actului parlamentarilor. Lui, Regelui, i-a părut bine de dânsul: **trebuia aceasta.**

S'a părăsit gândul luptei. Ce dureroasă a fost despărţirea de Misiunea franceză! S'au început negocierile. Ne-am găsit înaintea unor cereri grozave: Dobrogea o vor Bulgarii, cu Delta Dunării cu tot şi cu gânduri asupra părţii de jos a Basarabiei, cu privire la care Centralii nu voiesc nicio hotărâre; anume interese evreo-ungureşti cereau **toţi** Carpaţii, pe o adâncime de 20 kilometri, până la Severin, la Târgul-Jiiului, la Câmpulung, la „porţile Castelului Regal din Sinaia", la Ocna. Mackensen însuşi a protestat, însemnând cu creionul ce credea el că pretinde necesitatea strategică.

Acum cererile se îngrămădesc. Dar lista de proscripţie există: pentru Brătieni, pentru familia Costescu, pentru Ştirbei, pentru Mihai Cantacuzino, pentru Delavrancea, pentru Cuza, pentru mine, ba chiar pentru Rusu Abrudeanu şi Cocea (de al cărui pamflet Regele vorbeşte cu desgust). Guvernul a fost întrebat de Austrieci când vreau să plece aceste persoane pentru a li pune tren la dispoziţie.

In dosul insultelor este Czernin, neiertător şi „fără creştere".

Va fi ocupaţie germană, cu toate consecinţele ei. „Mâne îmi vor cere să înlătur de lângă mine pe cutare şi pe cutare, să închid într'o mănăstire pe Regina, în alta pe Carol."

Cu gândul la imposibilitatea dăinuirii unui asemenea regim pentru lumea întreaga, vom răbda.

Marghiloman a fost chemat de Rege ca să ştie direct ce vor cei din Bucureşti. A înfăţişat pe Carp ca pe un om care s'a „ars" şi cu Nemţii, căutând, în cele două, trei luni de atotputernicie a lui, să-şi impuie reforma administrativă şi recomandând oameni fără nicio valoare; a arătat astfel încă odată că nu poate guverna. Totuşi e posibil ca Germanii să caute a-l impune Regelui pe dânsul, pe Virgil Arion. Atunci Regele preferă pe Marghiloman, care caută să-i ex-

plice că în „gestul inevitabil“ pe care îl cerea, **forma** fusese alta.

Aliaţii l-ar primi pe Marghiloman. Saint-Aulaire adauge însuşi, că se teme nu cumva **acasă** să fie mai puţin înţelegători pentru nevoile situaţiei. Marghiloman a înţeles, pe de altă parte, că „a trece imediat la altă politică ar fi contra onoarei“.

Se aşteaptă azi sosirea lui cu răspunsul. In Ministeriu n'ar intra exclusiv cei din Bucureşti. Mişu ar fi la Externe, dar prezidenţia ar fi a lui Marghiloman.

Regele a văzut pe Basarabeni, cari i-au făcut bună impresie. Li-a spus că nu urmărim nimic de la dânşii, dar n'am răspinge dorinţa lor de a ne uni cu dânşii, dacă va fi aceasta dorinţă. Austriecii continuă a nu voi să-i primească la negocieri.

La urmă, Regele aminteşte politica de silă germană şi încheie aşa: „eu n'am urât pe nimeni. Dar, fiindcă lucrul merge aşa, ei bine am ajuns să urăsc poporul care m'a născut“.

*

La ieşire întâmpin pe Mihai Cantacuzino, îndignat de ideia Ministeriului Marghiloman. El pretinde că Aliaţii nu-l acceptă.

*

La redacţie Tăslăuanu şi Agârbiceanu. Soarta lor îi îngrozeşte. Se aşteaptă la răsbunarea ungurească. Cel d'întâiu ar fi de părere ca Ardelenii să nu se lase cu niciun preţ dezarmaţi, ci să-şi caute undeva un drum. Caut să capăt o îndreptare de la Rege.

*

Regele îmi spune că Românii de la Odesa au fost duşi la Sevastopol. Colonelul canadian Boyle, care a negociat cu belşevicii, are pentru dânşii un profund despreţ. A reuşit să smulgă şi iscălitura lui Racovschi. La întrebarea Regelui cum poate el lucra cu astfel de oameni, Boyle răspunde că e deprins, în pădurile canadiene, unde sunt cete de câni sălbateci, să recunoască şeful de care ceilalţi ascultă.

3 Mart.

Ion Brătianu la mine. Imi spune că broşura iscălită Vilensky e poate — după părerea lui Poclevschi — opera unui anume Polacov. In ea se amestecă adevăr, extrase fidele şi falsificaţie. E absolut fals că Ruşii au oferit patru sute de mii de oameni. In schimb e exact că ei au impus — ca în telegrama reprodusă de Ernest Daudet — intrarea cu orice preţ a României — de şi Statul-major rus prefera neutralitatea unui războiu ajutat —, susţinuţi pentru aceasta de Francezi.

*

La Bucureşti ofiţerii străini fură vinul, ca la I. Pilat, dând chitanţe de benzină, şi blăni de femei, ca la d-na Lia Brătianu.

*

Marghiloman, al cărui Ministeriu l-a dorit şi îl admite Brătianu, ar fi anunţat pe azi venirea sau, cu un memoriu, retragerea sa de la sarcina ce şi-a asumat. Colonelul Mircescu ar fi venit cu memoriul.

Vorbesc de putinţa unei formaţiuni Prezan. Şi Brătianu o crede posibilă. Dar omul s'ar uza astfel, şi el este cinstit şi devotat Regelui.

Ion Brătianu îmi aduce procese-verbale, redactate de participanţii liberali, ale celor patru Consilii de Coroană. Le copiez. El face o bună figură într'însele, propuind rezistenţa, cu un Ministeriu al celor două partide, plus Averescu, ori simpla iscălire a condiţiilor impuse. Atitudinea Regelui e, în ce priveşte omul, simpatică, înduioşătoare.

4 Mart.

Mihai Cantacuzino îmi spune că are de la un ministru cuprinsul ultimei telegrame germane: „Din cauza nestabilităţii guvernelor româneşti şi simpatiilor arătate de familia regală Misiunii franceze, Centralii îşi rezerva să supravegheze ei înşişi îndeplinirea condiţiilor păcii".

E ocupaţia.

Şi „Timpul" dădea această ştire, dar i-a fost suprimată.

Marghiloman, aşteptat, n'a venit încă.

*

Regele a fost la biserica catolică. A stat toată vremea în genunchi şi plângea.

5 Mart.

Marghiloman a sosit şi formează Ministeriul: Decretul apare mâne. Aduce şi pe Hârjeu, demobilizat, şi pe Gr. Cantacuzino, ale cărui gazete au fost vândute la Nemţi.

Mehedinţi e şi el ministru. Impreună cu Onciul, el ar fi prezintat lui Mackensen un memoriu în privinţa Dobrogii.

*

La Conferinţile de pace, Miletici a expus îndelung drep-

turile Bulgariei asupra Dobrogii. Czernin a tras concluziile. Iar Argetoianu s'a mulţămit să invoce munca şi cheltuiala noastră acolo. „Gazeta Bucureştilor" a publicat procesul-verbal.

*

Inaintea Mitropoliei s'a organizat o manifestaţie de femei pentru pace, pe care au împrăştiat-o soldaţii.

*

Câţiva din cei de la Odesa — afară de fraţii Goga, de Osvadă, etc. — au scăpat. Nistor e la Cetatea-Albă. Se spun lucruri grozave despre ce s'a petrecut cu dânşii în timpul captivităţii. Generalul Crăiniceanu e în spital. Nestor Cincu a fost rău bătut. Colonelul Muraviov, comandantul militar al Odesei, căruia Românii îi fuseseră prezentaţi ca spioni, i-a liberat. Din nou însă, Racovschi s'a aruncat asupra lor şi i-a oprit „ca Români".

*

Aţâţaţi, se pare, de Austrieci, bolşevicii supără iară Nordul Basarabiei. S'a plâns un deputat în Sfatul Ţării.

Fiul unic al generalului Leon Mavrocordat a fost ucis.

*

Se spune că Germanii vor pune garnizoane în oraş, cum au făcut la Galaţi.

*

M'am gândit, un moment, să opresc foaia mai bine de-

cât s'o las forfecată la cenzură. Apoi aş fi trecut-o, după cerere, lui Bogrea şi altora, pentru a fi o publicaţie culturală până la întoarcerea libertăţii noastre.

*

„Tribuna" mă insultă grosolan prin condeiul lui M. Carp. Işi bate joc şi de Cuza, care atâta timp i-a făcut jocul.

*

Germanii ar fi adus o nouă listă de proscripţie, cu comandanţii lagărelor de prizonieri şi internaţi, etc. Pherekyde şi Morţun nu figurează pe nici una.

6 Mart.

Dimineaţa mi se spune ca Marghiloman ar vrea să închidă „România" şi „Neamul Românesc". Mai târziu se desminte ştirea.

*

Argetoianu destăinuieşte acum toate negociaţiile. Mackensen l-a chemat şi l-a sfătuit să nu cedeze cererilor de rectificare de frontieră ale Ungurilor decât cu „doi până la trei km." „unde e de nevoie": mai ales la Dorna şi puţin şi la Jiiu, la Predeal, — dar la Olt de loc, căci „n'au nevoie".

„Monitorul Oficial" are decretul lui Marghiloman. Ministeriul s'a format: măcar nu e Gr. Cantacuzino.

*

Disolvarea Parlamentului e sigură. Marghiloman va impune reformele **sale.**

7 Mart.

Apare încă o murdărie, „Arena". In ea, tovarăş cu Hefter, cineva, de la care n'aş fi aşteptat aceasta, mă acuză că „m'am vândut", pentru „avantagii", lui Brătianu,

*

Marghiloman asigură, la Ştirbei, că asupra Germanilor a făcut mare impresie rezistenţa de la Mărăşeşti. Intâiu, rănitii se aduceau noaptea, apoi li s'au pregătit două mari clădiri, — între care şi a Ministeriului de Instrucţie.

Mackensen ar fi foarte pornit contra Bulgarilor.

Purtarea ofiţerilor străini a fost insuportabilă ca aroganţă în cele d'întâiu două, trei luni. Apoi, spunea Bărbătescu, noul şef al Siguranţei, ori ei s'au deprins cu noi, ori noi cu dânşii. Nici Nemţii din ţară nu-i pot suferi, şi li-i ruşine de compatrioţii lor. Ţăranii ştiu perfect să se păzească de rechiziţii.

Despre lista de proscripţie, Marghiloman ar fi spus că Argetoianu trebuia s'o rupă în faţa cui i-a prezentat-o.

*

Invăţătorul Mihalache e aici. Ii recomand, dacă vrea să facă o organizaţie ţărănească, să nu apere pe ţerani numai contra duşmanilor lor, ci şi contra lor înşişi.

El părea să creadă că Averescu, care, ca şi Prezan, s'a retras din armată, e un om de treabă, care a căzut prin intriga, reunită, a lui Brătianu şi a lui Marghiloman.

*

Cuza a mers la Rege în numele Uniunii Parlamentare, ca să-l disuadeze de a face un guvern Marghiloman. Regele i-a răspuns că hotărârea este şi luată şi aceasta e a patra tragedie prin care a trebuit să treacă.

8 Mart.

Germanii ar înţelege să refacă ei şi să conducă gara Mărăşeşti, noi având acolo numai un reprezentant.

*

Marghiloman lucrează la câştigarea de aderenţi. Ar fi recurs şi la promisiuni de prioritate, la evacuare.

Numirile pe care le face desgroapă toate vechiturile şi introduc pe toţi aventurierii.

*

O delegaţie de proprietari şi petrolişti din Prahova, cu Boştinescu, ar fi mers la dânsul pentru a protesta contra intenţiei de a mă expulza pe mine. Marghiloman a răspuns că această măsură nu va atinge pe nimeni, şi încă mai puţin pe mine, de care e nevoie în noul Parlament (!), unde ei ar trebui chiar să mă aleagă(!).

*

Regina a telegrafiat Regelui Angliei înainte de „inchiderea ei în mormânt“, şi a primit asigurări de la dânsul.

9 Mart.

Ion Brătianu vine la mine, aducându-mi depeşile diplomatice din care rezultă că el s'a gândit la pericolul bulgăresc, dar că neapărată intrare în acţiune i-a fost impusă, nu numai de Alexeiev, dar şi de Joffre el însuşi.

Ei îmi mai ceteşte ceea ce numeşte „testamentul său politic", cu privire la legitimarea războiului şi un foarte frumos memoriu despre datoria Regelui de a se ţinea întreg în marele lui rol simbolic.

*

Robert de Flers, prin mari greutăţi, a sosit aici. Brătianu îl crede mai folositor, în asemenea împrejurări, la Paris.

*

Azi ar fi să se încheie pacea.

*

Soldaţii noştri sunt duşi de la Focşani la Râmnicul-Sărat supt escortă de cavalerie germană. Unii ofiţeri au refuzat, şi s'au întors la Iaşi.

Cei cari au sosit în gara Bucureşti aveau cea mai demnă atitudine tăcută.

10 Mart.

Continuă „polemicile" de insulte şi calomnii la adresa mea.

*

La Dorohoiu s'a aclamat pe stradă pacea.

*

Se vorbeşte de un Ministeriu Carp. Lăpedatu a auzit de intenţia de a se face din Mehedinţi şi Gorj un **Kronland**!

*

Se negociază în ce priveşte poştele şi telegramele, şi deci s'a prelungit armistiţiul pe două zile.

*

Mişu, care fusese chemat de Averescu, a fost rugat să steie un timp la Paris pentru ca, acum, să fie retrimes la Londra.

*

Un nebun, în uniformă rusească, vine să-mi denunţe maximalismul Sfatului Ţerii.

*

„Liga Poporului" a lui Averescu ar fi gata. Stere, care a sosit, face un partid „radical", şi cu Basarabeni, ca Halippa.

11 Mart.

Lăpedatu vorbeşte, după o telegramă Lyon, de condiţii grozave: Kronlandul austriac s'ar întinde în diagonală de la Turnul-Roşu până la Severin ,care ar fi Capitala.

Marghiloman ar fi înspăimântat. Continuă, stăruitor, zvonul despre un guvern Carp.

12 Mart.

Acelaşi zvon. Stere proclamă că el a refuzat participarea la Guvernul Marghiloman. „Opinia" vorbeşte de mari lucruri neaşteptate care s'ar putea petrece în două, trei zile şi despre care cenzura ar împiedeca să se vorbească. Se spune că, în jactanţa lui, Carp se adresează lui Kühlmann ca „gogomanilor" de la noi, asigurând că are Dobrogea în buzunar şi că se vor primi instrucţii de la Berlin.... Intenţia lui de a înlătura Dinastia pare evidentă.

*

Un Ardelean vine la mine indignat că-i repartizează pe la moşiile proprietarilor ca pe robi. Abia îl pot potoli.

*

I. Grădişteanu, care s'a întors, spune că a izbutit să fugă dintre aceia pe cari bolşevicii îi îmbarcau pentru Sevastopol.

*

Magistratul Hamangiu spune că Marghiloman ar fi căpătat oarecare concesii. Armistiţiul s'a mai prelungit pe câteva zile.

*

Ieri un ofiţer infirm a bătut într'o cofetărie pe un ploto-

nieri, care se aşezase la masa a doi ofiţeri germani şi-i informa.

*

Incep a se întoarce prizonierii noştri. Dintre soldaţi au murit zeci de mii, de foame şi de boli. O ură nebună e în sufletul celor cari au scăpat.

Ofiţerii din Bulgaria au fost puşi să mături străzile. Opuindu-se, au fost bătuţi în piaţă publică. Lumea de acolo însăşi s'a indignat de o asemenea ticăloşie.

*

Patruzeci de generali şi coloneli părăsesc armata.

Numai prin sila ofiţerilor unele regimente consimt să meargă în teritoriul ocupat supt paza ulanilor.

*

Averescu trimete o scrisoare lui Argetoianu şi lui Mihai Cantacuzino, arătându-li că la 1-iu April ar primi conducerea unei „Ligi a Poporului", care şi-ar propune trei scopuri: constituţionalizarea vieţii publice, fixarea responsabilităţilor şi, în al treilea rând, vag, oarecare reforme.

Scrisoarea a apărut numai în „Opinia". Restul presei nu-i dă nicio atenţie. Munciştii desmint că ar accepta şefia lui Averescu.

13 Mart.

Gore vine din Basarabia.

Acolo e tifos exantematic, mai mult chiar decât în anul

trecut, când s'au numărat douăzeci şi cinci de mii de cazuri. Se fac reforme, spune el, pentru cine? Când Ţara se despopulează!

Se va adresa d-rului Cantacuzino, rugându-l să vie în Basarabia.

Vorbeşte de bibliotecile admirabile care au fost distruse dincolo de Prut: la Cobâlna, la moşia lui Dicescu, la a lui Donici, care avea un observator astronomic.

*

Colonelul Rasoviceanu spune un cuvânt tare şi drept: „De s'ar încheia tratativele de pace! Să îngropăm odată mortul care stă pe masă".

*

Inaintarea Germanilor continuă în Apus. S'a trecut pe alocurea râul Somme. Parisul a fost bombardat de la o sută douăzeci de km. pentru a se produce panică.

14 Mart.

A nins ieri. S'a întors iarna.

*

Robert de Flers la mine. A fost prin Rusia ca printr'o ţară fără stăpân. Ici şi colo, prin sate, mici garnizoane austro-germane. Cercetarea paşapoartelor, care purta numele întreg al călătorilor, se făcea foarte uşor. „Gut, Gut", şi puteai trece înainte cu automobilul.

Aici de Flers a avut o audienţă la Rege, care nu i-a exprimat nicio ideie personală. Ofiţerul francez i-a spus

că numai în două cazuri Franţa şi-ar schimba atitudinea faţă de România: când, prin controlul poştelor şi telegrafelor, Legaţiile Inţelegerii n'ar mai avea niciun mijloc de a corespunde cu cei de acasă şi când materialul de războiu românesc ar fi cedat Germanilor pentru a-l întrebuinţa contra Aliaţilor. Regele a asigurat că aşa ceva n'o să se întâmple.

*

Zvonul, ciudat, că, la Moscova, un Mare-Duce ar fi fost proclamat Ţar.

*

La Ion Brătianu s'au adunat parlamentarii liberali. Unii erau de părere că, dacă Marghiloman cere **acestui** Parlament să ratifice pacea, ei ar putea-o face. Brătianu li-a cerut să păstreze, în atâta nenorocire, măcar o atitudine demnă.

Cererile noi ale Germanilor, aşa cum au fost comunicate acolo, ar cuprinde, pe lângă arendarea către un consorţiu al lor a terenurilor petrolifere ale Statului, monopolul, şi pentru restul producţiei, al derivatelor din petrol, mutarea conductei la Giurgiu, recunoaşterea parităţii religiei catolice şi celei evreieşti, împământenirea în masă a Evreilor.

*

La Bucureşti s'ar fi făcut o primire grandioasă demobilizaţilor. Germanii se plâng că soldaţii nu-i salută şi că ofiţerii noştri nu răspund măcar la salutul lor.

Dar, după alte ştiri, numărul femeilor care-şi petrec cu străinii e enorm şi purtarea lor e scandaloasă.

15 Mart.

Se caută evacuarea Iaşului de elemente care n'au dreptul de a locui aici. Unii afirmă că ar fi vorba să se gătească astfel locuinţe pentru Nemţii de la etape. „Mişcarea" o şi afirmă.

Tipuri de ofiţeri germani în civil apar, cu căutătura dominantă a „supra-omului".

16 Mart.

Aceiaşi goală aşteptare tristă.

*

Conflicte la Bucureşti între ofiţerii noştri şi cuceritori, cari vreau să impuie salutul. Unui Austriac care amintia că ai lui sunt învingători, ofiţerul nostru i-a răspuns: „Uitaţi Mărăşeştii". Pe un Bulgar, într'un grup de trei, l-a bătut unul dintre ai noştri pentru că îi arătase cotul spuind: „Na, Dobrogea". Comandatura pedepseşte pe Bulgar, care provocase scandalul.

Se impune celor sosiţi părăsirea uniformei, care provoacă pretutindeni mari demonstraţii. Acestea sunt oprite supt pedeapsa de închisoare şi amendă.

O informaţie în acest sens mi-o taie cenzura.

*

O uşoară îndreptare pe frontul de Vest, unde luptele se dau pe **ambele** ţărmuri ale Sommei.

17 Mart.

D-na Perticari îmi arată ordinul lui P. Cioràneanu, prefect de Poliţie, prin care soldaţii şi ofiţerii demobilizaţi sunt îndatoriţi a-şi lăsa uniformele, a şi le „depune" şi

a saluta pe duşmanul de ieri. Cutare părinte, trimiţând acest ordin fiilor săi, îi ruga să nu vie.

D-na Perticari va arăta ordinul Regelui.

*

Sărbătorile catolice amână pe trei zile redactarea definitivă a Tratatului de pace. Marghiloman asigură că, în materie de ciuntire a teritoriilor — după pierderea Dobrogei —, a căpătat „maximul posibil". S'a iscălit şi actul pentru petrol...

*

Alimănişteanu, deputat al Dobrogii, mi-a cerut să redactez actul. prin care deputaţii dobrogeni protestă contra ruperii de la noi a acestei scumpe provincii. Il redactez seara.

Ce-am ajuns a scrie!

*

Campania infamă contra mea continuă. „Arena", căreia Guvernul îi asigură hârtia, mă acuză că mi-am adus de la Văleni, cu vagoanele pentru răniţi, biblioteca şi averea. Şi spune că ştirea o are de la un ofiţer.

Dau în judecată foaia, dacă nu apare ofiţerul, pe care şi pe dânsul îl voiu da în judecată.

18 Mart.

Un ofiţer scăpat din prinsoare — dintre cei de la Cerna — vine la mine. A fost prins de Ungurii lui Szivó şi dus la Szopronyek unde întreţinerea era bună, putându-se cumpăra unt, carne şi celelalte. Când ofiţerii luaţi de Germani

se duceau la Crefeld, el s'a strecurat, contra voinţii lor, împreună cu dânşii.

Aici lipsa era aşa de mare de nu se mai puteau recunoaşte cei cari nu se văzuseră câteva săptămâni. Zeama de sfecle şi de gulii era toată hrana, cu o sută de grame de carne pe săptămână şi două sute de grame de pâne pe zi. Au murit, după constatările oficiale, patruzeci de mii de soldaţi români; trei mii numai la Danzig. „Voiau să ni distrugă rasa!".

Ofiţerul a încercat să fugă de la început. A fost prins, judecat, condamnat la închisoare. Dar colonelul prezident l-a felicitat. „Suntem şi noi ofiţeri şi înţelegem."

Pe urmă totuşi ofiţerul a fugit, prin Olanda.

Un coleg al lui de închisoare şi de fugă, căpitanul Mihai Manoliu, din 10 vânători, vrea să-mi arate, la spitalul Sf. Spiridon, unde este pentru o veche rană, acte compromiţătoare, cu privire la vechiul regim de la noi.

*

După amiază, Gore se plânge de pretenţiile ucrainiene. Basarabenii nu se pricep să răspundă. Ar trebui o întinsă lucrare documentară.

Continuă a fi nemulţumit şi de Sfatul Ţerii, creat pe baze revoluţionare ruseşti şi care, de şi provizoriu prin constituirea lui, vrea să deie reforme definitive. Nu-i place nici spiritul în care lucrează Ghibu, care a devenit un adevărat bolşevic.

*

Aseară mi s'a vorbit de un căpitan care, intr'un sat basarabean unde ai noştri fusese primiţi cu pâne şi cu sare, a tras cu mitraliera în nouă ţerani denunţaţi ca jăfuitori de

proprietar, un Armean. Divizia de cavalerie ar fi prea mult la dispoziţia clasei de sus, eterogenă sau înstrăinată.

*

Manoliu îmi arată raportul lui Saligny ca director al Muniţiilor, prin care, cu câteva zile înainte de încetarea războiului, arată nepregătirea noastră totală. Apoi demisia lui, declaraţii de ingineri că tunurile de cetate sunt proaste, dovezi de hoţii, etc.

A apucat a vorbi lui Prezan şi generalului Râmniceanu la Palat, cari îi cer lămuriri. Nu ştie ce să facă, din cauza legăturilor sale de familie şi de partid.

Il sfătuiesc să nu dea nimic până la pacea generală. Atunci sau le va scoate la iveală în procesul răspunderilor— dacă va fi — sau le va depune la Academie cu legământul de a nu se deschide decât după un număr de ani.

*

Contra mea ziarele lui Marghiloman încep a scoate ordine de transmitere de bagaje şi „alte probe".

20 Mart.

Se anunţă de „România" că ni se ceruseră douăzeci de mii de km. pătraţi în Carpaţi şi că s'au mulţumit cu patru mii. La Muscel se ia şi dealul Matiaşului, frumosul Rucăr rămânând anexat. Când C. C. Arion protestă zicând: „Pregătiţi astfel un războiu cu România", Czernin a răspuns: „nu va mai fi niciun războiu cu România".

D-ra Caragea spune că ura contra Germanilor e nespusă.

Aflu de aiurea că ofiţerii şi funcţionarii veniţi cu misiuni în teritoriul ocupat n'au fost îngăduiţi măcar în casele lor. Unul s'a culcat în bucătărie. Casa lui Xenopol, unde e Casinoul bulgăresc, a fost, cu biblioteca, devastată.

Mackensen s'a plâns că demobilizaţii noştri nu salută şi nu răspund măcar la salut.

Semnarea definitivă a păcii s'a amânat pe două săptămâni, se zice. Unii vorbiau de o schimbare de guvern în sens militar, la Berlin. Marghiloman a venit azi şi disolvarea Parlamentului ar fi asigurată.

*

Ştirile de pe frontul apusean sunt ceva mai bune. Francezii asigură că au scos în luptă abia 1/15 din forţele lor, iar Germanii jumătate, că au şi consolidat frontul la Nord de Somme şi că, după consolidarea restului, se va purcede la „a treia fază", care va fi ofensiva lor.

*

Guvernul sileşte Statul-major să nu mai dea alt buletin militar decât înşirarea celor venite din ambele părţi, fără sinteză şi apreciere.

21 Mart.

Lăpedatu îmi spune că la Chişinău se încearcă o grupare ca reprezentând lumea nouă, cei de aici toţi fiind cei vechi. Şi unii Basarabeni ca Ţanţu sunt îndignaţi.

*

Redactez proteste şi pentru judeţele de munte ale căror teritoriu e ciocârtit.

C. C. Arion a declarat că România va ieşi „crescută". Poclevschi a fost la Marghiloman. Se afirmă că se va proclama fără zăbavă anexarea Basarabiei. De aceia se şi redactează în districte adresele de aderenţe.

*

„România Nouă" a publicat că Mehedinţi a vorbit lui Lăpedatu de suferinţile Românilor din Ungaria.

*

Ministrul ungur Vàszony a declarat în Parlament că iredentismul român a murit şi că sunt acuma mijloace de a îngenunchia pe Românii din Ungaria, nemai fiind consideraţiile faţă de România aliată.

*

Ieri Regina Maria mi-a scris, arătându-mi cum o zdrobeşte şi fizic neputinţa de a duce o luptă, ceia ce înainte o susţinea. E încredinţată însă că „ziua noastră" va veni. Îşi arată mulţumirea pentru articolele în care eu dau expresie sentimentelor bune. O doare conştiinţa că se putea şi altfel şi că e adusă „a se îndoi de curajul acelor cari o încunjură".

22 Mart.

Intr'o scrisoare a unei fete din teritoriul ocupat se arată cât fură Germanii la Bucureşti. „Nu mi-e frică de ei, dar scârbă îmi este"...

*

Cenzura taie din scrisoarea d-rului Cantacuzino, care protestă că s'a înlăturat din programul munciştilor pasagiul privitor la politica externă, fără a-l întreba măcar, dar păstrându-i iscălitura. I se arată lui Meissner că pasagiul a fost redat ieri în „România", iar acesta spune că-l nemulţămeşte aceasta foaie şi că va lua măsuri contra ei. „Nemţii", adaugă el, „cetesc tot, şi, neînţelegând că războiul lasă o ură ce nu poate dispărea de pe o zi pe alta, se supără şi ne fac să plătim la negociaţii. Cutare notiţă dintr'o foaie de aici a costat pe România un miliard".

*

Anexarea Basarabiei pare o chestie de câteva zile. Marghiloman va merge acolo.

*

Mi se spune că intregi divizii germane vor rămânea până la pacea generală.

*

Greva lucrătorilor din atelierele Căilor Ferate e considerată ca o primejdie. Ei au strigat Prefectului de Poliţie că sunt sătui de vorbele celor mari. Ni s'a cerut să suprimăm o scrisoare a lor către ziar.

*

La ţară e nelinişte. Pe la munte demobilizaţii ară pe moşia boierească La Ibăneşti, în Dorohoiu, moşie arendată, femeile au venit cu beţele la Primărie şi au bătut pe cei câţiva bărbaţi cari se învoiseră a lua în arendă falcea pe un preţ prea mare.

De cealaltă parte, jandarmii au fost mutaţi între dânşii ca să nu-i găsească mobilizaţii. Unul se plângea aşa: „de acuma n'o să putem **pirsicuta...** O să ni răsară înainte un mutilat, un decorat... şi ei îşi ştiu dreptul lor". Regele a invitat pe administratorul Domeniilor Coroanei şi al propriilor sale moşii să pregătească împroprietărirea conform cu noile principii constituţionale, arendând imediat la Obştii.

23 Mart.

Stere, care va merge „în misiune" în Basarabia, a trecut prin Iaşi cu Pătrăşcanul său. La Paşcani accident de tren: vre-o douăzeci de morţi, mulţi răniţi. Prietenii lui Stere spun că era pregătit pentru dânsul!

*

„România", care, ca organ al Cartierului, mergea pe front cu articolele cenzurate, a fost suspendată pe cincisprezece zile şi i s'au confiscat exemplarele din depozit. La protestările lui Locusteanu i s'a spus că în materie de guvernământ nu sunt alţi factori decât Regele şi miniştrii lui.

In schimb, „Arenei", la împărţirea hârtiei, i s'a făcut cea mai largă parte.

*

Şi Popp de la „Gazeta Bucureştilor" va epxune, de Luni, foaia sa la Şaraga, după care va veni, neapărat, şi „Lumina".

*

O deputaţie de funcţionari de la Căile Ferate se plâng

de leafa mică. La obiecţia ce li fac, că Germanii, cari vor sa ni ia transportul, se vor folosi de aceste lupte, unul, beat, spune „că li e indiferent cine o fi", numai să li dea leafa.

*

Generalul Cristescu e numit şef de Stat-major.

*

Deputatul Nicolaescu vine de la Odesa. „Democraţii" au fost cruţaţi de Racovschi, care caută furios pe Ion Atanasiu, senatorul, pentru socoteli vechi.

*

Liberalii nu vor veni la disolvarea Parlamentului. E hotărârea lor definitivă. Marghiloman va alege o Cameră pentru ratificarea păcii şi apoi o Constituantă.

24 Mart.

Ucraina cere Cetatea-Albă şi Ismailul. A reclamat oficial calea ferată Bălţi-Ocniţa. A numit profesor ucrainian la gimnaziul Ocniţa.

*

Stere a fost trimes în Basarabia pentru a face el ştie ce. A fost vizitat în trecere de Sadoveanu şi atâţia alţii. Presa bandiţilor cade la picioarele lui.

*

Vremea bună, de secetă, scoate la plimbare pe toţi paraziţii.

*

Arion a declarat că îndată după pace. Centralii vor ceda Dobrogea Bulgarilor. Ungurii au căpătat şantierele din Severin, spune Leonte Moldoveanu, şi acum Germanii cer portul Ramadan. O foaie se bucură că ni se recunosc pe Dunăre „drepturi de riverani ca şi al centralilor"...

25 Mart.

Veşti rele de la ţară. Se ne gătim şi de foamete!

26 Mart.

Ziarele plătite apar cu expozeul lui Czernin la Consiliul Comunal din Viena, arătând hotarele ce ni se acordă, cu neruşinata răşluire a liniei Carpaţilor, cu îngenuncherea economică şi cu făgăduiala că, dacă nu vom rămânea credincioşi, se va hotărî definitiv soarta noastră.

Lumea e încântată şi petrece. Niciun comentariu în ziare.

*

Cenzura nu permite nimic privitor la Stere.

El e în Basarabia. Ar fi spus că e mulţămit cu situaţia şi a cerut zăbavă de o zi pentru venirea lui Marghiloman. Totuşi merge cu suita pentru a proclama anexarea.

*

Nestor Cincu a sosit în Iaşi. Refuzând să plătească ban-

diţilor lui Racovschi, a fost groaznic martirizat şi apare ca o umbră. Toţi laudă pe colonelul canadian Boyle, care singur i-a scăpat.

*

Se asigură că şase divizii germane vor rămânea în ţară până la pace: două vor veni în Moldova.

27 Mart.

Lui Stere i s'a făcut la Chişinău o primire de rege, cu muzică, defilare de trupă şi gardă de onoare.

Omul poate aduce, ca şi amicul său Marghiloman, foloase astăzi. Dar pentru nimic în lume n'aş fi vrut să bat cărările lui!

*

Ni se ia Ceahlăul. Cea mai mare parte din cei patru mii de chilometri se smulg Moldovei.

*

Porumbaru vine la mine. Se plânge uşor că Brătianu n'a comunicat mai nimic colegilor săi, cari n'au ştiut halul de nepregătire al armatei.

El îmi spune că Mackensen a apreciat mult încercarea diversiunii peste Dunăre a lui Averescu; i s'a uşurat pieptul când a auzit că diviziile de acolo sunt chemate aiurea.

Barajul rău făcut acolo, ca şi la Constanţa, s'ar datori neexperienţei lui Bălescu.

Diviziile chemate pe alt front **nu puteau folosi nici acolo....**

*

Stere ar fi spuind că în teritoriul ocupat n'ar mai fi niciun germanofil, aşa de barbară a fost purtarea cuceritorilor. Nici el n'ar mai avea simpatii pentru dânşii?!

Reichmann, poliţaiul Bucureştilor, desminte zvonul că după pace va înceta administraţia militară şi cere populaţiei ca şi mai departe să asculte de ordinele ei.

*

Germanii s'au mirat de ce uşor am părăsit Dobrogea şi în general de nepregătirea alor noştri. „Noi cerem: dacă ni se dă!....."

Czernin a anunţat şi primirea Bisericii catolice ca Biserica de Stat şi împământenirea Evreilor în massă.

*

Ministrul bulgar Radev ar fi mars de două ori la Sofia cerând să nu se primească decât Cadrilaterul, căci altfel în zece ani va fi războiu cu România.

*

Ziarele se bucură că Germanii vor face canalul Cernavoda-Constanţa....

*

Marghiloman spune şeful Biuroului Presei, se plânge că nu-l mai apreciez ca pe vremea neutralităţii... Cenzura lui e tot mai aspră cu noi.

*

Duca îmi aduce pe Precu, Român de peste Nistru, membru

al Radei ucrainiene, care imi cere argumente istorice şi sfat pentru un ziar.

S'a certat cu Hruşevschi, istoricul, care îi vorbia de Ucrainienii de la Dunăre, pomeniţl în rapoartele lui Komulovic şi în vremea lui Mihai Viteazul.

Precu e dintr'o familie suceveană. La Simferopol sunt Mocani. Aiurea tot imigraţi din Moldova.

Omul e simpatic şi foarte isteţ. Vorbeşte relativ bine româneşte.

Se încearcă a se face din aceasta un succes politic al lui Marghiloman. Acesta, primit împărăteşte, e declarat de asociatul său: „Dumnezeul Basarabiei". Lui Marghiloman însuşi, prefectul Poliţiei, arătând ceasul sosirii, voia să-i facă o manifestaţie la gară.

Ea n'a avut loc, de şi era foarte multă lume. Plimbarea lui Marghiloman pe stradă n'a atras decât puţine saluturi şi niciun entuziasm.

*

Regele a mers la Oituz cu Mehedinţi, care spune că urăşte pe Nemţi fiindcă nu l-au lăsat, ca suspect, să meargă acasă la el la Soveja, de şi a cerut-o de trei ori.

28 Mart.

Noaptea se anunţă ziarelor că Sfatul Ţerii din Chişinău, după o deliberare de două zile, **a votat unirea cu România.** De fapt au fost şi vre-o treizeci şi şase de abţineri (optzeci şi şase pentru şi trei contra) ale străinilor. Partidul ţărănesc al lui Ţiganco s'ar fi convins în ultimul moment (de fapt numai o parte, fără şef).

*

Frumoasă telegramă a Regelui. A lui Brătianu e sarbădă şi stângace.

*

Intâlnesc pe pictorul Verona, cu o lungă barbă albă. A fost prizonier, luat cu divizia de la Cerna. Ungurii erau cavaleri, Germanii brutali. El a refuzat să se întoarcă singur, ca pictor ce nu face politică, aşa cum îl recomandaseră de la Bucureşti, cerându-l pentru lucru la Monumentele Istorice, al căror supraveghetor e acum un German. Li-a făgăduit găzduitorilor săi o răzbunare de artist la întoarcere.

*

S'a întors din Bulgaria profesorul Fedeleş. Spune lucruri grozave. Un coleg al lui, învăţător la Târşor, a fost înţepat de un Bulgar în jurul inimii de trei ori, pe câmpul de luptă de la Harabagi, şi, scăpând, a fost poreclit de ceilalţi „Viaţă Lungă". El însuşi a scăpat, fiind luat drept Rus (la întrebare, el spusese mişcând capul, „nu", dar la Bulgari mişcarea aceasta înseamnă tocmai contrariul). A petrecut ierni grozave. Unii nu dormiau, alergând toată noaptea ca să se încălzească, alţii puneau paie supt biata lor tunică de dril. Mâncarea, mizerabilă, li se lua adesea ca pedeapsă. Sârbii vecini — din patru mii au rămas vre-o patru sute— culegeau cojile mâncărilor sărace ale Românilor. Ofiţerii au fost bătuţi în piaţa publică. Sosirea delegaţilor Crucii Roşii neutre a făcut singură să se aducă bocanci celor cu picioarele îngheţate şi rănite. Inşelătoria a fost demonstrată vizitatorilor.

Insultele zilnice plouă asupra ţerii. Se ameninţă cu distrugeri şi omoruri la noi în ţară. Bulgarii se mirau că se

trimit universitari pe front, cum se făcuse şi la ei, dar regretau.

*

Vremea s'a răcit, dar nicio picătură de ploaie. Şi nici în teritoriul ocupat. De acolo se cere desperat hrană. Mulţi se gândesc a se aşeza pe aici pentru câtva timp.

*

La Galaţi Germanii plătesc cu hârtia-monedă emisă de dânşii pentru România. La Bender garnizoana o ţin ei, cărând materialul ce am luat noi de la maximalişti.

29 Mart.

Succes german la La Bassée contra Englezilor şi Portughezilor. Germanii numără şase mii de prinşi şi o sută de tunuri (multe de tranşee).

*

Oraşul e pavoazat pentru votul Basarabenilor. Abţinerile sunt, nu ale străinilor, ci ale ţăranilor lui Ţiganco.

*

Seceta continuă. Generalul Leonte, care mă vizitează, e plin de îngrijorare.

*

Se desminte că Germanii vor să facă rechiziţii în Mol-

dova. De dincolo se iau tipografii (a lui Baer), fabrici (a lui Mandrea Pielarul).

*

Ziarul lui Ianceveţchi salută unirea Basarabiei cu România.

30 Mart.

Solemnitate pentru Basarabia. Şi Ion Brătianu a fost la Mitropolie. Paradă cu regimentul 9 vânători şi cu grăniceri. Deputaţia basarabeană a fost impresionantă (Pelivan nu asistă, fiind dus la spital pentru a fi operat de otită).

Stere defilează, sumbru şi impunător, în automobil. Ziarele îi cântă laude. Regele a fumat havana lângă dânsul. L-a înfăţişat chiar de pe balconul Palatului publicului — bunul public, bunul Rege! —, care aclamă. Va face din el un ministru. A şi făcut, spune Duca, foarte profunde saluturi preliminare.

In ajunul infamului tratat, care ni ia şi tot colţul Dornelor, supt steaguri lumea se plimbă, încântată. De-asupra, cerul de secetă. Dincolo de Siretiu, foame şi umilinţă.

*

Bulgarii ni cer o mare cantitate de grâu ca să libereze cea mai mare parte din prizonierii noştri de la dânşii, cari mor, literal, de foame. Ei ar fi încheiat un tratat secret cu Ucraina.

31 Mart.

Regele decorează pe Stere cu Coroana României.

*

Arion arată cum că în vechea cerere austriacă frontiera trecea de Severin şi Târgul-Jiiului, Câmpulung, Sinaia, că ea cuprindea Moineşti, Târgul Ocnei, că lua Vereştii şi se apropia de Dorohoiu. El lămureşte că Evreii se vor împământeni pe categorii şi că nu vor fi mai multe Biserici de Stat.

1-iu April.

Se cer celor ce trec dincolo să-şi aducă alimente pe termen indefinit, şi apoi — li se confiscă.

*

Ştiri din Bucureşti arată prădarea totală a caselor nelocuite. Niciun scaun... Onciul scrie lui Zotta că lefile sunt foarte scăzute şi alimentele foarte scumpe.

2 April.

Cei veniţi din Rusia spun că nemulţumirea contra Germaniei creşte, că s'a început un războiu de guerillas, că la Odesa populaţia nu vrea să deie armele.

*

Lucrătorii de la atelierele militare sunt în grevă. Guvernul nu li-a răspuns la termen. Ei cer uşurarea condiţiilor de viaţă (au cinci lei pe zi) şi demobilizarea. Par a fi şi aţiţări străine. Se zvonia de ciocniri cu trupa, de arestări în massă.

*

Căderea lui Czernin. Succesorul lui n'a fost numit.

3 April.

N'avem voie să comentăm căderea lui Czernin.

„Timpul" dă însă asigurarea că pacea noastră nu se va resimţi din această schimbare.

*

Din Basarabia d-rul Siminel şi soţia lui, fata lui Dicescu. Ei asigură că între elementele cuminţi de acolo n'ar avea aderenţi Stere, care, pe de o parte ,se prezintă ca împuternicitul Guvernului român, iar, pe de alta, cere Basarabenilor să-l ajute a îngrozi pe „boierii" de aici şi a-i sili la reforme radicale.

4 April.

„Momentul" lui Stere debutează cu insulte în versuri şi în poză. Pe Brătianu Stere însuşi îl acuză că i-a dat misiunea în Ardeal, citând cuvinte şi scrise, şi-l înfăţişează batjocurind necinstea în afaceri a lui Costinescu. Despre atitudinea mea faţă de dânsul vorbeşte insultător şi provocător, în dorinţa de a provoca polemici şi poate mai mult decât atâta, dacă aş consimţi să-i fac jocul. Bratianu refuză polemica, strecurând ceva ca o desminţire.

„Omul Basarabiei" s'a făcut ales preşedinte al Sfatului Ţerii. Toţi politicianii se tem de ce ar fi el în stare să facă întrebuinţând puterile distructive de acolo, pe care le cultivă şi le aţâţă.

In „Vossische Zeitung" un articol ţine de rău pe Kühlmann, care a permis lui Czernin să taie hotare în carnea României, fără folos pentru Germani, tolerând Dinastia, pe care ar fi trebuit s'o înlăture.

Se vorbeşte şi de o cădere a lui Kühlmann. La Sofia

ar fi criză ministerială. Unii Bulgari ar fi contra primirii Dobrogii întregi.

*

Negocierile s'au amânat la 20 Maiu st. n. Zvonuri fantastice. Şi despre armistiţiu cerut de Germani — cari totuşi au luat Walverghem şi Nieuwe Kerke — pe frontul apusean. Czernin ar fi fost înlocuit prin Burián.

*

Unii vorbesc de influenţa lui Carp la Berlin şi de posibilitatea ca el să smulgă puterea — chiar contra Dinastiei şi fără de dânsa.

5 April.

Continuă destăinuiri şi injurii.

*

N'avem nici prelungirea armistiţiului.

*

Tot mai mult se vorbeşte de Ministeriul Carp. Marghiloman ar fi reţinut la Bucureşti de greutăţile ce i se fac de cei de acolo. Se anunţă plecarea lui Burián într'acoace.

*

La Sofia ar fi fost chemat la guvern Radev. Se pun speranţe cu privire la Dobrogea în judecata rece a acestuia.

*

Piccolot şi un fost elev al Şcolii „des Chartes", Prévost, îmi aduc textul complect al scrisorii Impăratului austriac către Sixt de Bourbon-Parma, în care califică de „juste"

pretenţiile franceze asupra Alsaciei şi Lorenei şi promite Serbiei restituirea „suveranităţii" şi drumul la Mare.

Ei pun în perspectivă părăsirea de Englezi a ruinelor oraşului Ypres, care nu s'ar mai putea ţinea.

*

Sadoveanu reneagă tot ce s'a scris la „România", declarându-se adept al lui Stere.

*

I. Grădişteanu afirmă că generalului Grigorescu i s'a cerut de Virgil Arion să transmită lui Ion Brătianu condiţiile „cele bune", din Ianuar, ale Nemţilor (cu integritatea teritorială, consultarea liberă a Ardelenilor, Basarabia., etc). şi că, generalul refuzând, a mers, pe sama lui, fiul generalului, care ar fi adus şi propunerea. Prinţul Carol e înfăţişat ca garant. „Mişcarea" opune o desminţire, care n'are nimic indignat.

*

Cineva care a fost de faţă îmi spune că la Mitropolie toţi — de la Mitropolit la ţeran — erau la picioarele lui Stere, care se uita crunt, dictatorial, la învinşi, supuşii lui. Regele însuşi s'a dat înlături faţă de maiestatea nouă a aventurierului.

*

Cenzura suprimă articolul lui Georgescu, fost prefect de Caliacra, care arată cum, cu câteva ceasuri încă înainte de declaraţia de războiu către Austria, Bulgarii au bombardat din aeroplan Bazargicul.

Din articolul mieu „Muntele" se taie tot ce priveşte cât de departe pierderile noastre în Carpaţi.

La Bucureşti situaţia Germanilor devine grea. Prefectul de poliţie Ciorăneanu a confiscat din tren toate scrisorile pentru Iaşi, şi ale lui Mehedinţi.

Incă un mijloc de a servi pe Carp ca să ajungă dictator?

8 April.

Otelul Traian a fost, de trei săptămâni, închiriat de Germani, cari îşi vor instala aici, ce ruşine!, biurourile de control al căilor ferate, al poştelor, telegrafelor şi telefoanelor.

Aceasta e „pacea"...

*

Marghiloman s'a întors azi şi asistă la slujba de la Mitropolie pentru pomenirea medicilor morţi.

*

Mavrodi spune că actualele campanii de presă n'au importanţă şi că la Bucureşti liberalii vor întemeia un mare ziar de luptă.

9 April.

Stere a anunţat Regelui că e ales preşedinte al Sfatului Ţerii din Chişinău. Regele răspunde, îndelung, despre buna înţelegere a tuturora de acolo faţă de Coroană, iar lui, în particular, nimic.

Stere şi-a impus ca prim-ministru basarabean pe d-rul Cazacu contra lui Halippa, care cerea alegerea de Sfat.

*

Regimentul 9 de vânători va trece peste Prut.

*

Delavrancea a avut un atac de angină de piept şi uremie. Era să se piardă. E încă foarte slab. „Cu părul răsfirat pe pernă şi barba crescută", spune d-na Vlahuţă, „era ca Ştefan-cel-Mare, din piesa lui, pe patul de suferinţă".

10 April.

D-rul Proca îmi spune că s'a tăiat Legaţiei Franceze orice legătură cu Patria. Fasciotti îndeamnă necontenit la plecare.

*

Saint-Aulaire se plânge că i-a rămas casa pustie, odată cu plecarea norocului.

Tot el spune, după veşti sigure din Bucureşti, că Tuelff von Tscheppe promite o răscoală ţărănească şi apoi — ocupaţia şi în Moldova.

*

O efervescenţă este în populaţie, mulţămită ziarelor de aţâţare şi lipsei de alimente şi de administraţie. La jandarmii pedeştri, de lângă Ministeriul de Externe, cel care gătia mâncarea mi-a strigat: „Mâncăm orez şi arpăcaş şi boierii se plimbă".

*

Marghiloman anunţă şi cedarea şantierului de la Giurgiu Germanilor (şi pentru maşini agricole!). Şi ocupaţia, a optzeci de mii de oameni fără termen. El adaugă că, dacă

am părăsi unele „inclinaţiuni", evacuarea s'ar face mai iute... De fapt, tratatul nu prevede niciun termen.

*

Contrabanda se face larg, din puţinul care ni-a rămas, — pentru a se hrăni Austria.

*

Antagonismul dintre Guvern şi Stere creşte. El se face absolut şi exclusiv stăpân pe Basarabia. Soţia fostului prefect Georgescu spune că supt influenţa lui se încep agitaţii contra Regelui şi că ofiţerii sunt foarte îndârjiţi contra acestei provocări.

*

C. C. Arion atacă public politica de concesii a guvernului precedent, care a dat păcii baze dezastroase. Răscoala ţărănească — şi între ostaşi — s'ar pregăti prin uneltiri din partea aceia.
Liberalii se apără că n'au nicio parte într'însele.

*

După stăruinţile mele lucrătorii de la Căile Ferate au transmis Regelui un memoriu şi li s'a răspuns în scris că vor fi satisfăcute, după putinţă, cererile care sunt drepte, şi că o comisiune lucrează la Palat.

*

Ucraina negociază cu noi pentru reluarea navigaţiei între Odesa şi Galaţi.

Take Ionescu explică rolul său la Consiliul de Coroană din Iulie 1914 şi afirmă încă odată lămurit simpatiile sale pentru Inţelegere.

„Evenimentul" apare de la cenzură, cu sub-titlul, aşa: „ziar conservator".

*

Generalul Leonte e scos de la Direcţia Alimentaţiei.

*

Regele nu vrea să disolve Cartierul General. Se semnanalează vizitele lui la trupe. Mâni necunoscute au răspândit manifeste prin care se cer rugăciuni pentru dânsul şi Dinastie.

11 April.

Regimentul 4 de vânători îşi face intrarea aici.

*

Regina pleacă în astă seară. Doreşte să fie cât mai departe de ce se face aici.

*

Berechet vine din Basarabia. Nici până acum nu s'a curăţit terenul de luptă de la Bender. Dincolo, la Tiraspol, e bună rânduială. Preoţimea basarabeană, care se teme să nu i se secularizeze averea şi să nu i se îngusteze dreptul de a lua cât vrea de la credincioşi, a înaintat Mitropolitului un memoriu prin care cere episcop rutean la Hotin şi episcop bulgar la Ismail.

Berechet a servit ca interpret lui Gologan, trimisul ucrai-

nian, în conversaţia acestuia cu Marghiloman, care a refuzat să-l recunoască în calitate de ministru, Ucraina nefiind ea însuşi recunoscută de toate Puterile. La întrebarea despre scopul misiunii sale, Gologan a pomenit şi de unirea cu Basarabia. Nu că Republica din Chiev n'ar ţinea samă de drepturile noastre, dar a fost la unire o presiune militară care ia din valoarea hotărârii de la Chişinău. Marghiloman a obiectat că a fost şi el de faţă, constatând lipsa oricării presiuni, pe care, de altfel, o constată şi numărul celor ce au votat contra ori s'au abţinut. Gologan a adus înainte plângerile venite din districtele Hotin, Soroca, Cetatea-Albă şi chiar Ismail şi cărora trebuie să li se dea o soluţie. Marghiloman a ştiut să spuie că pretutindeni populaţia străină e nouă, că la Cetatea-Albă populaţia ruteană e prea puţină, iar la Ismail nici nu există. De altfel şi noi am putea reclama sute de mii dintre ai noştri cari locuiesc peste Nistru. Discuţia s'a oprit aici. Gologan pretinde că e Ucrainian de rasă pură....

*

La Chişinău se plâng că nu li se dau reprezentaţii mai serioase decât „Baba Hârca".

Patru mii de ofiţeri ruşi se află în oraş şi nu se ocupă decât cu propaganda.

12 April.

Un ziar pretinde chiar că numărul ofiţerilor ruşi la Chişinău e de cincisprezece mii.

*

Regimentul 9 vânători a plecat acolo.

Reclamaţiilor Ucrainienilor în chestia Basarabiei li s'a răspuns că ea priveşte numai România şi Basarabia însăşi.

*

La Ploieşti, răniţii germani ar fi ars o parte din cărţile bibliotecii Liceului fără să fi intervenit cineva din oraş.

*

Mişu trece pe la mine. Ca şi la Paris nu mai avem reprezentant nici la Londra.

Francezilor de aici li s'a luat cifrul. La protestările Decanului Corpului diplomatic s'a răspuns cu „neutralitatea" noastră.

*

Germanii consideră materialul Căilor Ferate din teritoriul ocupat, ba până şi sârmele de telegraf şi telefon, ca pradă de războiu, şi o specifică în tratat.

*

Ion Agârbiceanu vine la mine. O duce greu la Roman, mai ales după suprimarea „României". Locuieşte într'un sat peste râul Moldova.

*

Mănăstirea Slatina cade la Unguri! Lăpedatu pleacă să ridice ceva din obiecte. Şi Mălinii Regelui au aceiaşi soartă.

*

Profesorii Universităţii din Bucureşti, cu Senatul în frunte, consimt a redeschide, ba chiar cu program de la Germani, toate Facultăţile, afară de cea de Drept.

*

La Bucureşti se credea că Murgoci a murit de tifos.

*

Concertul Basarabencei Anastasia Dicescu. Lume multă, dar rece; nu i s'a oferit măcar o floare.

*

Vlahuţă a venit pe o zi aici din Bârlad.

*

La Chişinău, Stere e hotărît să mântue cu „România Nouă", cu librăria, cu tipografia, cu toată opera refugiaţilor ardeleni şi bucovineni.

Deocamdată Basarabenii îl privesc bine, ca fiind de-al lor. Se numesc prefecţi localnici în cele nouă judeţe.

*

Carp se va aşeza la Ţibăneşti.

13 April.

Lăpedatu vine de la Slatina. Călugării pleacă, nevrând să rămână supt Nemţi. Cale de două ceasuri la Apus de Folticeni doar un car şi doi oameni. La Mălini se ia tot, de plecare: şi ferestrele. Populaţia se duce. Se dau Nemţilor treizeci şi cinci de sate, peste treizeci de mii de oameni. Graniţa nouă ar fi să ia şi Cornul Luncii, şi ea pătrunde adânc în şes.

*

Ianceveţchi va întrerupe ziarul lui. „Mă fac bolşevic pentru ca să ajut la salvarea Rusiei. Poporul se va intelectualiza prin venirea noastră în mijlocul lui." Merge la Volga, poate mai departe, până în Siberia, unde a răsărit un preot care predică dreptatea fără stăpân. Copilul şi-l ia cu dânsul. Va muri sau va fi folositor naţiei sale. Are o înfăţişare de inspirat, care impune.

14 April.

La masă Anastasia Dicescu şi acompaniatoarea ei, o doamnă Salina, nepoată de fiica a lui Moruzi, fiica unui Polon dintr'o familie de intelectuali, şi totuşi Rusoaică patrioată, care cere să nu ne grăbim a reface suflete care până acum au aparţinut altei naţii.

Seara şi Vlahuţă. Până şi el începe a dori o apropiere cu Stere.

*

„Momentul" acestuia mă acuză că am izgonit de la Căminul Basarabean pe d-na Alistar, că am batjocurit pe bătrânul Dicescu şi că am savârşit şi alte crime care se vor desluşi pe urmă.

Mai ştii?

*

Ieri a apărut cea mai leşinată gazeta, „Indreptarea" lui Averescu, cu articole în care intenţii nedefinite se prezintă in proză de calitate proastă. Intre colaboratori Argetoianu, Grigore Filipescu, Cuza.

15 April.

Conferinţa mea despre literatura basarabeană şi spiri-

tul românesc în Basarabia. Se oferă d-rei Dicescu un tablou de Stoica.

*

D-rul Proca află, prin d-rul Cantacuzino, de la de Flers că Germanii caută să ia toată hârtia, ca să împiedece apariția foilor dușmane. Din lipsă de materie primă „Letea" își va întrerupe lucrul într'o lună.

*

Averescu s'ar fi dus la Galați să se înțeleagă cu Carp. Ar fi vorbă și de o acțiune contra Dinastiei.

*

Regele a declarat că pierde Mălinii. Spune că nu-și poate închipui aceasta ca definitiv: sunt cele mai frumoase părți ale Țerii.

*

E sigur că în vechiul local al Misiunii franceze, în fața bisericii Patruzeci de Sfinți, se va așeza — tocmai de aceia — Comisia agrară germană; unele ziare zic: „Comandatura".

*

La București urmează conflictele între cei întorși și Germani. Buchete din mâni nevăzute cad asupra soldaților, ofițerilor cari trec. Unul dintre ai noștri, somat brutal de un căpitan german să salute, a refuzat, fiindcă nici Germanii nu răspund. La insultă a răspuns izbind de zid pe insultător. A fost suit în automobil și retrimes în Moldova.

Cu soldații de aici Comandatura Pieții din Iași e foarte brutală. Mânați ca oile pentru cea mai mică greșală, bieții băieți sunt insultați și bătuți.

Noaptea tot orașul e împănat cu santinele.

*

Scorbutul a înlocuit în armata noastră, mai ales la cei bătrâni, și din cauza nopților reci, tifosul. Se atribuie cărnii de cal.

*

Pe frontul occidental violente contra-atacuri aliate.

*

Seara, d-ra Dicescu e poftită să cânte la Palat.

*

Partidul Muncii se sparge. Pleacă încă trei și rămân, de toți, patru. Și de la „Arena“ pleacă cei cari totuși sunt mai curăței.

16 April.

Un băiat, între sergent și sentinelă, vinde ziarele din București, toate (pentru a servi pe Stere). Lumea le ia febril pentru informațiile de familie care se dau pe pagina a patra. „Se îngrămădesc ca la pâne, și mai tare.“

La Bârlad, la Vasluiu, generalul Grigorescu nu permite vânzarea lor. Din ordinul Cartierului se arsese întâia trimetere de câteva zeci de mii.

Nemţilor li se rezervă şi Hotel Métropole. Liceul Internat se evacuează de Ardeleni spre a-i adăposti.

Pandrea, unul din Ardeleni, cere un sprijin. „Cine v'a adus aici?", a fost răspunsul.

*

La audiţia d-rei Dicescu, Regele a fost mişcat de cântecele moldoveneşti. Şi el şi Regina şi-au arătat dorinţa de a vizita Chişinăul.

Cum d-ra Dicescu îmi spune că nobilimea ar dori să-i primească deosebit, cu mareşalul ei în frunte, recomand să se mărginească la o adresă de omagiu cu un vechiu pergament, cu miniaturi arhaice, din partea familiilor româneşti cu nume în trecutul Moldovei.

Femeile ar face bine să formeze o societate pentru literatura şi arta naţională. Ar putea să organizeze şi întâlniri cu celelalte naţiuni pentru a li tălmăci trecutul şi scrisul nostru.

*

Librăria românească din Chişinău a fost disolvată de Stere. Tot mai mult el e privit acolo ca „un om politic din România". Boierimea i-a refuzat întrarea ei în Sfatul Ţerii.

*

Se confirmă că la Moscova e războiu civil. Brusilov ar fi proclamat pe Mihai Alexandrovici. Francezi, Englezi sunt la spatele mişcării.

*

C. C. Arion anunţă că Guvernul român, absolut neutru,

nu se mai crede legat de Aliaţi şi desminte pe un ministru englez, care vorbia de legăturile cu România. Dar Comisiuni nemţeşti şi bulgăreşti cumpără provizii pe capete. Li dăm şi vasele noastre. Ceruseră şi „Carolus Primus" al Comisiei Dunărene.

*

O doamnă din Bucureşti îmi trimete un exemplar din cărţile poştale cu un vechiu chip al mieu, — dar fără nume — care circulă pe acolo.

In teritoriul ocupat — Cenzura nu mai permite această denumire — se ia tot laptele de oaie ca să se facă brânză.

17 April.

Oficialii se dau în vânt pentru găzduirea Germanilor, cari apar în civil pe la librării şi magazine.

Marghiloman ar fi zis că-i trebuie paza contra „revoluţiei Brătienilor şi a lui Iorga". Cenzura taie o parte din articolul mieu despre dreptul ţeranilor de a fi nici aţiţaţi, nici compătimiţi.

*

Uciderile soldaţilor germani în Ucraina urmează. Comandantul trupelor trimese de Centrali constată că Guvernul n'are autoritate şi anunţă măsuri.

18 April.

Marghiloman anunţă lu „Vossische Zeitung" că, dacă viitoarea lui Cameră o va cere, el va da în judecată pe Brătianu, pe care ar prefera să-l vadă plecând, dar pe care nu-l va îngădui să mai participe la viaţa politică a ţerii.

*

Marincovici, ministrul Serbiei, mă întreabă dacă s'a încheiat pacea. Ii spun că, de oare ce s'a fixat data de 18 pentru reluarea corespondenței, se pare că da. S'ar fi făcut demonstrații din partea guvernului, și atmosfera publică ar fi alta. — De ce? Ne putem bucura de o pace care ne despoaie? — O, câțiva intelectuali! Și sunt negustori cari, când fac o afacere bună, se plâng că li merge rău... Trecând peste necuviință, îi explic, la obiecția lui, nouă, că, „dacă nu ni-a plăcut pacea, de ce am făcut-o", că, fără Aliați, nu ne puteam expune a da Nemților, pentru moartea prin foame, și resturile armatei noastre. „Il y avait cependant quelque chose en marge"... Recunosc că s'ar fi putut face mai bine cu alți oameni.

El păstrează impresia că Marghiloman va prezinta pacea ca o biruință politică. „On fera mousser."

Vorbindu-i de legăturile, expuse de Ristici, între Serbia și Grecia, la 1866, el spune: „da, au iscălit și atunci, și ne-au lăsat singuri. Se vede că așa ni-i soarta".

19 April.

Lui Averescu i se taie un întreg articol cu considerații constituționale contra cenzurii.

*

Oficios se spune că negocierile se vor mântui până Sâmbătă. Deci e evident: Pacea va fi darul de Paști. Ea cuprinde internaționalizarea în sens german a Dunării, cedarea de depozite pe malul nostru, tuturora, despăgubiri pentru ținerea prizonierilor noștri (nimic reciproc), etc.

*

In Ucraina, Centralilor li merge de tot rău. Guvernul e bănuit că susţine pe revoltaţi. Germanii au arestat deputaţi, publicişti, etc.

*

Se pare că Mihai Alexandrovici e numai Regent pentru copilul Alexe. Şi **în Basarabia au apărut proclamaţiile lui,** anunţând reluarea războiului cu Germania.

Situaţia e „staţionară" în Vest, spun aceştia.

20 April.

Germanii recunosc conflictul cu Guvernul ucrainian. Au creat tribunale militare la Chiev şi au arestat pe ministrul de Războiu şi pe şeful miliţiei.

*

La Chişinău, de 1-iu Maiu st. n., au fost consfătuiri misterioase şi s'au tăiat firele de la Divizie. Soldaţii au scos mitralierele în stradă şi au împrăştiat grupele.

Colonelul Rasoviceanu, care îşi aşează grupa la Purcari, pe Nistru, nu e mulţămit cu ce se vede acolo. Crede că pe lângă prefecţii „proscrişi" ar trebui un colonel care să răspundă de situaţie.

Preţurile sunt enorme. Optzeci de franci o masă!

D-rul Siminel, venit azi de acolo, se plânge că Banca Naţională întrebuinţează pe bancherul Schlesinger, simplu escroc condamnat şi întemniţat.

Societatea recomandată de mine se face săptămâna vii-

toare. Câţiva din boierimea românească au pus baza unui partid naţionalist.

* .

In „Sfatul Ţerii" se cere — şi de „bloc" — Guvernului nostru lămuriri cu privire la cei dispăruţi (Cătărău şi alţii) şi despăgubiri, pensii pentru familiile celor căzuţi întru apărarea anarhiei.

Nicio firmă românească n'a apărut încă pe străzi.

* ´

Regina merge, cu fiicele ei, pe văile Bistriţii şi Trotuşului, unde ni se ia mai mult de Austrieci. Acolo va petrece serbătorile, dăruind şi mângâind.

*

Şi la Petrograd lupta monarhistă a lui Alexeiev ar fi început.

In Basarabia se placardează că Ţarul cel nou a luat titlul de „Hatman al Ucrainei şi gospodar al Moldovei".

21 April.

Se anunţă pacea ca aproape încheiată. Ea nu vine nici de Paşte. D-na Ştirbei anunţă că ea ar fi potrivită mai bine de Vinerea Paştilor. Până şi Stere ar fi desgustat de Nemţi. „Momentul" scoate un număr de reproduceri despre muntele nostru, care e o protestare contra hrăpirii.

Se zice că pacea e împiedecată de Bulgari, cari nu vor să

dea restul prizonierilor dacă nu creştem contribuţia noastră de alimente.

Un domn Vineş, fost prefect supt Carp, venit de dincolo, spune că Germanii caută a înlocui pe Marghiloman cu Carp, care ar înlătura şi Dinastia.

*

In Ucraina, Germanii ar fi impus un Ministeriu Scoropadschi cu o comedie de mişcare ţărănească, de şi tocmai ei susţin pe proprietari contra ţeranilor.

22 April.

Saint-Aulaire mă pofteşte la el Marţi sau Vineri, din dorinţa de a mai vorbi de „aceste timpuri grele".

*

Ştirbei nu ştie decât zvonuri despre zăbovirea păcii: neînţelegeri dintre Turci şi Bulgari, sau presiune germană pentru a face pe Austrieci să atace în Italia.

El crede că Aliaţii vor învinge şi, cu toate că, la 1914, era pentru a merge cu Centralii, e acum anti-german.

In teritoriul ocupat, cutare vechiu germanofil, venit temporar de acolo, spune că nu e nicio ură contra lui Brătianu. Ura contra Germanilor e aşa de mare încât nu lasă loc alteia.

23 April.

Peste câmpiile arse cad cele d'întâiu adevărate ploi ale primăverii.

24 April.

Incheierea păcii ticăloase. Se zice că au fost încercări oficiale de a se face demonstraţii (şi cu soldaţi demobilizaţi): ele n'au izbutit.

Lumea e absolut indiferentă: câţiva numai ştiu condiţiile înjositoare şi teribile. „Arena", „Iaşul", — care nici n'a reînceput a se publica în adevăr —, tipăresc numere speciale; „Mişcarea" iese cu o singură faţă.

Cenzura taie o parte din rândurile în care prezintam acest act ca fiind numai al **Guvernului** român, trecător şi necorespunzând echilibrului de puteri în Orient. Se suprimă mai ales pasagiul în care spuneam că, urmând exemplul strămoşilor, nu voim să ni expunem durerea.

*

De ziua Princesei Elisabeta, Regina, cu fiicile ei, se întorc de la munte, unde au cutreierat satele **noii graniţe**, mângâind.

Niciun ziar nu pomeneşte ziua de nume a Domniţei.

25 April.

Iau masa la popota franceză (şi cu d-rul Cantacuzino). Se vorbeşte ca în vremuri normale. Generalul Lafont spune însă că Germanii se joacă cu noi ca mâţa cu şoarecele şi că întroduc, cu o rafinare extraordinară, tot ce ne poate jigni şi umili. El crede că ar fi de făcut şi altceva decât să protestăm, anume: să pregătim. Cantacuzino arată cât de imposibil e cu actualele restricţii ale oricării libertăţi.

*

Din Basarabia vine maiorul Pântea, fost ministru de Războiu acolo. Tipic ţăran, cu foc în inimă şi în glas. Arată cum a fost şi osândit la spânzurătoare, cum a scăpat din pivniţa unde era închis până la execuţie. Se indignează la gândul că li se trimete cineva de aici, Stere, care spune că totul s'a făcut aşa miraculos în două zile.

Ii pare greşită măsura care înlătură rubla Cherenschi. Mulţi ţărani vor rămânea sărăciţi. Ca ofiţer şi neavând autorizaţie, nu poate aduce aceasta la cunoştinţa Guvernului român.

El crede că ofiţerii ruşi nu sunt primejdioşi, ca unii cari-şi caută numai de petreceri.

*

Hatmanul Scoropadschi s'a făcut dictator al Ucrainei cu drepturi mai mari ca ale unui rege. Germanii pretind că l-au pus ţeranii.

*

Impăratul austriac ar fi plecat în Italia ca să plătească pacea de la Bucureşti. Bulgarii ar fi cumpărat pe bani Dobrogea şi ar fi făcut o cesiune de teritoriu către Turci.

Şi în Vest se găteşte o nouă ofensivă germană.

26 April.

Disolvarea lamentabilului Parlament.

*

Murgoci vine din Basarabia. El arată reaua impresie pe

care o făcuse venirea **conservatorului** Marghiloman. Votarea unirii a trebuit să fie amânată de Luni pe Marţi.

Buzdugan, acum secretarul „Sfatului", face ispravă bună. E încântat că, viind cu cercetaşii, a fost primit de Rege şi a putut ţinea o cuvântare Prinţului Carol.

Garoflid vrea să aplice şi în Basarabia reforma agrară care se va face aici! Ba unii vreau şi unificarea administrativă. Murgoci a înştiinţat de primejdie pe Rege, care l-a aprobat.

27 April.

Intr'un articol, Averescu încearcă a se lepăda de păcatul demobilizării prealabile.

*

Iau masă la Legaţia franceză. D-rul Cantacuzino spune că, în Iulie 1914, auzind pe Stere că se laudă cu misiunea în Ardeal, pe care i-a dat-o Brătianu, l-a întrebat pe acesta şi a căpătat răspunsul că **da**: l-a trimes pentru a împiedeca o Revoluţie, care nu i-ar fi convenit **atuncea**, dar că l-ar fi trimes ca să anunţe că noi vom merge cu Centralii, e o **minciună.**

D-rului Cantacuzino i se pare că hotărârea definitivă a fost luată în Novembre 1914 (nu mai curând?). Atunci Al. Constantinescu l-a chemat la un dejun pe dânsul, pe Diamandy, pe Istrati şi pe alţi membri ai „Acţiunii Naţionale" şi li-a permis să meargă pentru propagandă în Apus. In numele lui Brătianu era autorizat să declare că în Mart 1915 întrăm în luptă.

Evenimentele din Galiţia au împiedecat însă intervenţia României.

*

D-ra Dicescu spune că în Basarabia dispoziţiile ţeranilor ar fi încă ameninţătoare.

28 April.

Pentru a satisface vanitatea germanofilului Bărbulescu Guvernul scoate foaia „Iaşul".

*

Căpătăm dovada că aranjamente ascunse cu vânzătorii caută a distruge foaia noastră.

Cele din Bucureşti se desfac în şasezeci de mii de exemplare numai în oraş.

29 April.

Dimineaţa, foile anunţă moartea lui Coşbuc. Un ceas mai târziu, aici, în Iaşi, moartea lui Delavrancea.

L-am văzut pe patul de suferinţă, palid, dar neschimbat, părând mai liniştit, aşa cum este el, decât cum suntem noi.

30 April.

Cu d-rul Cantacuzino, cu Scarlat Ghica şi cu Henry de la Legaţia franceză, fiul fostului ministru la Bucureşti, merg la Miclăuşeni, pentru biblioteca lui Gh. Sturza.

Cantacuzino confirmă că absoluta desnădejde după căderea cauzei pe care o apărase a contribuit esenţial la moartea lui Delavrancea.

Lui Ghica, Take Ionescu i-a spus că va merge în Elveţia. La Paris n'ar vrea să vorbească despre pace, cum i s'ar fi cerut.

Şi d-rul Cantacuzino ar dori să plece peste câteva luni.

li arăt însă cât de mult poate fi nevoie, în **războiul care de fapt continuă,** de munca, ştiinţa şi autoritatea lui.

*

S'a publicat convenţia care ni fură petrolul.

*

Cineva care a fost în teritoriul ocupat spune că Bulgarii taie pădurea Dadilovului şi Austro-Germanii fac tot aşa în Carpaţi.

*

D-rul Gruescu a făcut un adevărat oraş-model la Târgul-Frumos pentru răniţi şi mutilaţi.

„Dacă plecaţi dv., noi dezertăm", spun ei medicilor devotaţi cari îi îngrijesc. Dar mulţi, din teritoriul ocupat, se cer acasă. In zădar li se arată ce-i aşteaptă. „Şi la plug să trag, şi tot merg", spunea un sergent.

1-iu Maiu.

Inmormântarea lui Delavrancea. Dintre discursuri, înaintea mahalalei politice şi literare, venită, cu femei, cu copii — şi ce petrecere şi ce râsete! —, se deosebeşte acela al lui de Flers, de o delicată inspiraţie.

După uşă, în pridvor, Vlahuţă şi cu mine ne gândim la ce a fost comun între dânşii şi noi timp de treizeci de ani.

Până la cimitir toată mulţimea enormă s'a împrăştiat. Voiau să fie şi la înmormântarea lui Delavrancea şi să nu-şi piardă nici ceasul plimbării.

*

„Dincolo" lumea moare de foame, spune Arapu, întors

de acolo; se ia tot, fără sfială. Mackensen trimete pe cei ce se plâng, la Berlin, şi Berlinul „menţine ordinul". Unii Evrei decid de toate, şi ai noştri sunt simple slugi flămânde şi desperate.

*

Fratele lui Zotta a venit din Bucovina. Pentru toată populaţia este numai un vagon de porumb. Şi guvernatorul mănâncă numai mălaiu. Se cere ajutor din sărăcia noastră.

*

Membrii de la Bucureşti ai Academiei Române nu cutează să ţie sesiune la Iaşi. Pentru a relua contactul cu noi ei pretextează că vreau să viziteze Basarabia.

*

Mişu îmi spune că războiul va mai dura mult, după credinţa sa. Abia în toamnă pot începe să vie cele două milioane de Americani. Aliaţii nu se dau. In Anglia toată lumea — şi regele —, i-au spus că se va merge până la capăt. „Pe Napoleon l-am răpus în douăzeci de ani, pentru Germani ni vor ajunge zece."

*

Murgoci a avut un atac de uremie şi e în stare gravă la spitalul Sf. Sava.

2 Maiu.

O deputaţie de Dobrogeni, cu I. N. Roman, Roşculeţ, primar de Mangalia, vine la mine să-mi mulţumească pentru

apărarea cauzei lor. Cum eu nu sunt deprins cu binele...

Au fost la Marghiloman. El crede Dobrogea pierdută definitiv. Ei nu vor putea rămânea supt Bulgari, aşa cum îi cunoaşte el. Să zăbovească vânzarea averii lor numai pentru a nu lua preţuri prea mici, în grabă. O întoarcere a vechii stări de lucruri nu se poate decât prin minune. El nu crede în minuni. Cei ce au crezut în ele au dus Ţara la dezastru. Dar recunoaşte că o minune a fost dărâmarea Rusiei.

*

Seara, Roman vine la mine. El s'ar duce acolo mai târziu pentru a-şi salva avutul. Cei ce au încercat acuma au păţit-o. Germanii li cer declaraţii despre tot ce au făcut. Şi despre cum şi-au câştigat averea. Cine minte, trece la temniţă. Aşa i s'ar fi întâmplat cutărui poliţist, cutărui şef de pompieri din Constanţa, cari şi-au făcut imobilele după datină.

La Odesa, Racovschi, pe care Roman îl cunoştea, declară că iubeşte România, dar că-şi are socotelile cu oligarhia. Anume Evrei de aici din Iaşi şantajau pe prizonieri. Ii păziau Sârbi, cari se purtau, de altfel foarte bine. Omorurile pe stradă erau lucru comun, care nici nu se ţinea în samă. Zilnic apăreau beţivi cu revolverul în mână şi baionetele loviau în uşi.

Soţia lui a avut turburări nervoase.

*

Zilele acestea, princesa Elisabeta mi-a trimes aceste rânduri de mulţămire:

„25 April 1918

Vă mulţumesc din tot sufletul pentru cartea şi pentru urările calde pe care mi le-ai trimes ieri, şi apoi mai ţin să vă mulţumesc cu inima toată pentru prietenia statornică cu care mi-aţi stat alături în toate clipele, frumoase sau rele, pline de trudă sau de durere. Vă mulţumesc ca unui bun prieten cu vorbe simple şi pline de sinceritate".

*

Un bilet al Reginei, pe care îl traduc din englezeşte: „Scumpe domnule Iorga, îţi trimet câteva versuri mişcătoare făcute pentru mine de un soldat rănit, un cioban de la munte lângă Hurezi. Am crezut că ţi-ar plăcea să le publici, dacă cenzura vrea să permită, ceia ce nu este sigur, de oare ce aceste versuri aparţin sentimentelor pe care oficial nu avem voie să le păstrăm. Ştiu că şi d-ta ca şi mine trăieşti cele mai crude ceasuri din existenţa d-tale, când cineva are să privească **atâta laşitate şi rea credinţă,** (în franţuzeşte) că am voi să murim de ruşine pentru naţia noastră dacă n'am avea credinţă şi convingerea că e numai o oarecare pătură **(couche)** care se poate purta numai ca sclavi abjecţi cari ling mânile celor ce lovesc în libertatea, cinstea şi viitorul Ţerii.

Eu ca şi d-ta am devenit unul din principalii duşmani: **e un rol care e nou pentru mine** (în franţuzeşte). Incerc să-l joc cu demnitate, dar eram mai fericită când ghiulelele de la Mărăşeşti zburau de-asupra capului. Dar este o flacără care nu poate muri. Mă vei ajuta, cu puţini alţii, să păstrez vie această flacără în ciuda împrejurărilor strivitoare şi umilitoare".

3 Maiu.

D-na Procopiu îmi oferă o sută douăzeci şi cinci de a-

bonamente de la Legaţia franceză pentru preoţi şi învăţători, şi le refuz hotărât. Legaţia ar putea face ea o foaie de răspândire a articolelor favorabile cauzei.

Dar Aliaţii continuă a lăsa să lucreze adversarii lor...

4 Maiu.

La Teatru, debutul în Faust al Anastasi[illegible]cescu.

5 Maiu.

Roman şi Alimănişteanu vin la redacţie. N'au înaintat încă Regelui protestul lor, pe care ziaristul Mottu se oferă a-l face să treacă şi în străinătate.

Au fost la Marghiloman, la Brătianu şi la mine, şi ţin să se ştie că au fost şi la mine.

*

Se desminte ştirea, dată în ziarul lui Averescu, că Bulgarii s'au refugiat de la Sofia la Constanţa, unde şi-ar fi dus şi Tezaurul.

Totuşi ofiţerii de Stat-major asigură că de o săptămână Sofia e bombardată teribil din aeroplane.

Acuma chiar, Impăratul Carol şi Impărăteasa Zitta ar merge să-şi vadă ruda bulgărească.

(Urmează Volumul II.)

In legătură cu prospectul acestei cărţi d. general Lupescu a adresat această scrisoare, care e un element documentar:

Bucureşti, 1 Martie 1931

MULT IUBITE DOMNULE PROFESOR,

In prospectul editurii Ciornei, primit astăzi, găsesc la însemnarea zilei de „28 Noverabre" aprecierile opiniei publice din Iaşi, pe care le făcea până la acea dată, asupra atitudinei misiunii militare române, care a încheiat Armistiţiul de la Focşani şi care se compunea din actualii generali: Manolescu, Răşcanu şi Condeescu, sub conducerea mea.

De oarece cunosc exact atitudinea de atunci şi de acolo a acestei misiuni, precum şi rezultatele pe care ea le-a obţinut în interesul superior al Ţării, Oştirii şi Guvernului de atunci, şi pentru că cunosc şi dragostea de adevăr a marelui nostru istoric Nicolae Iorga, vă alăturez o notă, de care vă rog a lua cunoştinţă pentru complectarea însemnărei dv. de la 28 Novembre, mai sus citată.

De astă dată, ca întotdeauna, sunt al dv. constant, sincer şi integral admirator.

GENERAL LUPESCU

NOTA

Pentru a servi la complectarea însemnării de la „28 Noembrie" din Memoriile d-lui Profesor Iorga.

Insemnarea de la 28 Novembre este ecoul zvonurilor care circulau în Iaşi înainte de înapoierea misiunii militare în acest oraş şi de cunoaşterea relaţiunilor oficiale.

*

Atitudinea şi procedeurile misiunii militare române în timpul tratativelor de la Focşani pentru încheiarea unui armistiţiu au fost determinate de:

Instrucţiunile primite de la autorităţile superioare şi de

Tradiţiile, uzurile şi regulamentele relative la asemenea ocaziuni.

Instrucţiunile hotărau:

Incheiarea armistiţiului pe un an timp cât mai lung,

Obţinerea cu orice preţ a clauzei prohibitive, în ce priveşte transportul de trupe inamice de pe frontul român pe frontul francez.

Această clauză trebuia să liniştească misiunea franceză, care începuse a striga: trădare!, cât mai ales pe acei francofili car erau mai puţini filoromâni.

Tradiţia, uzurile, regulamentele impuneau de sigur o atitudine demnă, însă în acelaşi timp nelipsită de curtuazia cavalerească a luptătorului faţă de adversar pe timpul cât ostilităţile sunt suspendate de comun acord.

Istoria războaielor ni arată atâtea cazuri, fixate pe pânzele pictorilor celebri, în care pe timpul unei scurte suspendări a luptei, pentru îngroparea morţilor, ofiţerii adversari din cele două fronturi se întrunesc, discută, şi oferă ţigări şi alte semne de amabilitate, ca apoi imediat după reînceperea luptei să se năpustească unii asupra celorlalţi cu toată ferocitatea.

In asemenea condiţiuni imperative, atitudinea misiunii militare la Focşani se explică şi se justifică pe deplin, după cum tot aşa de bine se explică revolta opiniunii publice din Iaşi faţă de exageratele zvonuri ce se măriau pe măsură ce se apropiau

de Iaşi, unde psihosa populaţiunii îngrijorate era influenţată şi de suggestiunea acelor ce, cu toată convingerea, credeau că Armistiţiul va împiedeca realizarea Idealului nostru naţional.

In adevăr Germanii ne-au primit în mare ţinută şi cu toate onorurile uzuale şi protocolare, după regulamentele lor.

Ii puteam noi opri? Era în interesul nostru să exprimăm indiferenţa noastră faţă de această amabilitate protocolară?

Generalul von Morgen ni-a întins mâna. Nu am putut să i-o refuzăm pe a noastră, de sigur însă fără a i-o „strânge", aşa cum subliniază însemnarea din Memorii.

Ofiţerii germani ni-au vorbit cu admiraţiune de bravura astaşilor noştri. Puteam noi să li interzicem, să refuzăm de a asculta, să nu arătăm o figură mulţumită de asemenea manifestaţii cavalereşti?

Am luat dejunul în localul în care am discutat, căci după regulele războiului noi nu aveam dreptul de a alege, ci numai a ne supune indicaţiunilor adversarului, şi în orice caz nu puteam părăsi acel local.

Generalul von Morgen a toastat pentru pacea popoarelor; am răspuns: pentru pacea demnă a popoarelor şi realizarea drepturilor lor. Puteam face mai mult?

Germanii se opuneau la clauza prohibititivă şi intrigau între noi şi Ruşi pentru a ne despărţi pe această chestiune.

De conivenţă cu şeful misiunii ruse am decis atunci ca delegaţia bolşevică să se înapoeze pe timpul nopţii la Mărăşeşti, unde avea să fie convinsă de colonelul Baumgarten, ţarist, de a cere a doua zi Germanilor, cu violenţă, admiterea clauzei, şi, în caz de neadmitere, să ameninţe că vor relua lupta alături de Români.

Misiunea română a rămas peste noapte la Focşani pentru a continua discuţia numai cu Germanii, dar mai ales pentru a lua contact cu orice preţ cu Românii din Focşani, pentru a afla adevărata şi exacta situaţie a Germanilor.

Aceste două măsuri au dat până a doua zi rezultatele urmărite. Sub ameninţarea misiunii bolşevice, Germanii au admis clauza prohibitivă.

Din relaţiunile pe care mi le-a adus ordonanţa mea (soldat român, nu german), de la unchiul mieu, precum şi informaţiile

procurate de ceilalţi membri ai misiunii, ne-au întărit în ideia că Germanii au imediata nevoie de armistiţiu şi că starea de bielşug din Focşani era o înscenare naivă pentru ochii noştri.

Această stare am adus-o la cunoştinţa autorităţilor superioare române, imediat după sosirea noastră la Iaşi.

*

Este adevărat că, surprinşi, ne-am fotografiat împreună cu celelalte cinci misiuni, imediat după semnarea Armistiţiului, şi bucuroşi că am îndeplinit toate însărcinările ce ni dăduseră autorităţile noastre superioare. Am avut un moment de îndoială, însă, când ni s'a afirmat că fotografia este destinată ziarelor ilustrate mondiale, nu am crezut că ne putem sustrage de la un procedeu modern de publicistică civilizată şi în general şi pretutindeni admisă.

Iată mărturisirile şi explicaţiunile pe care am crezut că trebuie să le dăm pentru a complecta însemnarea de la „28 Novembre" din Memorii, în speranţa că după atâta vreme şi după rezultatele Armistiţiului din 1917 astăzi opinia publică, mult mai calmă ca atunci, va aprecia mai bine atitudinea misiunii militare române la Focşani.

Chiar atunci, la sosirea în Iaşi am fost informat de zvonurile care circulau pe socoteala misiunii şi că, printre colportori, erau şi doi membri ai Guvernului.

Am cerut şefului Marelui Cartier şi şefului Guvernului să clarifice şi să sancţioneze pe vinovaţi.

Resultatul a fost că a doua zi Ministrul de Războiu, generalul Iancovescu, s'a prezentat în biroul d-lui Mareşal Prezan şi, în faţa d-sale, mi-a prezentat mulţumirile Guvernului pentru modul cum m'am condus şi rezultatele ce am obţinut, iar, în Decretul, prin care am fost decorat cu Steaua României de războiu, s'a făcut menţiunea că se recompensează serviciile aduse cu ocazia Armistiţiului de la Focşani.

GENERAL LUPESCU
